

РАҲНАМОИ МАСОИЛИ АҚИДАТӢ

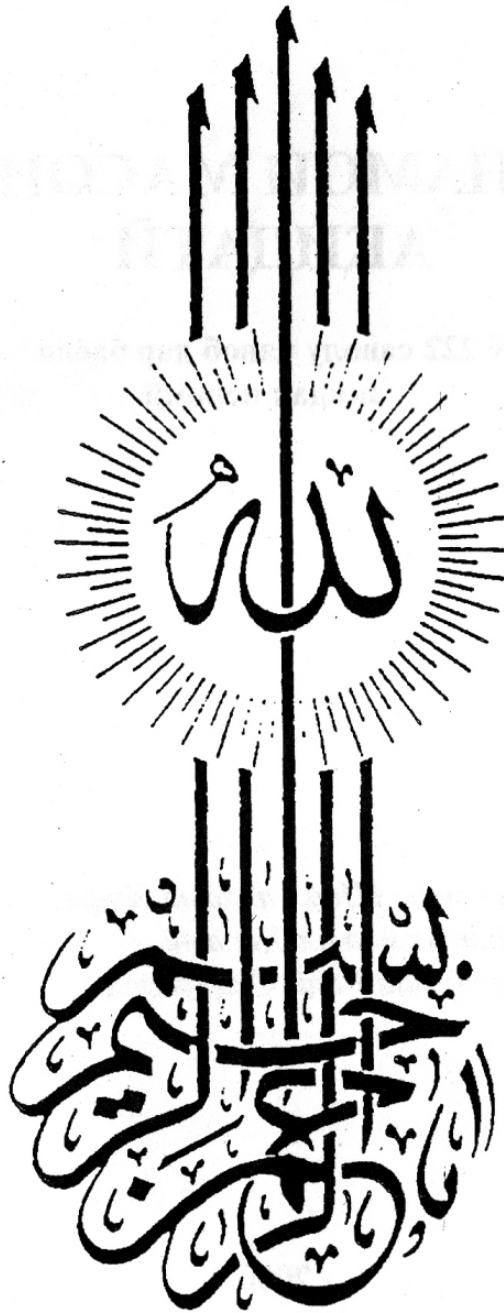
**Таълифи аллома Ҳофиз
ибни Аҳмад ал-Ҳакамӣ**

Соли 2001

РАҲНАМОИ МАСОИЛИ АҚИДАТӢ

ё 222 саволу ҷавоб дар баёни
ақидаи исломӣ

*Таълифи Шайх аллома Ҳофиз
ибни Аҳмад ал-Ҳакамӣ
Тарҷумаи Роҷӣ Фазлуллоҳ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

НИГОҶЕ БА ЗИНДАГӢ ВА ОСОРИ ШАЙХ ҲОФИЗ ИБНИ АҲМАД АЛ – ҲАКАМӢ (1342-1377 Ҳ. Қ.)

*Ба қалами писараиш, доктор
Аҳмад ибни Ҳофиз ал –
Ҳакамӣ, устоди факултаи
забони арабии Донишгоҳи
исломии имом Муҳаммад
ибни Саъуд дар Риёз*

Шайх аллома Ҳофиз бин Аҳмад, бин Алӣ ал-Ҳакамӣ, ки аз ҳайсиати боло ва эътибори ҳамагонӣ бархурдор аст, яке аз уламои салафии мамлакати Арабистони Саъудӣ буда, дар минтақаи чануби мамлакат Тихома дар нимаи дуввуми қарни чаҳордаҳи ҳиҷрӣ ба дунё омадааст. Ал-Ҳакамӣ таҳаллус ва нисбати ӯ ба Ҳакам бин Саъд ал-Ашира аст, ки яке аз шоҳаҳои қабилаи Мазҳиҷ аз сулолаи Каҳлон бин Сабо бин Яшҷуб бин Яъруб бин Қаҳтон мебошад.

Таваллуд ва камолот:

Шайх Ҳофиз рӯзи 24-уми моҳи мубораки Рамазони соли 1342 ҳиҷрӣ мутобиқ ба 1924 милодӣ дар деҳаи Ассаломи тавобеъи шаҳри Музоё дида ба ҷаҳон кушуд. Музоё дар чанубу шарқии шаҳраки Ҷозон, маркази ин минтақа воқеъ буда, қабилаи шайх дар он марзу бум зин-

дагонӣ мекунад.

Падари шайх Аҳмад ҳангоми хурдсолии Ҳофиз ба деҳаи Ҷозӣ аз тавобеи шаҳраки Сомита кӯчид, то дар он ҷо зиндагӣ ва ниёзҳои хонаводаи худро беҳтар таъмин намояд.

Шайх дар фазои соддаву ороми деҳа, дар огуши хонаводаи пур аз сафову канори падару модар, бар пояҳои ахлоқи нек ва покдоманӣ камол ёфт. Ӯ дар айёми хурдсолии худ, гӯсфандони хонаводаро, ки пояи зиндагонии деҳот ба шумор мерафт, бонӣ мекард.

Аммо ҳофизи хурдсол аз дигар кӯдакон ва наврасони ҷомеаи худ ба кулӣ фарқ дошт. Ӯ дар хушзеҳнӣ, қудрати ҳофиза ва зиракию тезхӯшӣ муъҷизае ба шумор мерафт. Ҳанӯз умраш ба дувоздаҳ намерасид, ки Қуръони каримро хатм ва аксари онро ҳифз намуд ва хату китобатро низ фаро гирифт.

Даврони доништалабӣ:

Падараш Ҳофизро дар ҳафтсолагӣ ҳамроҳ бо бародари калониаш Муҳаммад ба мадрасаи омӯзиши Қуръони карим, воқеъ дар деҳаи Ҷозеъ, фиристод. Ӯ назди мударриси худ аввал ҷузъи Ёамма ва Таборак ва сипас тамоми Қуръонро бо таҷвид дар тӯли чанд моҳ хатм намуд ва ба дунболи он Қуръонро ба таври пурра ҳифз кард.

Ӯ баъдан ба ҳусни хат ва имло пардохт ва онро ба сарҳади камол расонда, бо хати зебо аз Мусҳафи шариф нусхаҳо бардошт. Дар баробари ин, ҳамроҳи бародари худ ба мутолаъа ва фаро гирифтани китобҳои фикҳ, фароиз, ҳадис, тафсир ва тавҳид машғул шуд.

Оғози соли 1358 ҳ. шайхи ислохотпарвар Абдуллоҳ бини Муҳаммади Начдӣ ба Тихома омад.

Он замон ҷаҳлу бидъатҳо ва умури мухолифи ша-

рияти исломӣ, ки абри тираи он ба сарзамини Тихома низ соя афканда буд, пои шайхро ба он марзу бум кашид.

Шайх ҳаёти пурсамар ва талошҳои хастагинопазирӣ худро ба ин ҳадаф ва армони воло, даъват ба сӯи дини пок, ислоҳи ақидаи исломӣ дар қалбҳо, ислоҳи ҷомеа ва бартараф сохтани эътиқодоти фосида ва хурофотҳои гумроҳсозанда бахшид.

Соли 1359 х. бародари Ҳофиз Муҳаммад аз номи худ ва бародараш ба шайх Қаръовӣ мактуб бурд ва аз ӯ китобҳои дар илми тавҳид ва худошиносӣ дархост намуд. Ҳамчунин аз шайх даъват карданд, ки ба деҳаи эшон ояд ва аз ақидаи исломӣ ба онҳо дарсҳои бигӯяд. Шайх даъвати эшонро пазируфт ва ба он деҳа омад ва дар симои Ҳофизӣ ҷавон начобату заковати фавқуллодаеро мушоҳида карда ӯро мавриди илтифоту тавачҷӯҳи хосса қарор дод. Шайх рӯзгоре дар деҳаи Ҷозӣ ба дарсу иршод машғул буд. Ҷамъе аз пирону ҷавонон, аз ҷумла Ҳофиз аз маҳзари дарси он чаноб файз мебурданд. Ҳофиз аз ҳама ҷавонтар бошад ҳам бо хӯши тез ва фаҳми расои худ донишҳои ҳарчи бештареро фаро мегирифт. Шайх Қаръовӣ дар робита бо ӯ гуфта: *Рӯзгоре, ки дар Ҷозеъ ба дарсу иршод пардохтам, Ҳофиз дар он ҳузури бардавом дошт ва ӯро чизе ҳам агар фавт мешуд, аз дигар ҳамдарсонаш онро рӯйнавис мекард. Ӯ бино бар муқтазои номи худ Ҳофиз, ҳам бо дил ва ҳам бо набишти худ илму хирадро ҳифз ва андӯхта мекард. Агар талабагони калонсолро дар фаҳми маъно ва ё набишти калимае мушкиле пеш меомад, ба ӯ муроҷиат мекарданд.*

Чун шайх ба шаҳри худ Сомита оҳанги бозгашт кард, аз падару модари Ҳофиз хоҳиш намуд, ки писарашонро барои талаби илм ҳамроҳи шайх бифиристанд ва шайх бошад ба ҷои Ҳофиз баҳри нигоҳбонии гӯсфандони

онҳо шахсеро бигуморад, вале падару модари Ҳофиз ба ин амр розӣ нашуданд.

Аммо, қазои Илоҳӣ бар ин рафта буд, ки модари Ҳофиз баъди муддати кӯтоҳе дар моҳи раҷаби соли 1360 ҳ. чашм аз чаҳон пӯшид. Баъди ин ҳодиса падари Ҳофиз, ба ӯ ва бародараш Муҳаммад иҷозат дод, то ҳафтае ду ё се рӯз назди шайх рафта, дарс бигиранд ва боз ба хона баргарданд. Ҳарчанд вақти каме дар ихтиёри онҳо буд, аммо Ҳофиз, ки ҷавони зақӣ ва хушзеҳн буд, дониши комилеро гирифт.

Падари Ҳофиз низ ҳамон соли 1360 ҳангоми бозгашт аз ҳаҷ даргузашт ва Ҳофиз аз ин ба баъд барои омӯзиш назди шайх рафт ва ба маҳзари ӯ мулозамат гирифт ва аз ҳалқаи дарсҳои ӯ файзҳо бардошт.

Ҳофиз дар омӯзиш аз худ нубуғ ва фарзонагии хориқуллодае нишон дода, дар андак мӯҳлат бӯстони илму маърифати ӯ пурбор гашт. Ӯ акнун ҳам насрро некӯ мегуфт ва ҳам назро фоиқ месуфт. Ҳофиз дар бештари улум ва фунуни исломӣ аз худ таълифот ва осори баарзише барҷой гузоштааст. Ростӣ, ӯ ҳамон гуна буд, ки шайх аз ӯ гуфтааст: *Дар хирадандузию нигорандагӣ ва таълиму мудирият ва он ҳам дар чунин муддати кӯтоҳе, ӯро назире надидам.*

Дарҷаи илми ӯ:

Ҳофиз маҷолиси илм ва дарсҳои шайхи худ Абдуллоҳи Қаръовиро ҳеҷ гоҳ тарк нагуфт. Дар паҳлӯи ин аз фарҳангистонҳо ва сарчашмаҳои динӣ, таърихӣ ва забонӣ, китобҳо ва навиштаҷоти муҳим ва нодиреро ба даст оварда, онҳоро бо сабр ва шикебой мутолиъа мекард,

Шайх дар нӯздаҳсолагӣ аз Ҳофиз хоҳиш намуд, китоберо ба назм дарорад, ки дарбаргирандаи ақидаи салафи солиҳ бошад. Ин дархост ба манзалаи озмоише

буд шайх мехост ҳадди омӯзиш ва тавоноии илмии шогирдашро бидонад. Ҳофиз ба таълифи манзумаи худ «Нардбони вусул ба илми усул,» дар тавҳид шурӯъ намуд ва онро соли 1362 ба анҷом расонд, ки уламои муосир ва шайх низ бар ӯ таҳсин карданд.

Ҳофиз ҳамвора ба дунболи нигоштани китобҳо буд ва аз худ мероси илмии гаронбахое дар илми тавҳид (яктопарастӣ), истилоҳоти ҳадис, дар фикҳ ва усули он, дар илми фароиз сирати набавӣ, дар васоё ва одоби илмӣ ва дар дигар мавзӯот ба таври манзум ва мансур боқӣ гузошт.

Аз осори илмии Ҳофиз бармеояд, ки ӯ дар бардоштҳои илмӣ ва маълумотҳои худ мутаассир аз набиштаҳо ва аз сабки илмии уламои салаф аз аҳли суннат ва ҷамоат мебошад. Аммо заминаҳои эътиқодот бештар аз Шайхулислом ибни Таймия ва шогирди ӯ ибни Қайим мутаассир будааст.

Осори адабии ӯ:

Ҳофиз аз бузургтарин ва муқтадиртарин шоирон ва донишмандони минтақаи Тихома ба шумор мерафт. Шеъри ӯ равон ва бо салиқаи лабрес аз илҳом гуфта мешуд. Аз ӯ қасоиде дар васоё ва одоби илмӣ ва фазилати илм барҷой мондааст.

Фаъолияти ӯ:

Чун шайх Қаръовӣ нубуғ ва бартарии илмии шогирди худ, Ҳофизро дид, ӯро барои ҳамдарсон ва дигар навшогирдон мударрис таъин намуд. Ва ба соли 1363 ифтихори мудирии мадрасаи салафӣ дар шаҳри Сомитаро ба ӯ вогузошт. Ин мадраса дар навъи худ бузургтарин ва якумин мактаб дар минтақа буд, ки шайх боз кард. Ҳамчунин амри мушрифӣ ва назорат бар мадорис дар дехоти гирду атроф ба ӯ вогузор гардид.

Мадорис ва доираи илмии шайх дар манотиқи Тиҳома ва Асир тавсиъа ёфт; ҳеч деҳ ё шаҳре набуд, ки шайх дар он як ё якчанд мадраса ва фарҳангистони улум таъсис накарда бошад. Шайх дар умури таълим ва идораи онҳо шогирдони мумтоз ва боистеъдоди худро ҷалб ва сафарбар мекард.

Шайх дар баробари он ки рафти таълим, идораи шууни мадорисро таҳти назорати доимӣ дошт, шогирди аввал ва мумтози худ Ҳофизро ёвари хост ва ўро мутасадди ин умур гардонд.

Соли 1373 вазорати маорифи Арабистони Саъудӣ дар Ҷозон мактаби миёнае кушода мудирияти онро ба Ҳофиз вогузор намуд. Дар соли 1374 ҳ. қ. бошад, дар шаҳри Сомита донишкадаи илмие ифтитоҳ шудд, ки ҳофиз мудири он таъин гардид.

Сифот ва дарсномаи ахлоқи ӯ:

Ҳофиз ал-Ҳакамӣ барои ҳар доништалабе, ки бо иродаи ростин ба нигористони илму маърифат ва шабистони хирад пой бигузорад ва нақҳати ҳақиқат ўро булбули он бӯстон бисозад, намунаву сармашқи амал ва барои ҳар бузургмарде камнафсе аз аҳли хирад, ки хайру комгории шогирдону ҳамдарсонии худро дар сар дорад, муқтадо ва чароғе раҳнамо буд.

Дар баёни авсофи ӯ, зикри он чи бародари бузургаш Муҳаммад аз ӯ гуфтааст, басанда мебошад:

Ў - Худояш биёмурзад - аз зухду тақво ва сахову покдоманӣ баҳрае вофир дошт; Имони устувор дошт ва саҳт пойбанд ва шайдои ҳақ буд. Мардумро ба накуй меҳонду худ накӯкор буд. Аз бадихо бозмедошту худ низ аз бадӣ дур буд. Дар роҳи ҳақ маломати касе дар ӯ коргар намеомад.

Мачолиси ӯ ҳамеша ободу ораста бо дарсу мутолаъа ва гуфтугузори илмӣ буд. Сухани ӯ малолатовар ва ҳамнишиниаш хастагипазир набуд. Бештари вақти худро сарфи тиловати Қуръон ва мутолиаи китобҳои динӣ мекард. Илова бар он ки ба дарсу таълим ва музокара мебардохт.

Сабукнафс буда, ба риёзат шавқ дошт. Шӯхию мазоҳ ва хушгуфторӣ бо дӯстону шогирдон ва зоирони худро дӯст медошт, ки чунин муомалаи хуш дили мардумро ба сӯи ӯ ҷазб ва ҳамнишинӣ бо ӯро маҳбуби ҳама месохт.

Падрудӣ зиндагӣ:

Ҳофиз то соли 1377 ба идораи умури донишқадаи илмии Сомита идома дод. Ӯ пас аз адои маносики ҳаҷ дар ҳамин сол дар шаҳри Маккаи мукаррама ба дунболи ранҷурии кӯтоҳе рӯзи шанбеи 18-уми моҳи зулҳиҷҷаи соли 1377-и х. қ., мутобиқ ба соли 1958-и мелодӣ нидои ҳақро лаббайк гуфт ва дар ҳамон ҷо ба хок супурда шуд. Ӯ дар баҳори зиндагӣ, айёми шукуфони зиндагии худ, яъне дар 35 солагӣ дунёи фониро падруд гуфт. Худояш биёмурзад ва дар паноҳи раҳматаш қарор диҳад.

Осор ва навиштаҳои ӯ:

Падарам шайх Ҳофиз мероси гаронбаҳое дар илми тавҳид, ҳадис, фикҳ ва усули он, фароиз, тарих ва сирати набавӣ, насоиҳ, васоё ва одоби илмӣ бархе манзум ва қисмате ба шакли наср, ба ёдгор гузоштааст.

Осори ӯ аз ин қарор аст:

Дар илми тавҳид;

1 – *“Силму-л-вусул ило илму-л-усул”* (*Нардбони вусул ба илми усул*), дар ягонагии Худо ва пайравӣ аз Расули Ӯ (с), ки манзум аст.

2 – “*Маъоричу-л-қабул*” (*Зинаҳои қабул*), ки шарҳ-аст бар “*Силму-л-вусул ило илму-л-усул*”. Ин китоб аз ҳазор саҳфа бештар буда, муҳимтарин ва машҳуртарин китоби шайх Ҳофиз мебошад, ки дар назди доништалабон ва устодони донишгоҳҳо аз аҳамият ва арзиши болое бархурдор аст. Замони тӯлоние идораи тадқиқоти илмӣ ва ҷаҳони Арабистони Саъудӣ ин китобро ба таври маҷ-ҷонӣ нашр ва тавзиъ менамуд.

3 – “*Иълому-с-суннати-л-маншура ли иътиқоди-т-тоифати-н-ноҷияти-л-мансура*” (*Парчамҳои афроштаи суннат дар хусуси иътиқодоти тоифаи растагор ва фирӯз*), ки бар тариқи савол ва ҷавоб навишта шудааст.

4 – “*Ал-ҷавҳару-л-фарида фи таҳқиқи-л-ақида*” (*Дурри якто дар таҳқиқи ақида*), ба тариқи назм.

Дар мусталаҳи ҳадис;

5 – “*Далелу арбобу-л-фаллоҳ ли таҳқиқи фанни-л-истилоҳ*” Роҳнамои растагорон барои таҳқиқи фанни истилоҳ.

6 – “*Ал-лӯълӯъу-л-макнун фи аҳволи-л-асониди ва-л-мутун*” (*Лӯълӯи мастур дар аҳволи санадҳо ва матнҳо*), манзум.

Дар фикҳ:

7 – “*Ас-субулу-с-савия ли фикҳи-с-суннани-л-марвия*” (*Роҳҳои ҳамвор барои фикҳи суннатҳои ривоятшуда*), манзум.

Дар усули фикҳ:

8 – “*Василату-л-хусул ило муҳиммоти-л-усул*” (*Василаи хусул ба сӯи муҳиммоти усул*), назм дар усули фикҳ.

9 - *Матни манзумаи Ломия.*

Дар фароиз:

10 – “*Ан-нуру-л-фоиз мин шамси-л-ваҳйи фи ғилми-л-фароиз*” (*Нури дурахшандаи офтоби ваҳй дар илми фа-*

роиз), ба наср.

Дар торих ва сирати Набавӣ:

11 – “*Нилу-с-суул мин торихи-л-умами ва сирату-р-расул (с)*” (Ба даст овардани хоста аз торихи миллатҳо ва сирати Расул (с)).

Дар боби насоих, васоё ва одоби илмӣ:

12 – “*Насиҳату-л-ихвон*” (Насиҳати дӯстон).

13 – “*Ал-манзумату-л-мимия фи-л-васоё ва-л-одобу-л-илмия*” (Манзумаи мимия дар васоё ва одоби илмӣ), қасидаи мимия.

Бо қалами Аҳмад бин Ҳофизи ал-Ҳакамӣ.

Муқаддимаи муаллиф

Ситоиш Худойро, ки осмону заминро биёфарид ва торикиро рушноӣ ба вучуд овард. Пас онон ки куфр варзидаанд, ба Парвардигорашон ҳамсон бисозанд. Ўст, ки шуморо аз хок биёфарид, пасон мӯхлат бидод ва мӯхлати мушаххас назди Ўст.

Баъди ин ҳама, шумо боз дар шак ҳастед. Ва Ўст Худой дар осмонҳо ва замин. Ниҳону ошкори шуморо медонад ва низ он чиро медонад, ки касб хоҳед кард.

Шаҳодат медиҳам, ки нест худое магар Аллоҳи якто ва беанбоз, якто асту бениёз, на худ зоду на аз касе зодааст ва касе мар-ӯро ҳамсон набошад. Балки ҳар он чи дар осмонҳо ва замин аст аз Ўст. Ҳама сар ба фармони ӯянд. Падидоварандаи осмонҳо ва замин. Чун қазои ӯ ба амре тааллуқ пазируфт, ҳамин ки ба он дастури судур бидиҳад, пади ояд. Парвардигорат биёфарад ҳарчи бихоҳад ва бигузинад. Ихтиёр на ба дасти онон аст. Худой пок асту бартар аз он чи бар ӯ шарик созанд. Аз он чи анҷом диҳад, пурсида нашавад ва эшонанд, ки аз-моли хеш пурсида шаванд.

Ва низ шаҳодат медиҳам, ки сарвар ва паёмбари мо ҳазрати Муҳаммад (с) банда ва Расули ӯст. Ӯро бо роҳи рост ва дини ҳақ фиристод, то бар тамоми адён пирӯз гардонад, ҳарчанд мушрикнро хуш наояд. Худой бар Муҳаммад (с) ва бар хонадону саҳобагони ӯ дуруд бифиристад, онон ки бо ҳақ ҳукм намуданд ва адл барпо доштанд ва дуруд бар тобиъони хуби эшон, ки на аз суннат инҳироф ёфтанд ва на яксӯ шуданд ва низ бар тамоми солиқони ин роҳ то ба рӯзи ҳашр.

Акнун, инак ин мухтасари бузург ва пурманофиъ тақдими хонандагон мегардад, ки шомили асосҳои дин ва усули тавҳид мебошад, Дар он умур ва сифоти имон тавзиҳ ёфта, ҳарчӣ ки боиси нақсу камоли он мегардад, баён гардидааст. Онро бар тариқи савол ва ҷавоб тартиб додем, то огоҳона мавриди тавачҷуҳи хонанда қарор гирад.

САВОЛҲО ВА ҶАВОБҲО

1: С - Аввалин чизе, ки бар бандагон воҷиб аст, чӣ бошад?

Ҷ - Аввалин чизе, ки бар бандагон воҷиб аст, дони-стани он аст, ки Худой эшонро аз баҳри чӣ офарид ва аз эшон барои чи паймон гирифт. Ҷиҳати раҳнамоӣ ба онон расулоне фиристод ва китобҳое нозил кард; Осмонҳо ва замин, дунё ва охират, биҳишту дӯзахро барои он офарид. Тарозуи аъмол гузошта шавад ва номаҳои бандагон дода шаванд. Шақоват ва саъодат маълум гардад ва ну-рӯ бар тибқи он тақсим гардад.

﴿ وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُّورٍ ﴾

Касе, ки Худой барояш нуре надод, барои ӯ ҳеч нуре набошад (Сураи Нур: 40).

2: С - Пас чист он амре ки бандагон барои он офари-да шудаанд?

Ҷ - Худои таъоло фармудааст:

﴿ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعِيبِ
مَا خَلَقْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴾

Мо осмонҳо ва замин ва он чи дар миёни онҳост, аз дари бозӣ наёфаридаем; Наёфаридаем онҳоро магар бо ҳақ вале аксари ишон намедонанд (Сураи Духон: 38-39). Ҷам-чунин фармуд: Чинн ва инсро ба хотири он офаридам, ки маро бипарастанд (Сураи Зориёт: 56).

3: С - Маънои банда чист?

Қ - Агар аз калимаи “Банда” мутеъ ва фармонбардор ирода шавад, пас ин маъно тамоми махлуқоти оламҳои болоӣ ва поиниро дарбар гирад. Оқил ва ғайри оқил, тару хушк, мутаҳаррику чомид, мӯъмину кофир, ҳамаву ҳама, ҳар он чи Худо офаридааст, фармонбардори ӯст. Бо тадбири ӯ идора шаванд, дар доираи қавонини табиъии ӯ ва ба ҳадду андозаи худ пойбанд бошанд.

﴿ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴾

Ин аст андозабахшии Худои тавоно ва доно (*Сураи Ёсин: 37*).

Агар аз бандаи Худопараст дилбохта ва сарбафармон мақсуд бошад, пас хос ба мӯъминон аст, ки бандагон азизи Худо ва дӯстони парҳезгори ӯянд, ҳеч хавфе бар онҳо набошад ва на ишон маҳзун гарданд.

4: С - Ибодат чист?

Қ - Ибодат – мафҳумест, ки чомеъ тамоми гуфтору рафтор ва аъмоли ниҳону ошқори инсонро, ки хушнудӣ ва ризоӣ Худой дар он бошад, дарбар гирад.

5: С - Амали инсон қадом вақт ибодат шуморида мешавад?

Қ - Вақте дар он ду чиз чамъ оянд, камоли муҳаббат ва камоли фурутани. Худованд фармуда:

﴿ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْكَرُونَ فِي الْخَيْرَاتِ
وَيَذُوعُونَكَ رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَشِيعِينَ ﴾

Ҳамоно онҳо дар анҷоми ҳайрот мешитобиданд. Ва дар миёни хавфу умед моро меҳонанд ва бо шикастанафсӣ сар ба фармони мо бошанд (*Сураи Анбиё: 90*).

6: С - Нишонаи муҳаббати банда ба Парвардигораи
чист?

Ҷ - Нишонаи он, дӯст доштани он чи Худои дӯст
дорад ва бад дидани он чи ўро ба хашм оварад. Яъне, да-
стури ўро ба ҷой оварад ва аз манъкардаҳои ӯ бозистад,
ба дӯстони ӯ дӯстӣ намояд ва ба душманонаш душманӣ
варзад. Барои ҳамин ҳам маҳкамтарин дастовези имон
Дӯст доштан дар роҳи Худо ва бад дидан дар роҳи Худо
мебошад.

7: С - Бандагон аз кадом роҳ донистанд он чиро Ху-
дой дӯст дорад ва мавриди ризои ӯ бошад?

Ҷ - Онро аз тариқи расулоне, ки Худо фиристод ва
китобҳое ки нозил намуд, донистанд. Ишонро ба он чи
мавриди ризо ва хушнудии Ёст, амр ва аз он чи розӣ на-
буд, боздошт. Ва бо ҳамин хуччати раднопазир, ҳикмати
расои бар эшон қоим ӯ зоҳир гардид. Он чо ки фармуда-
аст:

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

Бигӯй, эй Муҳаммад: Агар шумо мӯъминон ба рос-
ти Худоиро дӯст доред, аз ман пайравӣ намоед, то Худо-
гон биёмурзад. ҳамон Худои омурзанда ва меҳрабон
аст. (Сураи Оли Имрон: 31).

8: С - Шартҳои ибодат ва бандагӣ чанд аст?

Ҷ - Шартҳои бандагӣ се аст:

1. Азми ростин, ки шарт дар вучуди ибодат аст.
2. Холис ва соф сохтани ният.
3. Мувофиқат бо шариъате ки Худо ба пайравӣ аз
он амр намудааст ва ин ду шарт дар қабули ибодат аст.

9: С - Ростии азм чист?

Ч - Он иборат астаз раҳо кардани танбалию сустӣ ва ба кор бурдани тамоми кӯшиш, то қавл бо амал рост ояд. Худованд фармуд.

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ
كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾

Эй касоне, ки имон овардаед, чаро он чи худ мегӯед анҷом намедихед: Чӣ бад аст пеши Худованд, он чӣ ки худ бигӯеду анҷом надихед (*Сураи Сафф: 2-3*).

10: С - Маънои ихлоси ният чист?

Ч - Қасди банда аз тамоми ақволу аъмоли ошқору ниҳони хеш талаби ризои Худо бошад. Худованд фармуд:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ
يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ﴾

Касе ки кишту бардошти охират бихоҳад, барои ӯ дар кишташ афзунӣ ато намоем ва касе ки танҳо кишти дунё бихоҳад аз дунё бидихемаш, аммо дар охират бе баҳра бошад (*Сураи Шӯро: 20*).

11: С - Кадом аст он шарифате, ки Парвардигор танҳо ба пайравӣ аз он дастур додааст?

Ч - Он дини ханиф ростинноб беолоиши Иброҳим (ъ, с) аст. Худованди бузург фармудааст:

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾

Ҳаққо, ки дин дар назди Худо, ислом аст (*Сураи Оли Имрон: 19*).

Ва фармуд:

﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي
الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ﴾

Ҳар кӣ ғайр аз ислом ба дунболи дини дигаре бошад, аз ӯ харгиз пазируфта нашавад ва ӯ дар қиёмат аз зиёндидагон бошад (Сураи Оли Имрон: 85).

12: С - Дини ислом чанд дараҷа дорад?

Қ - Ислום се дараҷа дорад, ки дараҷа ва ё мартабаи аввалини онро Ислום, дуввумро Имон ва дараҷаи сеюмро Ихсон гӯянд. ҳар кадоме аз ин се калима агар мутлақ оварда шавад, динро ба тамои ифода кунад.

13: С - Маънои Ислום чист?

Қ - Маънои Ислום таслим шудан дар баробари Худо бо шинохти ягонагии ӯ; Сар ба тоъати ӯ фуруд овардан ва ба ӯ шарик наварзидан. Худованд фармуда:

﴿وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾

Касе ки худро таслимн худой бинмуд дар ҳоле ки ӯ аз нақӯкорон буд, дар воқеъ ба дастовези маҳкаме чанг задааст (Сураи Луқмон: 22).

14: С - Далел бар он, ки калимаи Ислום динро дар бар гирад чист?

Қ - Паёмбар (с) фармуд:

بدأ الإسلام غربياً وسيعود غربياً كما بدأ

Ислום ғарибона шуруъ гардид ва боз ҳамчунин ба ҳолати ғарибӣ бар мегардад. (Ба ривояти имом Муслим ва ибни Моча)

Ё фармуда:

أفضل الإسلام إيمان بالله

Бехтарин Ислом, имон ба Худоист. (Ба ривояти имом Аҳмад ва ибни Абушайба)

15: С - Далели муаррафӣ гардидани ислом ба аркони панҷгона муфассалан чист?

Қ - Далели ҷавоби паёмбар (с) аст, ба суоли Ҷабраил (с) дар бораи дин.

الإسلام أن تشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله، وتقيم الصلاة، وتؤتي الزكاة، وتصوم رمضان، وتحج البيت إن استطعت إليه سبيلاً

Ислом ин аст, ки ба ягонагии Худои таъоло ва ба рисолати ҳазрати Муҳаммад (с) шаҳодат бидиҳӣ ва намозро барпой дорӣ ва заоти молро бипардозӣ ва рӯзаи моҳи шарифи Рамазонро бидорӣ ва хонаи Худо ро зиёрат намой, агар тавоноии роҳро дошта бошӣ. (Ба ривояти имом Муслим ва Бухорӣ)

16: С - Ҷойгоҳи шаҳодатайн (мақоми каломаи шаҳодат) дар дин чист?

Қ - Банда дохили дини ислом нагардад, магар бо гуфтани он. Худованд фармуда.

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ﴾

Мӯъминоне, ки ба Худо ва Расули Ӯ имон оварданд (Сураи Нур: 62 ва сураи Ҳучурот: 15).

Паёмбар (с) фармуд:

أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله وأن محمداً عبده ورسوله

Амр шудаам ба мардум мубориза барам, то шаҳодат бидиҳанд, ки нест худое ҷуз Аллоҳ ва Муҳаммад (с)

банда ва Расули ӯст. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

17: С - Далели шаҳодат бар Ло илоҳа иллаллоҳ чист?

Қ - Фармудаи Худои таъоло:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا
بِالْقِسْطِ ۗ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

Худованд гувоҳӣ дод, ки нест худое чуз ӯ ва фариштагон ва арбоби илм, ки қоим ба адл бошанд.

18: С - Маънои шаҳодати Ло илоҳа иллаллоҳ чист?

Қ - Маънои он нафӣи шоистагии бандагӣ аз тамоми он чӣ гайри Аллоҳ аст, яъне танҳо Худоро шоистаи парастии доништан. Ҳамон гуна, ки дар мулки худ бе шарик аст, дар парастии ва бандагӣ низ набояд касеро ба ӯ шарик овард. Худованд фармуд:

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَبَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ
دُونِهِ ۗ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَبَّ اللَّهُ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾

Ин бад-он чиҳат аст, ки Худованд ҳаққ аст ва он чи гайр аз ӯ мехонанд, ботил аст ва ҳамоно Худованд бартар ва бузург аст (Сураи Ҳаҷ: 62).

19: С - Чист он шартҳое ки бо ҷамъ омадани онҳо гӯяндаи шаҳодати Ло илоҳа иллаллоҳ аз шаҳодати худ баҳраманд гардад?

Қ - Ҳафт шарт аст.

1. Донистани маънои нафӣ ва исботи он.
2. Яқин пайдо кардани қалб ба маънои он.
3. Гардан ниҳодан ба зоҳир ва ботини он.
4. Қабули он ҳамроҳ бо тамоми муқтазоёт ва муҷиботаш.

5. Ихлос дар он.

6. Сидқ дар он аз самими қалб, на забонӣ.

7- Дӯст доштани он ва аҳли он.

20: С - Далели шарт будани илм дар шаҳодат (донистани маънои он) аз Қуръон ва Аҳодиси набавӣ чист?

Ҷ - Фармудаи Худои таъоло далели он аст: Магар касе, ки шаҳодат диҳад ба ҳақ, яъне, - ба ло илоҳа иллаллоҳ - дар ҳоле ки бо дил ба маънои, калимаи ба забон рондааш огоҳ бошад (Сураи Зухруф: 86).

Ва фармудаи паёмбар (с):

من مات وهو يعلم أن لا إله إلا الله دخل الجنة

Касе дида аз ҷаҳон пӯшид дар ҳоле ки медонист, ки Нест худое ҷуз Аллоҳ. (Ба ривояти имоми Муслим ва Аҳмад)

21: С - Далели шарт будани яқин аз Қуръон ва Аҳодиси набавӣ чист?

Ҷ - Фармудаи Худованди бузург далел бар он аст:

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا ﴾

Ҳамоно мӯъминоне ки ба Худо ва паёмбари ӯ (с) имон овардаанд, сипас ҳеч шубҳае ба худ роҳ надодаанд-яъне яқин доштанд, ҳаққо, ки ононанд ростон (Сураи Ҳуҷурот: 15).

Ва фармудаи паёмбар (с): Шаҳодат медиҳам, ки нест худое ҷуз Аллоҳ ва ин ки ман паёмбари Аллоҳам. Бандае ки бо ин шаҳодат рӯзи қиёмат ба Худои худ дидор намуд, дар ҳоле ки ҳеч шакке дар шаҳодати худ надошт, дохили ҷаннат гардад.

Сарвари олам (с) ба АбуХурайра гуфт:

من لقيت وراء هذا الحائط يشهد أن لا إله إلا
الله مستيقناً بها قلبه فبشره بالجنة

*Касеро бубинӣ шаҳодат медиҳад, ки нест худое ҷуз
Аллоҳи пок, дар ҳоле ки дилаш ба он яқин дорад, ӯро ба ҷан-
нат муҷзда бидеҳ. (Ба ривояти имоми Муслим)*

22: С - Далели шарт будани гарданниҳӣ – яъне, аз
дилу ҷон итоъат намудани Қуръон ва Аҳодиси набавӣ чист?

Ҷ - Фармудаи Худованди бузург далели он аст:

﴿وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾

Касе, ки худро таслими дастуроти Худой намояд ва
худ некӯкор бошад, ӯ ба дастовези маҳкаме ҷанг задааст
(Сураи Луқмон: 22).

Ва паёмбар (с) фармуд:

لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعاً لما جئت به

*Имони ҳеҷ касе аз шумо комил набошад, то ҳавову
ҳавасаи тобеъи дини овардаи ман бошад.*

23: С - Далели шарт будани қабули шаҳодат ва муқ-
тазоёти он аз Қуръон ва Аҳодиси набавӣ чист?

Ҷ - Фармудаи Худованди бузург дар шаъни касо-
не, ки инро қабул надоштанд, далели он аст:

﴿أَحْسَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجُهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ﴾

Барангезед ононе ки ситам раво доштанд ва ҳамса-
рони ишонро ва он чи мепарастиданд. (Сураи Луқмон: 22)

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ
وَيَقُولُونَ آيِنَّا لِتَارِكُوَاءِ الْهَتِنَا لَشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ﴾

Онхоро вакте барояшон гуфта мешуд, ки Худое чуз Худои якто нест истикбор намуда, мегуфтанд: Оё мо худоени хешро ба хотири як шоири девона раҳо месозем ? (Сураи Соффот: 35-36).

Ва фармудаи паёмбар (с): Намунаи он чи Худои бо ман аз роҳи рост ва илму ҳикмат фиристодааст, намунаи борони фарованро дорад, ки ба замин борид. Порае аз он поку гиёҳхез буд, оби боронро хуб пазируфт ва неку бичабид ва гиёҳу сабзаи фароване бирӯёнд. Порае дигар аз он хушида ва беҳосил буд, обро дар худ бидошт, ҳарчанд худ гиёҳе нарӯёнд, аммо бо оби он Худованд халоиқ ва бандагонро шодоб гардонд. Аммо пораи дигари он замин, ки обшинам набуд, балки нишебҳое буд, на обро медошт ва на гиёҳе мерӯёнд.

Ин намунаи касе аст, ки дар дини Худо фақеҳу дошиманд гардид ва он чи Худо бо ман фиристодааст, барои ӯ нофеъ уфтод. Худ биёмӯхт ва дигаронро биёмӯзонд ва намунаи касе ки дариҷаи дили хешро боз накард ва роҳи рости Худоро, ки ба ман фиришод, напазируфт.

24: С - Далели шарт будани ихлос дар шаҳодат аз Куръон ва Аҳодиси набавӣ чист?

Ҷ - Фармудаи Худованди бузург далели он аст:

﴿إِلَّا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ﴾

Бидон, ки дини холис аз он Худост (Сураи Зумар: 3).

Паёмбар (с) низ фармуд:

أسعد الناس بشفاعتي من قال لا إله إلا الله خالصاً من قلبه

Умедвортарини мардум аз шафоати ман касест, ки аз қалби софи хеш Ло илоҳа иллаллоҳ гуфт. (Ба ривояти имом Бухорӣ ва Аҳмад)

Ва низ фармуд:

إن الله تعالى حرم على النار من قال لا إله إلا الله يبتغي بذلك وجه الله

Худованди бузург оташро ҳаром гардонад бар касе ки чиҳати хушнудии Ҳақ Ло илоҳа иллаллоҳ гуфт. (Ба ривояти имом Бухорӣ)

25: С - Далели сидқ аз Куръон ва Аҳодиси набавӣ чист?

Ҷ - Фармудаи Худованд далели он аст:

﴿الَّذِينَ أَحْسَبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ۖ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكٰذِبِينَ﴾

Алиф, Лом, Мим, Оё мардум пиндоштаанд бо хамин ки гуфтаанд имон овардем, раҳо карда мешаванд, яъне ба ҳоли худ гузошта мешаванд ва ҳеч озмоише намешаванд? Мо ҳамоно пешиниенро биёзмӯдем. Пас бояд Худой бидонад ононеро, ки сидқ намуданд ва бидонад дуруғгӯёнро, (Сураи Анкабут: 1-3).

Паёмбар (с) фармуд:

ما من أحد يشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله صدقاً من قلبه إلا حرمه الله على النار

Ҳар он кас, ки бо сидқи том шаҳодат бидиҳад, ки:

Нест худое чуз Аллоҳ ва Муҳаммад (с) Расули Худост, Худой оташро бар ӯ ҳаром гардонад. (Ба ривояти имом Бухорӣ)

Паёмбар (с) вақте ба аъробие (марди бодиянишин, деҳотӣ) шароиф ва аҳкоми исломро омӯхт. Марди аъробӣ гуфт: Ба худо савганд бар он чи маро омӯхтӣ, на чизе бияфзоям ва на чизе аз он коста созам. **Он ҳазрат ба ёрони худ гуфт: Растагор гардид агар аз ростон бувад.**

26: С - Далели шарт будани муҳаббат ба Қуръон ва Аҳодиси набавӣ чист?

Ч - Фармудаи Худованди бузург далел бар он аст:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ ۖ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ
بِقُوَّةٍ مُّجِبَّةٍمْ وَيُجِيبُونَهُ

Эй касоне ки имон овардаед, агар касе аз шумо аз динаш бозгардад, чӣ зӯд аст, Худо қавмеро биёварад, ки дӯсташон медорад ва эшон низ ӯро дӯст медоранд (Сураи Моид: 54).

Паёмбар (с) фармуд: *Се чиз аст, чун дар касе чамъ оянд, ҳаловати имонро дарёбад. Аввал ин ки Худо ва Расулаш назди ӯ маҳбубтар аз гайрашон бошанд. Дуввум, агар аз бародарони имони худ бо касе тарҳи дӯстӣ бандад, ӯро танҳо барои Худо дӯст дорад. Саввум, баргаштан ба куфрро нахоҳад, ҳамчунон ки дар оташ афканда шуданро на-мехоҳад. (Ба ривояти имом Бухорӣ ва Муслим)*

27: С - Далел бар тавалло -яъне дӯстони Худойро дӯст доштан ва аз эшон дӯст гирифттан ва табарро – яъне, душманони Худойро душман доништан чист?

Ч - Фармудаи Худованди бузург далел бар он аст:

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ﴾

Эй касоне имон овардаед! Яҳудиён ва насрониёнро дӯстони худ қарор надихед, ки онҳо дӯстони якдигаранд; Агар касе аз шумо онҳоро дӯст бигирад, ӯ низ аз эшон аст. (Сураи Моида: 51).

Фармудаи таъоло: Ҳаққо, ки дӯсти шумо Худо, паёмбари ӯ ва касонеанд, ки имон овардаанд (Сураи Моида: 55).

28: С – Далели гувоҳӣ додан ба ин ки Муҳаммад Расули Худост, кадом аст?

Ҷ – Ин оятҳои қарима аст:

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ، وَبُزَّكِيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ﴾

Худо бар аҳли имон миннат гузошт, ки расуле аз худашон дар миёни онон барангехт, ки бар онҳо оёти Худоро тиловат кунад ва нуфусашонро аз ҳар нақс ва олошпок гардонад ва ба онҳо аҳкоми шарӣят ва ҳақоқиқӣ ҳикмат биёмӯзад (Сураи Оли Имрон: 164).

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ
عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ
رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾

Ҳамоно расуле аз чинси шумо барои ҳидояти халқ омад, ки аз фартӣ муҳаббат факру парешонӣ ва ҷаҳлу фалокати шумо бар ӯ саҳт меояд ва бар осоиш ва начоти шумо бисёр ҳарис ва ба мӯъминон рауфу меҳрубон аст (*Сураи Таваба: 128*).

29: *С – Гувоҳӣ додан ба ин ки Муҳаммад Расули Худост, чӣ маъно дорад?*

Ҷ – Маънову мафҳумаш ин аст, ки аз тағи дил ва бо забон тасдиқи қатъӣ кардан ба ин ки Муҳаммад банда ва Паёмбари Худост, ки ба сӯи тамоми инс ва чин ба ун-вони муждадиҳанда, бимдиҳанда ва фарохонан ба дини Ҳақ фиристода шудааст.

Бинобар ин бояд ӯро дар тамоми гуфтаҳояш, чӣ ахбори гузашта бошад, ё оянда ва баёни ҳалол бошад ё ҳаром аз ҳалолҳои пайравӣ намуда ва аз ашъи ҳаром даст кашем. Ҳамчунин дар пинҳонӣ ва ошкоро аз шарифати волеяш юо хушнудии том пайравӣ намуда, чунин пиндорем, ки итоати ӯ, итоати Худо ва саркашии ӯ, саркашӣ ва исёни Аллоҳ таъоло мебошад, зеро аз ҷониби Худованд паём овардааст.

Брӯд аз ин Худованд ва ба силаи ӯ ин дин (Ислом)-ро мукамал ва пурра сохт ва ҳамчунин паёмбар (с) уммати хешро бар роҳи мустақим ва равшан раҳнамоӣ кард, фариштаи маргро ба суроғаш фиристод.

30: *С – Шартҳои гувоҳӣ додан ба ин ки Муҳаммад Расули Худост чист ва оё шаҳодати аввалӣ бидуни шаҳодати (гувоҳӣ додани) дуввум назифта мешавад?*

Ҷ – Чи тавре ки дар боло зикр шуд, ки банда бо ду шаҳодати мазкур ба дини Ислом мебарояд ва ин ду шаҳодат мукамил ва лозими якдигаранд.

31: *С – Далели намоз ва закот чист?*

Ҷ – Оятҳои зерин мебошанд:

﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾

Чун аз ширк тавба карда муваххид шуданд ва намоз ба по доштанд ва закот доданд, пас аз онҳо даст бидоред (Сураи Тавба: 5).

﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾

﴿فِي الدِّينِ﴾

Пас, агар тавба намоянд ва намоз гузоранд ва закот диҳанд, пас эшон бародарони динии шумо мебошанд (Сураи Тавба: 11)

32: С – Далели рӯза чист?

Ҷ – Ин фармудаҳои Худост:

﴿يَتَّيِبُهَا لِلَّذِينَ آمَنُوا كُنِبَ عَلَيْكُمْ الصِّيَامُ كَمَا كُنِبَ

عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾

Эй касоне, ки имон овардаед, фарз гардонидани шумо бар шумо рӯза доштани, чунончи бар умматони пеш аз шумо фарз шуд (Сураи Бақара: 183).

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمْ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾

Пас ҳар кӣ моҳи рамазонро дарёбад, рӯза бидорад (Сураи Бақара: 185).

Ҳамчунин дар ҳадиси аъробӣ омада: Эй паёмбар, хабар деҳ аз он рӯзае, ки Худо бар ман фарз гардонда! Расули Аллоҳ (с) фармуд: *Моҳи рамазон, магар ин ки рӯзаи нафлӣ бигирӣ, ки ин ихтиёрӣ аст.*

33: С – Далели ҳаҷ чист?

Ч – Ин оёт аст:

﴿ وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ ﴾

Ҳаҷ ва умраро барои Худо анҷом диҳед (*Сураи Бақара: 196*).

﴿ وَاللَّهُ عَلَى النَّاسِ حَجُّ الْبَيْتِ مِنْ أَسْطَعِ إِلَيْهِ سَبِيلًا ﴾

Аз тарафи Аллоҳ бар мардум зиёрат ва ҳаҷчи он хона вочиб гардида. Бар ҳар касе, ки тавоноии расидан ба онро дошта бошад (*Сураи Оли Имрон: 97*).

34: С – Касе, ки яке аз ин асосҳои Исломо инкор намояд, ё иқрор намояд, вале аз анҷоми онҳо саркашӣ наму- да рӯ гардонад, чӣ ҳукм дорад?

Ч – Дар сазои куфраш чун дигар тақзибкунандагон ва тоғутиён кушта хоҳад шуд. монанди Иблис ва Фиръ- авн.

35: С – Касе, ки аҳкоми мазкурро иқрор намуда, си- нас аз рӯи саҳлангорӣ, ё таъвиле онҳоро тарк намояд, чӣ ҳукм дорад?

Ч – Дар мавриди намоз, агар касе онро аз рӯи саҳ- лагорӣ аз вақташ таъхир намояд, ҳатман аз ӯ талаб ме- шавад, ки тавба намояд. Агар тавба кунад, пазируфта мешавад ва агар аз гуноҳаш тавба накунад, тибқи ҳадди шаръӣ ба қатл хоҳад расид. Чунончи Худованд фармуда:

Аммо дар бораи закот, агар сарпечони пардохти закот афроди беиқтидор бошанд. Имоми (Ҳокими) мус- лимин бо қувват аз ӯ закотро ситонда ва низ бо ғрифта- ни як қисмати дороияш ӯро мучозот медиҳад. Ин амр аз рӯи фармудан паёмбар (с) аст, ки гуфта: Ва ҳар касе аз додани закот сар печад, мо ҳатман закот ва ҳам як қисма- ти молашро аз ӯ меситонем... агар сарпечони закот чамо-

ати муқтадир бошанд, дар ин бар имом вочиб мегардад, ки бо эшон пайкор намоёд, то ин ки онҳо закотро бипардозанд. Ин гуфтаро оёт ва ҳадисҳои бешуморе ва низ кардаи Абубакри Сиддиқ ва дигар асҳоби паёмбар (с) таъйид менамоёд.

Дар мавриди рӯза чизе ворид нашуда, вале имом, ё ҷонишинаш ўро гушмоле медиҳад, ки барои ў ва дигарон ибрат шавад.

Аммо пиромуни ҳаҷ, тамоми авқоти умри банда вақти адои он мебошад, ба шарте ки иститоату товони онро дошта бошад ва ҷуз марғ чизе пеши роҳашро гирифта наметавонад. Дар сурати тавону қудрат пайдо намудан вочиб аст, бар ў ки ҷиҳати адои ҳаҷ шитоб намоёд. Ҳақиқатан дар мавриди касе ки бо вучуди тавоноӣ аз адои ҳаҷ сахлангорӣ кардааст бими ухравӣ омадааст ва дар дунё барои ҳеҷ уқубату сазои махсус муайян карда нашудааст.

36: С - Имон чист?

Ҷ - Имон қавл ва амал аст. қавли дилу забон, амали дилу забон ва тамоми аъзои бадан. Бо тоат биафзояду қавӣ гардад ва бо маъсият кам ва заъиф гардад. Аҳли имон дар имондорӣ мутафовит бошанд.

37: С - Далел бар ин ки имон ҳам қавл асту ҳам амал чист?

Ҷ - Фармудаи Худованди бузург далели он аст:

﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَبٌ إِلَيْكُمْ إِلَّا يَمُنْ وَرَزَقَهُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾

Ва лекин Худованд имонро махбуби шумо гардонид ва онро дар дилҳои шумо биёрост (Сураи Ҳуҷурот: 7).

38: С - Далел бар зиёдашавӣ ва камшавии имон чист?

Ҷ - Фармудаи Худованди бузург далели он аст:

﴿لِيَزِدَّكُمْ اٰيْمَانًا مَّعَ اٰيْمَانِكُمْ﴾

То биафзойнд имоне бар имонашон (Сураи Фатҳ: 4).

Низ фармуд:

﴿وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾

Мо бар роҳи росташон биафзоем (Сураи Каҳф: 13).

Низ: Наафзуд эшонро чуз аз рӯи имон ва таслим гардидан.

Паёмбар (с) фармуд:

لو أنكم تكونون في كل حالة كحالتكم عندي لصاغتكم الملائكة

Агар шумо дар тамоми мароҳили зиндагии худ бар он ҳолате бимонед, ки дар назди ман пайдо мекунед, малоик ба саломи даст ба дасти шумо оянд. (Ба ривояти имом Тирмизӣ ва Муслим)

Яъне, вақте дар ҳузури он ҳазрат буданд, аз маҳзари он чаноб касби файз намуда, имонашон қуввату афзунӣ меёфт.

39: С - Далели тавофути аҳли имон яке бар дигаре, чист?

Қ - Фармудаи Худованд далели он аст:

﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ﴾

Ва собиқин собиқин ҳастанд ба яқин ононанд муқаррабон, то Асҳоби рост, чист асҳоби рост? (Сураи Воқеъа: 10).

Дар ҳадиси шафоъат омада: Худованд аз оташ берун орад ҳар бандаеро, ки дар дили ӯ ба вазни як динар имон ёфт шавад, баъд аз он берун орад бандаеро, ки дар дили ӯ ба вазни нисфи динар имон ёфт шавад. Ва дар ривояте:

Берун орад аз оташ бандаеро, ки Ло илоҳа иллаллоҳ гӯяд ва дар дили ӯ ба вазни ҷаве аз хайр ёфт шавад, баъд аз он берун орад бандаеро, ки Ло илоҳа иллаллоҳ гӯяд ва ба вазни гандуме дар дили ӯ аз хайр ёфт шавад. Сипас берун орад бандаеро, ки Ло илоҳа иллаллоҳ гӯяд ва дар дили ӯ ба вазни губоре аз хайр ёфт шавад.

40: С - Далел бар ин ки имон дар вақти итлоқ тамоми динро дар бар гирад, чист?

Ҷ - Фармудаи паёмбар (с) ба муносибати вуруди ҳайати намояндагии Абдулқайс далел бар он аст: *Шуморо амр мекунам ба имон ба Худои якто. Сипас пурсид: Оё медонед, ки имон ба худой якто чист? Гуфтанд: Худо ва расули ӯ донотаранд. Фармуд:*

شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله، وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة

وأن تؤدوا من المغنم الخمس

Шаҳодат додан аст, ин ки нест худое чуз Аллоҳ ва ин ки Муҳаммад (с) Расули Худост, барпо доштани намоз, додани закот ва адо намудани панҷа ки моли ганимат. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

41: С - Далел бар таъриф намудани имон ба аркони шашгона дар имони муфассал чист?

Ҷ - Фармудаи паёмбар (с) аст, чун Ҷабраил (а) аз ӯ пурсид: - *Маро аз имон хабар бидеҳ. Гуфт: Имон он аст, ки ба Худои бузург, фариштагони ӯ, китобҳои ӯ, расулони ӯ ва ба рӯзи охират имон биёварӣ ва ба ин ки тақдири неки ва бадӣ ҳама аз ҷониби Ӯст.*

42: С - Далели он аз Қуръон ва Аҳодиси набавӣ чист?

Ҷ - Фармудаи Худованди бузург далели он аст:

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ
 الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ
 وَالنَّبِيِّنَ﴾

Накӯй на ин аст, ки рӯи худ ба ҷониби машрик ва мағриб битобӣ. Накӯй кори касест, ки ба Худой, рӯзи охи-
 рат, фариш тагон, китоб ва паёмбарон имон овард (*Сураи Бақара: 177*).

43: С - Маънои имон ба Худо чист?

Қ - Тасдиқи қатъӣ аз самими қалб ба вучуди зоти бори таъолост, ки ҳеч зидду муқобиле барои зоти ақдаси \bar{u} , на қаблу на баъд, вучуд надорад. \bar{U} аввал аст ва пеш аз \bar{u} чизе набуд, яъне барои пеш дар баробари зоти \bar{u} маъное нест. \bar{U} охир аст, баъд аз \bar{u} чизе не, яъне, пас аз зоти \bar{u} баъде тасаввур нагардад. \bar{U} зоҳир аст аз \bar{u} боло чизе не ва \bar{u} ботин асту аз \bar{u} поин чизе не. Зиндаву сарпараст ва як-тову бениёз аст.

﴿لَمْ يَكِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾

Назодааст ва на аз касе зода шуда ва барои \bar{u} касе хамто нест (*Сураи Ихлос: 3-4*). Ягонагии \bar{u} бо Худовандӣ, Парвардигорӣ ва номҳои пок ва сифоти олии \bar{u} ст.

44: С - Ягонагӣ дар Худовандии \bar{u} чист?

Қ - Ягона дониستاني Худованд аст ба тамоми ан-вои ибодатҳои ошқору ниҳон, дар қавлу амал ва нафӣи парастии аз тамоми он чӣ ғайр аз Худо ҳаст, дар ҳар су-рату ҳар шакле ки бошад. Ҳамчунон, ки Худованд фар-муд:

﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ﴾

Фармоиши Худоят ин аст, ки танҳо ӯро парастииш намоед (*Сураи Исроъ: 23*).

45: С - Зидди ягонагии Худованд чист?

Ҷ - Зидди он-ширк аст. Ширк ду навъ аст: Ширки бузург, ки комилан мухалифи ягонагии Худованд мебошад ва ширки хурд, ки мухалифи камоли ягонагии Худованд аст.

46: С - Ширки бузург чист?

Ҷ - Ин аст, ки банда чизеро ё қувваеро гайр аз Худо ба зоти ақдаси ӯ ҳамсон ва ҳамто бидонад. Онро ҳамчунон, ки бандаи мӯъмин Худоро дӯст медорад, дӯст бидорад ва аз он ҳамчунон ки аз Худо бояд тарсид, битарсад. Ба он паноҳ чӯяд, онро дуъо намояд ва аз он бим дошта бошад. Бар он умед бибандад ва рағбат намояд, таваккул кунад ва дар маъсияти Худой аз он итоъат намояд ё ба гайри хушнудии Худованд аз он пайравӣ намояд ва гайри инҳо.

Худованд фармуд:

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ
وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا ﴾

Худованд наёмурзад ин ки ба ӯ шарик оварда шавад ва поинтар аз инро биёмурзад барои касе бихоҳад. Ва касе, ки ба Худо ширк биварзад, муртакиби гуноҳи бузурге гардида аст (*Сураи Нисо: 48*).

Паёмбар (с) фармуд:

حق الله على العباد أن يعبدوه ولا يشركوا به شيئاً وحق العباد على الله أن لا يعذب من لا يشرك به شيئاً

Ҳаққи Худой бар бандагон он аст, ки ӯро бимарас-

танд ва бар \bar{u} чизеро шарик масозанд ва ҳаққи бандагон бар Худояшон он аст, ки азоб нанамояд касеро ки ба \bar{u} шарик наёвардааст. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Касе, ки ширки Худоро ошкор созад, чун кофирони Қурайш ва ё онро пинҳон бисозад, чун мунофиқони фиребгар ва дурӯя, ки дар зоҳир худро мусалмон нишон диҳанд ва дар ботини худ куфрро бипарваранд, ҳарду тоифа яксон бошанд ва ҳарду аз дин хориҷ бошанд.

Худованд фармуд:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَهُمْ
نَصِيرًا إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ
وَاخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ﴾

Ҳамон мунофиқон дар поинтарин табақаи оташ бошанд ва барои эшон ҳеҷ ёваре наёбӣ. Магар онон ки тавба намуданд ва ҳештанро ислоҳ сохтанд, домани ҳақро маҳкам бидоштанд ва дини худро барои Худо холис сохтанд, пас эшонанд мӯъминон (Сураи Нисо: 145-146).

47: С - Ширки хурд чист?

Қ - Он иборат аст аз дохил сохтани риёву худнамоӣ дар зебо чилва додани амале ки ризои Худо аз он ирода шудааст.

Худованд фармуд:

﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ
بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾

Касе ки ба дидори Парвардигори худ умед бастааст, амали солиҳ анҷом диҳад ва ба ибодати Парвардигораш касеро шарик насозад (Сураи Қаҳф: 110).

Паёмбар (с) фармуд:

أخوف ما أخاف عليكم الشرك الأصغر « فسئل عنه فقال « الرياء »
ثم فسره بقوله صلى الله عليه وسلم « يقوم الرجل فيصلي فيزين صلاته لما يرى
من نظر رجل إليه

Хавфноктарин чизе ки аз он бар шумо бим дорам, ширки хурд аст. Аз он ҷаноб аз ширки хурд пурсида шуд, фармуд: Риё аст. Сипас, онро чунин тафсир намуд: Марде ба намоз мепардозад ва тавачҷӯҳи касеро ба худ мушоҳида менамояд. Онгоҳ намозашро ниҳоят зебо ва ботамкин мегузорад, то дар чашми бинанда хубу, писандида ояд ва бар ӯ таҳсинҳо кунад. (Ба ривояти имом Аҳмад)

Ҳамчунин аст, савганд хӯрдан ба ғайри Худо: Монанди савганд ба падарон, ба ашхосу анбоз, ба Каъба, амонат ва ғайри он.

Паёмбар (с) фармудаанд:

لا تحلفوا بآبائكم ولا بأمهاتكم ولا بالأنداد

На ба падарону модаронатон ва на ба анбозе савганд махӯред. Фармуд: Нагӯед савганд ба Каъба, балки ба ҷои он бигӯед: Савганд ба Парвардигори Каъба. (Ба ривояти имом Абудовуд)

Ва фармуд:

لا تحلفوا إلا بالله

Ҷуз бо Худо ба чизи дигаре савганд махӯред. (Ба ривояти имом Абудовуд ва Нисоӣ)

Ва фармуд:

Касе ба амонат савганд хӯрад, аз ҷумлаи умматони ман набошад.

Ҳамчунин он ҳазрат (с) Фармуд:

من حلف بغير الله فقد كفر أو أشرك

Касе ба ғайри Худо савганд хӯрд, дар ҳақиқат кофир шуда, ё ба ӯ анбоз овардааст. (Ба ривояти имом Абудовуд)

Аз он чумла аст чунин гуфтор; *Он чи Худо бихоҳад, баъд ту бихоҳӣ.*

Паёмбар (с) дар ҷавоби шахсе, ки ба ӯ чунин муроҷиат кард, фармуд:

Оё маро шарики Худо қарор додаӣ!? Балки он чи Худо худ бихоҳад. (Ба ривояти имом Абудовуд ва Аҳмад)

Аз он чумла аст *Агар Худо ва ту намебудӣ, ё Ман танҳо Худо ва туро дорам ва монанди инҳо.*

Паёмбар (с) фармуд;

لا تقولوا ما شاء الله وشاء فلان ولكن قولوا ما شاء الله ثم شاء فلان

Нагӯед он чи Худо хост ва фалонӣ, вале бигӯед он чи Худо хост баъд аз он фалонӣ. (Ба ривояти имом Абудовуд ва Аҳмад)

48: С - Фарқ миёни «ва» ва «баъд аз» дар ин калимот чист?

Ҷ - Фарқ дар он аст, ки ба кор бурдани пайвандаки «ва» ифодаи муқоиса ва баробарӣ намояд Ин ҷо сухани шахсе ки мегӯяд Он чӣ Худо бихоҳад ва ту бихоҳӣ ва ё шумо бихоҳед чунин маъно дорад, ки хости бандаро бо хости Худой қарин сохта, ба он баробар намудааст ва ин комилан бар хилофи пайвандаки «баъд аз он» аст, ки ифодаи табаъият намояд. Чун шахсе бигӯяд «он чӣ Худо хоҳад, баъд аз он ту ё шумо хостед» чунин маъно бидиҳад, ки хости банда тобеи хости Худой аст ва баъд аз он мебошад.

﴿ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ﴾

Хосте аз шумо сар намезанад, магар ба дунболи он ки хости Худо бошад (Сураи Инсон: 30).

49: С - Тавҳид (ягонагӣ) дар Парвардгор чист?

Ч - Он иборат аст аз иқрори қатъӣ бар ин ки Худои таъоло Парвардигори тамоми чиз, султони ҳама ҳастӣ, падидоранда, тадбиркунанда ва тасарруфкунанда дар умури он аст. Ҳеҷ шарик ва ҳамсоне ӯро дар мулкаш набошад. Ниёз ба ёвару сарпарасте чун нотавонон надорад. Амри ӯ раднопазир бошад ва радкунандае наёбад. ҳукми ӯро таъқибкунанда ва тафтишкунандае набошад. Зидд, на назир ва ҳамном мар ӯро нест. ҳеҷ ҷанҷолкунанда ва даъвогаре дар маъони парвардигори ва муқтазои номҳои нек ва сифоти баланди ӯ набошад.

Худованди бузург фармуд:

﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ

﴿ وَالنُّورِ ﴾

Ҳамду сано бар он Худо ки осмонҳо ва заминро офарид ва торикиҳо ва рӯшноӣ ба миён овард (Сураи Анъом: 1).

Ва фармуд:

﴿ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ

هَذَا مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَ كُمْ مِنْ شَيْءٍ سُبْحَانَهُ

﴿ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾

Худо аст он зоте ки шуморо биёфарид, он гоҳ рӯзиатон дод. Баъд аз он шуморо мемиронад ва боз зиндаатон мегардонад. Оё кадоме аз он шарикони эътиқодкардаи шумо чизе аз ин корхоро метавонад, анҷом бидиҳад? Худой пок асту бартар аз он чи бар ӯ шарик созанд (*Сураи Рум: 40*).

Ва Аллоҳ таъоло фармуд:

﴿ قُلْ أَدْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ
مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا
مِنْ شَرِكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ وَلَا يَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا
لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ
قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴾

Бигӯ, омонеро, ки ғайр аз Худо худояшон пиндоштаед, эшон ба қадри заррае дар осмонҳо ва замин молик нестанд ва дар офариниши онҳо ҳамроҳие надоранд ва Худой аз эшон ҳеҷ паноҳ ва ёваре нагирифтааст. Шафъат дар назди ӯ суде набахшад, магар аз шахсе, ки худ ӯро иҷозат фармояд, то ин, ки аз дилхояшон изтироби чалол ва сатвати Илоҳӣ баргараф шавад пурсанд Худои шумо чӣ фармуд? . Посух диҳанд, ки ҳақ ва дурусткорӣ, ки Худой баландмартаба ва бузургвор аст. (*Сураи Сабо: 22*).

50: С - Мухолиф ва зидди тавҳиди Парвардигорӣ чист?

Ч - Он иборат аст аз эътиқод кардани тасарруфкунандае ҳамроҳи Худованди бузург дар чизе аз идора ва

тадбири умури ҳастӣ, чун падида овардан ё нобуд сохтан ё зинда гардонидан ё миронидан ё хайре овардан ё дигар маъони Парвардигорӣ ва ё эътиқоди мунозеъ ва муддаъие дар чизе аз муқтазои номҳо ва сифоти ӯ чун донистани ғайб, чун бузургӣ ва кибриё.

Худованд фармуд:

﴿ مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ ۗ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾
﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أذْكُرُوا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۗ ﴾

Худой ҳар дари раҳматеро бар рӯи мардум боз кунад, онро боздорандае набошад ва он чиро ӯ боз бидорад, онро пас аз ӯ фиристандае набошад ва ӯ тавоно ва бо ҳикмат аст. Эй мардум! Дар ёд биёваред, неъматҳои Худоиро, ки бар шумо арзонӣ дошт. Оё офаридгори дигаре ба ҷуз Худо ба шумо аз осмонҳо ва замин рузӣ мерасонад? (Сураи Фотир: 2-3).

Ва фармуд:

﴿ وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ ۗ ﴾

Калидҳои ғайб назди ӯянд. Онро ҷуз ӯ касе надонад (Сураи Анъом: 59). Низ фармуд: Ба чизе аз илми ӯ ихота надошта бошанд, магар ба он чи ӯ бихоҳад (Сураи Бақара: 225).

Дар хабар аст, ки Худованд мефармояд: “Бузургӣ

изор ва кибриё ридои ман аст, пас касе ки дар кадоме аз ин ду бо ман ба даъво хезад, дар оташи худ ўро ҷой диҳам.”

51: С - Тавҳид дар асмо (номҳо) ва сифот (атрибут) чист?

Ҷ - Он иборат аз имон овардан ба он номҳои нақў ва сифоти баланде ки Худованд худро ба он дар китобаш васф намуда ва паёмбар (с) низ ўро ба он сутуда. Пазируфтани он бе таъйини чигунагӣ, ҳамон гуна ки баён гардидааст. Худованд дар китоби худ борҳо он номҳо ва сифот ва нафӣи чигунагӣ аз онҳоро баён намудааст.

Мисли ин фармудаи ў:

Медонад ҳар он чӣ пеши рӯй ва пушти сари онҳост ва ў дар фарохурди илми онҳо набошад ва илми эшон дарки зоти ў нанамояд (*Сураи Шўро: 11*).

Ва назири:

﴿لَا تَدْرِكُهُ الْآبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْآبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾

Ўро дидагон дарк нанамоянд ва ў дидагонро дарк намояд ва ў латифу огоҳ аст (*Сураи Анъом: 103*).

Паёмбар (с) чун ба мушрикони Қурайш нотавонӣ ва ҳеч будани худоёни эшонро зикр намуд. Онҳо гуфтанд: пас насаб ва шаҷараи Худои худро баён намоӣ. Худованд дар ин бора сураи «Ихлос»-ро нозил намуд: (Бигӯӣ, эӣ Муҳаммад!)

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾

Ўст Аллоҳи якто, Аллоҳи бениёз. На зод ва на аз касе зода шудааст, (зеро ҳарчи зода шавад, ногузир рўзе ба чанголи марг гирифтор хоҳад омад). Ва ҳеч касе ҳам-

то ва ҳампои \bar{y} нест (Сураи Ихлос: 1-4).

52: С - Далели номҳои нақӯи \bar{y} аз Қуръон ва Аҳодиси набавӣ чист?

Ч - Худованд фармуд: Худоирост номҳои нақӯ, пас \bar{y} ро ба он номҳо бихонед ва бигузored ононеро, ки ба номҳои \bar{y} шарике месозанд – яъне, номҳои бутҳо ва дигар худоёни дуруғинро аз ҷумлаи номҳои Худо медонанд ё номе аз номҳои \bar{y} ро дуруғ мешуморанд.

﴿قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ
الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى﴾

Низ фармуд: Бигӯй! Бихонед Аллохро, ё бихонед Раҳмонро - \bar{y} ро бо кадоме аз ин номҳо бихонед, барои \bar{y} ст номҳои нақӯ (Сураи Исро: 110).

Паёмбар (с) фармуд:

إن لله تسعة وتسعين اسماً من أحصاها دخل الجنة

Худойро наваду нӯҳ ном аст. Касе онҳоро бишморad, дохили ҷаннат гардад. (Ба ривояти имом Бухорӣ ва Муслим)

Низ фармуд:

Бор, Худоё! Даст ба ниёиши ту мебардорам ва аз ту мехоҳам бо зикри ҳар номе ки номи туст, худатро ба он номидаӣ, ё онро дар китобат нозил кардаӣ, ё ба кадоме аз халқи худ омӯхтаӣ ва ё онро дар илми гайб назди худ нигоҳ доштаӣ, ин ки Қуръони бузургро баҳори дили ман бигардонӣ!

53: С - Намунаи номҳои нақӯи Худованд аз Қуръон чист?

Ч - Намунаи он фармудаи Худои бузург мебошад:

﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا﴾

Ҳаққо, ки Худованд олі ва бузург аст (Сураи Нисо: 34).

Низ: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا﴾

Ҳаққо, ки Худованд латифу огоҳ аст (Сураи Аҳзоб: 34).

Низ: ﴿إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾

Ҳамоно Худованд доно ва тавоно аст (Сураи Фотир: 44).

Низ: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾

Ҳамоно Худованд шунаво ва бино аст (Сураи Нисо: 58).

Низ: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾

Ҳамоно Худованд тавоно ва бо ҳикмат аст (Сураи Нисо: 56).

Низ: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا رَحِيمًا﴾

Ҳамоно Худованд омурзанда ва ниҳоят бораҳм аст (Сураи Нисо: 23).

Низ: ﴿إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾

Албатта, ӯ ба онҳо меҳрубон ва бораҳм аст (Сураи Тавба: 117).

Низ: ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾

Худованд бениёз ва ҳалим аст (Сураи Бақара: 263).

Низ: ﴿إِنَّهُ حَمِيدٌ مُجِيدٌ﴾

Дар ҳақиқат ӯ ситудашуда ва бузург аст. (Сураи

Ҳуд: 73).

Низ:

﴿إِن رَّبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيفٌ﴾ ﴿إِن رَّبِّي قَرِيبٌ مُّجِيبٌ﴾ ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾
﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا﴾ ﴿أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾

Албатта, Парвардигори ман бар тамоми чиз хофиз (нигохдоранда) аст (Сураи Ҳуд: 57).

Низ: Албатта, Парвардигори ман наздик ва иҷобаткунанда (пазирандаи дуо) аст (Сураи Ҳуд: 57).

Низ: Ҳамоно Худованд бар шумо рақиб (назораткунанда) аст (Сураи Ҳуд: 61).

Низ: Худованд басанда вакилест (Сураи Нисо: 1)

Низ: Худованд басанда ҳасибе (ҳисобгиранда) аст (Сураи Нисо: 81).

Низ: Худованд бар тамоми чиз муқит (мувозиб) аст (Сураи Нисо: 85).

Низ: Худованд бар тамоми чиз шаҳид (гувоҳ) аст (Сураи Фусилат: 53).

Низ: ﴿إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ﴾

Худованд бар тамоми чиз муҳит аст (Сураи Фусилат: 54).

Низ: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾

Аллоҳ, нест худое ҷуз ӯ, ҳамеша зинда ва сарпарас-ти олам аст (Сураи Бақара: 255).

Низ: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

Ӯст аввал ва охир ва зоҳир ва ботин ва ӯ бар тамо-

﴿١١﴾ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلِيمٌ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿١٢﴾ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ
الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ
﴿١٣﴾ هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى

Ўст Аллохе, ки нест худое чуз \bar{y} , донандаи ғайбу шаҳодат (ошкору ниҳон).

Ўст раҳмони раҳим (бахшандаи меҳрабон), Ўст Аллохе, ки нест худое чуз \bar{V} . Ўст малик (подшоҳ) қуддус (пок), салом, муъмин (амнбахшу амондех), мухаймин (му-ставлӣ ва ниғахдоранда), тавоно, пуриқтидор, баланд. Пок аст Аллоҳ аз он чӣ ба \bar{y} шарик меоранд. Ўст Аллоҳ, -пади-доранда, ҳастибахш ва сурату шаклбахш. Ўрост номҳои накӯ (Сураи Ҳашр: 22-24).

54: С - Намунаи номҳои накӯи \bar{y} аз Аҳодиси набавӣ чист?

Қ - Назири фармудаи сарвари олам:

لا إله إلا الله العظيم الحليم لا إله إلا الله رب العرش العظيم، لا إله إلا الله رب السموات ورب الأرض ورب العرش الكريم

Нест худое чуз Аллоҳи тавоно ва ҳалим. Нест худое чуз Аллоҳ, Парвардигори Арши бузург. Нест худое чуз Аллоҳ, Парвардигори осмонҳо ва Парвардигори замин ва Парвардигори Арши карим.

Ва фармудаи \bar{y} :

يا حي يا قيوم يا ذا الجلال والإكرام يا بديع السموات والأرض

«Эй ҳай (ҳамеша зинда), эй Қайюм (сарпарастии олам), эй соҳиби ҷалол ва иқром, эй падидоварандаи осмонҳо ва замин. Ва фармудаи ӯ: Ба номи Аллоҳе ки ҳамроҳ бо номи ӯ, ҳеҷ чизе дар осмонҳо ва замин натавонад зараре бирасонад ва ӯст шунаво ва бино.

Ва фармудаи ӯ: Бор, Худоё, донандаи ошқору ниҳон, офарандаи осмонҳо ва замин, Парвардигори ҳама чиз ва султони ҳама ҳастӣ.

Ва фармудаи ӯ: Бор Худоё! Парвардигори осмонҳои ҳафтгона ва замин ва Парвардигори Арши бузург! Парвардигори мо ва Парвардигори тамоми ашё, шикофандаи базру дона, фиристандаи Тавроту Инҷил ва қуръон, ба ту паноҳ мебарам аз шарру палидии ҳар соҳибшарре ки сарнавишти ӯ ба дасти туст, тӯи аввал, ки пеш аз ту чизе нест ва тӯи охир, ки баъд аз ту чизе нест, тӯи зоҳир, ки фавқи ту чизе нест ва тӯи ботин, ки гайр аз он чизе нест.

55: С - Далолати номҳои нақӯи Худованд бар чанд навъ аст?

Қ - Далолати онҳо бар се навъ аст:

1. Далолати онҳо бар зоти Ҳақ билмутобақа.
2. Далолати онҳо бар сифоте ки аз онҳо иштиқоқ шудаанд ба сурати зимнӣ.
3. Далолати онҳо бар сифоте, ки аз онҳо иштиқоқ шудаанд ба сурати илтизомӣ.

56: С - Намунаи ин чист?

Қ - Намунаи он номи бузурги Раҳмон ва Раҳим аст, ки далолат бар зоти номидашуда дорад билмутобақа ва он зот Аллоҳ аст ва низ далолат дорад бар сифате, ки аз он иштиқоқ шудааст, яъне бар сифати раҳмат ба сурати зимнӣ ва низ далолат дорад бар дигар сифоте, ки аз он

иштиқоқ нашудааст, ба сурати илтизомӣ, монанди ҳаёт ва қудрат. Ҳамчунин аст дигар номҳои ӯ.

Ин бар хилофи махлуқот аст. Гоҳо одамеро Ҳаким ном мегузоранд, дар ҳоле, ки ӯ чоҳил аст ва ҳеҷ ҳикмате надорад. Ё Ҳакам (додгустар) меноманд ва ӯ ситамгор аст. Азиз (тавоно ва бо обрӯ) гӯянд ва ӯ хору залил аст. Шариф гӯянд ва ӯ сифлаву разилест, Карим гӯянд ва ӯ бахиле аст, Солеҳ гӯянд ва ӯ бадқорае беш нест. Саъид (некбаҳт) гӯянд, дар ҳоле, ки вай бадбаҳту шақӣ аст ва ғайри инҳо.

Аммо Худованди пок, ӯ ҳамон гуна аст, ки худро васф намуда ва болотар аз он аст, ки халқ ӯро васф мекунад.

57: С - Далолати номҳои нақӯи Худованд ба сурати зимнӣ бар чанд қисманд?

Ҷ - Бар чаҳор қисманд:

1) Номи **Ъалам**, ки ба сурати зимнӣ дарбаргирандаи тамоми маъонии номҳои нақӯи Худованд аст ва он Аллоҳ аст. Аз ин рӯ, тамоми номҳои дигар ба сурати сифати ин ном меоянд. Монанд қавли ӯ: **Ўст Аллоҳ падидоранда, офаранда ва шаклу суратбахш** (*Сураи Ҳашр: 24*). Ва монанди инҳо. Ин исм ҳеҷ гоҳ тобеъ ва сифати дигар номҳо наомадааст.

2) Исмест, ки фарогири сифати зоти ақдаси Ҳақ бошад, ҳамчун номи **Самиъ**-и Худованд, ки дарбаргирандаи самъи (шунавоӣ) фарогири ӯ бар тамоми овозхост, ва дар назди ӯ ошқору ниҳонаш баробар бошад.

Исми **Басир** (*бино*)- и ӯ, ки мутазаммини (дарбаргиранда) басари фарогир ва гузарои ӯ дар тамоми чизҳо бошад.

Исми **Ъалим** (*доно*) и ӯ, ки мутазаммини илми фарогир ва ихотақунандаи ӯ бошад, илме, ки. **Ба вазни зар-**

рае дар осмонҳо ва замин ва на хурдтар аз он ва на бузур-
гтар аз он, аз илми ӯ пӯшида намонад (*Сураи Сабо: 3*).

Исми **Қадир** (*пуриқтидор*)-и ӯ, ки мутазаммини қуд-
рат ва тавоноии ӯ ба ҳаст кардан ва нест кардани ҳар
чизе ва дигар афёол аст.

3) Исме, ки дарбаргирандаи сифати феъли Аллоҳ
таъоло бошад ҳамчун *надидоранда, рӯзирасон, офаранда,*
суратбахш ва ғайра.

4) Исме, ки дарбаргирандаи покӣ ва қадосати ӯ аз
тамоми норасоиҳо ва айбҳо бошад; чун **Қуддус** - *поку му-*
наззах, Салом ва ғайра.

58: *С - Номҳои нақӯи Худованд аз ҷиҳати истифо-*
даи онҳо ба зоти поки ӯ, бар чанд қисманд?

Ҷ - Қисме аз он исмҳо ё ба танҳои ва ё ҳамроҳи ғай-
рашон бар худо итлоқ шаванд ва он мутлақо дарбарги-
рандаи сифати камоли ӯ бошад, чун **Ҳай** (*зинда*), **Қайюм**
(*сарпараст*), **Аҳад** (*якто*), **Самад** (*бениёз*) ва ғайра. Баъзе
аз онҳо танҳо ҳамроҳ бо исми муқобилмаъноии худ исти-
фода мешаванд ва чун ба танҳои истифода шаванд, гумо-
ни нақс ва норасоиро барангезад. Чун: исми **Зорру Нофеъ**
(зарар ва фоида ба дасти ӯ), **Ҳофизу Рофеъ** (*настсозанда*
ва бардоранда) **Муътӣ ва Монеъ** (*бахшанда ва боздоранда*)
Муъизз ва Музилл (*ъиззатбахш ва залилсоз*) ва монанди
инҳо. ҳаргиз ҷоиз набошад, ки масалан *зарарбахш* ё *нас-*
тзананда ё *боздоранда* ва *хорсоз* танҳо истифода шаванд
ва ҳеҷ кадоми онҳо на дар **Қуръон** ва на дар фармоишоти
паёмбар (с) танҳо истифода нашудааст.

Аз ҷумла номи **Мунтақим** (*интиқомгиранда*) и ӯ низ
ҳамроҳи пурқунандаҳои ҷумла истифода шудааст. Чун:
Мо аз мучримон интиқомгирандаем (*Сураи Саҷда: 22*). Ё
ба изофаи калимаи “зӯ” (соҳиб) ба суи сифате ки аз он
иштиқоқ гардидааст. Чун: **Худованд тавоно** ва соҳибин-

тиқом аст (Сураи Оли Имрон: 40).

59: С - Зикр гардид, ки сифоти Худованд ду қисманд:
Зотӣ ва феълӣ. Пас мисоли сифоти зот аз китоб чист?

Ҷ - Чун қавли Худои таъоло:

﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ﴾ ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾

Балки дастони ӯ кушодаанд (Сураи Моида: 64).
Тамоми чиз фонопазир аст, чуз зоти ӯ (Сураи Қиссас: 88).

﴿وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾

Ва боқӣ мемонад рӯи зоти Парвардгори ту, соҳибч-
алол ва иқром (Сураи ар-Раҳмон: 27).

То сохта шавӣ дар пеши чашмони ман (Сураи
Таҳо: 39).

Чӣ бино ва шунаво аст (Сураи Қаҳф: 26)

Ман ҳамроҳи шумоям мешунавам ва мебинам (Су-
раи Таҳо: 46).

﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ، عَلَمًا﴾

Медонад ҳар он чӣ дар пеши онҳост ва ҳар он чӣ
дар пушти онҳо ва эшон ӯро бо илми худ фаро нагиранд
(Сураи Таҳо: 110). Худой бо Мусо (а) сухан гуфт (Сураи
Нисо: 164). Ва чун Парвардигори ту Мӯсоро (а) нидо кард:
“Биё ба сӯи қавми ситамгар (Сураи Шуъаро: 10). Ба одам
ва ҳамсараш аз Парвардгорашон нидо омад. Оё шуморо
аз наздик шудан ба ин дарахт боз надоштам (Сураи
Аъроф: 22).

﴿وَيَوْمَ يَنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ﴾

Ва рӯзе, ки эшонро нидо фармояд, пас бигӯяд: Фи-
ристодагони маро чӣ посух долед (Сураи Қиссас: 65).

60: С - Мисоли сифоти зот аз суннат чист?

Ҷ - Фармудаи паямбари Худо (с):

حجابه النور لو كشفه لأحرقت سبحات وجهه ما انتهى إليه بصره من خلقه

Ҳичоби ӯ нур аст, агар онро бардорад сабаҳот (суроб, тарҳ) и руӣ ӯ ҳар ҷо, ки дидаи ӯ биуфтад, халоиқро бисӯзад. (Ба ривояти имом Муслим ва Аҳмад)

Ва фармудаи ӯ: Дасти рости ӯ нур бошад, онро саҳо ва баҳишии шабу рӯз кам насозад. Бубин, аз он замон, ки чархи осмонҳо ва заминро ба гардиш даровард, то ба ҳол чизе аз кафи пури ӯ кам нагаштааст. Ариши ӯ бар об буд. Дар дасти дигари ӯ файз (баҳиши), ё қабз (боздоштан) буд, баландӣ баҳшаду паст гардонад.

Ва поре аз ҳадисе, ки дар мавриди Дачҷол омада: Худой бар шумо пӯшида нест. Худой нобино набошад ва бо дасти худ ба сӯи чашмаш ишора намуд. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Дар ҳадиси Истихора: Борхудоё, хайри ин корро аз ту мепурсам, ба илми фарогират ва тавоноии анҷоми онро аз қудрати нуриқтидорат таманно дорам ва туро аз фазли бузургат мепурсам, пас ҳамоно тӯи соҳиби қудрат ва ман тавоноие надорам; Илми ту ҳамаро фаро гирифта ва ман намедонам. Туӣ донандаи ниҳонҳо.

Ва фармудаи ӯ:

« إنكم لا تدعون أصم ولا غائباً تدعون سميعاً بصيراً قريباً

Ҳамоно шумо зоти кар (ношунаво) ва гоибро на-мехонед. Балки Худои шунаво, бино ва наздикро мехонед. (Ба ривояти имом Муслим ва Аҳмад)

Ва фармудаи ӯ дар ҳадиси Баъс: Аз ҳазрати раббу-

лиззат хитоб омад: Эй Одам – Лаббайк – гӯён хитоби ӯро
ҷавоб дод.

Ҳадисҳое, ки баёни суҳан гуфтани Худованд дар
ҷамъгоҳи маҳшар ва суҳангӯии ӯ ба аҳли ҷаннатро меку-
нанд ва ғайри инҳо бисёранд.

Шунидан, дидан, суҳан гуфтан, даст, ҷашм ва ғай-
ри он, ки дар баёноти боло хондем, сифоти зоти Ҳаққанд.

61: С - Мисоли сифоти феъли Худованд аз Қуръони
Маҷид чист?

Ҷ - Чун қавли Худои таъоло:

﴿ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ﴾

Баъд аз он ба сӯи осмон рӯй овард (Сураи Бақара:
29). Онҳо дигар танҳо дар интизори омадани Худо ба на-
здашон бошанд (Сураи Бақара: 210).

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ۗ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ ۗ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۗ﴾

Онҳо қадри Худойро, чунон ки сазовори шаъни ӯст,
нашнохтаанд ва рӯзи қиёмат тамоми кураи замин дар қаб-
заи ӯст ва осмонҳо печида ба дасти рости ӯянд (Сураи Зумар:
67). Туро чӣ боз дошт аз ин ки сачда биёварӣ ба он чи
бо дастони худ офаридаам (Сураи Сод: 75).

﴿وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَابِ مِن كُلِّ شَيْءٍ﴾

Барои ӯ дар алвоҳ (лавҳҳои Мӯсо (а)) аз тамоми чиз
набиштаем (Сураи Аъроф: 145). Чун Парвардигори ӯ ба-
рои кӯҳ мутачалли гардид, ҳамон буд, ки кӯҳро пора-пора
ва аз ҳам пошида сохт (Сураи Аъроф: 143). Ҳамоно Ху-
дой анҷом медиҳад, ҳарчӣ бихоҳад (Сураи Ҳаҷ: 18).

62: С - Мисоли сифоти феъли ӯ аз суннат чист?

Қ - Чун фармудаи паёмбар (с):

Ҳар шаб Парвардигори мо ба суй осмони дунё (осмони якум) фуруд ояд, вақте сеяки охири шаб расида бошад.

Чун фармудаи ӯ дар ҳадиси Шафоъат: *Худой ба назди эшон биёяд дар он сурате, ки ӯро медонанд ва бигӯяд: ман Парвардигори шумоам ва эшон посух диҳанд, ки оре, ту Парвардигори мой.*

Чун фармудаи ӯ:

إن الله يقبض يوم القيامة الأرض وتكون السموات بيمينه ثم
يقول أنا الملك

Худованд рӯзи қиёмат заминро ба қабзаи худ гирад ва осмонҳо ба дасти рости ӯ бошанд. Баъд аз он мегӯяд: Манам малик. (Ба ривояти имом Бухорӣ)

Чун фармудаи ӯ:

لما خلق الله الخلق كتب بيده على نفسه إن رحمتي تغلب غضبي

Ҳангоме Худованд халоикро биёфарид, бо дасти хеш набишт. Ҳамоно Раҳмати ман бар ғазабам голиб бошад. (Ба ривояти имом Бухорӣ ва Муслим)

Дар ҳадиси Мунозараи Одам ва Мӯсо (а) омада: Одам (а) фармуд: *Эй Мӯсо, Худой туро ба каломаш баргузид ва Тавротро барои ту бо дасти худ набишт. Набиштан сифати феъл аст.*

Чун фармудаи ӯ: *Худованд дасти худро ба шаб паҳн созад, то тавбаи гунаҳгори рӯзро бипазирад ва дасташро ба рӯз паҳн созад, то тавбаи гунаҳкори шабро бипазирад.*

Дар он чи зикр гардид фуруд омадан, омадан, қабз кардан, набиштан ва паҳн кардан сифоти феъли Рабуль-оламин бошанд.

63: С - Оё аз тамоми сифоти феълии Худо номҳое

*барои ӯ сохта мешавад ва ё тамоми номҳои Худо баёнгар-
дида ва муъаян шуда аз ҷониби худи ӯянд?*

Ҷ - На, тамоми номҳои Худованди бузург баёншуда ва муайяншуда аз ҷониби худи ӯянд. Ӯро хонда нашавад, магар ба он номе, ки дар китобаш худро ба он ном ёд кардааст ва ё паёмбар (с) баён намудааст.

Ҳар феъле, ки Худованд бар худ итлоқ кардааст, он феъл дар мавриди итлоқ гардидааш ситоиш аст барои ӯ ва баёнгари камоли ӯст.

Аммо тамоми ҳар он чи Худованд худро ба он васф намудааст, мутлақ (бе қайди изофа ва пуркунанда) набуда ва на аз тамоми онҳо номҳо иштиқоқ карда шавад. Балки баъзе аз онҳо мутлақанд, чун қавли Худованд: Аллоҳе, ки шуморо биефарид баъд аз он рӯзиятон дод, баъди он мемиронад шуморо, сипас зандаатон месозад (*Сураи Рум: 40*). Ва худро Холиқ, Розик, Зиндасозанда, Миронанда ва Тадбиркунанда номидааст. Баъзе афъоле ҳаст, ки Худованд бар тариқи ҷазо ва муқобала бар худ итлоқ намудааст. Онҳо дар рафти каломе, ки дар он истифода шудаанд, барои ӯ мадҳ ва камол бошанд. Чун Худоро меҳоханд бифиребанд ва ӯ фиребандаи онҳост (*Сураи Нисо: 142*). Яъне баръакс онҳо ба фиреби Худо гирифтормоянд. Онҳо роҳи макрро пеш гирифтанд ва ӯ эшонро ба макри худ гирифт. Худованд беҳтарини макркунандагон аст (*Сураи Оли Имрон: 67*).

Лекин ҷоиз нест, ки ин сифоти феълӣ дар ғайри мавзеъе ки истифода шудаанд, итлоқ гарданд. Ҳеҷ гоҳ ҷоиз нест, ки гуфта шавад, худо макр мекунад, фиреб медахад ва истехзо менамояд ва ё мокир аст, ё фиребгар ва ё истехзокунанда аст. Зеро Худованди бузург худро бо маккорию, дасиса ва фиребдиҳандагӣ васф накардааст, магар аз боби ҷазои ононе, ки ба ноҳақ ба ин корҳо даст

мезананд. Ва маълум аст, ки ҷазо додани касоне, ки бо ин корҳо даст мезананд, бо дасти мучриёни қонун ва иҷроқунандагони назми иҷтимоӣ, чун одилона бошад, зебо ва нақӯст. Пас, чи беҳтар агар ин мучозотро Офаридгори доно, бо адл ва бо ҳикмат худ бидиҳад.

64: С - Номи "Алийул аъло" (бузургу бартар) и Аллоҳ таъоло ва амсоли он чун зоҳир, Қоҳир ва Мутаъол дорои чӣ маъноҳое мебошанд?

Ҷ - Номи бузургу бартар (Алийул аъло) и ӯ сифотро ифода мекунанд, ки аз он гирифта шудаанд. Яъне, бузургӣ ва бартарӣ бо тамоми маъно собит шудааст.

Аз ҷумла бартарӣ ва баландии фавқияти (боло будан) ӯро бар арш, ифода намояд ва низ ифодагари он бошад, ки ӯ бартар аст бар тамоми халқаш, аз онҳо мунфасил аст ва ба эшон рақиб (назораткунанда), медонад онҳо бар чи ҳоланд, илми ӯ тамоми ҷизро фаро гирифта ва бар ӯ чизе пӯшида намонад.

Бартариҳои қаҳраш (ғалаба ва ғолиб)-ро бирасонад, ки ҳеҷ ғолибояндае ба ӯ, дасти зурӣ ёзанда, зидд ва монешавандае вучуд надорад. Балки тамоми ҳастӣ тан ба азамати ӯ дода, дар баробари иззат ва тавоноии ӯ таслим гардидаанд. Дар назди кибриёи ӯ сари таъзим фуруварда ва зерӣ тасарруфу қаҳри ӯ қарор доранд ва аз қабзаи қудрати ӯ хориҷ набошанд.

Бузургии шаъни ӯ баён созад, ки тамоми сифоти камол барои ӯ мебошад ва аз ҳама нуқсу айбҳо ӯ пок аст.

Инҳо ҳама маъноҳои бузургӣ ва бартариҳои ӯ Аллоҳ таъоло мебошанд.

65: С - Далели бартариҳои фавқияти ӯ аз Қуръон чист?

Ҷ - Далелҳои сарех бар ин маъно берун аз ҳадду ҳаср бошанд. Аз ҷумла ин номҳои зикргардида ва он чи дар ҳукми онҳост. Ин оёт низ далел бар онанд: Раҳмон

(*Парвардигори меҳрубон*) бар Арш қарор гирифт (*Сураи Таҳо: 5*), дар ҳафт мавзеи Куръони карим зикр гардида-аст: Оё эмин гардидед аз он зоте, ки дар осмон аст (*Сураи Мулк: 16*).

﴿يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ﴾

Метарсанд аз Парвардгорашон, ки болои сари онҳ-ост (*Сураи Наҳл: 50*). Сухани пок ба сӯи ӯ мебарояд ва амали некӯ онро мебарорад (*Сураи Фотир: 10*).

﴿تَعْرِجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ﴾

Фариштагон ва Рӯх (Ҷабраил (а)) ба сӯи ӯ мебароянд (*Сураи Маъорич: 4*). Корхоро аз осмонҳо ба сӯи замин ӯ тадбир намояд (*Сураи Сачда: 5*).

﴿يَعِيسَى ابْنِي مَرْيَمَ وَرَافِعَكَ إِلَى﴾

Эй Исо! Ман туро фарогиранда ва ба сӯи худ барорандаам (*Сураи Оли Имрон: 55*).

66: Далели ин аз суннат чист?

Ҷ - Далели ин аз суннат бисёр аст. Аз ҷумла, фармудаи паёмбар (с): *Ва Арш фавқи ин аст ва Худованд фавқи Арш аст ва ӯ медонад шумо бар чӣ ҳолед.* (Ба ривояти Аҳмад ва ибни Моча)

Сухани паёмбар (с) ба Саъд дар ҳодисаи Бани Куррайз: *Дар барои онҳо дар ҳақиқат ба ҳукми аз болои ҳафт осмон ҳукм намудӣ.*

Аз ҷумла, сухани ӯ барои канизак: *Худо дар кучост? Канизак ҷавоб дод: Дар осмон. Паёмбар фармуд: Ӯро озод созад, ки ӯ мӯъмина аст.*

Аз ҷумла, ҳадисҳои меъроҷи паёмбар (с) ва фармудаи ӯ дар хусуси навбатдории фариштагон: *Баъди он мебароянд фариштагоне, ки шабро ҳамроҳи шумо ба рӯз овар-*

даъд, пас Худояшон мепурсад, дар асное, ки худ воқифта аст аз онҳо. (Ба ривояти имом Бухорӣ ва Муслим)

من تصدق بعدل تمرّة من كسب طيب ولا يصعد إلى الله إلا الطيب

Ва чун касе нисфи хурмое аз касби поки худ садақа намояд ва танҳо ҳамоне ки пок аст, ба сӯи Худо баланд гардад. (Ба ривояти имом Бухорӣ ва Муслим)

Чун фармудаи ӯ дар ҳадиси Ваҳй: **Вақте Аллоҳ таъоло амрро дар осмон содир намояд, фариштагон бо нишонҳои таслим ба фармони ӯ болҳои худро ба ҳам бизананд ва чунон садое бархезад, ки гӯё занцире ба санге куфта шуда бошад.** (Ба ривояти Бухорӣ ва Тирмизӣ)

67: С - Имомони дин дар даврони салафи солиҳ дар масъалаи “истиво” - бар Арш қарор гирифтани Худованд, ки бо калимаи *истиво* ва муштаққоти он баён гардидааст, чӣ фармудаанд?

Ҷ - Сухани ҳамаи эшон раҳимаҳумуллоҳ - ин аст, ки “Истиво” маълум аст ва кайфияти он ба ақл дарк нашаванда. Имон ба он воҷиб аст ва савол аз он бидъат мебошад. Рисолат аз ҷониби Худост ва расонандаи он бар мост ва бар мо тасдиқ намудан ва таслим шудан дар баробари он аст. Сухани эшон дар тамоми оёти номҳо ва сифот ва ҳадисҳои номҳо ва сифот, аз ҳамин қарор ва бар ин меъёр аст. **Имон овардем ба он. Ҳама аз назди Парвардигори мост** (Сураи Оли Имрон: 7).

﴿أَمِنَّا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾

Ба Худо имон овардем ва шоҳид бош, ки мо мусалмон ҳастем (Сураи Оли Имрон: 52).

Яъне, истиқрор ёфтани Худованд бар Арш ё нишастани он зоти якто бар Арш, ки бо калимаи *истиво* ва муштаққоти он баён гардидааст. чи гунагии он, чи гуна-

гии Арши Худо ва чи навъ бар болои об буд, ҳамчунин дигар сифоти ӯ чун чашм, даст, шунавоӣ, биной ва тамоми он чи аз ин қабил аст аз доираи дарки инсон ва гунҷоиши ақли ӯ болотаранд ва таъаллуқ ба зоти ақдасӣ ӯ доранд. Чун кунхи зоти ӯ аз тавоноии фаҳми инсон болотар ва имкониятҳои ақли бандаи хокӣ заъифтар аз фарогири он аст, пас он чи таъаллуқ ба зоти ақдас пазирад низ аз ҳамин роҳгузаранд. Ҳамин аст, он чи имомони пок тавсия ба имон овардан ба чунин маъонии бе ҳеҷ чуну чаро намудаанд, то аҳли мӯъмин ба хатое науфтад ва нохудо-гоҳ гуле аз гулистони ҳарими қудсро ба пои очизи ақлаш лагадмол насозад.

68: С - Далели бартарии қаҳри (ғалаба) ӯ аз Қуръон чист?

Ч - Далелҳои он низ бисёранд. Аз ҷумла:

﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ﴾

ӯ Қохир аст фавқи бандагонаш (Сураи Анъом: 18). Ифодаи бартарии ғалаба ва фавқияти ӯро дорад. Имрӯз мулк аз кист? - Аз Худованди якто ва қаҳҳор аст (Сураи Ғофир: 16).

﴿مَّا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا﴾

Ҳар чунбандае, ки ҳаст, сарнавишташ ба дасти ӯст (Сураи Ҳуд: 56). Эй чинниён ва инсиён, агар дар тавони шумо бошад, ки аз атрофи осмонҳо ва замин нуфуз намоед, пас нуфуз кунед. Аммо натавонед ба он нуфуз ёфт, магар ба тавоноӣ (Сураи ар-Раҳмон: 33).

69: С - Далели он аз суннат чист?

Ч - Далоили он аз суннат низ бисёр аст. Аз ҷумла: Бор Худоё, паноҳ мебарам ба ту аз шарри палидии ҳар доб-

бае (чунбандае) ки сарнавишти ӯ ба дасти туст. (Ба ривояти Муслим ва ибни Моча)

Ва чун: *Бор, Худоё! Ҳамоно ман бандаи ту ва фарзанди бандаи ту ва фарзанди туам. Сарнавишти ман ба дасти туст ва дар ман ҳукми ту нофиз аст ва қазову ҳукми ту дар робита бо ман аз рӯи адолат аст.*

Ва чун:

إنك تقضي ولا يقضى عليك إنه لا يذل من واليت ولا يعز من عاديته

Албатта, ту ҳукм менамоӣ ва бар ту ҳукм карда нашавад. Касеро, ки дар паноҳи худ бигирӣ, хор нагардад ва бо касе чун душманӣ биварзӣ, иззат ва обрӯе наёбад. (Ба ривояти Нисоӣ ва Тирмизӣ)

70: С - Далел бар бартарӣ ва баландии шаъни ӯ чист ва чӣ чизро аз он нафӣ бояд сохт?

Қ - Бидон, ки баландии шаъни ӯро номҳои Қуддус (пок) Салом (амнбахши оромзор), Кабир (бузург), Мутаъол (бартар) ва он чи дар маънои онҳост, ифода намояд ва тамоми сифоти камолу ситоиши ҷалол низ баёнгари шаъни баландии ӯянд.

Ў бузург аст дар аҳадияти худ ва касеро дар он баҳрае набошад ва на касе ӯро дар яғонагиаш ёвар бошад.

Ў дар азамат кибриё, малакут ва чабарути худ болотар аст аз ин ки ӯро голибе ё мунозиёе муддаъӣ бошад ва ё ӯро мададгоре аз ҷихати заъфу нотавонӣ бошад.

Ў бузург аст дар самадият бениёзиаш аз зану фарзанд, падар ва ҳамто.

Ў бузург аст дар камоли ҳаёт, қайюмият ва қудрати худ ва пок аст аз марг, хоби андак ва хоби гарон ва хастагӣ.

Ў бузург аст дар камоли илми худ ва поку муназзах аст аз гафлату фаромӯшӣ ва аз ин ки ба вазни заррае дар

осмонҳо ва замин аз илми ӯ пинҳон монад.

ӯ бузургтар аст дар камоли ҳикмати худ аз он ки чизеро ба беҳуда биёфарад ва ё халоқи худро бесарнавшит беамру наҳй ва бе баъсу ҷазо бигзорад.

Дар камоли адли худ бузургтар аз он аст, ки бар касе аз бандагони хеш ба андозаи заррае ситам раво дорад, ё чизе аз хубихои эшонро зерпой намояд.

Дар камоли бениёзии худ бузургтар аз он аст, ки таъом бихӯрад, рӯзӣ расонда шавад ва ба ғайри худ дар чизе эҳтиёҷ дошта бошад.

ӯ дар тамоми он чи худро ба он васф намудааст ва ё паёмбараш (с) васф кардааст, бузургтар аз таътил (аз кор уфтодан) ва тамсил (дар миёни махлуқот барои ӯ мислу монанд ёфтани) аст.

Пок аст, бузург асту бартар ва муназзаҳу муқаддас аст аз тамоми он чи дар Худовандӣ, Парвардгорӣ, номҳои накӯ ва сифоти баланди ӯ ба шумор ояд ва хилофи он бошад.

﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

Ҷурст намунаи баланд дар осмонҳову замин ва ӯ тавонову боҳикмат аст (*Сураи Рум: 27*).

71: С - Маънои сухани паёмбар (с) дар робита бо номҳои накӯи Худованд - "Касе онҳо о бешуморад, дохили ҷаннат гардад" чист?

Ҷ - Ин ба чанд маъно тафсир гардидааст.

Яке, ҳифзи онҳо, дуъо намудан ба пешгоҳи Худованд бо он номҳо ва Худойро бо он номҳо ситоиш намудан.

Дигар, ҳар номе, ки онро сармашқи зиндагӣ қарор додан хуш аст, чун Раҳим (*меҳрабон*) ва Карим (*ҷавонмард*), пас банда нафси худро риёзат ва тамрин диҳад, то

ба он ахлоқ ба андозаи шоиста ороста гардад.

Аммо он исме, ки Худованд хосси зоти худ гардонандааст, чун: **Цаббор** (*пуриқтидор*), **Азим** ва **Мутакаббир** (*бузург*), пас бар банда аст, ки ба он иқрор намояд ва дар баробари он сари таслим фуруд оварад ва ба ҳеч сифате аз он худро муттаасиф насозад.

Он номе, ки маънои ваъда ва умедро ифода мекунад, чун: **Ғафур** (омурзанда), **Шакур** (сипосгузор), **Бафув** (авфкунанда) **Раъуф** (ниҳоят меҳрабон) **Ҳалим**, (бурдубор) **Чавод** (бахшанда) ғайра дар вақти умеду рағбат ба он номҳо таваҷҷуҳ намояд.

Он номе, ки маънои ваъид ва таҳдидро ифода мекунад, чун: тавоно, соҳибинтиқом, шадидилъиқоб, саръулҳисоб (тезҳисоб) ва монанди он ба маънои биму хавфи он таваҷҷуҳ намояд.

Дигар - шухуди (дарки қалбӣ) банда он номҳоро ва ҳаққи онҳоро аз рӯи шинохт ва бандагӣ адо намудан. Намунашон, касе бо дарки шухудӣ ва ихотаи ботинӣ худ баландӣ ва бартарии Аллохро бар халқаш, фавқияти ўро бар эшон, истивоӣ ўро бар Аршаш инфисоли (чудоӣ) ўро аз халқ бо ихотаи илму қудраташ бар эшон ламс ва бо ҳузури руҳии худ дарк намуд ва ба муктазоӣ сифат ва ҳолати дарёфтааш ба парастии ҳақ пардохт ва то ба он ҷой расид, ки дилаш бениёз гардид ва дарҳои он барои нузули баракот ва анвори ҳақ кушода гардид ва барои иттисол ва суъуд ба сӯи осмонҳо омодагӣ пайдо кард, мунодӣ ў гардид ва ҳештанро дар маҳзари ў ба сони бандаи нотавон дар пешгоҳи подшоҳи тавоно истода дид, чун банда ба ин ҳолат расид ва ба чунин мақоми бандагӣ, ки аз шухуди амалии номҳои накӯи Худованд ба даст ояд, ноил омад, ин ҷост, ки мушоҳадаи аъмол ва гуфтори худ мекунад, мебинад, ки чи сон ба сӯи Худо боло мераванд

ва ба пешгоҳи ӯ арз мегарданд. Пас шармаш ҳамеояд, ки аз гуфтор ва аъмоли ӯ чизе боло равад, ки боиси фазоҳат ва резиши обрӯи ӯ бошад. Чунин соҳибдиле дар ин мақоми шухудӣ ва мукошафаи ботинӣ дигар фуруд омадани амрҳо ва дастуроти илоҳӣро ба тамоми актору акнофи олами ҳастӣ, ки ҳамеша бо тадобири гуногун ва тасарруфоти мутанаввеъ чун: мирондану ҷонбахшидан, иззат бахшидану залил гардонидан, поин кардану баланд бардоштан, ато намудану боздоштан, фиристодани мусибату сахтӣ ва бартараф намудани он, чархонидани рӯзгор (сарнавиштҳои тақдир) дар миёни мардум ва дигар тасарруфот дар ин мамлақати паҳновари худ, ки ҷуз зоти ӯ касе дар он тасарруф нанамояд, ҳамаи ин нозуқиҳо ва зебоиҳоро бо он мақоми шухудии худ мебинад. Ва ба гуфтан шайхи аҷалл Саъдӣ Бӯи гулаш дар ин гулистон чунон аз худ бибарад, ки доман аз даст бидиҳад.

﴿يُدِيرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ

مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ﴾

Амро аз осмон ба сӯи замин тадбир намояд, сипас ба сӯи ӯ боло шавад дар рӯзе, ки дарозии он баробари ҳазор сол аз солшумории шумо бошад (*Сураи Саҷда: 5*).

Ҳар он кӣ ҳаққи ин шухуд гоҳ ва мақомро бо шинохту бандагӣ тамос бидиҳад, бо дарёфти илтифоти Ҳақ аз ғайри ӯ бениёз гардад ва Худояш ӯро кифоят фармояд.

Ҳамчунин шахсе шоҳиди илми фарогир ва самъу басари нофиз ва ҳаёту қаюмияти ӯ гардад ва даст ёфта ба ин ҳолати шухудӣ ва расидан ба ин мақоми мукошфа танҳо насиби собиқини муқарраб ва касе, ки ҳампойи онон аст, гардад. (*Парвардигоро, моро аз онон бигардон*).

72: С - Зидди тавҳид дар номҳо ва сифот чист?

Ч - Зидди он илҳод (зиндиқӣ) дар номҳои Худо, сифоти ӯ ва оёти ӯст. Ва он бар се навъ аст.

1) Илҳоди мушриконе мебошад, ки номҳои Худованди бузургро аз мақом ва асли воқеии худ берун карда, бутҳои ҳешро бо онҳо номидаанд. Онҳо дар ҷое афзуда, аз ҷое ихтисор намудаанд ва номи *Лот* - ро аз **Илоҳ** гирифтаанд ва *Ѕуззо* - ро аз **Азиз** ва **Манот** - ро аз *Маннон*.

2) Илҳоди мушаббиха (аҳли ташбеҳ) аст, ки чигунагӣ барои сифоти Худоро баён намуда ва онҳоро бо сифоти махлуқот ташбеҳ намудаанд. Ин комилан баракси илҳоди мушрикон аст. Онҳо махлуқро ба Парвардгори ҷаҳониён баробар сохта, ба ӯ шарик коил шудаанд. Инҳо Худойро то ба манзалаи махлуқоти ҷосмонӣ поин фарварда ва ба онҳо ташбеҳ намудаанд, ки Худой аз ин ҳама поку муназзаҳ аст.

3) Илҳоди нафйкунандагон ва муъаттила (муътақидони ин ки барои Худой сифате вучуд надорад ва он зот бесифоти камол ва ҷалол аст). Инҳо ба ду қисманд: Қисме лафзи исмҳои Худой бузургро собит доништа, маънои онро, ки ифодаи сифоти камол намояд, рад намудаанд.

Эшон мегӯянд: **Раҳмон** ва **Раҳим** бидуни раҳмат, **Ъалим** бе сифати илм, **Самъ** бе самъ, **Басир** бе басар, **Қадир** бе қудрат ва бақияи номҳои ҳақтаъолоро чунин эзоҳ додаанд.

Қисми дигаре номҳо ва маъонии онҳоро тамоман нафй намудаанд ва Худойро ба ӯадами маҳз васф намудаанд, ки на исм дорад, на сифат.

Худованд поку баланд аст аз он чи золимону мулҳидон мегӯянд.

﴿ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ ۚ

هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ۙ﴾

Парвардигори осмонҳо ва замин ва он чӣ дар миёни ин ду аст. Пас ба бандагии ӯ бикӯш ва дар роҳи ибодати ӯ сабрро пеша кун. Оё барои ӯ ҳеч ҳамноме мешиносӣ? (Сураи Маръям: 65). Ҳамонанди ӯ чизе нест ва ӯ шунаво ва бино аст (Сураи Шӯро: 11).

﴿ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ ۚ عَلَمًا ۙ﴾

Медонад ҳар он чӣ дар пеши рӯи онҳост ва он чӣ дар пушти онҳост (Сураи Таҳо: 110).

73: С - Оё тамоми навъҳои тавҳид алоқаманди якдигаранд ва ҳар чизе хилофи яке бошад, хилофи ҳама ба шумор меояд?

Ҷ - Оре, ҳама навъҳои он алоқаманд баякдигаранд.

Касе дар як навъи он ширк биёварад, дар тамоми бақияи навъҳо мушрик ба шумор ояд. Намунаи он дар пешгоҳи ғайри худованд дасти дуъо бардоштан ва аз ғайри худо дархост намудани чизе, ки чуз Худо аз касе бароварда набошад. Пас имдод хостани банда аз ғайри Худо, парастии он ва асоси парастии ба шумор ояд, ки он ба сӯи ғайри худо равон сохтааст. Ин ширк дар Худованд мебошад. Суол пурсидани ҳуҷҷати худ аз ғайри худо ба эътиқоди он ки он ғайр қодир бар баровардани он ҳоҷат аст, ширк дар Парвардигорӣ аст, чун эътиқод бастааст, ки он ғайр дар мамлақати Худой ҳамроҳи Парвардигор тасарруф дорад. Дигар он ки, ӯ ин дуъоро барои ғайри худо бо эътиқоди он намудааст, ки он ғайр ӯро хоҳ дур, хоҳ наздик дар қадом вақту замон ва дар қадом маконе ки бошад, мешунавад, ки ин ширк дар асмо (номҳо) ва

сифот мебошад. Пас ширки дар Худовандӣ, сабабгори ширк дар Парвардгорӣ ва ширк дар асмо ва сифот гардид.

74: С - Далел дар имон овардан ба фариштагон аз Қуръон ва Аҳодиси набавӣ чист?

Қ - Далели он аз Қуръон бисёр аст. Чун фармудаи Худои бузург:

﴿وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَن فِي الْأَرْضِ﴾

Фариштагон бо ба чой овардани шукри Худой ўро бо покӣ ёд намоянд. Ва аз Худой барои ононе, ки дар рӯи замин ба сар мебаранд, омурзиш мецоханд (*Сураи Шўро*: 5). Онон, ки дар назди Парвардигори туанд, аз ибодати ў истикбор нанамоянд, тасбиҳи ў бигўянд ва барои ў сачда намоянд (*Сураи Аъроф*: 206).

﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ﴾

Касе, ки душмани Худо, фариштагон, паёмбарон, Ҷабраил ва Микоил бошад, пас Худой низ душмани кофирон аст (*Сураи Бақара*: 98).

Зикри имон овардан ба фариштагон аз аҳодиси набавӣ дар ҳадиси Ҷабраил (а) гузашт. Дар саҳиҳи имом Муслим омадааст, ки *Худованд фариштагонро аз нур офаридааст.*

75: С - Маънои имон ба фариштагон чист?

Қ - Маънояш иқрори қатъӣ ба вучуди онҳо ва ин ки онҳо халке аз халоиқи Офаридгоранд, дар зери лутфи Парвардигорӣ ўянд ва мутеъу сар ба фармони авомири ў мебошанд.

﴿بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ لَا يَسْتَفْتُونَہُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِہِ يَعْمَلُونَ﴾

Бандагони азизу обрӯманданд, аз қавлу гуфтори ӯ пешдастӣ накуанд ва ба амри ӯ амал намоянд (*Сураи Анбиё, ҷузъе аз оятҳои: 26-27*).

﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾

Ҳар он чи бифармояд, нофармони амри ӯ накуанд ва ба он чи маъмур гардидаанд, анҷом бидиҳанд (*Сураи Таҳрим: 6*). Аз ибодати ӯ истикбор наварзанд ва на дилсард гарданду ҳасрат хуранд. Онҳо шабу рӯз тасбиҳи ҳақро гӯянд ва сустие дар онҳо набошад (*Сураи Анбиё, ҷузъе аз оятҳои: 19-20*).

76: С - Аз баъзе навъҳои эшон ном бибар, ки Худояшон барои чи омода сохта ва ба чи коре гумошта аст?

Ҷ - Онҳо ба ин эътибор ба чандин гурӯҳ тақсим шаванд.

Қисме аз онҳо муваккал (вазифадор) ба расондани ваҳй ба расулони Худо аз ҷониби ӯянд ва он Рухуламин, Ҷабраил (а) аст. Дигаре муваккал ба амри борон ва обхост ва он Микоил (а) аст.

Дигаре муваккал ба дамидани Сур аст ва он Исрофил (а) аст.

Дигаре муваккал ба қабзи ҷони бандагон аст ва он фариштаи марг ва ёварони ӯст.

Қисме муваккал ба навиштани аъмоли бандагонанд ва онҳо Киромулкотибин ҳастанд.

Қисме муваккал ба ҳифзи банда мебошанд, ки онҳоро Муъаққибот хонанд.

Қисме муваккал ба дӯзах ва азоби он бошанд, ки

онҳо Молик ва дигар Забония (кормандон ва посбонон) - и дӯзах бошанд ва эшон ҳама нӯздаҳ нафаранд.

Қиеме муваккал ба азоби қабр, ки Мункар ва Накир ном доранд.

Қисме бардорандағони Арши Худоянд.

Қисме карубиён ҳастанд.

Баъзе муваккал ба нутфа дар раҳими модарон бошанд, аз хилқат бахшидан то баёни сарнавишти он.

Баъзе фариштагон ба *Байту-л-маъмур* раванд. Ҳар рӯз ҳафтад ҳазор фаришта дохили он гарданд ва чун хориҷ шаванд, ҳаргиз ба сӯи он бознагарданд. Фариштағони дар ҳаракат ва сайёр ба дунболи маҷолис ва маҳофили зикр бошанд.

Бархе сафкашида дар қиёманд ва заррае сустӣ на-намоянд.

Бархе дар ҳолати рукуъ ва суҷуд бошанд ва ҳаргиз сар набардоранд.

Қисме ғайри он чи гуфта шуд, бошанд

Лашкариёни Парвардигоратро касе надонад чуз ӯ. Ва ин набошад, магар зикро (ибрат ва ёде) барои башар (*Сураи Мудассир: 31*).

77: С - Далели имон ба китобҳои Худованд чист?

Ҷ - Далоили он бисёр аст. Чун фармудаи Худованди бузург:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ءَوَالِكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ
عَلَىٰ رَسُولِهِ ءَوَالِكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ﴾

Эй мӯъминон, имон биёваред ба Худо ва расули ӯ ва бар китобе, ки бар расулаш фиристод ва ба китобе, ки пеш аз он нозил намуд (*Сураи Нисо: 136*).

﴿قُلُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا مِنْ رَبِّهِمْ وَإِسْمَاعِيلَ
وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا
أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ﴾

Бигӯед: Имон овардем ба Худо ва ба он чи ба сӯи мо нозил карда шуд ва ба он чи ба сӯи Иброҳим, Исмоил, Исҳок, Яқуб ва Асбот (дастае аз паёмбарони Бани Исроил) нозил карда шуд ва он чи ба Мӯсо ва Исо дода шуд ва он чи ба тамоми паёмбарон дода шуданд. Миёни ҳеҷ яке аз паёмбарон фарқ нагузорем (*Сураи Бақара: 136*). Ва ин басанда бошад, ки худой фармуд: Бигуй, имон овардам ба он китобе, ки Худо нозил фармуд (*Сураи Шӯро: 15*).

78: С - Оё номи тамоми китобҳои фиристодаи Худо дар Қуръони карим зикр гардидааст?

Ҷ - Худованд дар Қуръони карим номи китобҳоеро чун худи Қуръон, Таврот, Инчил, Забур ва Сухуфи Иброҳим ва Мӯсо зикр намуд ва бақияро якҷоя зикр намудааст.

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾

Аллоҳ, нест худое чуз ӯ Ҳайю, Қайюм, китобро ба ҳақ бар ту нозил намуд, тасдиқкунандаи он чи қаблан фиристода шуда ва пеш аз ин Таврот ва Инчилро фиристод (*Сураи Оли Имрон: 2-3*).

﴿وَأَتَيْنَا دَاوُدَ ذُبُورًا﴾

Ва ба Довуд Забурро додем (*Сураи Нисо: 163*).

Ё огоҳ сохта нашудааст бо он чи дар Сухуфи Мӯсо ва Иброҳим аст, он бузургмарде, ки ба акди ҳақ вафо намуд (*Сураи ан-Начм: 137*).

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ
وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا﴾

Дар ҳақиқат фиристодаем расулони худро ҳамроҳ бо баёнот ва нозил намудем бо онҳо китоб ва мизон (тарозуи адл) то мардум адолатро барқарор намоянд (*Сураи Ҳадиid: 25*).

Ончиро Худованд бо тафсил зикр намудааст, бар мо вочиб аст, ки бар он ба тафсил имон биёварем ва ончиро, ки ба иҷмол зикр намуда, бо иҷмол ба он имон биёварем. Пас мегӯем, ба он гуна, ки Худо ва расулаш фармуда: **Бигӯй, имон овардам ба он китобҳое, ки Худованд нозил фармуд** (*Сураи Шӯро: 15*).

79: С – Маънии имон овардан бар Китобҳои Худованд азза ва ҷалла чист?

Ҷ – Маънии он тасдиқи қатъӣ бар ин ки ҳамаи он китобҳо аз ҷониби Худованди азза ва ҷалла нозил шуданд. Ва ба дурустӣ, ки Худованд бо калом ҳақиқатро гуфтааст.

Қисме аз онҳо аз Худованди якто бе воситаи ваҳй-оваре аз ҷониби фариштагон, балки аз пушти ҳиҷоб шунда шудааст.

Қисмеро ваҳйоваре аз фариштагон ба паёмбарӣ расонидааст.

Қисме аз онро Худованд бо дасти худ набишта, ба паёмбар фиристодааст.

Ҳамчуноне фармуд:

﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَائِي حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بآذنيه مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ﴾

Ҳеч башарро набуд, ки Худо бо \bar{u} $r\bar{u}e\bar{r}\bar{u}$ сухан бигӯяд, магар бо фиристодани ваҳй бо \bar{u} сухан гуфтааст, ё аз пушти хичоб, ё расулро ваҳйовареро мефиристад, сипас ба изн иҷозати худ ҳар чи бихоҳад ваҳй менамояд (*Сураи Шӯро: 51*). Мӯсоро гуфт: Ман туро бар мардум баргузидам бо рисолат ва бо каломам (*Сураи Аъроф: 145*). Худованд ҳамоно бо Мӯсо сухан гуфт (*Сураи Нисо: 164*).

Худованд дар шаъни Таврот фармуд:

﴿وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَابِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ﴾

Мо дар Лавхҳо барои \bar{u} мавъиза аз ҳар чизе ва тасфили тамоми чизро набиштем (*Сураи Аъроф: 145*). Дар бораи Исо фармуд: Мо Инчилро ба \bar{u} додем (*Сураи Моидда: 46*). Забурро ба Довуд додем (*Сураи Нисо: 146*).

Худованд дар шаъни Қуръон фармуд:

﴿لَٰكِنَ اللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَكُ يَشْهَدُونَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾

Худованд ба он чи ба сӯи ту фиристод, шаҳодат медиҳад. Онро ба илми худ фиристода. Фариштагон низ шаҳодат медиҳанд ва Худой басанда шоҳидест. (*Сураи Нисо: 166*).

Ва Қуръон қисмат-қисмат фиристодаем, то онро бар мардум тибқи замонбандӣ ва ба муносибати рӯйдодҳо бихонӣ ва онро бешак нозил намудаем (*Сураи Исро: 106*).

﴿وَلِنُنزِّلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ

لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ﴾

Ҳамоно он (Қуръон) фиристодаи Парвардигори ҷаҳониён аст, онро Рухуламин (Ҷабраил (а)) бар қалби ту фуруд овард, то аз бимдахандагон бошӣ (*Сураи Шуъаро: 192-195*).

Ба забони равшани арабӣ. Ононе, ки ба зикр (Қуръон) кофир гардиданд, чун эшонро биёмад ва он ҳамоно китоби боарзишест, Ботил на аз пеш ва на аз пушти он ба он раҳ наёбад. Танзиласт аз ҷониби Худои ҳақиму ситудашуда (*Сураи Фусилат: 41-42*).

80: С - Мавқифи Қуръон дар баробари китобҳои пешин чист?

Ҷ - Худованд фармуда:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ

مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ﴾

Мо ба сӯи ту китобро баҳақ фиристодем, тасдиқкунандааст китобҳои пеш аз худро ва муҳаймин (баёнгар ва ҳифзкунанда) аст бар онҳо (*Сураи Моида: 48*). Чунин набудааст, ки ин Қуръон, аз ғайри Худо бофта шавад ва лекин тасдиқи китобҳои пешин ва тафсили китоб аст. Ҳеҷ шубҳае дар он нест. Аз ҷониби парвардигори ҷаҳониён аст (*Сураи Юнус: 37*).

﴿مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصَدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ

وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

Ин китоб сухане нест, ки бофта шавад валекин тасдиқи китобҳои пешин ва тафсили тамоми чиз ва роҳи росту раҳмат аст барои қавме, ки имон меоранд (*Сураи Юсуф: 111*).

Аҳли тафсир гуфтаанд:

Муҳаймин ва шоҳид аст бар китобҳои пеш аз худ ва тасдиққунандаи онҳост. Яъне, тасдиқ менамояд он чи дурусту саҳеҳ дар онҳост ва рад месозад он таҳрифу табдил ва тағйире, ки дар онҳо роҳ ёфта аст. Дар бобати он ҳукми насх ё такрор медиҳад. Аз ин рӯ ҳар он аҳли китоб, ки бар китобҳои пешин муътақид ва мутамассик бошад ва ба ин хироф нарафта, ба Қуръон тан медиҳад. Ононе, ки қабл аз Қуръон ба эшон китоб додаем, бо Қуръон имон биёваранд. Чун бар эшон тилловат гардад, гӯянд бар он имон овардем. Он ҳақ ва аз Парвардигорамон мебошад. Мо қабл аз ин низ мусалмон будем (*Сураи Қиссас: 52-53*).

81: С – Бар дӯши тамоми уммати ислом дар баробари Қуръон кадом масъулияте вочиб аст?

Ҷ - Дар зохиру ботин аз он пайравӣ намудан, чанг задан ба он ва адо намудани ҳаққи он. Худованд фармуд:

﴿وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مَبَّارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا﴾

Ин китобе, ки нозил намудаем, муборак аст, пас аз он пайравӣ намоед ва тақвои Худойро намоед (*Сураи Анъом: 155*).

﴿وَالَّذِينَ يَمَسُّوْنَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ﴾

Ононе, ки ба китоб чанг бизананд, яъне фармоишо-

ти онро ичро намоянд ва намозро барпо доранд. Мо збъ нагардонем ачри ислоҳкоронро (*Сураи Аъроф: 3*).

Паёмбар (с) ба пайравӣ аз китоби Худованд тавсия намуда, чунин фармуд: *Китоби Худойро бидоред (пайравӣ намоед) ва онро ба кор бандед.*

Дар ҳадиси Алӣ (р) омадааст, ки он сарвар фармуд:

إنها ستكون فتن، قلت ما المخرج منها يا
رسول الله قال « كتاب الله

Дар ҳақиқат фитнаҳое рух бидиҳад. Гуфтам: эй паёмбар (с), роҳи наҷот аз он чист? Гуфт: -Китоби Парвардигор. (Ба ривояти Доримӣ ва Тирмизӣ)

82: С - Маънои ба кор бастанӣ китоб ва адо намудани ҳаққи он чист?

Ҷ - Ҳифз ва тилловати он, зинда доштани он дар лаҳазоте аз шаб, андешидан дар оёти он, ҳалол шуморидани ҳалоли он ва ҳаром донистани ҳароми он, гардан ниҳодан ба авомири он ва дур шудан аз боздоштаҳои он, панду ибрат гирифтани аз масал ва дostonҳои он, амал намудан ба муҳкамот ва таслим гардидан ба муташобихоти он, нигоҳ доштани ҳудуди он ва ҳимояи он аз таҳрифи муболиғакунандагон ва бофтаи ботилкорон, насихат намудан - бо тамоми маънои калима барои он ва огоҳона ба сӯи он даъват намудан.

83: С - Ҳукми касе, ки ба махлуқ будани Қуръон муътақид бошад ва махлуқияти онро таъйид намояд, чист?

Ҷ - Қуръон аз рӯи ҳақиқат, ҳарфҳо ва маъноии он каломи Худованд мебошад. Каломи ӯ танҳо аз ҳарфҳо бидуни маъноӣ ва аз маъноӣ бидуни ҳарфҳо иборат набуда, балки иборат аз ҳарду мебошад.

Худованд бо қавл ва каломи худ сухан гуфтааст ва

онро бо ваҳй бар паёмбари худ нозил намудааст ва мӯъминон ба он имон овардаанд. Пас, Қуръон гарчи бо ангуштон ва ақлому сиёҳӣ набишта шавад ва бо забон тиловат шавад ва бо қалб ҳифз шавад ва бо гӯшҳо шунида шавад ва бо ду чашм дида шавад ҳам холӣ аз ин намебошад, ки каломи Парвардигор аст.

Ангуштон, ранг, қаламҳо ва варақҳо ҳама махлуқанд ва аммо навишташуда ба онҳо махлуқ нест. Забонҳо ва садоҳо махлуқанд ва аммо тиловат шудан бо онҳо бо ҳама гуногуниаш махлуқ нест, Сина махлуқ аст ва аммо ҳифз шуда дар он махлуқ нест. Шунавоӣ махлуқ аст ва аммо шунида шуда махлуқ нест. Худованди ҳақим гуфт:

﴿إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ﴾

Он, ҳамоно Қуръони карим аст дар китоби макнун (*Сураи Воқиъа: 78*). Балки он оёти ошкорест дар синаҳои ононе, ки илм дода шудаанд ва ба оёти мо танҳо золимон инкор варзад (*Сураи Анкабут: 49*).

﴿وَأَنزَلْنَا مَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنْ كِتَابٍ رَبِّكَ لِأُمِّ الْقُرْآنِ لِكَلِمَاتِهِ﴾

Бихон китоби Парвардигоратро, ки ба сӯи ту аз ваҳй карда шуд. Калимоти табдилдиҳандае набошад. (*Сураи Қаҳф: 27*)

Агар кадоме аз кофирон аз ту паноҳ хост ўро паноҳ бидех, то каломи Худоро бишнавад (*Сураи Тавба: 6*)

Ибни Масъуд (р) фармуд: “*Дар Мусҳафи шариф бо тааммулу тааннӣ ва тулонӣ назар намоед*”.

Касе таъйид намуд, ки Қуръон ё чизе аз он махлуқ аст, ў кофир гардад, куфри бузурге, ки ўро тамоман аз ислом хориҷ созад, зеро Қуръон каломи Худованд аст. Аз

ӯ оғоз гардида, ба сӯи ӯ боз мегардад. Каломи Худо сифати ӯст. Касе яке аз сифоти ӯро махлуқ бигӯяд, кофир гардад.

84: С - Сифати калом зотӣ аст ё феълӣ?

Ҷ - Аммо ба эътибори таъаллуқи сифати калом ба зоти ҳақ ва мутассиф гардидани ӯ ба ин сифат, аз чумлаи сифоти зот мебошад, чун сифати илмаш. Балки аз сифати илми ӯст; онро нозил намуд бо илми худ ва ӯ донотар аст ба он чӣ нозил намуд. Аммо ба эътибори сухан гуфтани ӯ ба машиат ва иродааш, пас сифати феъл аст. Чуноне паёмбар (с) фармуд:

إذا أراد الله أن يوحى بالأمر تكلم بالوحي

Вақте Худованд ваҳйи амреро ирода намояд, бо он сухан гӯяд.

Аз ин рӯ салафи солеҳ (р) дар баёни сифати калом гуфтаанд: ҳам сифати зот ва ҳам сифат феъл аст. Худованди пок ҳамеша бо сифати калом муттасиф буд ва бошад аз азал то абад. Ӯ сухан мегӯяд кадом вақт, ки бихоҳад ва чигунае бихоҳад бо каломе, ки онро мешунавад, аз бандагонаш, касе ки ӯ бихоҳад. Каломи ӯ сифати ӯст, на ғояте онро бошад, на ниҳояте.

﴿قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مَدَادًا لَكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا﴾

Бигӯй агар баҳр ранг бошад барои набишти калимоти Парвардигорам, хароина на баҳр тамои гардад қабл аз он ки калимоти Парвардигорам тамои гардад. Агарчӣ мисли он кӯмак бифиришем (Сураи Қаҳф: 109). Агар та-

моми дарахтони рӯи замин қалам гарданд ва баҳр ранг, барои набиштан ва ҳафт баҳри дигар ба он рехта шавад, калимоти Парвардигор тамои нагарданд (*Сураи Луқмон: 27*). Калимаи Парвардигори ту бо сидқу адл тамои (қомил) гардид; Калимоти ўро табдилдиҳандае набошад ва ў шунаво ва донои (*Сураи Анъом: 115*).

85: С - Воқифа киёнанд ва ҳукми эшон чист?

Ҷ - Воқифа ононеанд, ки дар робита бо Қуръон мегӯянд, *Мо намегӯем, ки он каломи азали ва сифати Худост ва намегӯем, ки махлуқ аст*. Имом Аҳмад (р) дар робита бо эшон фармудааст: *Касе аз онҳо хуб ҳарф бизанад ва бо фасоҳат сухан гӯяд, пас ў ҷаҳми аст ва кадоме аз онҳо ҷоҳил ва одди бошад, бар ў ҳуҷҷатро бо баёну бурҳон барпо созанд, агар тавба намуд ва имон овард, ки каломи Худо гайри махлуқ аст ва дар гайри ин сурат ў бадтар аз ҷаҳми аст*.

86: С - Ҳукми касе, ки бигӯяд - (талаффузи) ман Қуръонро махлуқ аст, чист?

Ҷ - Ба қор бурдани ин ибора (ҷумла) на ба сурати манфи ва на ба сурати мусбат ҷоиз нест, зеро лафз маънои муштарақ аст миёни талаффуз, ки феъли банда аст ва миёни талаффузшуда, ки он Қуръон аст. Пас ҳар гоҳе бигӯяд: *Лафзи ман бо Қуръон махлуқ аст* маънои дуввумро низ дар бар бигирад ва ба қавли ҷаҳмиён рафта бирасад. Ва чун бигӯяд: *гайри махлуқ аст* маънои аввалро дарбар бигирад, ки он феъли банда аст ва ин аз бидъатҳои ваҳдатиён бошад.

Аз ин рӯ салафи солех (р) гуфтаанд: *касе онро бигӯяд, ки махлуқ аст, аз ҷаҳмиён бошад ва касе бигӯяд гайри махлуқ аст, аз бидъатқорон бошад*.

87: С - Далели имон ба паёмбарон чист?

Ҷ - Далелҳои он аз Қуръон ва Аҳодиси набавӣ бисё-

ранд. Чун қавли Худоӣ таъоло:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا
بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ
وَيُرِيدُونَ أَنْ يُتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ
حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ
وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرَهُمُ﴾

Ҳамоно онон, ки ба Худо ва паёмбарони ӯ куфр ме-
варзанд ва мехоҳанд миёни Худо ва паёмбарони ӯ фарқ
бигузоранд ва мегӯянд: Ба баъзе онҳо имон меоварем ва ба
баъзе кофир мешавем ва мехоҳанд миёни он барои худ роҳу
равише бигиранд, ишон кофирони ҳақиқӣ ҳастанд ва ба-
рои кофирон азоби хорсозандае фароҳам сохтаем. Ва онон,
ки ба Худо ва расулони ӯ имон оварданд ва миёни ҳеч ка-
доми аз онҳо фарқ нагузоштанд, зуд аст, ки Худоӣ аҷр ва
подошашон бидиҳад (*Сураи Нисо: 150-152*).

Паёмбар (с) фармуд: *Ба Худоӣ ва расулони ӯ имон овардам.*

88: С - Маънои имон ба паёмбарон чист?

Ҷ - Он иборат аст аз тасдиқи қатъӣ бар ин ки Худо-
ванди бузург дар ҳар миллате аз миёни худи эшон расуле
ва намояндае бифиристонд, то эшонро ба сӯи парастии
Худоӣ якто ва тарки ҳама гуна худоёни сохта бихонад ва
тасдиқ бар ин ки тамоми паёмбарони Худо содику масду-
қанд, (ростгӯӣ ва ростшуморидашуда), нақӯкор ва дар
роҳи ростанд, бузургону поксириштонанд, покдоману
аминанд ва роҳнамову роҳёфтаанд. Аз ҷониби Парвар-

дигори хеш бо бурҳонҳои ошкор ва оёти дурахшон таъйид шудаанд. *Ва ин ки тамоми рисолат ва сунориши илоҳиро расонидаанд.* На чизеро пинҳон намуданд ва на тағйир доданд, на қароре аз худ бар он афзуданд ва на костанд. **Пас нест бар ўҳдаи паёмбарон, магар расондани ошкор?** (*Сураи Наҳл: 35*). Ва ин ки тамоми эшон барҳақ буданд ва ин ки Худованд Иброҳимро (с) дўсти худ қарор дод ва Муҳаммадро (с), низ ва бо Мўсо (с) яқинан суҳан гуфт ва Идрисро (с) ба мақоми баланде бардошт ва Исо (с) банда ва фиристодаи Худо ва калимаи ўст, ки ба раҳими (батни) Марям афканд ва рўҳи ўст. Ва инки худованд баъзе ишонро бар баъзе бартарӣ дод ва бар дарочоти баъзе ишон бияфзуд.

89: *С - Оё даъвати тамоми паёмбарон дар он чӣ амр ва ваҳй менамоянд, муттафиқ ва як аст?*

Қ - Даъвати эшон аз аввалин то охирин - аз Одам то ба Хотам дар асл ва асоси ибодат як аст, Асли ибодат тавҳид ва ягонагии Худост. Худои таъолоро бо тамоми анвоъи ибодот аз рӯи эътиқод, қавл ва амал якто доништан ва дигар худоёни бо номро тарк гуфтанд.

Аммо фарзҳо, шароити ва ашқоли ибодатҳо бошанд, гоҳо бар як уммат навъе аз он фарз гардонидани шуда, ки бар дигаре бар он навъ фарз нашудааст. Барои як уммат чизеро ҳаром гардонидани, дар ҳоле ки бар дигарон ҳалол аст, ки он имтиҳоне аз ҷониби Худост. **То биозмояд шуморо, ки кадом дар амал нақў ва беҳтаред** (*Сураи Мулк: 2*).

90: *С - Далел бар муттафиқ будани тамоми расулон дар асли ибодат чист?*

Қ - Далели он аз китоб бар ду навъ мебошад: муғмал ва муфассал.

Далели муғмал монанди қавли Худованд: Мо ҳамона

дар хар уммате расуле фиристодем, ки Худойро бипарастед ва аз тоғут (хар он чӣ аз ғайри Худо парастида шавад) дури намоед (*Сураи Наҳл: 36*).

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾

Қабл аз ту ҳеч расуле нафиристодаем, магар ба сӯи ӯ ваҳй намудаем, ки нест худое чуз Ман, пас маро бипарастед (*Сураи Анбиё: 25*). Аз расулоне, ки қабл аз ту фиристодаем суол бинамоӣ. Оё ғайр аз Раҳмон худоёни дигаре офаридаем, худоёне, ки парастида шаванд (*Сураи Зухруф: 45*).

Аммо далели муфассал, монанди қавли ӯ:

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَنْقُورُوا عِبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ عَتَايَةً﴾

Ҳамоно Нухро ба сӯи қавми худ фиристодем. Ӯ хитоб ба қавми худ гуфт: Эй қавми ман, худои якторо бипарастед, ки шуморо худое ғайр аз ӯ набошад (*Сураи Мӯъминун: 23*). Ва ба сӯи Самуд бародари эшон Солехро фиристодем. Ӯ гуфт: Эй қавми ман, Худои якторо бипарастед. Шуморо худое набошад чуз ӯ (*Сураи Ҳуд: 61*). Ва ба сӯи Мадян бародари эшон Шуъайбро фиристодем. Ӯ гуфт: Эй қавми ман, Худойро бипарастед. Шуморо чуз ӯ худое набошад (*Сураи Ҳуд: 84*).

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي﴾

Ҳангоме Иброҳим ба падар ва қавми худ гуфт: Ман бариам (безорам) аз он чи мепарастед, магар Худое, ки маро офарид (*Сураи Зухуруф*: 66-67). Мӯсо гуфт: Ҳамоно Худои шумо Аллоҳ аст, ки нест худое чуз ӯ. Илми ӯ тамоми чизро фаро гирифтааст (*Сураи Таҳо*: 98).

Исои Масеҳ фармуд:

﴿وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنِي إِسْرَائِيلَ يَلْعَبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ﴾

Эй Бани Исроил, бипарастед Аллохро, Парвардигори ман ва Парвардигори худатонро, ҳамоно касе ба Худой ширк биёварад, Худой чаннатро бар ӯ ҳаром гардонад ва оташ чойгоҳи ӯ бошад (*Сураи Моида*: 72). Бигӯй, ман ҳамоно бимдиҳандае ҳастам ва нест худое чуз Аллоҳи якто ва қаҳҳор (*Сураи Сод*: 65).

91: С - Далели фарқ доштани шариатҳои эшон дар чузъиёти ҳалол ва ҳаром чист?

Қ - Чун қавли Аллоҳ таъоло:

﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَا وِلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَاءِ آتَانَكُمْ فَاسْتَفِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾

Барои ҳар уммате аз шумо ширъа (равиш) ва минҳоче (барномаи зиндагӣ) қарор додаем. Ва агар Худой мехост, шуморо ҳама як уммат мегардонд, вале биёзмояд шуморо дар он чӣ додааст. Пас, ба сӯи нақӯйҳо бишитобед (*Сураи Моида*: 48).

Ибни Аббос (р) гуфт: Ширъа ва минҳоч роҳ ва суннат, Муҷоҳид, Иқрима, Ҳасани Басрӣ, Қатода, Заҳҳок,

Суддӣ ва Абу Исҳоқи Сабиъӣ низ онҳоро ба чунин маъно гуфтаанд.

Дар “саҳиҳ” – и имом Бухорӣ омада, ки паёмбар (с) фармуд: *Мо чамъи паёмбарон бародарони аллот (бародароне, ки аз чанд модар, вале аз як падар бошанд, бародарони падарӣ - яъне падари тамоми паёмбарон Иброҳим (а) ва аз он болотар Одам (а) мебошанд) ҳастем ва динамон як аст.* Паёмбар (с) дар ин ҷо тавҳидро дар назар дорад, ки Худованд тамоми паёмбарони фиристодаи худро бо он мабъус дошта, дар зимни тамоми китобҳои нозилнаму-дааш онро ҷой додааст: Аммо шароеъ (шакли ибодатҳо ва қавонини зиндагӣ) дар амру наҳй ва ҳалолу ҳаром фарқ доранд. **То биозмояд шуморо, ки дар анҷоми аъмол кадом беҳтар ва накӯтар ҳастед (Сураи Мулк: 2).**

92: С - Оё Худованд қиссаи тамоми паёмбаронро дар Куръон овардааст ва аз тамоми онҳо нақл кардааст?

Ҷ - Худованд аз ахбори эшон бар мо ба миқдоре нақл намудааст, ки дар он барои баёни намунаҳои аз инсонҳои комил ва вораства ва панду андарзҳои ҳаётсоз ҷой – ҷой дар ҳадди кифоят ҳаст. Сипас Худованд фармуд:

﴿وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا
لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ﴾

Расулонеро бар ту дар оёти пеш ва дигар сураҳо нақл намудем ва аз достони эшон бар ту гуфтем ва расулонеро бар ту нақл нанамудаем (Сураи Нисо: 164).

Пас бар ҳамаи расулони ӯ дар имони муфассал бо тафсил ва дар имони мучмал бо иҷмол имон меоварем.

93: С - Номи чанд паёмбаре аз эшон дар Куръон зикр гардидаанд?

Ҷ - Дар Куръон номи ин паёмбарон омадааст: Одам, Нӯҳ, Идрис, ҳуд, Солиҳ, Иброҳим, Исмоил, Исҳоқ, Яъқуб, Лут, Шуъайб, Юнус, Мӯсо, Ҳорун, Илос, Закариё, Яҳё, Алясаъ, ЗалКифл, Довуд, Сулаймон, Айюб, Асбот якҷоя зикр шуда, Исо ва Муҳаммад (с).

94: С - Паёмбарони улулазм, расулони бузурге, ки соҳиби китоб ва шариъати нав бошанд, киёнанд?

Ҷ - Онҳо панҷ нафаранд, ки Худованд онҳоро дар ду мавзеи китобаш зикр намудааст.

Мавзеи аввал дар сураи Аҳзоб:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ
وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ﴾

Ва чун аз паёмбарон, ки (паймони) эшонро бигирифтем ва аз ту (Муҳаммад) ва аз Нӯҳ ва аз Иброҳим ва аз Мӯсо ва Исо - писари Марям (Сураи Аҳзоб: 7).

Мавзеи дуввум дар сураи Шӯро: Барои шумо он динero чорӣ намуд, ки Нӯҳ (с) - ро ба он тавсия намуд ва он, ки ба сӯи ту ваҳй намудем ва он ки Иброҳим, Мӯсо ва Исоро бо он тавсия намудем: Динро барпой доред ва дар он пароканда машавед (Сураи Шӯро: 13). Яъне, роҳи ихтилоф ва ҷудоиро пеш нагиред.

95: С - Паёмбари аввалин кист?

Ҷ - Аввалини эшон пас аз ихтилоф Нух (с) аст:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾

Мо ба сӯи ту ваҳй фиристодем, чунон ки ба сӯи Нух ва паёмбарони баъд аз ӯ ваҳй намудем (*Сураи Нисо: 163*). Пеш аз эшон қавми Нух такзиб намуданд ва аҳзоб баъди онҳо (*Сураи Гофир: 5*).

96: С - Ихтилоф кай рӯй дод?

Қ - Ибни Аббос (р) фармуд: Байни Нух (с) ва Одам (ъ) даҳ уммат гузашт, тамоми эшон бар шарияти ҳақ буданд, пас аз он ихтилоф намуданд. Пас, Худованд ба фиристондани силсилаи паёмбарони худ ба сифати муждадиҳандагон ва бимдиҳандагоне шурӯъ намуд (*Сураи Бақара: 213*).

Яъне, дар ибтидои офариниши башарият пас аз халқи Одам (а) бо афзоиши фарзандони ӯ насли башарият андак-андак рӯй ба фузунӣ ниҳод, то аз онҳо қабоил, қавмҳо ва халқиятҳо ба миён омаданд. Эшон ҳама асрҳо бар сафои сиришти (фитрати) нахустин ва бар тибқи шарияти Одам (а) мезистанд, то он ки даврони тулоние сипарӣ шуд ва шайтон бар эшон роҳ ёфт. Сиришти пок рӯй ба олудагӣ ва тирагӣ ниҳод. Тадричан аз шарияти Одам (а) дур гардиданд ва хор ба ҷое расид, ки куфру ширк, бадахлоқию беванду борӣ ва тамоми разолатҳо ва пастихои иҷтимоӣ паҳн гардид. Торикии ҷаҳолат ва ҷоҳилият он мардумонро фаро гирифт ва ба ислоҳ ва дигаргунӣ тоза дар муҷтамаъоти онрӯза эҳтиёҷи шадиде пеш омад. Аз ин рӯ, Худованд баҳри ислоҳу наҷоти башарият ва ба хоҳири бақову идомаи насли он ба фиристодаи пайёмбарони нав шурӯъ намуд ва аввалини онҳо Нӯх (а) буд. Ин аст маънои ихтилоф, яъне дуршавӣ ва ҷудошавии башарият аз сиришт ва шарияти аввал (Иловаи мутарҷим).

97: С - Хотами паёмбарон, яъне охирини эшон кист?

Қ - Хотами паёмбарон ҳазрати Муҳаммад (с) аст.

98: С - Далели он чист?

Қ - Қавли Худои таъоло:

﴿ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ
وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ﴾

Муҳаммад (с) падари ҳеч кадоми аз мардони шумо набуда, балки Расули Худо ва хотами паёмбарон аст (Сураи Аҳзоб: 40).

Паёмбар (с) фармуд:

إِنَّهُ سَيَكُونُ بَعْدِي كَذَابُونَ ثَلَاثُونَ كُلَّهُمْ يَدْعِي أَنَّهُ نَبِيٌّ
وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَلَا نَبِيَّ بَعْدِي

Пас аз ман сӣ дуруггӯ хуруҷ намояд, ки тамоми онҳо даъвои паёмбарӣ намоянд. Ман хотами паёмбаронам ва пас аз ман паёмбаре набошад. (Ба ривояти Тирмизӣ ва Абудовуд)

Дар “Саҳих” сухани паёмбар (с) ба Алӣ омадааст:

Оё розӣ нестӣ ба ин ки манзалаи ту аз ман ба манзалаи Ҳорун аз Мӯсо аст, бо ин тафовут, ки паёмбаре баъд аз ман набошад.

99: С - Паёмбари мо (с) бар дигар паёмбарон чи бартарӣ ва фазл дорад?

Қ - Фазоил ва бартарихои ӯ бешумор аст, ки таснифи алоҳидае дар он мавзӯъ шуда.

Яке аз он имтиёзот ин аст, ки ӯ хотами паёмбарон аст.

Дигаре он ки ӯ сайиди фарзандони Одам аст, чуноне дар таълиқ ва тафсири қавли Худованд омада:

﴿ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِّنْهُمْ مَّن كَلَّمَ اللَّهُ
 وَرَفَعَ بَعْضُهُمْ دَرَجَاتٍ ﴾

Он паёмбарон, ки бархеро ба бархе бартарӣ бахшидем Худой бо қисме аз эшон сухан гуфт ва бар дараҷоти баъзе онҳо афзудем (*Сураи Бақара: 253*). Расули худо (с) фармуд:

أنا سيد ولد آدم ولا فخر

Ман сайиди фарзандони Одамам бе ҳеҷ фахре. (Баривояти Тирмизӣ ва ибни Моҷа)

Дигар он ки ба сӯи тамоми башар чин ва инсашон фиристода шуда. Чуноне Худованд фармуд: Бигӯй. Эй мардум! Ҳамоно ман Расули Худоям ба сӯи тамоми шумо (*Сураи Аъроф: 158*). Мо туро барои тамоми мардум муждарасон ва бимдиханда, фиристодаем (*Сураи Фурқон: 56*).

Паёмбар (с) фармуд:

أعطيت خساً لم يعطهن أحد قبلي: نصرت بالرعب مسيرة شهر وجعلت لي الأرض مسجداً وطهوراً، فأما رجل من أمي أدركته الصلاة فليصل وأحلت لي الغنائم ولم تحل لأحد قبلي، وأعطيت الشفاعة، وكان النبي يبعث إلى قومه خاصة وبعثت إلى الناس عامة

Панҷ хусусияте дода шуда бар ман, ки ба ҳеҷ паёмбаре қабл аз ман дода нашудаанд. Бо руъб (афтодани тарсу даҳшат дар дили душмонон) дар масофаи моҳе нусрат дода шудаам. Рӯи замин ҳама барои ман масҷид ва покдониста шудааст, кадоме аз умматони маро намоз даррасад, дар ҳар ҷое бошад, намози хеширо бигузорад. Ғаниматҳои ҷангӣ барои ман ҳалол гардонида шуда, ки барои ҳеҷ

паёмбаре пеш аз ман ҳалол набуда ва ҳаққи шафоъатро ба ман дода шудааст. Паёмбарони пешин барои қавми худ хос фиристода мешуданд ва ман барои тамоми мардум фиристода шудаам. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Ва фармуд: *Савганд ба зоте, ки ҷони ман ба дастӣ ўст, ҳар касе аз ин уммат чи яҳудӣ бошад ва чи насронӣ чун бишунавад маро ва ба он чи фиристода шудаам имон наёварда, бимирад, аз аҳли оташ бошад.*

Барои ў(с) хусусиёт ва фазоили дигаре аст, ки матни Қуръон ва Аҳодиси набавӣ онҳоро ҷустуҷўй намой.

100: С - Муъҷизоти паёмбарон чист?

Ҷ - Муъҷизоти паёмбарон амри хориқулудда берун аз тавони башарӣ буда, ҳамроҳ бо таҳаддӣ (ба мубориза талабидан) дар ҳоле ки солим аз муқобала бошад. Муъҷизот ё амри ҳиссӣ мебошад, ки бо чашм дида шавад, ё бо гўш шунида шавад. Чун берун омадани уштур аз миёни санг, муъҷизаи Солиҳ (а) барои қавмаш Самуд табдил шудани асо ба мор, муъҷизаи Мўсо (а) ва сухан гуфтани ҷамодот (чизҳои бечон) муъҷизаи паёмбари мо ва назирӣ инҳ.

Ё маънавӣ мебошад, ки бо басират (бо дидаи дил) дида шавад. Чун муъҷизаи Қуръон.

Ба паёмбари мо (с) тамоми муъҷизоти - моддӣ ва маънавӣ дода шудааст. Ҳар муъҷизае, ки аз паёмбаре аз паёмбарони пешин содир шуд, барои паёмбари ислом бузургтар аз он содир шуда. Аз муъҷизоти махсус (дидашаванда) пора гардидани Моҳ (шаққи қамар), ба нолиш уфтодани лулачуб аз фироқи паёмбар, ҷўш зада баромадани об аз миёни ангуштони мубораки он ҷаноб, хабар додани пой гўсфанд аз захролуд будани худ он ҷанобро, тас-

беҳ гуфтани таъом ва гайри инҳо, ки дар ахбори саҳеҳ бо тавотур (бо ривояти умумӣ аз ҷамъе бо ҷамъе) омадаанд.

Ин муъҷизот чун моддӣ буданд, мисли муъҷизоти дигар паёмбарон бо инқирози аср ва даврони онҳо, мунқариз гардиданд ва танҳо зикр ва хабари онҳо боқӣ мондааст.

Аммо муъҷизаи ҳамешабоқӣ ва ҷовид ҳамоно ҳамин Қуръон аст, Китобе, ки аҷоиб ва нуқоти он тамом нагарданд.

﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾

Ботил на аз пушт ва на аз пеши он, ба он роҳ наёбад, танзилест аз ҷониби Худованди ҳаким ва ситудашуда (Сураи Фусилат: 42).

101: С - Далели муъҷиза будани Қуръон чист?

Ҷ - Далел бар он, нозил гардидани он дар муддати бисту се сол, дар ҳоле, ки фасеҳтарин, суханвартарин, дорои расотарин мантиқ ва болотарин баёну гуфтор ҳаст.

﴿فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ﴾

Як сухане мисли он биёваранд агар эшон ростгӯёнд (Сураи Тур: 34). Бигӯй, биёваранд даҳ сурае монанди он бофташуда. (Чунонки кофирон мегуфтанд, ки Қуръон бофташудааст) (Сураи Худ: 13).

﴿قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ﴾

Бигӯй, биёваранд сурае мананди он. (Сураи Юнус: 38).

Вале, эшон ҳаргиз ин корро накарданд ва ҳам на-

тавонистанд. Дар ҳоле, ки бо тамоми васоили мумкина хирсу талош бар радди он доштанд ва ин ҳам дар асное, ки ҳарфҳо ва калимаҳои он аз чинси каломест, ки ба он сухан мегӯянд. Сипас, баёни ақзу нотавонии эшон ва эъқози худро бар сари эшон эълон дошт.

Бигӯй, агар инсу чин чамъ оянд то, назири ин Куръон биёваранд, ба мисли он натвонанд овардан, харчанд баъзе барои баъзе пуштибону мададгор бошанд (*Сураи Исро: 88*).

Паёмбар (с) фармуд:

ما من الأنبياء من نبي إلا وقد أعطي من الآيات ما مثله آمن عليه البشر وإنما كان الذي أوتيت وحياً أوحى الله إلي فأرجو أن أكون أكثرهم تابعاً يوم القيامة

Ҳар паёмбаре аз паёмбарони пешинро оёт ва муъҷизоте дода шуд монанд ба он, башар бар он имон овард ва ба таҳқиқ муъҷизае, ки ман дода шудам ваҳйест, ки Худой бар ман фиристод. Пас ба он умед дорам, ки рӯзи қиёмат тобеъони ман аз ҳама бештар бошанд. (Ба ривояти имом Бухорӣ)

Донишмандон дар бобати эъқози Куръон аз чиҳати лафз, маъно, ахбори гузашта ва ахбори оянда аз ғайбиёт таълифоте намудаанд ва кӯшиши онон, дар ин баҳри эъқозу маъонӣ бад – он монад, ки паррандае бо минқораш аз баҳр об бардоранданд.

102: С - Далели имон ба рӯзи охираат чист?

Ҷ - Худованди бузург фармуда:

﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ ﴿٧﴾ أُولَٰئِكَ مَا لَهُمْ مِنَ النَّارِ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾

Албатта, онон, ки ба ликои (мулоқот ва дидори Худованд дар рӯзи қиёмат) мо умед надоранд ва ба ҳаёти дунё (зиндагонии инҷаҳонӣ) хушнуд буда ва ба он оромӣ гардидаанд ва онон, ки аз оёти мо ғафлатзадаанд, эшонро ҳама қароргоҳ оташ аст. Ба ивази он аъмоле, ки анҷом медоданд (*Сураи Юнус: 7-8*). Албатта, он чӣ ба он ваъда шудаед, ҳар оина рост аст ва албатта мучозот ва подош воқеъшаванда аст (*Сураи Зориёт: 5-6*).

﴿إِنَّ السَّاعَةَ لَأَيُّهُ لَارِيْبٌ فِيهَا﴾

Ҳамоно соъат (қиёмат) омаданист, ҳеч шубҳае дар он нест (*Сураи Гофир: 59*). Ва дигар оятҳо.

103: С - Маънии имон ба рӯзи охират чист ва шомили чи чизҳое мебошад?

Ҷ - Маънии он иборат аст аз тасдиқи қатъӣ ба ногузир омадани он ва амал намудан ба мучиби он.

Низ, дар зимни ин маъно дохил мебошад, имон овардан ба шартҳо ва нишонаҳои қиёмат, ки ногузир пеш аз он рӯй медиҳанд ва имон овардан ба мавт ва он чи пас аз он меояд, чун азоби қабр, фитнаи он ва наъими он, дамида шудан дар *Сур.* ва баромадани халоиқ аз қабрҳо, даҳшатҳо ва ҳавлҳои мавқифи рӯзи қиёмат, тафсилоти маҳшар, паҳн карда шудани номаҳои аъмол, ниҳодани тарозу, пули сирот, ҳавз, шафоъат, чаннат ва наъими он, ки болотарини он назар кардан ба сӯи дидори Худованд аст ва оташи дӯзах ва азоби он, ки саҳттарин дараҷаи он мамнуъ гардидани дӯзахиён аз дидори Парвардигорашон мебошад.

104: С - Оё ҳеч кас медонад, ки қиёмат кай қоим ме-

гардад?

Ч - Қоим шудани қиёмат яке аз калидҳои ғайб аст, ки илми онро Худой ба худ хос гардонидаст, чуноне ки фармуд:

﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ
وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ
تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

Ба таҳқиқ назди Худованд аст илми соъат ва мефистадад боронро ва медонад он чи дар раҳими (батни) модарон аст: Ҳеч нафсе надонад, ки фардо чи касб хоҳад намуд ва ҳеч нафсе надонад, ки ба кадом сарзамин хоҳад *фавтид* (Сураи Луқмон: 34). Туро аз соъат суол намоянд, ки чи вақт аст лангар партофтани он - қоим шудани он, бигӯй илми он ҳамоно пеши Парвардгори ман аст ва онро дар миёди худ танҳо ӯ равшан созад. Бори он вазнин омад бар осмонҳо ва замин. қиёмат наояд шуморо, магар *ногаҳон* (Сураи Аъроф: 187).

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرِهَا إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْهَاهَا﴾

Туро аз соъат суол намоянд, ки чи вақт аст лангар партофтани он? Ту аз кучо битавонӣ онро ёдовар шавӣ; Ба сӯи Парвардгори туст поёни он (Сураи Нозӣот: 42-44).

Вақте Ҷабраил (ъ) ба паёмбар (с) гуфт: маро аз қиёмат хабар бидех, паёмбар фармуданд: *Суолишаванда дар ин мавзӯ оғохтар аз суолкунанда набошад* ва нишонаҳои қиёматро барояш зикр намуд ва дар ривояте *Панҷ чизест*,

ки онро чуз Худо касе надонад ва ояти қаблиро хонд.

105: С - Намунаи нишонаҳои қиёмат аз Аҳодиси набавӣ кадом аст?

Қ - Монанди ҳадисҳои тулӯби шамс аз мағриб, ҳадисҳои *Добба* (ҳайвони бадҳайбат), ҳадисҳои *баёни фитнаҳо* чун хуручи *Дачқол* ва рӯй додани чангҳо ва кашмакашҳо ва ҳадисҳои аз осмон фаромадани Исо (ъ). *Хуручи Яъҷуҷ* ва *Маъҷуҷ* ва ҳадисҳои *духон* (дуде ки рӯи заминро фаро мегирад). ҳадисҳои *Боде*, ки нарм мевазад ва ҷони тамоми мӯъминонро қабз менамояд. Ҳадисҳои *Оташе*, ки ба вучуд меояд.

Ва ҳадисҳои *Хусуф* (Фурӯ бурдани замин лашкаре-ро, ки қасди Каъба кунад) ва ғайри инҳо, ки пеш аз рӯзи қиёмат ҳамаи ин аломот рӯй диҳанд.

106) С - Далели имон ба мавт чист?

Қ - Фармудаи худованди бузург:

﴿قُلْ يَتُوفَّئِكُمْ مَلَكَ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾

Бигӯй, шуморо фариштаи марг, ки ба қабзи ҷонҳои шумо муваккал гардидааст, мемиронад. Баъд аз он ба сӯи Парвардигоратон баргардонидани мешавед (*Сураи Саҷда: 11*).

Тамоми ҷонҳо чашандаи таъми талхи марг аст ва албатта рӯзи қиёмат подош ва аҷрҳои худро пурра дода шаванд (*Сураи Оли Имрон: 185*). Худованд ба паёмбараш фармуд:

﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾

Ту мирандаи ва онҳо низ мирандаанд (*Сураи Зумар: 30*). Барои ҳеч башаре пеш аз ту дар рӯи ин маъмура ҳаёти ҷовидона набахшидаем, оё пас агар ту бимири, онон ҷовидона бошанд? (*Сураи Анбиё: 34*). Тамоми бошандагони рӯи ин кураи хокӣ фаноёбандаанд ва факат вачҳи Парвардигори ту боқӣ бимонад соҳибчалол ва икром (*Сураи ар – Раҳмон: 26*).

﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾

Тамоми чиз ба ҷуз вачҳи Парвардигор ҳалокпазиранд (*Сураи Қисас: 88*). Ва бар ҳамешазиндае, ки ҳаргиз намирад, таваккул намой (*Сураи Фурқон: 58*). Ва дигар оятҳо.

Дар робита ба ин мавзӯ ҳадисҳои бешуморе ворид шуда. Амр худ маълум аст ва бар касе пӯшида набошад ва шақку тардид дар он вучуд надорад. Аммо иноду истикбор аст, ки пеши баъзе дидаҳоро тира созад. Бар мучиби имонӣ ба марг ва мобаъди он танҳо бандагони холису бовафои Худованд амал намоянд. Имон дорем, ки ҳар он кас, ки бимирад, ё кушта шавад, ё бо сабабҳои дигар, ин бо аҷал ва вақти муайяни он мебошад ва аз он чизе нахоҳад. Худованд фармуд:

﴿كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾

Тамоми чиз то мӯҳлати муайяни худ равон бошад (*Сураи Раъд: 2*). Чун аҷали эшон фаро расад, на соҳате онро ба таъхир тавонанд овард ва на пеш (*Сураи Аъроф: 34*).

107: С - Далели фитнаи қабр, наъими он ё азоби он аз китоб чист?

Қ - Худованди бузург фармуд: Зинҳор, ин калима-ест, ки ў гўяндаи он аст ва аз пушти эшон барзахест (ҳаёти дарунқабр) то рӯзе ки бархезонда шаванд.

﴿وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾

Бар сари оли Фиръавн азоби дарднок фуруд омад. Оташе, ки субху шом ба он арз шаванд ва рӯзе, ки қиёмат барпо шавад, оли Фиръавнро вориди сахттарин азоб шаванд (Сураи Гофир: 46). Худованд таъйид менамояд оно-неро ки имон оварданд бо сухани пойдор дар ҳаёти дунё ва охираат (Сураи Иброҳим: 27).

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمْرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوًا أَيْدِيهِمْ أَخْرَجُوا أَنفُسَكُمْ يَوْمَ تَجْرُونَ عَذَابَ الْهُونِ﴾

Таъаччуб кунӣ, чун бингарӣ вақте ки золимон дар душворихои марг бошанд ва фариштагон дасти худро дароз мекунанд, мегўянд: берун оред рӯхҳои худро. Имрӯз чазо дода хоҳад шуд, азоби расвоқунанда (Сураи Анъом: 93). Онҳоро ду мартаба азоб намоем, баъди он ба азоби бузург баргардонида шаванд. (Сураи Тавба: 101).

108: С - Далели он аз Аҳодиси набавӣ чист?

Қ - Ҳадисҳои саҳеҳ то ба ин ҳадди тавотур расида-анд.

Аз чумла Анас (р) аз ривоят намоя, ки он ҳазрат паёмбар (с) фармуд: Албатта банда вақте дар қабр гузошта шуд ва ҳамин ки мардуми чанозахон аз сари қабри ӯ бозгаистанд, ӯ ҳанӯз садои пои онҳоро мешунавад, ки ду фаришта ӯро биёянд ва бишинонанд. Сипас бипурсанд: Дар бораи ин мард, яъне Муҳаммад (с) чи мегуфтӣ? Аммо мӯъмин ҷавоб медиҳад: Шаҳодат медиҳам ин ки ӯ банди Худо ва фиристодаи ӯст. Сипас, ба ӯ гуфта шавад, ки ба нишастгоҳи худ дар отаиш назар афкан. Воқеан, онро Худой барои ту ба нишастгоҳе аз биҳишт табдил дод ва ҳардуи онро мебинад. Қатода фармуд: Барои мо зикр гардид, ки қабри ӯ васеъ сохта мешавад ва ба ҳадиси Анас ручуъ намуд. Аммо ба мунофиқ ва кофир гуфта шавад: Дар бораи ин мард, яъне Муҳаммад (с) чӣ мегуфтӣ? Бигӯяд Намедонам, он чи мардум мегуфт, ман низ ҳамонро мегуфтам. Гуфта шавад: На донистӣ ва на хондӣ ва ба болғаҳои оҳанин чунон зада шавад, ки садо ва фиғонаш баланд гардад ва онро гайр аз инсу чин ҳама бишнаванд.

Низ фармуд:

إن أحدم إذامات عرض عليه مقعده بالغداة والعشي، إن كان من أهل الجنة
فمن أهل الجنة، وإن كان من أهل النار فمن أهل النار فيقال هذا مقعدك
حتى يبعثك الله يوم القيامة

Ҳар кӣ аз шумо чун бимирад, нишастгоҳи ӯ субҳу шом ба ӯ арза шавад. Агар аз аҳли биҳишт бошад, дар зумраи биҳиштиён ва Агар аз аҳли отаиш аст, дар адади дӯзахӣён сабт шаванд. Пас ӯро гуфта шавад; ин аст нишастгоҳи ту, то он ки Худованд туро рӯзи қиёмат зинда созад. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Дар ҳадиси қабрайн (ду қабр) омада; *ҳарду гирифтори азобанд, эшон на ба гуноҳи бузурге сазовори ин азоб шудаанд. Яке аз онҳо суханчин буд ва дигаре дар вақти пешоб кардан сабр намекард, яъне аз чашми мардум паноҳ намешуд.*

Дар ҳадиси Абуаюб (р) омада, ки паёмбар (с) рӯзе берун омад. Офтоб наздик ба фуру рафтани буд. Он ҳазрат садое бишнид ва гуфт: *Садои яҳудиён аст, ки дар қабрҳои эшон азоб дода мешаванд.*

Дар ҳадиси Асмоа (р) омада, ки паёмбар (с) хутбае хонд ва дар он гирифтории қабрро, ки ҳар инсон ба он гирифтор шавад, зикр намуд, Чун зикри онро намуд, мусалмонон ба хурӯш уфтанд.

Ойиша (р) фармуд: *паёмбар (с) - ро мушоҳида намудам, пас аз ҳар намозе, ки мегузорид, аз азоби қабр ба Худо паноҳ мебуд. Дар ҳадиси Кусуф (гирифтани офтоб) омада; Паёмбар (с) эшонро фармуд, ки аз азоби қабр ба Худо паноҳ баранд.*

Тамоми ин ҳадисҳо дар *Сихоҳ* мебошанд. Мо наздик ба шаст ҳадиси онро бо роҳҳои ривоятгардидашон аз ҷамъе аз саҳобаи киром дар шарҳи китоби “*Суллам*” овардаем. Барои истифодаи бештар ба он муроҷиат шавад.

109: С - Далели баъс (зинда сохтан ва аз қабрҳо баровардан) чист?

Ҷ - Худованди бузург фармуд:

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ
ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ
لِنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقَرِّفِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾

Эй мардум! Агар шумо аз баъс дар шак бошед, пас мо нахуст шуморо аз хок биёфаридем, сипас аз нутфа баъди он аз “алақа” (хуни баста)-(яъне мароҳили нахустини пайдоиши чанин, ки пас аз қарор гирифтани хучайраи нутфа дар оромгоҳи маҳкаме-девораи дохилии бачадон бо гузашти чанд рӯзе ба сурати нуқтаи хуне, ки онро алақа меноманд, медарояд) ва дар мароҳили баъди аз гӯштпораи мухаллақа ва ғайри мухаллақа шуморо фаридем. Зикри офариниши одам ва пайдоиши чанин аз нутфа, то ʔалақа ва то гӯштпораи до-рои хилқати одамӣшуда ва нашуда намудем, то барои шумо баён созем. Ва дар раҳимҳо қарор медиҳем чизеро бихоҳем, то муддати муайян (*Сураи Ҳаҷ: 5*). То қавли Худованд: Ин бад-он ҷиҳат аст, ки Худованд ӯ ҳақ аст ва ин ки ӯ мурдагон-ро зинда месозад ва ӯ бар ҳар чизе тавоно аст ва бар ҳар амре қудрат дорад ва ин ки қиёмат бешак омаданист ва ин ки Худой барангезад ҳар он ки дар қабрҳост (*Сураи Ҳаҷ: 6*).

﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾

Ҷуст он зоте, ки офариниширо ибтидо намуд, сипас онро аз нав зинда созад ва зинда сохтан саҳлтар аст бар ӯ (*Сураи Рум: 27*). Чунон, ки нахуст офариниширо шуруъ намудем, боз онро иъода кунем (*Сураи Анбиё: 104*). Инсон мегӯяд: ҳар гоҳ бимирам, зуд аст, ки боз зинда берун оварда мешавам? Оё ба ёд надорад ин инсон, ки қабл аз ин ӯро офаридем ва ҳеч нишоне аз ӯ набуд (*Сураи Марьям: 66 – 67*).

﴿أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ
وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ، قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظْمَ وَهِيَ رَمِيمٌ

﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾

Оё инсон намебинад, ки мо ūро аз нутфае офаридем ва инак ū душмани ошкорест. Барои мо масал зада, офариниши худро фаромӯш намудааст. Гӯяд - “Ин устухонҳои пусидаро, кӣ боз зинда созад?! Бигӯй, онҳоро боз зинда созад он зоте, ки бори нахуст онҳоро ба миён овард (*Сураи Ёсин: 77-78*). Оё онҳо надиданд, он Худое, ки осмонҳо ва замиро офарид ва дар офариниши онҳо хастагӣ бар ū роҳ наёфт, қодир аст бар ин ки мурдагонро зинда созад. Оре ū бар ҳар чиз тавоноост. Аз оёти ūст, ки ҳангоме замиро хобида ва бе сабзиш мебинӣ ва чун бар он об ва боронро бифриستم, битапад ва нумӯ ёбад. Пас ҳамоно он Худое, ки ин замини хобида ва беҳаракатро зинда гардонад, мурдагонро низ зиндасозанда бошад. Воқеан ū бар ҳар чизе тавоноост (*Сураи Аҳқоф: 33*).

Худованд дар мавозиҳои бешуморе замини мурда ва эҳёи онро бо об масал задааст, ки пас аз расидани об ба тапиш медарояд ва сабзпӯш бо гиёҳон мегардад. Дар ҳоле, ки қаблан аз беборонӣ ва хушксолӣ мурда ва беҳаракат буд.

Паёмбар (с) низ ҳамин масалро дар ҳадиси дарози Уқайлӣ задааст. Ровӣ гӯяд: *пурсидам ё Паёмбари Худо (с); Пас аз он ки бодҳо, фарсуда ва даррандагон моро пора сохта, чӣ гуна Парвардигор моро чамъ месозад? Паёмбар (с) фармуд: Намунаи инро дар неъматҳои Худованд барои ту баён созам. Ба замин наздик мегардӣ ва мебинӣ, ки кулхзору фарсудааст. Мегӯи ҳаргиз зинда нахоҳад гашт. Ҳамин буд, ки Худой бар он боронро фиристод ва чанд рӯзе аз ин нагузашта мебинӣ, ки машрабае яклухт аст. Савганд ба бақои Худоят ū қодиртар бар чамъсозии шумост аз қудрати об бар чамъсозии гиёҳони замин. Пас шумо хориҷ гар-*

дед аз марггоҳҳои худатон.

110: С - Ҳукми шахсе, ки баъсро дурӯғ бишморад, чист?

Ҷ - Ӯ кофир ба Худои азза ва чалл ва ба китобҳои ӯ ва ба расулони ӯ бошад. Худованди бузург фармуд:

﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَءِذَا كُنَّا تُرَابًا وَّءَابَاؤُنَا أَإِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴾

Ва онон, ки кофир шудаанд, гуфтанд, чун мо ва падарони мо бимирем ва хок гардем, оё боз мо берун оварда шудагонем? (Сураи Намл: 67). Агар таачҷуб намоӣ, пас боиси аҷаб сухани онҳост: вақте хок бигардем, оё мо боз дар офариниши нав ҳастем аз нав халқ гардем. Онон, касонеанд, ки ба Парвардигори худ кофир шудаанд ва ононро бандҳо дар гардан аст ва онон аҳли оташ бошанд. Онҳо дар он оташ ҷовидона бимонанд (Сураи Раъд: 5).

﴿ زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَيُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَنْ تُنَبَّوْنَ بِمَا عَمِلْتُمْ
وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴾

Онон, ки кофир шудаанд, пиндоштаанд, ки ҳаргиз зинда гардонида нашаванд. Бигӯӣ, оре, савганд ба Парвардигорам, ки зинда гардонида шавед, сипас огоҳ сохта шавед ба он чӣ амал кардед. Ва ин бар Худой осон аст (Сураи Тағобун: 7). Ва дигар оятҳо.

Дар Саҳеҳайн омада, ки паёмбар (с) фармуд: Худованд гуфт: Фарзанди Одам маро дурӯғ шуморид ва ӯро ин набуд ва маро дашном дод ва ӯро ин набуд. Аммо дурӯғ шумориданаш маро ин аст, ки гуфт: Ҳаргиз Худо моро аз

нав зинда нанамояд, ба он гуна, ки маро бори аввал офарид ва ҳол он ки офаридани халқ бори аввал бар ман осонтар аз зинда сохтани он набуда. Аммо дашноми ӯ маро ин аст, ки гуфт: Худо фарзанд дорад. Ман якто ва бениёз ҳастам, на зодам ва на аз касе зода шудаам ва ҳеч кас ҳамтои ман нест (*Ҳадиси қудсӣ*).

111: С - Далели дамидан дар сур чист ва чанд бор дар он дамида шавад?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾

Дар сур дамида шавад, пас ҳалок гардиданд ҳар он ки дар осмонҳо ва дар замин буд, магар касе, ки Аллоҳ хост. Пас бори дуввум дар он дамида шавад, ҳамон лаҳза онҳо ҳама ба пой бошанд нигоҳкунон (*яъне ҳама ба дунболи нафҳаи дуввум зинда шаванд*) (*Сураи Зумар: 68*). Дар ин оят ду нафҳаро (дамидан) зикр намуда нафҳаи якум барои саъқ (мурдани мавҷудоти зинда) ва нафҳаи дуввум барои баъс (барангехтан, зинда сохтан). Рӯзе дар сур дамида шавад, тамоми мавҷудот ва махлуқоти заминро осмон ба фазаъ (ҳарос) уфтанд, чуз он касе Аллоҳ бихоҳад (*Сураи Намл: 87*). Баъзе муфассирин фазаъро дар ин оят ба саъқ тафсир намуда, ки дар нафҳаи якум рӯй диҳад.

Ҳадисе дар “Саҳиҳ” - и Муслим ин маъноро таъйид намояд: *Баъд дар сур дамида мешавад, ҳар кас онро бишнавад, як тарафи гардани худро баланд сохта, ба тарафи дигар дароз намояд. Гуфт: Ва аввалин шахсе, ки онро ме-*

шунавад, мардест, ки ҳавзи обхӯрии шутуронашро андова мекунад. Гуфт: *Ў* чон ба ҳақ таслим намуда, ба замин меуфтад ва мардум мурда, ба замин меуфтанд. Баъди он Худо бороне мефиристад, ки чун шабнам аст. Аз он оби борон қасадҳои мардум ба сабзиш медароянд. Сипас, бори дуввум дар сур дамида шавад ва ҳама барпой хезанд нигоҳкунон.

Баъзе фазаъро ба маънои даҳшат, на ба маънои саъқ тафсир намудаанд. Пас ин нафхаест, ки пеш аз он ду нафха бошад. Ҳадиси сур ин маъноро таъйид намояд. Дар он ҳадис се нафха зикр шуда. Нафхаҳои фазаъ, саъқ ва нафхаи қиём дар пеши Парвардигори олам.

112: С - Сифати ҳашр дар Қуръон чӣ гуна аст?

Қ - Дар баёни сифати он оятҳо бисёр аст. Ҳамчун қавли Худои таъоло.

﴿لَقَدْ جِئْتُمُونَا فَرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾

Ва дар ҳақиқат танҳо ба танҳо ба назди мо омадед, чи соне бори нахуст ш ум оро оф аридем (*Сураи Анъом*: 94). Ва ҳашр (чамъ) сохтем эшонро ва касе аз ононро тарк накардем (*Сураи Қаҳф*: 47). Рӯзе ки муттақиёнро ба сӯи Парвардигор даста-даста чамъ созем ва мучримонро ба сӯи чаҳаннам сарозер биронем (*Сураи Маръям*: 85 – 86). Ва бошед се даста. Асҳоби (аҳли) маймана. Чист асҳоби маймана? Ва асҳоби машъама. Чист асҳоби машъама? Ва собиқун собиқун (пешгомон) (*Сураи Воқеъа*: 7 – 10). Он рӯз доъи (садодиҳанда)-ро

пайравӣ намоянд, дар ҳоле, ки онро ҳеч қаче набошад. Овозҳо ҳама барои Парвардигор ором ва паст бигарданд. Дигар ҷуз ҳамс (овози паст, пичирос) чизе нашунавӣ (*Сураи Таҳо: 108*). Ва он овози бардоштани қадамҳо ба сӯи маҳшар бошад, ки чун пой уштур нарм ва оҳиста ба замин гузошта шавад.

﴿وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ
مِنْ دُونِهِ، وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ﴾

Касеро, ки Худованд хидоят намояд, ӯ роҳёфта аст ва касеро чун гумроҳ созад, аз ғайри Худо барои ӯ дӯст ва мададгоре наёбӣ. Ва эшонро рӯзи қиёмат ба рӯй уфтода (ба рӯй сарнагун) ҳашр бисозем (*Сураи Исро: 97*).

113: С - Сифати он аз Аҳодиси набавӣ чӣ гуна аст?

Ҷ - Паёмбар (с) фармуд:

يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى ثَلَاثِ طَرَائِقَ رَاغِبِينَ رَاهِبِينَ وَائْتَانَ عَلَى بَعِيرٍ، وَثَلَاثَةٌ عَلَى بَعِيرٍ،
وَأَرْبَعَةٌ عَلَى بَعِيرٍ، وَعَشْرَةٌ عَلَى بَعِيرٍ وَتَحْشُرُ بِقَيْتِهِمُ النَّارَ، تَقِيلُ مَعَهُمْ حَيْثُ قَالُوا؛
وَتَنْصَبُ مَعَهُمْ حَيْثُ أَصْبَحُوا وَتَمْسِي مَعَهُمْ حَيْثُ أَمْسُوا

Мардум ба се даста ҳашр шаванд; Дастае, ки хавфу раҷо доранд, яъне аз азоби ӯ метарсанд ва ба раҳмати ӯ умед доранд. Ду нафар савори шутуре, се нафар савори шутуре, чаҳор нафар бар шутуре ва даҳ нафар ба шутуре савор. Ва бақияи мардумро оташ чамъ созад. Шаб ҳамроҳи эшон бошад ҳар ҷо, ки бихобанд, субҳ намоянд ва бегоҳ бо эшон бошад, ҳар ҷо, ки рӯзи худро бегоҳ созанд. (Ҳар ҷо, ки бошанд ба дунболи эшон бошад). (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Аз Анас ибни Молик ривоят шуда, ки марде гуфт: Эй паёмбари Худой (с)! Кофир чӣ гуна бар рӯяш ҳашир гардад? Сарвари олам (с) фармуд: Оё он Худое, ки ўро дар дунё ба ду пой роҳрав сохт, қодир бар ин нест, ки ўро рӯзи қиёмат бар рӯяш равон созад?!

Паёмбар (с) фармуд:

إنكم محشورون حفاة عراة عزلاً، كما بدأنا أول خلق نعيده، الآية - إن أول الخلائق يكسى يوم القيامة إبراهيم وقالت عائشة رضي الله عنها في ذلك: يارسول الله الرجال والنساء ينظر بعضهم إلى بعض فقال: الأمر أشد من أن يهجم ذلك

Ҳамоно шумо пойлуч, бараҳна ва ба шакли модарзод (хатнаношуда) ҳашир шавед. Ҳамон гуна ки бори аввал офаридем, онро иёода менамоем. (Сураи Анбиё: 104). Албатта, Иброҳим рӯзи қиёмат пеш аз ҳама пӯшонида шавад. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Ойиша (р) дар ин бора аз паёмбар (с) пурсид: Пас, оё мардону занон дар он рӯзи бараҳнагӣ ба якдигар нигоҳ мекунанд? Сарвари олам (с) фармуд: Кор сахттар аз он аст, ки ба ёдашон чунин чизе бирасад.

114: С - Сифати мавқиф (истодан дар пеши Худованд барои ҳисоб) дар китоб чӣ гуна аст?

Ҷ - Худованди бузург фармуд:

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَفِيلاً عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ﴾

Аз он чи золимон анҷом медиҳанд, Худоро ғофил мапиндор, эшонро ба он рӯзе вогузорад, ки дидагон боз бимонанд, шитобон, сарафканда, чашм ба ҳам назананд

ва дилҳои эшон холӣ (фориг) (*Сураи Иброҳим: 42 – 43*). Рӯзе, ки Рӯх (Ҷабраил (а)) ва фариштагон, сафкашон қоим шаванд, ҳеч касе аз эшон чуръати сухан гуфтан нанамояд, магар касеро, ки худ иҷозат фармояд ва ӯ қавли савоб бигӯяд (*Сураи Набоъ: 38*).

﴿وَأَنذَرَهُمْ يَوْمَ الْأَرْزَاقِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَظِيمِينَ
مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ﴾

Эшонро аз рӯзи қиёмат бим бидех, ҳангоме дилҳо то ба ханҷараҳо расида, дам фуру бастаанд. Золимон на дӯсте доранд ва на шафиъе, ки фармон бурда шавад (*Сураи Ғофир: 18*). Дар рӯзе, ки миқдори он баробари панҷох ҳазор сол аст (*Сураи Маъорич: 4*). Зуд аст барои баррасии шумо фароғат меёбем, эй хокиён ва чинниён (*Сураи ар – Раҳмон: 31*).

115: С - Сифати мавқиф дар Аҳодиси набавӣ чӣ гуна аст?

Ҷ - Ҳадисҳои бешуморе дар ин маврид омада. Чун ривояти ибни Умар (р) аз паёмбар (с) дар ин оят: Рӯзе, ки мардум барои Парвардигори ҷаҳониён бихезанд (*Сураи Мутаффифин: 6*). Фармуд: *Ҳар касе аз онҳо, ки бихезад, то гӯшҳояш дар арақи худ фуру рафтааст.*

АбуҲурайра (р) аз паёмбар (с) ривоят менамояд, ки он ҳазрат гуфт:

يعرق الناس يوم القيامة حتى يذهب عرقهم في الأرض سبعين
ذراعاً ويلجمهم حتى يبلغ أذانهم

Мардум рӯзи қиёмат чунон арақ кунанд, ки арақи онҳо ҳафтод зирӯ дар замин фуру равад ва лаҷом бар даҳони эшон бизанад, то арақ ба гӯшҳояшон бирасад. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

116: С - Сифати арз (дар пеши худо арз шудани аъмол) ва ҳисоб дар Қуръони Маҷид чӣ гуна аст?

Қ - Худованди-бузург фармуд:

﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ﴾

Дар он рӯз арза шавед ва ҳеч ниҳони шумо аз ӯ пӯшида намонад (Сураи Ҳоқа: 18). Сафкашон аз пеши Худо гузаронида шаванд, яъне бар ӯ арза шаванд. Ҳамоно ба пеши мо омадед, чӣ соне шуморо бори нахуст офаридем (Сураи Каҳф: 48).

﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ
حَقٌّ إِذَا جَاءُ وَقَالَ أَكْذَبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِطُوا بِهَا عَلِمْنَا
أَمَّا أَكُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

Ва он рӯзе, ки аз ҳар уммате дастае аз дурӯғ шуморандагони оёти худро маҳшур бисозем, пас онон тақсим карда шаванд. Ҳатто вақте биёянд, гӯяд: Оё оёти маро дурӯғ шуморидед ва бо илми худ онро фаро нагирифтед ё ба чи қорре машғул будед? Қавл ва хуччат бар эшон воқеъ гардид ба сабаби ситам, ки раво доштанд. Дигар онҳо сухан нагӯянд (Сураи Намл: 83-85). Дар он рӯз мардум чамъу парешон аз кубрҳо берун оянд, то бар аъмоли худ нишон дода шаванд. Пас касе ба вазни заррае хайр ва хубӣ анҷом дода, онро бубинад ва касе ба вазни заррае бадӣ намуда, ӯ низ онро бубинад (Сураи Зилзила: 6-8). Савганд ба Парвардигорат, ки ҳамаи эшонро аз он чи анҷом додаанд бипурсем (Сураи Ҳичр: 93). Онҳоро дар дашти Арасот боз доред. Бешак эшон ҷавобгӯи аъмоли худ

бошанд (Сураи Соффот: 24).

117: С - Сифати он дар Аҳодиси набавӣ чи тавр аст?

Ҷ - Ҳадиси бисёре дар ин бора вучуд дорад. Аз чумла, қавли паёмбар (с):

من نوقش الحساب عذب قالت عائشة رضي الله عنها: أليس يقول الله تعالى ﴿فسوف يجاسر﴾ يسيراً؟ قال: وذلك العرض

Касе дар муноқашаи ҳисоб гирифта ояд, ба азоб биафтад. Ойиша (р) гуфт: Оё Худованд нафармуда (зудафт, ки ҳисоби осон гирифта шавад). Он ҳазрат фармуд: Он дар марҳалаи арз аст. (Ба ривояти Бухорӣ ва Тирмизӣ)

Паёмбар фармуд: Рӯзи қиёмат кофир оварда шавад ва гуфта шавад: Агар тамоми рӯи замин барои ту тилло бошад, имрӯз барои раҳоии қони худ оё омода ҳастӣ онро фидо соӣ? Ҷавоб диҳад. Оре. Пас гуфта шавад. Ту вақте дар пушти Одам будӣ, аз ин сабуктар ва осонтар аз ту нурсида шуд, яъне ба ман ширк маёвар гайр аз ширк чизеро қабул накардӣ.

Паёмбар (с) фармуд:

ما منكم من أحد إلا سيكلمه ربه ليس بينه وبينه ترجمان فينظر أيمن منه فلا يرى إلا ما قدم من عمله، وينظر أشأم منه فلا يرى إلا ما قدم وينظر بين يديه فلا يرى إلا النار تلقاء وجهه فاتقوا النار ولو بشق تمرة ولو بكلمة طيبة

Худой рӯзи қиёмат бо ҳар кадоми шумо бе тарҷумон сухан гӯяд. Ба ростӣ худ назар афканад, чуз амали тақдим намудааш чизе набинад ба тарафи чапи худ назор афканад вачуз амали худ чизе набинад, ба пеши худ назар намояд, оташро дар рӯ бар рӯи худ бубинад. Пас, худро аз оташ бо нима хурмо ва ё бо сухани хушу хуб нигоҳ доред.

Он ҳазрат фармуд:

Ҳар яке аз шумо мӯъминон ба Парвардигораи наздик шавад, то ҷое ки Худой паҳлуи худро бар он бимонад. Худой бигӯяд: ту чунин ва чунон кардӣ; Бигӯяд, Оре ва боз бигӯяд, чунин ва чунон кардӣ. Бигӯяд, Оре, иқро намояд. Сипас, Худой бигӯяд: Бар ту гуноҳонатро дар дунё сатр намудам ва имрӯз барои ту омӯрзиш намоям. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

118: С - Сифати наши номаҳои аъмоли бандагон дар Қуръон чӣ гуна аст?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿ وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَبْعَهُ فِي عُنُقِهِ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا ۖ أَقْرَأَ كِتَابِكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴾

Номаи аъмоли ҳар инсонро ба гарданаи овахтем ва рӯзи қиёмат барои ӯ номае берун оварем, ки онро кушода бушинад. Номаатро бихон; Имрӯз худ барои нафсат басанда ҳисобгирандае мебошӣ (Сураи Исро: 13-14). Ва чун номаҳо кушода шаванд (Сураи Тақвир: 10).

﴿ وَوَضِعَ الْكِتَابَ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظُنُّ رَبُّكَ أَحَدًا ﴾

Китоб ниҳода шуд. Мучримонро аз он чӣ дар китоб аст нигарон бинӣ. Гӯянд: Эй вой, бар мо. Ин чи китоб аст,

ки ҳеч хурду бузургеро (аз аъмол) фурӯгузор накарда, магар ҳамаро дақиқ бишморида ва ҳар он чӣ анҷом додаанд, ҳамаро ҳозир биёбанд. Парвардигорат бар касе ситам раво надорад (*Сураи Қаҳф: 49*). Пас ҳар он ки китоби худро ба дасти рост дода шуд, бигӯяд. Инак, китоби маро бихонед! (*Сураи Ҳоқа: 19*). Дар сураи “Иншиқоқ” омада: Аммо касе, ки китоби ӯ ба дасти рости ӯ дода шуд. Ва аммо касе, ки китоби ӯ аз пушти ӯ дода шуд (*Сураи Иншиқоқ: 7*). Ин далолат бар он дорад, ки касе китобаш ба дасти росташ дода шавад, аз пеши рӯяш дода мешавад ва агар ба дасти чапаш дода шавад, аз тарафи пушташ дода мешавад.

119: С - Далели он аз Аҳодиси набавӣ чист?

Ч - Ҳадисҳои бисёре дар ин бора вучуд дорад, чун қавли ӯ(с): *Бандаи мӯъмин ба Парвардигораи наздик гардад, то ҷое ки паҳлуи худро бар ӯ бигзоранд. Сипас, ӯро ба гуноҳхояш иқрор диҳад, ки фалон гуноҳатро медонӣ? Бандаҳ бигӯяд Оре, медонам. Ин пурсиш иқрор ду навбат такрор ёбад. Пас Худой бигӯяд: Онро дар ҷунё сатр намудам ва имрӯз онро барои ту омурзиш намоям. Ва бо ҳамин номаи ҳасаноташ печида шавад. Аммо дигарон, ё кофирон бошанд, дар ҳузури шоҳидон бар онон нидо намояд: Инон касонеанд, ки бар Парвардигорашон дурӯғ гуфтанд (*Ҷузъе аз ояти 18-и сураи Ҳуд*).*

Ойиша (р) гуфт: *Аз Расули Худо (с) пурсидам: Оё рӯзи қиёмат дӯст аз дӯсти худ ёд намояд? Паёмбар (с) фармуд: Дар се ҳолат натавонад. Аввал, дар назди тарозуи аъмол то вазнинӣ ва сабукии он маълум шавад. Дуввум, дар вақти кушода шудани номаҳои аъмол то он ки баъдан ё ба дасти рост ва ё ба дасти чап дода шавад ва вақте гардане*

аз оташ берун ояд.

120: С - Далели мизон (тарозу) дар Қуръон чист ва сифати вазн (баркашидан) чи гуна аст?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ ﴾

Тарозуҳои аддро рӯзи қиёмат мегузорем. Бар ҳеҷ нафсе заррае зулм раво дошта нашавад. Агар амали инсон ба ҳаҷми донаи хардале бошад, онро биоварем ва мо басанда ҳисобгирандаем (Сураи Анбиё: 47). Вазн дар он рӯз ҳақ аст. Касеро тарозуи ҳасаноташ вазнин ояд, онҳо растагоронанд. Ва касе тарозуяш сабук ояд, эшон касонеанд, ки худро зиён карданд, дар ҳаққи ҳештан. Дар ҷаҳаннам ҷовидона бошанд (Сураи Аъроф: 8-9). Дар робита бо кофирон фармуд:

﴿ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزَنًا ﴾

Барон онҳо рӯзи қиёмат вазне (баркаши аъмол) барпой насозем (Сураи Қаҳф: 105).

121) С-Далели ин ва сифаташ дар суннат чигуна аст?

Ҷ - Ҳадисҳои бисёре вучуд дорад. Аз ҷумла, дар ҳадиси *Битоқа* омада, ки ҳарду шаҳодат аз навад девони бадихо вазнин ояд, ки ҳар девони он ба андозаи чашмрас бошад.

Ва қавли ҳазрати паёмбар (с) дар бораи ибни Масъуд (р):

إنه ليؤتى بالرجل العظيم السمين يوم القيامة لا يزن عند الله جناح بعوضه
- وقال - اقرؤا ﴿فلا نقيم لهم يوم القيامة وزناً﴾

Оё аз борикии пойҳояш таъачуб менамояд? Савганд ба Худою, ки ҷони ман ба дасти ӯст, ҳамин ду пойи қоқаш дар тарозуи аъмол аз кӯҳи Уҳуд вазнинтар ояд. Он ҳазрат фармуд: Ҳар марди калон, азимчусса ва фарбеҳе рӯзи қиёмат оварда шавад, ки дар назди Худо ба қадри пари пашшае вазн надошта бошад, ва фармуд: Рӯзи қиёмат барои онҳо вазне барпой насозем (Сураи Қаҳф: 105).

122: С – Сирот дар Куръон чи тавр шарҳ ёфта?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿وإن منكم إلا واردةا كان على ربك حتما مقضيا ثم ننجي
الذين اتقوا ونذر الظالمين فيها جثيا﴾

Ҳеч кас аз шумо нест, магар воридшавандаи он (Ҷаҳаннам) бошад (яъне, аз пули сирот, ки бар рӯи он аст бигузарад.) Ин амр бар Парвардигорат ҳатмӣ ва ҳукмшуда аст. Пасон, начот бубахшем касонеро, ки такво намудаанд ва бигузоре зolimонро то дар он бар рӯй биафтанд (Сураи Марям: 71-72).

﴿يَوْمَ تَرى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَنْفِهِمْ﴾

Дар он рӯз мардон ва занони мӯъминро бубинӣ, ки партави нури онҳо аз пеш ва паҳлӯяшон битобад (Сураи Ҳадид: 12).

123: С - Далел ва сифати он дар Аҳодиси набавӣ чӣ гуна аст?

Қ - Дар ҳадиси Шафоат омада: Пул оварда ва-дар миёни қаҳаннам гузошта шавад. Гуфтем: Эй Расули Худо (с): Пул чист? Фармуд: афтишгоҳу лағжишгоҳ аст. Бар он чангақҳо, меҳҳо ва сихҳо пошида ва кӯбида шуд ва дар он хоре бошад, ки дар Наҷд бирӯяд ва онро хори мағелон гӯянд. Бандаи мӯъмин бар он чун барқу бод ва аспҳову маркабҳои хуштоз бигзарад. Наҷотёбандае солим барояд ва қисме дар оташ анбошта шаванд (ҷамъ) то охиринаи онҳо худро кашон-кашон ва афтону-хезон бигзарад. Абусаъид (р) гуфтанд: хабар расид маро, ки пули сирот бориктар аз мӯй ва тезтар аз шамшер аст.

124: С - Далели қисос дар Куръон чист?

Қ - Худованд фармуд:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَعِفَهَا
وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾

Худованд касеро ба вазни заррае зулм нанамояд. Агар хубӣ бошад бар он бияфзояд ва аз назди худ аҷри бузурге ато намояд (Сураи Нисо: 40). Имрӯз ҳар нафсе ба он чи анҷом додааст, чазо бинад ва имрӯз дигар аз зулм вучуде нест то ва Худой ба ҳақ ҳукм намояд (Сураи Ғофир: 18-19).

﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

Дар миёни эшон ба ҳақ ҳукм намояд ва онҳо зулм нашаванд (Сураи Зумар: 69).

125: С - Далели қасос ва сифати он дар Аҳодиси

набавӣ чӣ гуна аст?

Ҷ - Паёмбар фармуд:

Авалин чизе, ки дар миёни мардум ҳукм карда шавад, дар хунҷо бошад. Ва қавли ӯ:

من كانت عنده مظلمة لأخيه فليتحلل منه اليوم فإنه ليس ثم دينار ولا درهم من قبل أن يؤخذ لأخيه من حسناته فإن لم يكن له حسنات أخذ من سيئات أخيه فطرحته عليه

Касеро, ки дар пеши ӯ аз бародари мӯъминаш шикоят ес зулме бошад, имрӯз аз ӯ бихил бипурсад, зеро дар он рӯз не диноре бошад ва на дирҳаме. Пеш аз он ки аз хубиҷо ӯ гирифта ва ба бародараш дӯда шавад ва чун некие ӯро набошад, аз бадихои бародараш гирифта ба ӯ бор карда шавад. Ва қавли паёмбар (с): Мӯъминон аз оташ халос ёфта, бар пуле миёни ҷаннат ва оташ шинонда шаванд ва аз баъзе барои баъзе дар зулму беадолатиҷо, ки миёни онҳо дар дунё шуда, қасос гирифта шавад, то онҳо пок ва бегаиш гарданд, пас иҷозат шавад, то вориди ҷаннат шаванд.

126: С - Далели Ҳавз дар Қуръон чист?

Ҷ - Худованди бузург барои паёмбараш ҳазрати Муҳаммад (с) фармуд:

﴿ إِنَّا أَعْطَيْنَكَ الْكَوْثَرَ ﴾

Мо ҳамоно ба ту кавсарро ато намудем (Сураи Кавсар: 1). Кавсар номи ҳавзи паёмбар (с) бошад.

127: С - Далел ва сифати он дар суннат чи гуна аст?

Ҷ - Паёмбар фармуд: *Пешворидшавандаи шумо бар ҳавз ҳастам. Ва қавли ӯ (с):*

انا فرطكم على الحوض

*Ҳамон ман пешгоми шумо ҳастам ва бар шумо
шоҳид, савганд ба Худо, ҳоло ҳавзамро мушоҳида дорам.*

Ва қавли он ҳ азрат (с):

حوضي مسيرة شهر ماؤه أبيض من اللبن وريحه أطيب من
المسك وكيزانه كنجوم السماء من شرب منه فلا يظمأ أبداً

*Ҳавзи ман масофаи якмоҳа роҳ аст. Оби он
мусаффар аз шир, хушбӯтар аз мушк, кӯзаҳо ва зарфҳои
обнӯшии он чун ситорагони осмонанд. Касе аз оби он
бинӯшад, дигар ҳаргиз ташна нагардад. Ва қавли ӯ (с): Бар
сари наҳре омадам, ки ду лаби он мисли лӯълӯи миён
тиҳист. Гуфтам, ин чист, эй Ҷабраил Гуфт Ин Кавсар
аст. (Ба ривояти Бӯхорӣ ва Муслим)*

128: С - Далели имон ба ҷаннат ва дузах чист?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ وَبَشِّرِ
الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾

*Бипархезед аз оташе, ки маводи сӯхти он одамон ва
сангҳо бошанд, омода сохта шудаанд барои кофирон. Ва
мужда бидеҳ ононро, ки имон овардаанд ва амалҳои нақӯ
анҷом додаанд ба боғҳое, ки аз зери дарахтони он чӯйҳои
об равонанд (Сураи Бақара: 24-25).*

Дар дуёи паёмбар (с) дар намози шаб омада: *Синос*

мар-туро, ҳақ ҳастӣ, ваъдаи ту ҳақаст, дидори ту ҳақ аст ва гуфтори ту ҳақаст, ҷаннат ва оташ ҳақаст. Паёмбарон ҳаққанд, Муҳаммад (с) ҳақаст ва қиёмат ҳақаст.

Ва қавли паёмбар (с):

من شهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له؛ وأن محمداً عبده ورسوله
وأن عيسى عبد الله ورسوله وكلمته ألقاها إلى مريم وروح منه والجنة حق
والنار حق أدخله الله الجنة على ما كان من العمل

Касе гувоҳӣ диҳад, ки нест худое қуз Аллоҳи якто ва бешарик ва Муҳаммад банда ва фиристодаи ӯст, Исо (ъ) банда, фиристода ва калими ӯст, ки бар Марям афканд ва рӯҳи ӯст, ҷаннат ҳақаст ва оташ ҳақаст, Худой ӯро дохили ҷаннат гардонад ҳар амале, ки анчоом дода бошад (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

129: С - Маънои имон ба ҷаннат ва дӯзах чист?

Ҷ - Маънои он иборат аст аз тасдиқи қатъӣ ба вучуди онҳо ва ин ки онҳо ҳозир офарида шудаанд ва онҳо боқианд, ҳеч гоҳ фано наёбанд. Дохили ҳолати ҷовидонагии онҳост наъиме, ки биҳишт дорад ва азобе, ки дар дӯзах аст.

130: С - Далел бар вучуди онҳо феълан чист?

Ҷ - Худованд моро хабар дода, ки онҳо сохта шудаанд. Дар боби ҷаннат фармуд:

﴿أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾

Барои парҳезгорон ваъда шудааст (Сураи Оли Имрон: 133). Дар боби дӯзах фармуд:

﴿أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾

Барои кофирон ваъда шудааст (Сураи Оли Имрон: 131).

Худованд ҳамчунин моро хабар дод, ки Одам (Ъ) ва ҳамсари ӯро дар ҷаннат ҷой дод ва дар он ҷо аз меваи дарахти мамнӯъа хӯрданд. Ва низ хабар дода, ки кофирон субҳу шом бар оташи дӯзах арза шаванд - (яъне хангоме, ки дар ҳаёти барзахӣ - дарунқабрӣ ҳастанд.)

Паёмбар (с) фармуд:

أطلعت في الجنة فرأيت أكثر أهلها الفقراء واطلعت
النار فرأيت أكثر أهلها النساء

Ба ҷаннат назар афкандам ва аксари аҳли онро аз камбағалон дидам. Ба сӯи дӯзах нигоҳ кардам, аксари аҳли онро аз занон дидам. (Бухорӣ ва Муслим)

Дар ҳадиси Азоби қабр зикр шуда, ки чун касе аз шумо бимирад, нишастгоҳашро аз биҳишт ва ё дӯзах нишон дода мешавад. Ва фармуд: *Намози пешинро дар тобистон бо салқинтар гардидани вақт бигузored, зеро гармои тафсон аз тафси гармии ҷаҳаннам аст. Ва низ фармуд: Оташи дӯзах ба Парвардигораи шикоят намуд, ки қисматҳои баданам якдигарро хӯрданд, пас Худованд барои ӯ ду нафас дар зимистон ва як нафас дар тобистон иҷозат дод. Пас, сахттарин гармие, ки дар фасли тобистон ва сахттарин сармое, ки дар фасли зимистон мебинед, аз он аст. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)*

Низ фармуд:

الحمى من فيح جهنم فأبردوها بالماء.

Табу тасф аз ҳавли гармии ҷаҳаннам аст, онро бо об салқин созад. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Низ фармуд: *Он ҳангоҳ, ки Худованд ҷаннат ва дӯзахро биёфарид, Ҷабраил (а) - ро ба сӯи ҷаннат фиристод. Гуфт: Бирав ва бар он назар кун.*

131: *С - Далел бар бақо ва ҷовидонагии онҳо ва фанонопазириашон чист?*

Ҷ - Худованд дар боби ҷаннат фармуд:

﴿ خَلِيدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾

Ҷовидона дар он бошанд ҳамеша. Ин аст комёбии бузург (*Сураи Тавба: 100*). Онҳо аз он на ба берун овардашудагон бошанд (*Сураи Ҳичр: 48*).

﴿ عَطَاءٌ غَيْرَ مَجْذُورٍ ﴾

Атои (бахшиш) номақтуъ (*Сураи Худ: 108*). На мақтуъ ва на мамнӯъ (*Сураи Воқеъа 33*).

﴿ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴾

Ҳамоно муттақиён дар ҷойгоҳи амин бошанд. (*Сураи Духон: 51*).

﴿ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى ﴾

Дар он дигар таъми маргро начашанд, магар ҳам он марги нахустинашон (*Сураи Духон: 56*).

Худованд ба абадият ва абадияти аҳли он хабар дод ва ин ки он беинкитоъ аст ва аз он хориҷ нагарданд.

Дар бораи оташ низ Худованд фармуда: Ҳамонро Худованд кофиронро лаънат намуд ва барои онон оташи сӯзонро омода сохт. Дар он ҷовидона бошанд, ҳамеша на валие биёбанд ва на мададгоре (*Сураи Аҳзоб: 63-64*).

﴿إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾

Ҳар кӣ аз Худо ва расули ӯ фармон набарад, пас барои ӯ оташи чаҳаннам аст. Бошанд дар он ҷовидона, ҳамеша (*Сураи Нисо: 169*). Онҳо харгиз аз оташ хориҷ набошанд (*Сураи Бақара: 67*). Азоби он аз эшон суғуст нагардад ва эшон дар он ба яъсу навмедӣ бимонанд (*Сураи Зухруф: 75*).

﴿لَا يَقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فِيمَوتُوا وَلَا يَخْفَفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا﴾

На бар онҳо хотима дода шавад, то бимиранд ва на азоби он аз эшон сабуқ сохта шавад (*Сураи Фотир: 36*).

Ҳамонро касе мучрим ба назди Парвардигори худ бозгардад, пас барои ӯст азоби чаҳаннам. Ӯ на бимирад дар он ва на зинда бошад (*Сураи Таҳо: 74*).

Худованд дар ин оят ва амсоли он хабар дода, ки чаҳаннам барои аҳли нор офарида шуда ва онҳо барои чаҳаннам. Эшон дар он ҷо ҷовидона бошанд, ҳамеша. Худованд аз оташ хориҷ шудани эшонро нафӣ намуд ва низ инқитоъи (қатъшудан) онро аз эшон ва ин ки эшон дар он дигар фано наёбанд.

Паёмбар (с) фармуд:

إذا صار أهل الجنة إلى الجنة وأهل النار إلى النار جيء بالموت حتى يحمل بين الجنة والنار ثم يذبح ثم ينادي منادٍ يا أهل الجنة لا موت، يا أهل النار لا موت فيزداد أهل الجنة فرحاً إلى فرحهم، ويزداد أهل النار حزناً إلى حزنهم

Аммо аҳли нор, на бимиранд дар он ва на зинда бошанд. Ва фармуд: Вақте аҳли ҷаннат ба сӯи ҷаннат ва аҳли нор ба сӯи нор бираванд, маргро оварда шавад ва дар миёни биҳишт ва дӯзах гузошта шавад ва забҳ шавад (кушта шавад). Пас мунодие нидо дардиҳад, ки эй биҳиштиён дигар марг набошад ва эй дӯзахиён дигар марг набошад. Биҳиштиёнро аз ин мужда шодӣ бар шодияшон бияфзояд ва дӯзахиёнро гаму андӯҳ, бар андӯҳашон биафзояд. Сипас паёмбар (с) ин оятро тиловат намуд: Эшонро аз рӯзи ҳасрат бим бидех, чун амр содир шуд ва эшон дар ғафлат фуру рафтаанд, эшон имон наёваранд (Сураи Марям: 39).

132: С - Далел бар ин ки мӯъминон рӯзи қиёмат дидори Парвардигори худро бубинанд, чист?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ﴾

Чехраҳое он рӯз дурахшону хуррам бошанд ба сӯи Парвардигори худ нигоҳкунон (Сураи Қиёмат: 22-23). Барои онон, ки накӯӣ карданд, хусну накӯӣ зиёда бошад (Сураи Юнус: 26). Дар бораи куффор фармуд:

﴿كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّحَجْرُونَ﴾

Ҳаргиз! ҳамоно эшон он рӯз аз Парвардигорашон

махчуб бошанд (Сураи Мутаффифин: 15). Душманонаш чун махчуб бошанд, пас дустонаш мамнӯъ набошанд.

Аз Қарир ибни Абдуллоҳ дар “Саҳеҳайн” омада, ки фармуд: *Ҳамроҳ бо паёмбар (с) нишафта будем. Он ҳазрат ба моҳи шаби чаҳордаҳ нигоҳ карду гуфт:*

إنكم سترون ربكم عياناً كما ترون هذا لا تضامون في رؤيته، فإن استطعتم
أن لا تغلبوا على صلاة قبل طلوع الشمس وصلاة قبل غروبها فافعلوا

Ҳамон шумо Парвардигори худро ошкор бубинед, ҳамон гуна, ки ҳоло ин моҳро дида истодаед. Дар дидани ӯ ҳеҷ ранҷу сахт набинед.

Пас, агар битавонед, ки ба ду вақт намоз - яке пеш аз баромадани офтоб ва дигаре пеш аз фурӯ рафтани он - яъне намози бомдод ва намози аср, мағлуб нагардед, яъне чизе монегӣ адои онҳо нагардад, пас бикӯшед. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Дар ҳадиси Суҳайб омада: *Он гоҳ парда бардошта мешавад, ҳеҷ чиз аз чизҳои додашудаашон ба назди онҳо маҳбубтар аз нигоҳ кардан ба чехраи Парвардигорашон набошад.* Сипас ин оятро тиловат кард:

﴿لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ﴾

Барои онон , ки накуӣ намуданд хусно (бехтарин подош) ва зиёда (Сураи Юнус: 26).

Дар ин боб ҳадисҳои бисёре вучуд дорад, ки бештар аз чилу панҷ ҳадиси онро бо ривоят аз сӣ саҳобаи киром, дар шарҳи онро “Суллами вусул”, баён намудаем.

Касе онро рад намояд, ӯ бо Китоби Худо ва бо

рисолаи паёмбарон такзиб намуда, аз ҷумлаи касоне бошад, ки худованд др шаъни онҳо фармуд: **Харгиз, хар оина эшон аз Парвардигорашон маҳчуб бошанд** (*Сураи Мутаффифин: 15*).

Аз Парвардигори меҳрабон авф ва офиятро мепурсем ва умед дорем, ки лаззати нигоҳ ба чеҳраи каримашро насиби мо бигардонад. Омин!

133: С - Далели имон ба шафоъат чист ва аз кӣ шафоъат назируфта шавад ва барои кӣ ва дар кадом вақт?

Ҷ - Худованд дар чандин мавзеъе аз китоби худ шафоъатро зикр намудааст. Низ хабар дода, ки шафоъат мулки ӯст ва ҳеҷ кас дар он дахле надорад.

Он ҷо ки фармуд: **Бигӯй шафоъат ба тамои аз они Худост** (*Сураи Зумар: 44*).

Аммо дар робита бо кай ва вақти судури он Худованд хабар дода, ки танҳо пас аз иҷозаи ӯ мебошад, он ҷо ки фармуд: **Кист он касе, ки назди ӯ шафоъат тавонад кардан, магар бо изни ӯ** (*Сураи Бақара: 255*). **Ҳеҷ шафоъатгаре набошад, магар пас аз изни ӯ** (*Сураи Юнус: 3*).

﴿وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا
إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى﴾

Чи қадар фариштагоне дар осмонҳост, ки шафоати онон ҳеҷ нафъе набахшад, магар пас аз он ки Худованд барои касе, меҳоҳад, иҷозат фармояд ва ризоят бидиҳад (*Сураи Начм: 26*). **Шафоъат пеши ӯ ғоидае надонад, магар барои касе иҷозат фармояд** (*Сураи Сабо: 23*).

Аммо чи касоне шафоъат намоянд? Худованд хабар

дода, ки танҳо барои дӯстони баргузида ва нақӯкораш ичозати онро бидихад. Он ҷо ки фармуд. Дар он рӯз сухан нагӯянд, магар шахсе, ки Парвардигор ӯро ичозат диҳад ва қавли савоб бигӯяд (*Сураи Набо: 37*).

﴿يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ إِلَّا مَنْ أِذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا﴾

Он рӯз шафоъат нафъе наёварад, магар касе ки Парвардигор ӯро ичозат диҳад ва гуфтори ӯро биписандад (*Сураи Таҳо: 109*).

Ӯ субҳонаҳу танҳо аҳли тавҳид ва ихлосро баргузинад ва биписандад. Аммо дар бораи дигарон (ғайри аҳли тавҳид ва ихлос) фармуда: Золимонро ҳеч ёвар ва шафоъатгаре, ки фармон бурда набошад (*Сураи Гофир: 18*).

﴿فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صِدِّيقٍ حَمِيمٍ﴾

Аз ҳоли онҳо худованд хабар дода, ки моро на шафоъаткунанда ва ҳомиёне бошад ва на дӯсти наздик (*Сураи Шуъаро: 100-101*). Шафоъати шафоъаткунандагон эшонро суда набахшад (*Сураи Мудассир: 48*).

Дар хабар аст, ки ба наёмбар (с) ҳаққи шафоъат дода шудааст. Ва он ҳазрат биёяд ва дар пеши Арши Парвардигор ба сачда уфтад. Парвардигораширо ҳамд гӯяд. Дар ибтидо аз шафоъат чизе ба миён наояд.

То он ки ба ӯ гуфта шавад: Сари хеш баланд бинмоӣ ва бигӯӣ! Ҳарчӣ мегӯӣ шунда шавад ва суол бинмоӣ, ҳар чӣ суол намоӣ дода шавӣ ва шафоъат бинмоӣ, шафоъатат пазируфта шавад. Боз он ҳазрат баён дошт,

ки тамоми осийн ва гунаҳкорои аҳли тавҳидро якмартаба шафоъат нанамояд.

Балкифармуд: Барои ман ҳудуд ва марзҳое муайян сохта шавад, сипас онҳоро дохили ҷаннат гардонам. Боз бармегардад ва дар пеши Арши Парвардигор ба сачда меуфтад ва боз барои ӯ ҳудуде муайян намояд ва ҳамчунин. Яъне, Худованд он ҳазратро барои қисмате аз умматонаш иҷозати шафоъат диҳад, чун онҳоро дохили ҷаннат гардонад, биёяд ва ба сачдаи дигар иҷозат диҳад ва ҳамчунин.

Абухурайра (р) аз он ҳазрат суол намуд: *Некбахттарини мардум ба шафоъати ту кист?* **Фармуд:**

من قال لا إله إلا الله خالصاً من قلبه

“Он ки *Ло илоҳа иллаглоҳ* холисан ва бо яқин аз қалбаи бигӯяд.”

134: С - Шафоъат бар чанд навъ аст ва бузургтарини он кадом аст?

Ҷ - Бузургтарини он шафоъати ҳамаҷонибаи он ҳазрат дар мавқифи рӯзи қиёмат аст. Ҳангоме, ки Худованд барои файсала додани ҳукми худ дар миёни бандагонаш биёяд. Ин шафоъат хос барои паёмбари мост. Он ҳамон мақоми маҳмуде аст, ки Худованд, он ҳазратро ваъда додааст. Он ҷо, ки фармуд:

﴿عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾

Шояд Парвардигорат туро ба мақоми маҳмуд барангезад (*Сураи Исро: 79*). Ва он чунин аст, ки ҳангоме ки мавқиф бар мардум танг ояд, мақом (ист ва тавакқуф)

ба дарозо кашад, изтироби онҳо ба шадидтарин ҳолат бирасад ва ба арақи худ гӯттавар гарданд. Дар чунин ҳолат тоқатфасо ба талаби шафоъат бароянд, то Худой ҳукми худро бар онҳо барорад. Ин аст, ки халоиқ худро ба домани Одам (а) афкананд, баъд аз он назди Нӯҳ (а) раванд, сипас ба Иброҳим (а) рӯй оваранд, пеши Мӯсо (а) оянд ва аз Исо писари Марямро (а) илтимос намоянд. Вале тамоми онҳо нафсий (ҷони худам - ҷони худам) мегӯянд. То он ки ба назди ҳазрати хатми мартабат Муҳаммад (с) оянд ва аз ӯ шафоъат бихоҳанд. Он ҳазрат бигӯяд: Ман онро барои шумо бикунам. ҳадиси *Шафоъат* ба тафсил дар “*Саҳиҳайн*” омада.

Дуввумин дараҷаи шафоъат, шафоъат дар боз намудани дари ҷаннат бошад. Аввалин касе ки дари биҳиштро боз намояд, паёмбари мо (с) бошад ва аввалин уммате, ки дохили ҷаннат гардад, уммати ӯ бошад.

Саввумин мартабаи шафоъат, шафоъат бар қавмҳое мебошад, ки амр ба бурдани онҳо ба дӯзах шудааст, то дохили оташ нагарданд.

Чаҳорум дараҷаи шафоъат, шафоъати он аҳли тавҳид аст, ки дохили оташ шудаанд, то аз оташи дӯзах берун оянд. Чун берун меоянд, сӯхта, ҳама лахча гаштаанд. Он гоҳ ҳама дар наҳри ҳаёт партофта шаванд ва бисабзанд чун сабзиши дон дар масири сел.

Панҷумин дараҷаи шафоъат, шафоъат дар баланд бардоштани дараҷоти аҳли ҷаннат мебошад. Ин се мартабаи ахири шафоъат хос ба паёмбари мо набуда, балки он ҳазрат муқаддам бар ҳама мебошанд. Пас аз он ҳазрат дигар паёмбарон, фариштагон, авлиё ва собиқону пешгомон шафоъат намоянд. Ба дунболи он, Худованд

бо раҳмати худ аз оташ қавмҳоро бе ҳеҷ шафоъате берун оварад, ки танҳо ӯ худ шумораи эшонро бидонад ва ҳамаро дōҳили чаннат гардонад.

Дараҷаи шашуми шафоъат, шафоъат дар сабуктар гардонидани азоби баъзе кофирон дар оташ бошад, ки ин низ хос ба ҳазрати хатми мартабат Муҳаммад (с) дар бораи аммакаш Абутолиб мебошад.

Чаҳаннам бошад, ҳамеша дар он дӯзахиён афканда шаванд, ва он боз бигуяд: - Оё боз касе ҳаст? То он ки ҳазрати раббулизат қадами худро ба болои он бигузорад, ки қисме ба қисме бипечад ва оташ бигӯяд: - Бас аст, бас аст ба иззати ту. Дар бихишт бошад, бар иловаи дохилшудагон фароҳие бимонад. Худои таъоло боз қавмҳоро биёфарад ва дохили он созад, то пур гардад.

Дар ин робита далоили бешуморе вучуд дорад, барои огоҳии васеътар дӯстдорони он Қуръони Мачид ва Аҳодиси набавӣ мурочиат намоянд.

135: С - Оё касе бо амали худ метавонад дохили чаннат шавад ва ё аз оташ наҷот биёбад?

Ҷ - Паёмбар (с) фармуд:

قاربوا وسددوا^(۱) واعلموا أنه لن ينجواحد منكم بعمله - قالوا
يا رسول الله ولا أنت - قال ولا أنا إلا أن يتغمدني
الله برحمة منه وفضل

Миёнарав бошед – яъне, на тундӣ намоед ва на кундӣ - ва рафтори савоб дошта бошед ва бидонед, ки ҳеҷ кадоми шумо бо такя ба амали худ растагор нагардад. Гуфтанд: Ё Расули Худо (с) ва ҳатто Шумо ҳам? Фармуд: ва на ман, магар ин ки Худованд ба раҳмат ва фазли худ маро

биҷӯшонад. Ва дар ривояти дигар: *Рафтори савоб намоед ва миёнарав бошед ва башорат ёбед. Ба таҳқиқ касеро амалаш дохили ҷаннат нагардонад. Гуфтанд: Ва на туро, эй Расули Худо (с)! Гуфт: Ва на маро, магар он ки Худованд маро дар зери пӯшиши раҳмати худ қарор диҳад ва бидонед, ки маҳбубтарин аъмол назди Худо давомноктарини он аст, ҳарчанд кам бошад.* (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

136: С - Ваҷҳи ҷомиъ (қиҳати созгорӣ) миёни ин ҳадис ва фармудаи Худованд

﴿وَنُودُوا أَن تِلْكَمُ الْجَنَّةُ أُوْرثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

Ва бихиштиён нидо шаванд: Ин аст шуморо ҷаннат, дода шудаед онро ба ивази он аъмоле, ки анҷом медодед, чист? (Сураи Аъроф: 43).

Ҷ - Шукр Худойро, ки миёни он ду ҳеч мунофоте (танокуже) набошад, зеро ҳарфи “бо” - и мавҷуд дар оят, “бо” - и сабаби аст, чаро ки аъмоли накӯ ва солеҳ сабаби духул ба ҷаннат аст. Натиҷа танҳо пас аз мавҷуд гардидани сабаб ҳосил гардад.

Аммо дар ҳадис бошад, пас аз нафӣ “бо” - и баёни арзиш аст. Агар банда ба умри дунё умр бинад, дар ҳоле ки рӯзҳо рӯза бидорад ва шабҳо намоз бигзорад ва аз тамоми гуноҳон дурӣ гузинад, тамоми аъмоли ӯ баробари садяки хурдтарин неъматҳои ошқору ниҳони бахшидаи Худованд бар ӯ набошад, пас чӣ гуна арзиши ва баҳои духули ҷаннат шуда тавонад.

﴿وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّحِيمِينَ﴾

Ва бигӯ Парвардигоро! Биёмурз ва бар мо лутф бинмоӣ, ки ту бехтарин меҳрабон ҳастӣ (*Сураи Муъминун: 118*).

137: С - Далели имон ба қадар ба таври иҷмол кадом аст?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا﴾

Амри Худованд қадари мақдур аст (сарнавишти муайяншуда) (*Сураи Аҳзоб: 38*). То Худо ҳукм намояд амреро, ки анҷом ёфта буд (*Сураи Анфол: 42*).

﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا﴾

Амри Худо анҷом ёфтааст (*Сураи Аҳзоб: 37*).

Ҳеҷ мусибате нарасад, магар ба изни Худо, он ки ба Худо имон биёрад, қалби ӯро хидоят намояд (*Сураи Тағобун: 11*). Он чи шуморо ҳамгоми руё-руи ду чамъ (лашқар) расид, ба изни Худованд буд (*Сураи Оли Имрон: 166*).

﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ
أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ
هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾

Онон, ки чун мусибате эшонро бирасад, гӯянд: Мо ҳамоно барои Худоем ва мо ба яқин ба сӯи ӯ бозгашткунандаем - ононро салавати Парвардигорашон ва раҳмати ӯ фаро гирад

ва онҳо ба ҳақ роҳ ёфтагонанд (Сураи Бақара: 156-157).

Дар ҳадиси Ҷабраил (а) гузашт, ки имон биеварӣ ба қадархайри он ва шаррӣ он ва он ҳазрат фармуд: Бидон он чи туро расид, аз ту хатокунанда набуд ва он чи аз ту ба хато гузашт ва нарасид ба ту расанда набуд. Ва фармуд: Агар чизе туро расид, ҳеч гоҳ нагӯй, ки агар чунон мекардам, чунон мешуд ва чунон намешуд, балки бигӯй: Тақдири илоҳӣ ва ӯ он чи хост, анҷом дод.

Ва фармуд: тамоми чиз ба қадар (андозаи муъайян сохта аз ҷониби Худо) бошад, ҳатто нотаваонӣ ва тавоноӣ.

138: С - Дараҷоти имон ба қадар чанд аст?

Ҷ - Имони ба қадар аз чаҳор мартаба иборат аст. Дараҷаи аввал, имон ба илми фарогири Худованд, ки ба ҳаҷми губоре дар осмонҳо ва замин аз он пӯшида намонад. Ва ин ки Худованд тамоми халоиқи худро қабл аз офариниши онҳо донист, ризқу рӯзии эшонро, муддати умрро, гуфтор, аъмол, тамоми ҳаракот ва саканот (чунбишу истиш), ниҳону ошкор ва кадоме аз онҳо бихиштӣ аст ва кадом дузахӣ, ҳамаи инҳоро донист.

Дараҷаи дуввум, имон ба китобат (навиштаҳои) ҳамаи ин ва он ки Худованд тамоми он чи дар илми собиқи ӯ ба вучуд омадани он маълум буд, набишт. Дар зимни имон овардан ба лавҳу қалам”

Дараҷаи саввум, имон овардан ба иродаи нофиз ва қудрати шомили ӯ. Ин ҳар ду бо ҳам аз ҷиҳати он чи буд ва мешавад, алоқаманданд. Он чи Худой хост, ногузир ба қудрати ӯ пайдо шавад ва он чи Худой нахост, рӯй надихад, зеро хости Худой ба он тааллуқ напазируфт, на аз ҷиҳати он ки қудрати Худой бар он нарасид, Худованд поку бартар аст аз ин гумонҳои кӯдакона.

﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾

Ҳеч чизе Худойро очиз нагардонад на дар осмонҳо ва на дар замин. Ӯ ҳамоно доно ва тавоност (Сураи Фотир: 44).

Дараҷаи чаҳорум, имон овардан бар ин, ки Худованд офарида ва падидорандаи тамоми зарроти ҳастӣ мебошад. Ҳеч заррае дар осмонҳо ва замин ва миёни онҳо набошад, магар он ки Худой падидорандаи он ва тамоми ҳаракоту саканоти он мебошад, покаст на офаридгоре ғайри ӯст ва на парвардигоре.

139: С - Далели мартабаи аввал, ки имон овардан ба илми Худост, чист?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلِيمٌ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾

Ӯст Аллоҳ, нест худое ҷуз ӯ, донандаи ғайб ва шаҳодат (ошкору ниҳон) воқеан ҳама чизро ба илми худ фаро гирифтааст (Сураи Ҳашр: 22). Донандаи ғайб бошад, аз илми ӯ ба вазни заррае на дар осмонҳо ва на дар замин ва на хурдтар аз заррае ва на бузургтар аз он пӯшида намонад (Сураи Сабо: 3). Калидҳои ғайб пеши ӯянд, онҳоро ҷӯз ӯ касе намедонад (Сураи Анъом: 59). Аллоҳ худ медонад, ки кучо бигзорад рисолаташро (Сураи Анъом: 124).

﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾

Хамоно Парвардигори ту донотар аст ба он ки аз рохаш гумроҳ гардид ва ӯ донотар аст ба роҳёфтагон (Сураи Қалам: 7). Оё Худованд худ донотар ба шукргузорон нест? (Сураи Анъом: 53). Оё Худованд худ огоҳтар нест, ба он чӣ дар сини чаҳониён аст, нест? (Сураи Анкабут: 10).

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً
 قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ
 نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

Хангоме ки Парвардигорат хитоб ба фариштагон гуфт, ки ман дар рӯи замин халифа ва чонишине офариданӣ ҳастам, фариштагон гуфтанд: Оё меофарӣ дар рӯи замин касе, ки дар он ба фасод бипардозад ва хунҳо бирезад, ҳол он, ки мо туро тасбеҳ мегӯем ва ҳамд ва туро ба покӣ ёд менамоем. Гуфт: Ман бидонам он чиро, ки шумо надонед (Сураи Бақара: 30). Шояд шумо чизеро нохуш доред, дар ҳоле, ки он барои шумо беҳтар бошад. Ва шояд шумо чизеро дӯст доред, дар ҳоле ки он барои шумо шар ва нохуш бошад. Ва Аллоҳ медонад ва шумо намедонед (Сураи Бақара: 216).

Дар “Саҳиҳ” омада, ки марде гуфт: Эй Расули Худо (с) оё биҳиштиён аз дӯзахиён шинохта шаванд? Фармуд: Оре. Мард гуфт: пас барои чӣ амалкунандагон амал намоянд? Фармуд: Ҳар кас мувофиқ ба он чи ки барои он офарида шудааст, амал намояд.

Паёмбар (с) боз аз кӯдакони мушрикони пурсида шуд, он ҳазрат фармуд: Худованд худ огоҳтар аст ба он

чӣ анҷом медоданд.

Паёмбар (с) фармуд: *Худованд барои бихишт бихиштиёнро офарид ва ҳол он ки эшон дар пушти падарони худ буданд. Ва барои оташ дӯзахиёнро офарид ва онҳо дар пушти падарони худ буданд.*

Дар ҳамон ҳадис паёмбар (с) фармуд: *Инсоне дар зоҳир ва назари мардум амали аҳли ҷаннатро анҷом медиҳад ва ӯ аз аҳли оташ аст. Инсони дигаре дар зоҳир ва назари мардум амали аҳли оташро анҷом медиҳад, вале ӯ аз аҳли бихишт аст.*

Ҳамон ҷо низ фармуд: *Дар илми Худованд бошишгоҳ ва маъвои ҳар кадоми шумо, хоҳ дар бихишт ва хоҳ дар оташ, маълум аст. Гуфтанд: эй Расули Худо (с), пас чаро амал намоем ва таваккул нанамоем?*

Фармуд: - *на, амал намоед, ҳар кас муяссар ба он аст, ки барои он офарида шуда бошад. Сипас, ин оятро ХОНД:*

﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ
وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ۖ فَسَنِيَرُهُمُ الْعَسْرَىٰ ﴾

Пас, аммо касе, ки ато ва тақво бинмуд ва подоши хубихоро тасдиқ намуд, ӯро ба сӯи осонӣ бибарем. то охири оят (Сураи Лайл: 5-10).

140: С - Далели мартабаи дуввум, ки имон ба набиштани сарнавиштхост, чист?

Ч - Худованд фармуд:

﴿ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴾

Тамони чизро мо дар Китоби ошкор шуморидаем

(Сураи Ёсин: 12). Ҳамон ин дар китоб аст (Сураи Ҳач: 70). Дар мунозараи Мӯсо ва Фиръавн фармуд: Гуфт: пас шаъни миллатҳои нахустин чист? Гуфт: илми он назди Парвардигорам аст, сабтгардида дар китобе, ки на ба буроҳа рафта Парвардигорам ва на фаромӯш намояд (Сураи Таҳо: 51-52).

﴿وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا يَعْلَمُهُ ۗ وَمَا يَعْمُرُ مِنْ مُّعَمَّرٍ
وَلَا يُنْقِصُ مِنْ عُمُرِهِ ۗ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾

Ҳеч модииёнае бордор нагардад ва на вазъи ҳамл намояд, магар ба илми ӯ. Ҳеч дарозумре умри дароз набинад ва умри ӯ коста нашавад, магар дар китоб сабт бошад. Ба таҳқиқ ин бар Худо осон аст (Сураи Фотир: 11).

Паёмбар (с) фармуд: *Худованд ҷои ҳар нафси зиндаро ё дар биҳишт ва ё дар отаиш набиштааст. Ва ибро, ки он аҳли шақоват аст, ё саъодат.*

Ҳамон ҷо низ омада, ки Сууроқа ибни Молик гуфт: *Эй Расули Худо (с)! Дини моро бароямон баён соз, гӯё мо акнун офарида шудаем! Амали имрӯз ба чӣ кор ояд? Оё дар кадом маврид қаламҳо хушк гаишта ва сарнавишт бар он ҷорӣ шуда. Амал барои чист? Он ҳазрат фармуд: Амал намоед, ба ҳар кас муяссар аст он чи ки барои он офарида шудааст.*

141: С - Чӣ қадар ва кадом сарнавиштҳо дохили ин мартаба бошанд?

Ҷ – Дар ин мартаба панҷ намуди сарнавишт дохил бошанд, ки ҳама ба илм баргарданд.

1. Тақдирӣ аввал (сарнавишти аввал) - китобати ин

ҳама панҷоҳ ҳазор сол қабл аз офариниши осмонҳо ва замин. Ин ҳангоме буд, ки Худованд қаламро офарид ва ин тақдири азали аст.

2. Тақдири умрӣ, вақте Худованд мисок (паймон) и бандагонашро рӯзи (магар нестам Худованди Шумо?) (алласту бираббикум) гирифт.

3. Низ тақдири умрӣ аст, ҳангоме ки дар раҳим нутфаро биёфарид.

4. Тақдири солона дар шаби қадр мебошад.

5. Тақдири рӯзмарра, ки он расонидани тамоми умур ба ҷойҳои худ, мебошад.

Яъне, сарнавишти тамоми ҳастӣ ҳангоми офариниш лавҳу қалам, сарнавишти тамоми умри инсон дар рӯзи мисок, сарнавишти тамоми умри ӯ низ ҳангоми падид овардани нутфаи он дар раҳим (батни модар), сарнавишти яксолаи махлуқот аз ҷумла, инсон дар шаби қадр ҳар сол ва сарнавшити ҳаррӯза.

142: С - Далел бар тақдири азали чист?

Қ - Худованди бузург фармуд:

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَنْ نَبْرَاهَا ﴾

Ҳар мусибат ва нохуши, ки дар рӯи замин ва ё дар нафсҳои шумо рӯй бидиҳад, он дар китоб сабт шудааст, пеш аз он ки онро ба вучуд биеварем (Сураи Ҳадид: 22).

Паёмбар (с) фармуд: Худованд сарнавишти халоиқро панҷоҳ ҳазор сол пеш аз офариниши осмонҳо ва замин навишт ва Арши ӯ он рӯз бар рӯи об буд. Ва фармуд:

إن أول ما خلق الله القلم فقال له: أكتب فقال رب وماذا أكتب؟
قال: أكتب مقادير كل شيء حتى تقوم الساعة»

Аввалин чизе, ки Худованд офарид, қалам буд. Онро гуфт: Бинавис! Гуфт: Парвардигоро, чӣ бинвисам? Гуфт: Сарнавишти тамоми чизро бинавис, то рӯзи қиёмат.

Ва фармуд:

يا ابا هريرة جف القلم بما هو كائن

Эй АбуХурайра, хати набиштаи қалам дар бораи тамоми чизҳое, ки надида меоянд, хушк гашт. (Бухорӣ ва Аҳмад)

143: С - Далели сарнавишти умр дар рӯзи мисоқ чист?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾

Чун Парвардигори ту фарзандони Одамро аз пушти падарон берун овард ва бар худ шоҳид гардонд, оё ман Парвардигори шумо нестам (аласту бираббикум)?! Гуфтанд: Оре, ту Парвардигори мо ҳастӣ ва мо шоҳид бошем (Сураи Аъроф: 172).

وروى إسحاق ابن راهويه أن رجلاً قال يا رسول الله أتبتدأ الأعمال أم قد مضى القضاء فقال: «إن الله تعالى لما أخرج ذرية آدم من ظهره أشهدهم على أنفسهم، ثم أفاض بهم في كفيه فقال: هؤلاء للجنة، وهؤلاء للنار، فأهل الجنة يسرون لعمل أهل الجنة، وأهل النار يسرون لعمل أهل النار»

Исҳоқ ибни Роҳавия ривоят намояд: *марде аз Расули Худо (с) пурсид: Оё аъмол бо содир шудан аз соҳиби он пайдо мешаванд ва ё ба қазову қадари илоҳӣ қаблан набишта шуда? Он ҳазрат фармуд: Ҳангоме Худованд фарзандони Одамро аз пушти ӯ берун овард бар худ шоҳидашон гардонд, сипас онҳоро дар ду кафи худ рехт ва фармуд - Инон бихиштиёнанд ва инон дӯзахиён. Пас аҳли бихишт ба сӯи аъмоли бихиштиён муяссар гардидаанд ва аҳли оташ ба сӯи аъмоли дӯзахиён муяссар гардидаанд.*

Умар ибни Хаттоб (р) аз ин оят пурсида шуд **Чун Парвардигори ту фарзандони Одамро аз пушти онҳо берун овард ва бар худ шоҳидашон гардонд, ки оё Парвардигори шумо нестанд? Гуфтанд: Оре, ту Парвардигори мо ҳастӣ. Шоҳид бошем. То дар рӯзи қиёмат нагӯед, ки мо аз ин ҳама беҳабар будем (Сураи Аъроф: 172).** Ҳазрати Умар (р) фармуд: - Шунидам, ки аз паёмбар (с) низ аз ин оят пурсида шуд, он ҳазрат фармуд: *Худованд Одамро биёфарид ва сипас пушти ӯро молид ва фарзандонеро аз он берун овард ва гуфт: Инҳоро барои дӯзах офаридам ва аъмоли аҳли дӯзахро анҷом медиҳанд.*

Дар Тирмизӣ бо ривояти Абдуллоҳ писари Амр

омада: Рӯзе наёмбар (с) бар мо хориҷ шуд ва ду номае дар даст худ дошт. Он ҳазрат пурсид: Оё медонед дар инҳо чи набишта шуда? Гуфтем: Надонем, эй Расули Худо (с), чуз ин ки хабар диҳӣ моро.

Он ҳазрат ба номае, ки дар дасти росташ буд, ишора кард ва гуфт: Ин набиштае аз ҷониби Парвардигори ҷаҳониён аст, ки дар он номҳои бихиштиён ва номҳои падарон ва қабоили онҳо сабт гардида аст. То ба охир бо иҷмол қайд гардида, на дар эшон афзуда шавад ва на аз онҳо коста. Сипас, бо ишора ба набиштаи дасти чапаш гуфт: Ин низ набиштае аз Парвардигори ҷаҳониён аст, ки дар он номҳои дӯзахиён ва номи падарон ва қабоили эшон сабт гардида аст. То ба охир баёни иҷмолӣ шуда, на дар эшон афзуда ва на аз онҳо коста шавад. Саҳобаи киром гуфтанд: Пас, амал барои чист, эй Расули Худо, азгар кор анҷом ёфта бошад? Он ҳазрат фармуд: Рафтори савоб ва миёна намоед, зеро одами бихиштӣ бо амали аҳли бихишт қораи хотима ёбад, ҳар амале, ки анҷом дода бошад. Дӯзахиро ба амали аҳли дӯзах қораи хотима ёбад, ҳар амале, ки анҷом дода бошад. Сипас, он ҳазрат дасти худро бардошт ва он набиштаҳоро афканд. Ва гуфт: Парвардигоратон аз кори бандагон фориг гардида. Дастае дар бихишт ва дастае дар саъиранд.

144: С - Далели сарнавишти умр, ки дар оғози офариниши нутфа бошад, кадом аст?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ
 أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوْا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى﴾

Ў донотар аст бар холи шумо, чун шуморо аз хок паид овард ва хангоме, ки шумо чанин бар батни модаронатон будед; пас хештанро тазкия (ба покӣ ва vorастагӣ баҳо додан) мадихед, ӯ огоҳтар аст ба холи касе, ки пархез намуд (Сураи Начм: 32).

Дар Саҳиҳайн омада, ки паёмбар (с) фармуд: *Офариниши ҳар кадоми шумо дар маҷмӯъ дар батни модар чиҳил рӯз бар марҳалаи татаввур (инкишофи) - и нутфа тамом гардад, сипас ба марҳалаи ғалақа (хуни баста) гузарад, Аллоҳ таъоло бар давраи инкишофи он низ ба чиҳил рӯз рӯзро тамом гардонад. Баъд аз он ба шакли музга (порчаи гӯшт) дарояд, то бар давраи тақомули он низ он муддат тамом гардад. Пас аз тай шудани ин мароҳил ва даврони инкишофу тақомули чанин, фаришта ба сӯи он фиристода шавад ва дар он рӯҳ бидамад ва ба набиштани чаҳор ҷумла амр шавад. Ризқ, муддати умр, амал, шақоват ва саъодати ӯ набишта шавад. Савганд бо он Худое, ки ҷуз ӯ худое нест, мардумоне аз шумо аъмол ва рафтори аҳли биҳиштро анҷом медиҳанд, то он ҷо ба духули биҳишт наздик гардонад, ки ҷуз як зироъ боқӣ намонад, вале китоби сарнавишт пеши ӯ гирад ва ӯ амали аҳли норро анҷом дода ба отаи равад. Мардумоне аз шумо аъмол ва рафтори дӯзахиёро анҷом медиҳанд, то он ҷо, ки миёни онон ва ба отаи уфтодан ҷуз як зироъ (як газ) боқӣ намонад, дар ҳамин ҳол китоби сарнавишт пеши ӯ гирад ва амале аз*

аъмоли аҳли бихиштро анҷом дода, ба бихишт равад. Яъне мӯъмин мағрур ба хубихо ва аъмоли динии худ нагардад, балки бар иловаи ҳама гуна саъю талош дар анҷомӣ онҳо - боз ба лутфу меҳрубонӣ ва бахшандагию банданавозии Худованд дил бандад ва аз Ҳазраташ инро хоҳон бошад. Аммо бандаи бадкора ва тардоман - бо ёд намудани бисёрии гуноҳони худ аз лутфи Ҳақ маъюс магардад ва ҳарчи зудтар ва ҳар лаҳза пештар ба дари боргоҳи пазирандагиаш бозгашт намояд ва бо тавбаи содиқ, омурзиши рафтаре бихоҳад, зеро ҳеч кас фуруд омадани пайки аҷал бар сари худро надонад ва гузашта аз ин тавбаи ӯ бояд пеш аз он лаҳзаи ҷонгудоз бошад (илова аз мутарҷим).

145: *С - Далели сарнавишти солоне дар шаби қадр кадом аст?*

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا﴾

Дар оӯ шаб ҳар ʻор“ бо тадб“р ҷудо ʻарда шавад. Амрест аз назди мо (Сураи Духон: 4-5). Ибни Аббос дар тафсири он фармуда: Дар шаби қадр аз фарзанди Одам ҳарчӣ дар он сол бошад-марг ё зиндагӣ, ризқ ва борон набишта шавад. Ҳатто ҳоҷиён, ки фалон ва фалон имсол ҳаҷ менамоянд, набишта шаванд.

146: *С - Далели сарнавишта ҳаррӯза кадом аст?*

Ҷ - Худованд фармуд: Ҳар рӯз ӯ дар шаънест.

Дар “Саҳиҳ” - и Ҳоким бо ривояти Ибни Аббос омада: аз чумлаи чизҳои офаридаи Худованд Лавҳи Маҳфуз аст, он аз дурри сафед, ду муқоваи он аз ёкути

сурх аст. Қалами у пур аст ва китоби он кӯр аст. Дар он ҳар рӯз сесаду шаст маротиба назар фармояд. Дар ҳар нигоҳи худ халқ намояд, ризқ диҳад, зинда созаду бимирунад, иззат бахшаду залил гардонад ва ҳар чӣ бихоҳад. Ҳамин аст маънои фармудаи Худованд:

﴿كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾

Ҳар рӯз у дар шаъне бошад (*Сураи ар-Раҳмон: 29*).

Тамоми истифодаи сарнавиштҳо мартаба ба мартаба ва дараҷа ба дараҷа аз боло ба поин, чун тафсили сарнавишти нахуст ва кулӣ мебошанд. Он ҳама сарнавишти азалие мебошанд, ки Худованд чун қаламро биофарид, онро амр ба набиштани тамоми чиз, ҷумлатан ва тафсилан, дар Лавҳи Маҳфуз фармуд.

Ибни Умар ва Ибни Аббос фармудаи Худовандро

﴿إِنَّا كُنَّا نَسِيحٌ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

Мо воқеан нусхабардорӣ мекардем тамоми он чӣ анҷом медодед (*Сураи Ҷосия: 29*). Ба ҳамин маъно тафсир намудаанд. ҳама аз илми Худованд сарчашма гирад, ки он сифати Аллоҳ таъолост.

147: С - Гузашти қаблӣ ва аз азал набишта шудани сарнавиштҳои шақоват ва саъодат, чиро иктизо (талаб) намояд?

Ҷ - Тамоми китобҳои осмонӣ ва суннатҳои паёмбар бар ин маъно иттифоқи назар доранд, ки сарнавишти азалиӣ ва қаблӣ монети аъмал ва мучиби таваккул ва ду даст рӯихам гузошта нишастан набошад, балки чидду ҷаҳд

ва талош дар анҷоми амали солихронамоянд. Ҳамин буд, ки вақте паёмбар (с) саҳобаи киромро аз пешгузашти сарнавиштҳо, дар чараён будани онҳо ва хушкидани ранги қаламҳои набиштаи онҳо хабар дод, онҳо гуфтанд: - *Эй Расули Худо (с), пас чӣ гуна аст, ки бар сарнавишти азалии худ така намуда, амалро раҳо созем?* **Фармуд:** - **На. Амал намоед, ҳар касе муяссар аст ва ин оятро - Пас, аммо, касе ато намуд ва тақво - то охир қироъат намуд (Сураи Лайл: 5).**

Худованди поку бартар сарнавиштҳоро муайян сохт ва барои онҳо сабабҳо ва василаҳои фароҳам овард. Ў худ бо ҳикмату доноӣ доир ба сабабҳои, ки дар умури дунё ва охираат гузошта ва ҳар касро ба самти он хотимае, ки дар дунё ва охираат барояш офарида, саҳл ба ҳаракат дароварда ва расидан ба он нуқтаро барояш осон намудааст.

Ҷунбанда мановфеъи ухравиш худро бо сабабҳои ба он пасонанда алоқаманд бубинад, дар анҷоми он сахткӯш ва дар фароҳам овардани сабабҳои зиндагӣ ва мановфеъи дунёяш аз он болотар бошад. Саҳобае бо шунидани ҳадисҳо дар бораи қазову қадар гуфт: Ба он андоза, ки феълан сахткӯш ҳастам, пеш аз шунидани онҳо, кушо набудам, чи хуш онҳоро дарк намуда, маънои нақӯе бардоштааст.

Паёмбар (с) фармуд: *Дар қидду қаҳд бош ба сӯи он чизе, ки барои ту суде оварад ва аз Худой кӯмак бихоҳ ва ба нотавонӣ тан дар мадеҳ.* (Ба ривояти Муслим ва Аҳмад)

Вақте ба он ҳазрат гуфта шуд: *Ин дору ва дармоне, ки ба он худро табобат менамоем, ё ин дуъоҳо, ки ба худ медадем, оё чизе аз сарнавишт ва тақдири илоҳиро*

бармегардонад?

Фармуд: *Ҳамин доруҳо ва дуҳоҳо низ чузъе аз қадари Илоҳиянд. Яъне Худованд хубӣ ва бадиरो биёфарид ва сабабҳову васоили расидан ба хубӣ ва бартарарф сохтани бадиरो фароҳам овард ва чузъе аз тақдири худ гардонид.*

(Ба ривояти ибни Моҷа ва Тирмизӣ)

148: С - Далели мартабаи саввум, ки имон ба хости Худост, кадом аст?

Ч - Худованди бузург фармуд:

﴿ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ﴾

Шумо чизеро нахоҳед, магар хости Худо бар он шавад (*Сураи Инсон: 30*). Касеро, ки хости Худо бар гумроҳияш шуд, ӯро гумроҳ гардонад ва касеро роҳи рост барояш хост, ӯро бар сироти мустақим (роҳи рост) барад (*Сураи Анъом: 39*).

﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً ﴾

Агар хости Худо мешуд, ҳаман шуморо як миллат мегардонад (*Сураи Наҳл: 93*). Агар Худой мехост, онҳо якдигарро куштор намекарданд (*Сураи Бақара: 253*).

﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْصَرَمِنْهُمْ ﴾

Агар Худованд мехост, ҳар ойина нусрат меёфт яке аз онҳо (*Сураи Муҳаммад (с): 4*). Анҷомдиханда аст ҳар чӣ бихоҳад (*Сураи Буруҷ: 16*). Амри ӯ вақте чизеро хост, ҳамин аст, ки онро меғӯяд: Пайдо шав. Он чиз пайдо

мегардад (Сураи Ёсин: 82).

﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا﴾

Касеро, ки хости Худой бар хидояти \bar{u} шуд, синаи \bar{u} ро барои ислом кушода гардонад ва касе ки хости Худой бар гумроҳии \bar{u} шуд, синаи \bar{u} ро танг бигардонад, аз рӯи сахтӣ ва ногуворӣ (Сураи Анъом: 125).

Паёмбар (с) фармуд:

قلوب العباد بين أصبعين من أصابع الرحمن كقلب واحد يصرفها كيف يشاء

Дилҳои бандагон дар миёни ду ангушти Парвардигор чун як дил бошанд, чи тавре худ бихоҳад, онҳоро бигардонад. (Ба ривояти Муслим ва Тирмизӣ)

Ва фармуд: *Дар барои хобашон Худованд ҷонҳои шуморо вақте бихоҳад, қабз менамояд ва вақте бихоҳад бармегардонад. Ва фармуд: Дар қорҳои хайр шафеъ гардед, аҷру подош дода мешавад. Худованд бар забони паёмбараш ҳар чи бихоҳад ҳукм намояд.*

Ва низ фармуд:

لا تقولوا ما شاء الله وشاء فلان، ولكن قولوا: ما شاء الله وحده

Нагӯед он чи Худо хост ва фалонӣ хост, балки бигӯед: Он чи Худо худааш хост. (Ба ривояти Абудовуд ва Аҳмад)

Ва фармуд: *Касе, ки Худо хайри \bar{u} ро бихоҳад, \bar{u} ро донишманд ва хабир дар умури динӣ бигардонд.*

Ҳамчунин он ҳазрат (с) мефармояд. *Чун худой*

лутфу раҳматро бар уммате хост, паёмбари онро пеш аз он қабз намояд ва агар ҳалоки умматеро хост, паёмбараш зинда бошад ва дар ҷеши паёмбараш онҳоро азоб намояд. (Ба ривояти Муслим)

149: С - Худованди бузург дар китобаи ва бар забони расулони моро хабар дода ва аз маънои сифоти ӯ низ донистем, ки ӯ накӯкорон, парҳезкорон ва собиронро дӯст дорад ва аз онон, ки имон оварданд ва амали солеҳ анҷом доданд, хушнуд бошад, кофирону золимонро дӯст надорад ва куфрро барои бандагонаи написандад ва фасодро бад бинад, дар ҳоле, ки ин ҳама ба машият ва хости ӯ бошад. Агар ӯ намехост, ин ҳама набуд, зеро дар мулки ӯ ҳеҷ чиз бе ирода ва хости Худованд пайдо нашавад. Пас ҷавоб бар ин суол, ки ӯ чи гуна меҳаҷад ва ирода менамояд, он чиро, ки написандад ва дӯст намедорад?

Ҷ - Бидон, ки ирода ва хости Худо дар матнҳо ба ду маъно омадааст.

Иродаи кавни қадарӣ (пайдоишӣ - офаринишӣ - ҳатмӣ). Он хости ӯст, миёни ин хост ва ризо шудан ба чизе ва дӯст доштани он алоқамандие вучуд надорад. Балки дар он куфру имон, тоъату исён, писандида ва дӯст дошташуда ва бад дидашуда ҳама дохиланд, аз ин ирода ва хост касеро гурез ва роҳи хуруҷ набошад, чун қавли Худованд: Касе, ки иродаи Худованд бар ҳидоят гардидани ӯ тааллуқ пазируфт, синаи ӯро ба ислом кушода бисозад ва касе ки бар гумроҳияш хости Худо тааллуқ ёфт, синаи ӯро дар ниҳояти тангӣ бисозад (Сураи Анъом: 125).

﴿وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ، فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنْ أَلَيْسَ شَيْئًا
أَوْلِيَاكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ﴾

Чун Худой мафтун гардидани касеро хост, чизе дар мулки кудрати ту барои \bar{u} аз тарафи Худованд набошад, онон касонеанд, ки хости Худой бар поксозии дилҳои эшон нашуд (*Сураи Моид*: 41).

Ва иродаи дини шаръӣ - ин ирода ва хост ба умури писандида ва дӯстдоштаи худо махсус мебошад. Амру наҳйи Худованд бандагони худро бар муқтазои ҳамин иродаи динӣ аст. Чун қавли Худованд: Худованд барои шумо иродаи осониро дорад ва мушкилию сахтиро барои шумо нахоҳад (*Сураи Бақара*: 185). Худованд мехоҳад барои шумо баён созад ва ба роҳи пешиниён шуморо ҳидоят намояд ва тавба ва инобати шуморо бипазирад. Худованд доно ва боҳикмат аст (*Сураи Нисо*: 36). Пайравӣ аз ин ирода танҳо барои касе ба даст ояд, ки иродаи кавнӣ барои \bar{u} пешгузашта бошад. Иродаи кавнӣ ва шаръӣ харду дар ҳаққи мӯъмини фармонбар чамъ оянд ва дар ҳаққи бадкораву саркаш танҳо иродаи кавнӣ таҳаққуқ ёбад.

Худованди пок тамоми бандагони худро ба сӯи ризои худ даъват намуд ва ба иҷобати он ҳар касеро, ки иродаи \bar{u} буд, ҳидоят намуд. Он ҷо, ки мефармояд:

﴿وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾

Худованд тамоми бандагони худро ба Дору-с-салом бихонад ва касеро бихоҳад ба сироти мустақим ҳидоят фармояд (*Сураи Юнус*: 25).

150: С - Далели мартабаи чаҳоруми имон ба қадар (сарнавишт, ки мартабаи офариниш бошад, кадом аст?)

Ч - Худованд фармуд:

﴿اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾

Худованд офаридгори тамоми чиз аст ва \bar{u} бар хама чиз вакил аст (Сураи Зумар: 62). Оё ягон офаридгори дигаре ғайр аз Худо аз осмонҳо ва замин шуморо рӯзӣ медиҳад? (Сураи Фотир: 3).

﴿هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ﴾

Ин хама офарида ва махлуқоти Худоянд. Онон, ки ғайр аз Худо ба онҳо эътиқод доред, эшон чӣ офаридаанд!? (Сураи Луқмон: 11). Худованд аст он зоте, ки шуморо биёфарид ва рӯзиятон дод, баъд аз он бимиранад шуморо ва боз зинда гардонад. Оё ҳеч кадоми он шариконе, ки муътақид ҳастед, чизе аз ин корҳоро метавонад анҷом бидиҳад? (Сураи Рум: 40). Худой шуморо офарида ва он чӣ анҷом медиҳед (Сураи Соффот: 96).

﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾

Савганд ба нафс ва он зоте, ки онро ба бехтарин сурат рост сохт, пас ба он бадкурагӣ ва нақӯкорино илҳом намуд (Сураи Шамс: 7-8). Касе, ки Худояш ҳидоят намуд, \bar{u} роҳёфтааст ва касе, ки Худояш гумроҳ гардонд, пас ононанд ба ҳақ зиёндидагон (Сураи Аъроф: 178).

﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَبٌ إِلَيْكُمْ فَأَلِيمَنَّ الَّذِينَ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَتْ إِلَيْكُمْ
الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ﴾

Локин Худованд имонро ба сӯи шумо махбуб гардонид ва он дар дилҳои шумо зебо чилва дод ва куфру бадкорӣ ва исёнро дар чашми шумо зишту қабех нишон дод (*Сураи Ҳуҷурот: 7*).

Имом Бухорӣ дар боби офариниши афъоли бандагон оварда:

إن الله يصنع كل صانع وصنعه

Худованд меофарад ҳар омил ва амали ӯро.

Паёмбар (с) фармуд: *Бор Худоё, барои нафси ман тақвояшро ато фармой ва онро пок бигардон, ту беҳтарин поксозандаӣ, ҳамоно тӯи валӣ ва мавлои он ҳастӣ.*

151: С - Маънои сухани паёмбар (с): *Ҳамаи хайр дар дастони ту аст ва шарр на ба сӯи туст, чист. Ҳол он ки Худованд офаридгори тамоми чиз ҳам хайр ва ҳам шарр аст?*

Ч - Маънояш ин аст, ки афъоли Худованд батамом хайри маҳз аст ва сифоти ӯ ҳама хайри мутлақ мебошад. Ин афъол аз сифоти феълии он хайри мутлақ таровиш намуда, файзон ва чӯшишест, ки ба олами поён ифоза намудааст. Аз хайри мутлақ чуз хайр содир нашавад ва тамоми афъоли ӯ аз рӯи ҳикмат ва адли ӯ бошад. Афъол чун аз он мабдаи ҳастии мутлақ ва нуқоти хайри маҳз ифоза гардиданд ва ба сӯи олами поён таровиш намуданд, ба тимсоли банда ва аъмолу афъоли ӯ зухур намуданд, то

ин нуқта ҳама хайр буданд ва чун дар симои ин қониб яъне банда ва таҷаллигоҳи қудрати ҳақ зуҳур намуданд, яъне, аз мабдаи барда, содир шуданд, симои шаррӣ ва бадӣ бар худ гирифт, зеро нафси шароратзо ва фитрати табоҳи он аъмол ва афъоли шарро ба вучуд овард. Худо хайри маҳз офарида, аммо банда, онро ба шарр табдил медиҳад ва барои худ ҳалокат ва фоҷеъа меофарад.

﴿ وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ﴾

Ҳар мусибате, ки ба шумо расид, бар асари аъмоли худӣ шумо буд ва Худованд аз бисёре гузашт намояд (*Сураи Шӯро: 30*). Мо бар эшон зулме накардем, вале онҳо худ ситамкоронанд (*Сураи Зухруф: 76*).

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾

Худованд зулме бар мардум намояд, вале мардум худ бар хештан зулм раво доранд (*Сураи Юнус: 44*).

152: С - Оё бандагон қудрат ва иродае дар анҷоми аъмоли ба онҳо вогузоргардида доранд?

Қ – Оре, барои бандагон дар анҷоми аъмолашон қудрат ва хосту ирода дар иҷрои онҳо доранд. Аъмоли онҳо ба худӣ онҳо нисбат дода шавад. Тибқи ҳамин хосту қудрат мукаллаф (маъмур ба иҷрои тақлифот) гардида, савоб ва иқоб низ ба ҳамин меҳвар алоқаманд аст. Худой ба андозаи тавон бандагони худро тақлиф намуда. Ин дар Қуръон ва Ҳадис ёд шудааст. Аммо ин тавону қудрати

онон чойгирифта дар зимни қудрати Худованд аст. ҳар коре, ки Худованд ба эшон тавоноии онро бибахшад, онҳо қудрат ва тавони онро пайдо намоянд.

Хосту иродаи онҳо низ тобеи хост ва иродаи ӯ бошад. Пас, онҳо ҳамчунон ки худро падида наовардаанд, афъоли худро низ падида наовардаанд. Қудрат, хост ва афъоли онҳо тобеи қудрат, хост ва феъли Худованд аст. Ӯ офаридгори ҳуди онҳо, қудрати онҳо, хости онҳо ва афъоли онҳост. Хосту ирода ва қудрату афъоли онҳо айнаи хосту иродаву қудрату афъоли Худо намебошад, ҳамчунон онҳо худ биъаиниҳӣ Худо нестанд. Худо пок аст аз ин ҳама. Афъоли содиршуда аз онҳо, муносиби шаъни онҳо ва ҳақиқатан ба сӯи онҳо нисбат дода шудаанд, он аъмол осори афъоли Худованд, ки содир шуда аз ӯ. Аллоҳ фоъили (анҷомдиҳанда) ҳақиқист ва банда мунфаъили (асарпазир) ҳақиқист. Аллоҳ - роҳнамо (ҳодӣ) ва банда - роҳёфта (муҳтадӣ); Аз роҳгузари ҳамин маъно, Худованд ҳар кадоми ин феълҳоро ба сӯи зоти содиршаванда аз он нисбат додааст, он ҷо, ки фармуд: **Касеро худо ҳидоят кард, ӯ роҳёфта аст** (*Сураи Исро: 97*). Ҳидоят ба сӯи Худо ва ихтидо ба сӯи банда изофа гардидааст. Бад-он гуна, ки роҳнамо айна роҳёфта набошад, ҳидоят низ айна роҳёбӣ нест. Дар мавриди залолат низ чунин аст. Тамоми тасарруфоти Худованд дар бандагонаш аз ҳамин роҳгузаранд. Касе, ки ҳарду феълу инфӣро ба банда нисбат диҳад, кофир гардад ва касе, ки низ ин ҳардуро ба Худо нисбат диҳад, низ кофир аст. Ва касе, ки аз рӯи ҳақиқат феълро ба холиқ ва инфӣро ба махлуқ нисбат диҳад, ӯ мӯъмини ҳақиқӣ бошад.

153: С – Чӣ гуна бошад ҷавоби шахсе, ки бигӯяд: оё

дар қудрати Худо имкони ин набуд, ки тамоми бандагони худро мӯъмини роҳёфта ва фармонбардор донад ва инро барои онҳо бармегузид ва ӣаръан онро метисандид?

Ч - Оре, Худованд бар тамоми ин қодир аст, ҳамон гуна фармуд:

﴿لَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا﴾

Агар Худо меҳост, шуморо як уммат мегардонид. (Сураи Моида: 48). Агар Худо меҳост тамоми сокинони рӯи замин яклухт имон меоварданд. Худованд ба он ки қудрати офариниши ҳамаро дар як уммат ва ҳидояти онҳоро ба сӯи як дин дошт (Сураи Юнус: 99). Вале бо муқтазои ҳикмати расояш ба гунае ки худ меҳост, офарид. Пас сухани гӯянда: Чаро бандагони Худо баъзе фармонбару баъзе сарпечанд, ба манзалаи сухани он кас аст, ки бигӯяд: Чаро номҳои Худо ду гуна - Зор (зараррасон) ва Нофиъ (фоидаовар), Муътӣ (бахшанда) ва Мониъ (боздоранда), Рофиъ (бардоранда) ва Хофиз (насткунанда), Мунъим (бахшанда) ва Мунтақим (интиқомгиранда) ва монанди он? Зеро афъоли ӯ муқтазои асмо ва осори сифоти ӯст. Эътироз бар ӯ дар афъолаш эътироз бар асмо ва сифоти ӯст эътироз ба Худовандию Парвардигории ӯст.

﴿فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ لَا يُسْئَلُ عَمَّا يُفَعَلُ
وَهُمْ يُسْئَلُونَ﴾

Пас, пок аст Аллоҳ Парвардигори Арш аз он чи васф менамоянд. ӯ пурсида нашавад, аз он чи анҷом медиҳад

ва онҳо пурсида мешаванд (Сураи Анбиё: 22-23).

154: С - Дар дини ислом имон ба сарнавишт чӣ мартаба дорад?

Қ - Имон ба қадар (сарнавишт) низоми тавҳид аст, чуноне имон ба сабабҳову василаҳое, ки бандаро ба хайр бирасонад ва аз шарр пешгирӣ намояд, низоми шаръ аст. Аммо дин ба низом надарояд ва мустақим нагардад, чуз барои касе, ки ба қадар имон биёварад ва тибқи шаръ амал намояд. Паёмбар (с) дар аснои баёни имон ба қадар ва дар посух ба шахсе, ки пурсид: *Оё бо такя ба сарнавиштамон амалро раҳо насозем? Фармуд: Амал намоед, ҳар кас ба самте ҳаракат дода шудааст, ба сӯи анҷоми аъмоле, ки ўро ба сарнавишти азалияш мерасонад.*

Пас, касе қадари азалро ба гумони он ки бо шарият мунозаъат дорад ва дар таноқуз аст, рад намояд, Худоро чудо гашта аз илму қудраташ ва аз кор уфтодае ангоштааст. Бандаро мустақил ба афъоли худ ва офаридгори онҳо дониста, бо ҳамроҳии Худо худои дигаре собит сохтааст, балки аз он ҳам қадамаш гусохтар буда, собит намуда, ки махлуқот дар айни махлуқ будан холиқ ҳам ҳастанд.

Аммо касе, ки қадарро собит дониста, аз он бар алайҳи шаръ ихтиҷоч ва эътироз намояд ва бар зидди он мубориза барад, ба гумони он ки дар сарнавишт чунин аст ва аз банда қудрату ихтиёрро, ки Худо дар анҷоми аъмол ва таколиф ба ў бахшида нафӣ намояд ва бипиндорад, ки Худой бандагонро болотар аз тавонашон таклим намудааст, чун нобиное, ки ба набишт ва

нуктагузори мусхаф амр гардад, дар воқеъ чунин шахсе зулмо ба Худо нисбат дода, роҳнамо ва васвасасози ӯ шайтон аст, зеро шайтон фармуда:

﴿فِيمَا أَغْوَيْتَنِي لِأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ﴾

Худовандо, ба ин гумроҳие, ки маро намудӣ, дар сари роҳи ростат бинишинам ва бандагонатро аз роҳ бизанам (*Сураи Аъроф: 16*).

Аммо мӯъминони ҳақиқӣ, ба қадари хайр ва шарр имон меоваранд ва ба ин ки Худованд офаридгори онҳо мебошад ва аз шаръ дар амру наҳй пайравӣ намоянд ва дар ниҳону ошкор онро бар худ татбиқ намоянд. Ҳамчунин имон доранд, ки ҳидоят ва гумроҳсозӣ ба дасти ӯст, касеро бихоҳад ба фазли худ ҳидоят намояд ва касеро бихоҳад ба адли худ гумроҳ созад. ӯ худро дар кучо ва фазли худро дар кучо бигзорад. ӯ донотар аст ба ҳоли касе, ки аз роҳи ӯ бироҳ гардид ва ӯ донотар аст ба ҳоли роҳёфта (*Сураи Начм: 30*). ӯ ҳамаро ба ҳикмати расои худ чунин намуда, савоб ва иқоб бар асоси шаръ на бар пояи сарнавишт шакл гирифтааст, Танҳо бо қазову қадар ва сарнавишт худро дар мусибатҳо ва мушкилот тасалло медиҳанд.

Агар муваффақ ба анҷоми хубӣ гарданд, ҳаққи ҳақдорро бишиносанд ва бигӯянд: **Ҳамд Худойро, ки моро ба ин чиз ҳидоят намуд. Агар ӯ моро ҳидоят нафармудӣ, мо роҳ ба чое набурдем** (*Сураи Аъроф: 43*). На чун он бадқора, ки гуфт: **Ҷуз ин нест, ки дода шудааст маро моли**

фаровон бинобар донише, ки низди ман аст (*Сураи Қассас: 78*).

Ва чун муртакиби сайиае (бадие, гунохе) гарданд, чун падарбузургашон Одам (ъ) ва модарбузургашон ҳамсари Одам гӯянд: **Парвардигорамон мо бар чони худ зулм намудем, агар ту моро наёмурзӣ ва зери пӯшиши раҳматат қарор надихӣ, мо яқинан аз зиёндидагон бошем** (*Сураи Аъроф: 23*). На чун шайтони рачим қавли ўро такрор намоянд: **Парвардигоро, ба ин гумроҳӣ, ки маро намудӣ** (*Сураи Ҳичр: 39*).

Мусибате эшонро расад, гӯянд: **Мо ҳама барои Худо хастем ва ба сӯи ӯ бозгарданда** (*Сураи Бақара: 156*). На чун кофирон қавли ононро такрор намоянд:

﴿وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوَكَانُوا عُرَىٰ لَوْ كَانُوا
عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَٰلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ
وَاللَّهُ يُمَيِّتُ وَيُمَيِّتُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

Ба бародарони худ, ки ба дунболи умури худ хорич гаштанд ё ба сурати чанговароне ба корзор рафта буданд, гуфтанд: Агар онҳо дар назди мо мемонданд намемурданд ва на кушта мешуданд. То Худой онро ба ҳасрате дар дили эшон табдил диҳад. Худованд зинда созад ва бимиронад ва Худованд ба он чӣ анҷом медиҳед, басир аст (*Сураи Оли Имрон: 156*).

155: С - Имон чанд шӯъба дорад?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ
 الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ
 وَالنَّبِيِّينَ وَءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
 وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ
 الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا
 وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ
 صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

Накӯкори набошад, ки рӯи худ ба машрик бигардонӣ
 ё ба мағриб. Лекин накӯкор одамест, ки ба Худо, рӯзи
 охират, фариштагон, китоб ва паёмбарон имон оварданд.
 Ва молро бо вучуди мухаббат ва иштиёқе, ки худ ба он
 доштанд, ба наздикону бастагон, یتимон, бечорагон,
 дарроҳмондагон, гадоён ва дар озодии бардагон
 бахшиданд. Намоз барпой доштанд ва закот бипардохтанд,
 вафокорони ба аҳду паймони худ, чун паймоне бастанд.
 Сабркунандагон дар сахтиҳо ва мусибатҳо ва дар вақти
 задухӯрдҳо ононанд ростгӯ ва ононанд парҳезгорон (*Сураи
 Бақара: 177*).

Паёмбар (с) фармуд:

الإيمان بضع وسبعون شعبة فأعلاها قول لا إله إلا الله وأدناها
 إمطة الأذى عن الطريق والحياء شعبة من الإيمان

Имон шасту чанд шӯъба (шоха) аст ва дар ривояте

*ҳафтоду чанд шӯъба. Баландтарин шоҳаи он қавли Ло
илоҳа иллалоҳ ва пойинтарин шоҳааш дур сохтани азият
аз роҳ аст ва ҳаё шоҳаи дарахти имон аст. (Ба ривояти
Бухорӣ ва Муслим)*

156: С - Доншимандон ин шоҳаҳои имонро чӣ гуна
тафсир намудаанд?

Қ - Ҷамоъае аз шореҳони ҳадис адади он шӯъбахоро
шуморида, таълифоти хубе дар он маврид намудаанд.
Лекин дониستاني шумораи онҳо шартӣ имон набошад.
Балки имон ба онҳо чумлатан кифоя намояд. Онҳо умуман
аз китоб ва суннат хориҷ набошанд.

Бар банда аст, ки авомири он дуру ба ҷой оварад,
аз мамнӯъоти он бозистад ва ахбору гуфтаҳои онҳоро
тасдиқ намояд, бо ҳамин тамоми шӯъбаҳои имонро
шуморидаанд ҳама ҳақ ва чузъиёти имонанд, аммо қатъу
ҷазм бар он ки муроди паёмбар (с) ҳамон аст, эҳтиёҷ ба
баёне аз гуфтаҳои худӣ он ҳазрат дорад.

157: С - Хулосаи он чиро шуморидаанд, зикр намоед?

Қ - Ҳофиз дар “Фатҳ” хулосаи баёни Ибни
Хаббонро чунин овардааст: ин шӯъбаҳо ба шоҳаҳо ҷудо
шаванд. қисме аз аъмоли дил, қисме аз аъмоли забон ва
қисме аз аъмоли бадан бошанд.

Аъмоли дил иборат аст аз: муътақадат ва ниёт, ки
бар бисту чаҳор банд тақсим шаванд: имон ба Худо ва
дар он дохил бошад: имон ба зоти ӯ, ба сифоти ӯ, ба
тавҳиди ӯ, ба ин ки:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

Ҷуро монанде набошад ва ӯ шунаво ва биност (Сураи
Шӯро: 11).

Ва эътиқоди ба худуси (пайдошавандагӣ-азали набудан) мо сивои имон ба фариштагони ӯ, ба китобҳо, паёмбарон, ба тақдири некӯ бад, имон ба рӯзи охират ва дар он дохил бошад: пурсиши дар қабр, баъси баъдулмавт, нушур, ҳисоб, мизон, сирот, бихишт, оташ, муҳаббати Худо, дӯст доштан ва бад дидан дар роҳи Худо. Муҳаббати паёмбар ва эътиқод ба бузургдошти ӯ. *Дар он дохил шавад*: Бар ӯ дуруд фиристодан, аз суннати ӯ пайравӣ намудан.

Ихлос ва дар он дохил бошад: тарк намудани риёкорӣ ва нифоқу дурӯягӣ, тавба, хавфу умед, шукр, вафо, сабр, ризо ба қазои илоҳӣ, таваккул, раҳмдилӣ. *Тавозӯъ ва дар он дохил бошад*: бузург доштан ва эҳтиром намудани калонсолон, меҳрубонӣ ва раҳм ба хурдсолон, тарк намудани такаббур ва худбинӣ, тарки ҳасад, тарки кина ва тарки ғазаб.

Аъмоли забон шомили ҳашт хислат бошад: Иқрори тавҳид ба забон тиловати Қуръон, омӯхтани илм ва таълими он, дуъову зикр, ки дар он истиғфор ва ичтиноби лағв (аз беҳудагӯӣ дурӣ намудан) дохил бошад.

Ва аъмоли бадан шомили сию ҳашт хислат бошад. Аз он баъзе мутааллиқ ба аён бошанд ва он иборат аз понздаҳ хислат:

1 - Покӣ (таҳорати) - и ҳиссӣ ва ҳукмӣ.

Дар он дохил бошад: Таъом додан ба бечорагон, эҳтиром ва навозиши меҳмон, рӯзаи фарзӣ ва нафлӣ, эътиқоф, нишастан дар талаби шаби қадр, ҳаҷ, умра ва тавофи Хонаи Худо.

Фирори диндор (дар кишваре, ки инсон ва дини ӯ дар хатар бошад, дини худро гирифта ба ҷои дигар

гурехтан) ва дар он дохил бошад: ҳичрат аз дори ширк, вафои ба назр, таҳарро дар имон ва адои каффоратҳо.

Баъзе таъаллуқ ба атбоъ дорад, ки иборат аз шайх хислат аст: Пок нигоҳ доштани никоҳ, риъояи ҳуқуқи хонавода, накуй бо падару модар, ки сар напечидан аз фармони онҳоро дар бар гирад, тарбияи фарзанд, он силаи раҳм (бо хешону наздикон рфтуой кардан), итоъати хоҷагон ва нармаӣ бо хидматгорон.

Баъзе таъаллуқ ба омма дорад: Ва ҳафтдаҳ хислат бошад: роҳбарӣ намудан бо адл, пайравӣ аз ҷамоъат, аз улуламар ва раисони худ фармон бурдан, дар миёни мардум ба ислоҳ кӯшидан, ки мубориза бар зидди хавориҷ ва боғиён (таҳдидунадағони назм ва амни иҷтимоӣ ва аз итоъати шоҳ сарпечидагон), дар корҳои хуб ва хайр ҳамкорӣ намудан, ки амр ба маъруф, наҳй аз мункаро дар бар гирад, қоним намудани ҳудуд, чиҳод, ки марзбонии сарҳадоти мусалмонон низ аз он бошад. Адои амонат, аз ҷумла адои хумс, қарз додан, баргардонидани он, эҳтироми ҳамсоя, муъомилан накӯ, ҷамъи мол аз роҳҳои ҳалолу сарфи он дар ҳаққи ҳудаш, ки шомил бошад, тарки исрофкорӣ ва беҳудахарҷӣ, ҷавоби салом гуфтан, ҷавоби атса гуфтан, зиёро аз мардум боз доштан, аз беҳудагӣ дурӣ намудан ва азиятро аз роҳ дур сохтан.

Ин шасту нӯҳ хислат буд, ки бо ҷудо зикр намудани баъзе ҳафтоду ҳафт хислат бошад.

158: С - Далели иҳсон аз Қуръон ва Аҳодиси Набавӣ чист?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

Эҳсон (накӯи) намоед, ҳамона Худованд накӯкоронро дӯст дорад (*Сураи Бақара: 195*). Худованд ҳамроҳи касонест, ки тақво намуданд ва касоне, ки онҳо накӯкор бошанд (*Сураи Наҳл: 127*).

﴿وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾

Касе рӯи худро таслими Худо намояд ва ӯ накӯкор бошад, дарвоқеъ дастовези маҳкамеро доштааст (*Сураи Луқмон: 22*). Барои онон, ки накӯ қарданд, накӯтар (хусно) ва зиёда бошад (*Сураи Юнус: 26*).

﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَنِ إِلَّا الْإِحْسَنُ﴾

Набошад подоши накӯӣ чуз накӯ (*Сураи ар-Раҳмон: 60*).

Паёмбар (с) фармуд: *Худованд эҳсон накӯи ва зебоиро бар тамоми чиз набишта*. Низ фармуд: *Хушо ба ҳоли бандае, ки чун аз ҷаҳон чашм мепӯшад, бо ҳусни (зебой) ибодати Худояш ва ҳусни сӯҳбати хоҷааш ҳамроҳ бошад. Хушо ба ҳолаш.*

159: С - Иҳсон дар ибодат кадом аст?

Ҷ. Паёмбар (с) дар суоле, ки Ҷабраил (а) ӯро доир ба иҳсон намуд, онро чунин тавзеҳ дод: Иҳсон он аст, ки худоро бипарастӣ ба он ҳолат ва ба он гуна ки, гӯе ӯро дида истодаӣ, дар мақоми поинтар бош, яъне ба ҳолате ой ва эҳсон намо, ки ӯ туро дида истодааст. Он ҳазрат эҳсонро ба ду мартаба ва мақоми мутафовит чудо намудааст.

Баландтарини он мақомҳо ибодати Худо ба гунаест, ки банда ба мақоме даст ёбад, то зебоии ва

латофати ибодатро дарк намояд, ӯ чунон ҳузури дил ва таҷаммуъи нерӯҳои ботинӣ намояд, ки дар он маҳзари муқаддаси Худовандӣ, ӯ гӯё он маъбудӣ худро дида истодааст. Ин мақоми мушоҳида аст. Банда ба муқтазои мушоҳидаи қалбиаш он ҳазратро ҳаракат ва ҷаҳд намояд. Дили ӯ бо нури имон бидурахшад, бинишу дарки ботинии ӯ дар баҳри ирфон шиновар гардад, то пеши ӯ ғайб бошад, чун аён ва ниҳон макшуф ва бозгардад, ин ҳақиқати мақоми эҳсон - зебой бошад, ки бо завқи зебой ламс гардад.

Дуввум, мақоми мушоҳида аст. Яъне, банда ҷаҳд намояд, то таҳти мушоҳида ва мушоҳидаи Худовандӣ будани худро дар басирати ҳеш ҳозир гардонад ва эҳсос намояд, ки ҳарчанд ба мақоми аввал, яъне ӯ гӯё Худоро дида истодааст - даст наёфта, вале дар мақоми қарор дорад, ки худо ӯро дида истодааст. Вақте чунин эҳсос ва ҳолати шафофияти рӯҳ, басират, дил ва дарки худро дар ботин ҳозир сохт ва ба муқтазои он амал намуд, ӯ мухлис барои Худо бошад. Зеро ҳозирсозии ӯ чунин фазои маънавӣ ва ҳузури қалбирано дар он мақоми амалии худ, ӯро аз илтифот ба ғайри Худо боздорад. Ин дараҷаи дуввуми дарк ва ламси завқи зебоишиносии инсон зебоии ибодатрост.

Аҳли ин ду мақом бар ҳасаби нуфуз ва шафофияти рӯҳӣ ва басирати худ тафовут доранд.

160: С - Зидди имон чист?

Ҷ - Зидди имон куфр аст. Куфр низ шӯъбаҳо дорад, чунон ки имон ба шӯъбаҳо ҷудо мешуд. Аз гузашта донистем, ки асли имон тасдиқи фармонбарона мебошад, ки мучиби сар фаровардан ба тоъати ҳақ аст. Пас асли

куфр бошад, инкор ва сарпечӣ аст ки мучибӣ истикбор ва исён бошад. Тоъатҳо ҳама аз **шӯъбаҳои имон** бошанд, ки дар бисёри матнҳо имон хонда шудаанд гуноҳони ҳама аз шӯъбаҳои куфр бошанд, ки бисёри онҳо куфр хонда шудаанд. Акнун медонӣ, ки куфр ду навъ аст:

- Куфри бузург, ки ба кулӣ аз имон хорич созад. Ин ҳамон куфри эътиқодии муҳолифи қавл ва амали дил бошад.

- Куфри хурд, ки бо камоли имон муҳолиф бошад, на ба мутлақи он. Ин куфри амалӣ мебошад, ки бо қавли дил муҳолиф аст, на бо амалаш.

161: С – Чи гунагии муҳолифати куллии куфри эътиқодиро ба имон барои ман баён соз ва он чи мучмал дар зоил сохтани куфр имонро гуфта шуд, бо тафсил баён соз?

Ҷ - Гуфтаем, ки имон иборат аз қавл ва амал, қавли қалбу забон ва амали қалбу забон ва аъзои бадан аст. Қавли қалб тасдиқро гӯянд, қавли забон талаффуз намудани калимаи исломро гӯянд. Амали қалб ният ва ихлосро гӯянд ва амали аъзои бадан ба ҷой овардани тамоми тоъот бошад.

Вақте ин ҷаҳор хусусияти имон - қавли қалб ва амали он, қавли забон ва амали аъзои бадан гардад, имон ба кулӣ зоил гардад ва чун тасдиқи қалбӣ зоил гардид, бақия нафъе набахшад, зеро тасдиқи қалбӣ, шарти вучудӣ ва нофъ будани боқии хусусиёт аст. Ба монанди касе, ки номҳо ва сифоти Худоро, ё ягон чизе аз муътақидоти фиристодаи Худоро дурӯғ бишморад.

Агар амали дил зоил гардад ва танҳо қавли дил боқӣ монад, имон бино бар нуқтаи назари ягонаи аҳли суннат, ба кулӣ зоил гардад. Чун амали қалб, яъне

муҳаббат ва итоат набошад, тасдиқ нафъе набахшад. Ҳамчунон, ки шайтон, Фиръави ва ашрофи қавми Нӯх, яхуд ва мушрикони эътиқод ба ростии паёмбар дар ниҳоуи ошқори худ иқрои доштанд ва мегуфтанд. Ӯ дурӯғгӯй нест, вале ба ӯ имон наорем ва пайрави ӯ нагардем Ҳам чунин тасдиқе онҳоро нафъе набахшад.

162: *С - Куфри бузург, ки аз миллати ислом хориҷ созад, иборат аз чанд қисм аст?*

Қ - Аз он чӣ гуфта шуд, маълум мегардад, ки куфри бузург бар чаҳор қисм аст: - Куфри нодонӣ ва дуруғшуморӣ, куфри сарпечӣ ва инқор, куфри инод (гарданшиканӣ) ва худро болотар аз он дидан ва куфри нифоқ.

163: *С - Куфри чаҳли тақзиб кадом аст?*

Қ - Он куфри зоҳир ва ботин бошад, чун ағлаби кофирони Қурайш ва дигар кофирони миллатҳои пешин. Худованд доир ба эшон фармуд:

﴿الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَمِمَّا أَرْسَلْنَا بِهِ
رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾

Касоне, ки китобро ва онро, ки бо паёмбарони худ фиристодем, дурӯғ мешуморанд зуд аст, ки бидонанд (Сураи Гофир: 70). Аз чоҳилон рӯй битоб (Сураи Аъроф: 199).

﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ
حَتَّىٰ إِذَا جَاءُ وَقَالَ أَلْكَذِبُ بِآيَاتِنَا وَلَمْ يُحِطُوا بِهَا عِلْمًا
أَمَّا ذَاكُمْ فَتَعْمَلُونَ﴾

Рӯзе, ки аз ҳар уммат дастае аз дурӯғшуморандагони оёти худро ҳашр намоем ва онҳо тақсим шаванд, чун биёянд, гӯяд: оё оятҳои маро дурӯғ шуморидед ва онро бо илми худ фаро нагирифтед, ё чӣ коре анҷом медед (Сураи Намл: 83-84).

Балки, дурӯғ шумориданд он чи илми онро фаро нагирифтанд ва таъвили он ҳанӯз эшонро наёмада (Сураи Юнус: 39).

164: С - Куфри чухуд кадом аст?

Қ - Он иборат бошад аз пӯшонидани ҳақ ва зоҳиран ба он гардан нафаровардан, аммо дар ботин онро доништан, чун куфри Фиръавн ва қавмаш бо Мӯсо (а) ва чун куфри Яҳуд ба ҳазрати Муҳаммад (с). Худованд доир ба куфри Фиръавн ва қавми ӯ фармуд:

﴿وَجحدُوا بِهَا وَأَسْتَيْقِنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا﴾

Ба он инкор варзиданд ва нафсҳои эшон ба он яқин дошт, ин ба сабаби ситампешагӣ ва худбахойӣ (Сураи Намл: 14). Дар бораи Яҳуд фармуд: Чун эшонро биёмад он чӣ доништа буданд, ба он кофир гардиданд (Сураи Бақара: 89).

﴿وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾

Ҳамоно дастае аз ишон ҳақро бипӯшонанд, дар ҳоле, ки ҳақ будани онро медонанд (Сураи Бақара: 146).

165: С - Куфри инод ва истикбор кадом аст?

Қ - Он иборат аст аз итоат нанамудани ҳақ ва иқро доштан ба он чун куфри шайтон, Худованд дар бораи ӯ мефармояд:

﴿إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾

Магар Иблис сар печид ва истикбор намуд ва аз кофирон буд (*Сураи Бақара: 34*). Дар имкони ӯ набуд, ки амри Худоро дурӯғ шуморад ва инкор намояд. Ӯ ба Худо эътироз намуд ва дар ҳикмати Худовандӣ ва адли ӯ таън ворид намуд. Оё ман ба он чи аз хоку лой офаридаӣ сачда менамоям? (*Сураи Исро: 61*). Ман на онам, то барои башаре, ки аз лои сафолмонанди аз гили бӯйгирифта ба вучуд омода, сачда намоям. (*Сураи Ҳичр: 33*)

﴿أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْنِي مِنْ نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾

Ман аз ӯ беҳтарам, маро аз оташ офаридаӣ ва ӯро аз гил (*Сураи Аъроф: 12*).

166: С - Куфри нифоқ кадом аст?

Ҷ - Он иборат аст аз адами тасдиқ ва амали қалб - зоил шудани тасдиқ ва амал ҳар ду аз дил дар ҳоле, ки зоҳиран чихати риё дар пеши мардум ба фармони шаръ гардан ниҳодан, чун куфри Абдуллоҳи мунофиқ ки сари Убай писари Салул ва пайравони ӯ. Худованд доир ба эшон фармуда:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ﴾

﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

﴿بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾

Баъзе аз мардум гӯянд, ба Худо ва ба рӯзи охират

имон овардем, вале дар хақиқат мӯъмин нестанд. Мехоханд бифиребанд Худоро ва дигар мӯъминоро, аммо чуз худ дигареро нафиребанд ва худ огоҳ набошанд. Дар дилҳои онон мараз бошад, пас Худой бар маразашон биафзояд ва азоби дардноке дар интизори ишон бошад, ба сабаби он ки дурӯғ мегӯянд. то Худованд бар ҳар чизе тавоност (*Сураи Бақара: 8-20*).

167: С - Куфри амалие, ки аз миллати ислом хариҷ нагардонад, кадом аст?

Ҷ - Ҳар гуноҳ ва маъсияте, ки шореъ номи куфрро дар мавриди он истифода намуда, аммо исми имон ҳанӯз бар анҷомдиҳандаи он боқист. Назири сухани паёмбар (с), ки фармуд: *Пас аз сари ман кофир магардед, ки гардани ҳамдигарро бизанед.*

Ва қавли ӯ (с): *Дашном додани мусалмон фисқ бошад ва куштори ӯ куфр. Куштори мусамонон якдигарро куфр хонда, ҳамдигаркушонро кофир номидааст.* Худованд низ фармуда:

﴿وَأِن طَآئِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا﴾

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ﴾

Агар ду тоифаи мӯъминон ба ҳам бичанганд, миёни онҳо сулҳ намоед, зеро ҳамонро мӯъминон бародарони якдигаранд, пас дар миёни ду бародар сулҳ созед (*Сураи Ҳуҷурот: 9-10*). Дар ин ҷо худ барои онҳо имон ва бародарии имониро қайд намуда, ин ду сифатро аз онҳо нафӣ накарда. Дар ояти қисос фармуд: *Касе ки варо гузошта шуд, ӯро чизе аз хуни бародараш, пас ҳукми ӯ*

пайравӣ кардан аст, ба некӯӣ ва расонидани хунбаҳост ба вай хушхӯӣ (*Сураи Бақара: 178*). Дар ин оят низ Худованд сифати бародарии имониро сабт намуда аст.

Паёмбар (с) низ фармуда:

لا يزني الزاني حين يزني وهو مؤمن، ولا يسرق حين يسرق وهو مؤمن،
ولا يشرب الخمر حين يشربها وهو مؤمن، والتوبة معروضة بعد

Зинокор ҳангоме зино мекунад ба он иқдом намекунад ва ҳол он ки ӯ мӯъмин бошад, Дузд, ҳангоме, ки медуздад, иқдом ба дуздӣ нанамояд ва ҳол он ки ӯ мӯъмин бошад. Ва ҳангоме шароб менӯшад, ба он иқдом нанамояд дар ҳоле, ки ӯ мӯъмин бошад. Ва дари тавба ҳанӯз боз аст. Дар ривояте: Ҳангоме даст ба куштан мезанад, накушад ва ӯ мӯъмин бошад. (Ҳадис дар “Саҳиҳайн” омадааст).

Ва инчунин ҳадиси АбуЗар низ дар ин мавзӯъ, ки паёмбар фармуд:

ما من عبد قال لا إله إلا الله ثم مات على ذلك إلا دخل الجنة، قلت
وإن زنى وإن سرق قال: وإن زنى وإن سرق ثلاثاً ثم قال في الرابعة
على رغم أنف أبي ذر

Ҳар бандае Ло илоҳа иллалоҳ бигӯяд ва бар ҳамин хотима аз ҷаҳон чашм пӯшад, дохили ҷаннат гардад. Гуфтам Агарчӣ зино намояд ва ҳам дуздӣ намояд? Фармуд: Агарчӣ зино намояд ва дуздӣ кунад. Се навбат ва дар навбати ҷаҳорум иловд намуд: Бар хилофи хости Абузар. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Ҳадис далолат бар он дорад, ки мутлақи имон ба таври кулӣ аз зонӣ, дузд, шаробхор ва қотил хафе

накарда - яъне хамроҳ бо тавҳид ба куллӣ зоил нагардад, зеро агар имон ба куллӣ зоил мешуд, паёмбар ба духули ҷаннат барой гӯяндаи **Ло илоҳа иллаллоҳ** ба вучуди олуда шудани он ба гуноҳон, мужда намедод. Даринҷо танҳо коста ва захъиф шудани имон ва зарар дидани камоли онро ирода намуда аст. Аммо вақте банда муртакиби ин гуноҳон гашт, дар ҳоле, ки онҳоро ҳалол бишморад, ки мучиби такзиби Қуръон ва Расули Худо (с) бошад, дар ин сурат кофир шавад, балки ба муҷарради эътиқод ба ҳалол будани он гуноҳон, ҳарчанд иқдом ба чизе аз онҳо накарда бошад, ҳам, кофир гардад, зеро дар ин сурат **ӯ** ҳароми Худоро ҳалол шуморидааст.

168: *С - Агар гуфта шавад: Оё саҷда пеши бут, таҳқири Қуръон, дашноми паёмбар (с), динро ба шӯхӣ гирифтани ва монанди инҳо аз куфри амалӣ ҳастанд, ҳамон гуна, ки ба чашм мерасад?*

Агар чунин аст, пас чаро аз дин хориҷ созанд? Дар ҳоле, ки шумо куфри хурдро ба амалӣ таъриф намудед?

Ҷ - Бидон, ки ин чаҳор амал ва монанди он танҳо аз ҷиҳати он ки таквини ҷаворих, шабоҳат ба куфри амалӣ доранд, вале, дарвоқеъ аз куфри амалӣ набошанд ва ин аъмол вақте аз инсоне сар мезананд, ки амали дил, аз қабиле ихлос, ният, муҳаббат ва фармонпазирӣ ва ғайра зоил шуда бошад. Инҳо дар зоҳир ба куфри амалӣ шабех бошанд ҳам, ногузир мучиби куфри эътиқодӣ бошанд, ин аъмол танҳо аз мунофиқи аз дин рӯйгардонида ва кофири муъонид содир шаванд. Мунофиқонро дар *газваи Табук* ба гуфтани сухани худ ҳамин эътиқод водошт. Гуфтанд **калимаи куфрро ва пас аз исломи худ кофир гардиданд ва қасд карданд, он чӣ ноил нагардиданд** (*Сураи Табба: 74*).

Ва сухани эшон:

﴿ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَءَايَاتِهِ وَرَسُولِهِ
كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ ﴾

Саргарм ва фурурафта будем ва бозй мекардем. Бигӯй, оё ба Худо, оятҳои ӯ ва фиристодаи ӯ истехзо ва бозй мекардед. Дигар узре махоҳед пас аз имонатон кофир гардидед (*Сураи Тавба: 65-66*).

Ғайри ин, мо куфри хурдро ба куфри амалӣ ба таври мутлақ таъриф нанамудем, балки онро ба амалии маҳзе таъриф намудем, ки эътиқодно ба дунбол надошта бошад ва муҳолифи қавлу амали дил набошад.

169: С - Корҳое, аз қабиле зулми муваккал ситам, фусуқ ва нифоқ ба чанд қисм тақсим мешаванд?

Ҷ - Ҳар кадоми онҳо ба ду қисмӣ ҷудо шаванд. Бузург, ки он куфр аст ва хурд, ки поёнтар аз куфр аст.

170: С - Намунае аз зулми бузург ва зулми хурд кадом аст?

Ҷ - Намунаи зулми бузургро Худованд дар қавли худ зикр намудааст:

﴿ وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ
فَأِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾

Аз ғайри Худо махон онеро, ки натавонад расонидани нафъе бар ту ва на зиёне дорад. Агар чунин намой, пас, ту аз зулмонӣ (*Сураи Юнус: 106*). Хамоно

ширк зулми бузург аст (*Сураи Хуҷурот: 7*). Албатта, касе бузургни Худо ширк биёварад, Худояш бар ӯ чаннатро харом гардонад ва оташ оромгоҳи ӯ бошад ва золимон мададгоре надоранд (*Сураи Нисо: 142*).

Намунаи зулме, ки поинтар аз ин аст, худованд дар боби талоқ онро зикр намуда:

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يُخْرِجَنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُّبِينَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾

Аз Парвардигори худ битарсед. Онҳоро, (занҳои талоқшударо) аз хонаҳояш берун насозед, магар вақте фоҳишаи ошкоре анҷом диҳанд. Инҳо худуди Худо бошанд. Касе аз худуди Худо таҷовуз намояд, бар нафси худ зулм раво доштааст. Онҳоро барои зарар расонидан нигоҳ мадоред, то таҷовуз намоед. Касе чунин кунад, бар нафси худ зулм раво доштааст. (*Сураи талоқ: 1*)

171: С - Намунаи фисқи (бадрафторӣ) бузург ва фисқи хурд кадом аст?

Ҷ - Намунаи фисқи бузург фармудаи худованд дар ин оят: Мунофикон ҳамонро фосиконанд (*Сураи Тавбаб 67*). Магар Иблис аз тоифаи чин буд, пас аз амри Парвардигораш фиск варзид (*Сураи Қаҳф: 50*).

﴿وَنَجِّنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبِيثَ
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَسِيقِينَ﴾

Ва ўро начот додем аз дехе, ки аҳли он ба палидиҳо даст мезад. Эшон ҳамоно қавми баду фосиқ буданд (*Сураи Анбиё: 74*).

Намунаи фусуке, ки поинтар аз ин аст, дар боби казф (тухмат) зикр гардидааст: Ҳаргиз шаҳодати ишонро қабул нафармояд ва ононанд ҳамоно фосиқон (*Сураи Нур: 4*).

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن جَاءَهُمْ فَاسِقٌ بِنِيءٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلٰى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ﴾

Эй мӯъминон, агар фосиқе кадом хабаре пеши шумо овард, онро таҳқиқ намояд, то қавмеро надониста зараре расонед ва бар кардаи худ пушаймон бигардед (*Сураи Ҳуҷурот: 6*). Ривоят аст, ки ин оят дар бораи Валид писари Уқба нозил шудааст.

172: С - Намунаи нифоқи бузург ва нифоқи хурд кадом аст?

Ҷ - Намунае аз онро дар оятҳои аввали сураи Бақара гуфтем. Намунаи дигар чун қавли Худованд:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ﴾

Албатта, мунофиқон меҳаҳанд Худоро бифиребанд, вале Худо фиребандаи онхост. (*Сураи Нисо: 142*).

Қавли ӯ:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾

Мунофиқон ҳамоно дар табақаи паёнтарини оташ бошанд (*Сураи Нисо: 145*).

﴿ إِذَا جَاءَكَ الْمُنْفِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
 إِنَّكَ لَرَسُولُهُ، وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنْفِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴾

Чун мунофиқон ба назди ту биёянд, гӯянд: шаҳодат медиҳем, ки ту Расули Худоӣ. Худо худ медонад, ки ту расули ӯ ҳастиву шаҳодат медиҳад, ки мунофиқон ҳамоно дурӯғгӯенанд (*Сураи Мунофиқун: 1*).

Намунаи нифоқи поинтар аз ин дар сухани паёмбар (с) зикр гардидааст:

آية المنافق ثلاث إذا حدث كذب وإذا وعد أخلف
 وإذا ائتمن خان

Аломати мунофиқ се аст: Чун сухан гӯяд, дурӯғ гӯяд ва чун ваъда намояд хилоф намояд ва чун назди ӯ амонате гузошта шавад, хиёнат кунад. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Дар ҳадиси дигар омада:

Аломати мунофиқ чаҳор аст, касе ки он чаҳор аломат дар ӯ мавҷуд бошад, мунофиқ бошад.

173: С - Ҳукми сеҳр ва соҳир чист?

Ҷ - Сихр вучуди ҳақиқӣ дорад, яъне дар ҳақиқат вучуд дорад ва таъсири он мувофақат (мусодиф омадан) намояд бо тақдири кавнӣ. Худованд фармуд:

﴿ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ
 وَمَا هُمْ بِضَاكِرِينَ بِهِ، مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ﴾

Одамоне аз он ду (Ҳорут ва Морут) биёмӯзанд чизе

(сеҳре), ки миёни мард ва ҳамсараш бо он чудой андозанд. Ва эшон ба он илми худ ҳеч касро зараре натавонанд бирасонанд, магар бо изни Худованд (Сураи Бақара: 102). Яъне, бо тақдири кавний ва бо иродаи офариниши \bar{y} , сеҳр таъсир расонад. Дар ҳадисҳои саҳиҳ низ таъсири он собит шудааст. Аммо соҳир, агар сеҳре кунад, аз чумлаи чизҳое, ки шайтонҳо илқо намудаанд, чи тавре дар ояти сураи Бақара омада, он соҳир кофир бошад. **Ҳеч касро он ду чизе таълим надиханд то он ки ба \bar{y} бигӯянд: Ҳамоно мо фитна (озмоиши бандагон) ҳастем, пас кофир магард - яъне бо омӯзиши сеҳр аз онҳо - то - ва меомузанд он чизе, ки ба зарари эшон бошад, на ба нафъи онҳо. Ва дар ҳақиқат донистанд, ки ҳар касе сеҳро барои худ бихарад, дар охираат ҳеч баҳрае надорад.** (сураи Бақара -102)

174: С - Ҳадди (ҷазо)-и соҳир чист?

Ҷ - Тирмизӣ аз Ҷундун ривоят намудаанд, ки паёмбар (с) фармуд:

حد الساحر ضربه بالسيف

Ҳадди соҳир задани гардани \bar{y} бошад. (Ба ривояти Тирмизӣ ва Бухорӣ)

Баъзе асҳоби паёмбар ва баъди он дар ҳадди соҳир ба ҳамин ҳукм амал намудаанд. Қавли имом Молик низ бар ҳамин аст. Имом Шофеъӣ (р) фармуд: *Соҳир агар сеҳраш ба дараҷаи куфр бирасад, кушта шавад, аммо агар ба он ҳад нарасад ва поинтар аз куфр бошад, кушта нашавад, ҷазои поинтар аз қатл дода шавад.*

Қатли соҳир аз Умар (р), писари \bar{y} Абдуллоҳ, духтараш Ҳафса, аз Усмон ибни Аффон (р), аз Умар ибни Абдулазиз (р) ва аз имом Аҳмад ва ҳазрати имом Абуҳанифа

раҳимаҳумуллоҳ собит шудааст.

175: *С - Нашра (кушодани сеҳр, ва дур сохтани таъсири он) чист ва ҳукми он кадом аст?*

Қ - Нашра кушодани сеҳр аз сеҳршудааст, Агар кушодани сеҳр боз ба сеҳри дигаре монанди он бошад, пас он низ аз амали шайтон аст. Аммо агар бо руқяҳо ва дуъоҳои машруъа (дар шариат ҷоиз) бошад, ҳеҷ ишколе надорад.

176: *С - Руқяҳо ва дуъоҳои машруъа кадомҳо ҳастанд?*

Қ - Он дуъоҳое мебошанд, ки соф аз Қуръон ва Аҳодиси набавӣ гирифта шуда ва агар бо забони арабӣ бошанд, афзал аст. Роқӣ (азоимхон) ва муртақӣ (марде, ки азоим хонда шавад) муътақид бошанд, ки таъсири он ба изни Хӯдованд аст. Паёмбар (с) - ро ҳазрати Ҷабраил руқя (дуъо ва азоим) хонд. Паёмбар худ низ (шуморе чанде) аз саҳобагонро руқя хонд ва руқяхонии онҳоро таъйид намуд ва ҳатто гирифтани музд бар онро ҷоиз донист.

177: *С - Руқяҳои мамнуъа кадомҳоянд?*

Қ - Он азоимҳое, ки аз Қуръон ва Аҳодиси набавӣ набошад, он аз амали шайтон аст, ҳамон гуна, ки бисёри дачҷолҳо, найрангбозон ва ақлрабоён мекунанд. Баъзе аз мардум аз китобҳои ҳайкалнависӣ ва тилисм чун “Шамсул-маъориф” “Шумусу-л-анвор” ва ғайри онҳо, китобҳо ва навиштаҳое, ки сохта ва кори дасти душманони ислом буда, ҳеҷ ба он тааллуқ надорад, истифода менамоянд. Ин мавзӯро дар шарҳи “Суллам” баён намудаем. Ҳамчуноне дар байни мусалмонони порсигӯ “Канзу-л-Хусайн”, “Тилисми Искандарӣ” – шарҳи муҳаррир.

178: С - *Ҳукми овеза (чизҳои ба дасту гардан овехташаванда ба эътиқоди нафъи онҳо)* чун мӯҳра, ресмон, ҳалқа, ришта, садаф ва гайри он чист?

Ҷ - (Аз чумла, баъзе мардум ба гардани кӯдакони худ мӯҳраи кабуд меовезанд, ба ин эътиқод, ки онҳоро аз чашми бад нигоҳ медорад, ё сурати кафи даст, ки дар даруни он сурати чашм бошад, ба гардани онҳо меовезанд ва гӯё аз ҳасад нигоҳ медорад. Баъзеҳо наъли аспро ба дари хона ё боғи худ меовезанд. Инҳо ҳама ширк мебошанд, агар соҳибаш эътиқод намояд, ки онҳо таъсире доранд, ки тақдири Худоро бармегардонанд).

Паёмбар (с) фармуд:

من علق شيئاً وكل إليه

Ҳар кас чизе бар худ биёвезад, ба ҳамон чиз вогузор гардад. (Ба ривояти Тирмизӣ ва Аҳмад)

Он ҳазрат дар баъзе сафарҳояш нафареро масъул кард, то дар гардани шутурон ресмон ё овезае набошад. Ва фармуд:

إن الرقي والتائم والتولة شرك

Албатта, азоими гайри маишуъа, мӯҳра ва дигар овеза ва гармсозии миёни мурду зан ширк аст. (Ба ривояти Абудовуд ва Аҳмад)

Ва фармуд: *Касе овезае биёвезад, Худой корашро нотамом бигзорад ва касе садафе биёвезад, Худой хайреро барои ӯ нагзорад.*

Дар дигар ривоят:

Ҳар кӣ овезае биёвезад, воқеан ба Худо ширк овардааст. (Ба ривояти Аҳмад)

Паёмбар (с) дар дасти марде ҳалкаи мисинеро овезон дид, аз ӯ пурсид: *Ин чист? Он мард гуфт: Аз воҳина (дарди камар ва шонаҳо ҳамчунин заъифии бадан) аст. Он ҳазрат фармуд: Аз дастат бикаши онро, зеро он гайр аз ваҳн (сусти ва нотавонӣ) чизе барои ту наафзояд. Агар ҳамин ҳалқа ба дастат аз дунё чашиш пӯшиӣ, ҳаргиз растағор нагарди.*

Ҳузайфа (р) риштаеро аз дасти марде канд ва ин оятро хонд: *Бештари онҳо ба Худо имон наёваранд, магар онҳо мушрик бошанд (Сураи Юсуф: 106).* Саъид ибни Ҷубайр (р) фармуд: *касе овезаеро аз гардани инсоне биканад, гӯё бандае озод сохта бошад.*

179: С - Агар овеза аз Қуръон ё аз суханони паёмбар (с) бошад, чӣ ҳукм дорад?

Ҷ - Ҷоиз будани он аз баъзе аҳли салаф ривоят шудааст. Аммо бештари онҳо ҷонибдори манъи он буданд, чун Абдуллоҳ бин Аким, Абдуллоҳ ибни Амр, Абдуллоҳ ибни Масъуд ва тобеъони ӯ (р). Манъи он авлотар аст, зеро Қуръон аз беқадри ва бе эҳтироми маҳфуз монад, чун гоҳо баъзе ба таҳорат онро бо худ гиранд. Аз ин рӯ чун гайри онро низ биёвезанд, аз эътиқоди наравое ва аз илтифоти дилҳо ба сӯи гайри Худо пешгириӣ шавад.

180: С - Ҳукми коҳинон (фолбинон) чист?

Ҷ - Коҳинон аз ҷумлаи тоғутҳо (шайтонҳо) бошанд. Онҳо дӯстони шайтонҳо мебошанд, ки ба онҳо илқо менамоянд (суханҳо ва корҳоеро дар фикри онҳо меафкананд). Худованд фармуд:

﴿وَإِنَّ الشَّيْطَانَ لِرُوحِكَ إِلَىٰ أَوْلِيَآئِهِ﴾

Ҳар ойна шайтон ба дӯстони худ роҳхо нишон диҳанд ва чизҳое биёмӯзад (*Сураи Анъом: 121*).

Илқо ва талқин намоянд. Бар дӯстони худ фуруд оянд ва хабареро, ки дуздиданд, ба эшон талқин намоянд ва бо он садҳо дурӯғро ҳамроҳ намоянд. Худованд фармуд:

﴿هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ
يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ﴾

Оё шуморо огоҳ созам, ки шайтонҳо бар чӣ касоне фуруд оянд. Бар ҳар дурӯғгӯи гунаҳкоре (тӯҳматгар ва дар гуноҳ намудан бебок). Онҳо сухан бихоҳанд дузданд ва бештари онҳо дурӯғгӯён ҳастанд (*Сураи Шӯъаро: 221-223*).

Дар ҳадиси “Ваҳй” аз паёмбар (с) омадааст: *Пас онро сухандузде (шайтонҳое, ки дар осмон кӯшиш мекунанд, то аз даҳони фариштагон хабаре ё амр ё маълумоте доир ба рӯйдоди ҳодисаеро бидузданд ва бо дӯстони худ дар замин бирасонанд) мешунавад ва ба шайтони баъдӣ мерасонад. Ҳамчунин рӯи ҳам ҷой гирифтаанд. Нафари боло ба поини худ ва он боз ба поинтар ҳамчунин то онро ба забони соҳир ё коҳине бирасонанд. Баъзеро неш аз расонидани хабар оташпора даррасад, нобуд созад ва баъзеи онро дар норасида, хабарро ба нуқтаи лозим бирасонад ва бо он садҳо дурӯғро ҳамроҳ намояд.*

Ҳамчунин аст фол дидан бо кашидани хатҳое дар рӯи регу кум, ки онро илми рамл гӯянд ва ғайри инҳо.

181: С - Ҳукми касе ки коҳинро тасдиқ намояд, чӣ бошад?

Ч - Худованди бузург фармуд:

﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾

Бигӯй! Онон, ки дар осмонҳо ва заминанд, ғайбро надонанд чуз Аллоҳ (*Сураи Намл: 65*). Калидҳои ғайб ҳама назди ӯст, онро чуз ӯ касе надонад (*Сураи Анъом: 59*).

﴿أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُمُونَ﴾

Ё ғайб дар назди онон аст ва онро навишта истодаанд? (*Сураи Қалам: 47*). Ё илми ғайб назди ӯст ва ӯ хамаро дида истодааст? (*Сураи Наҷм: 35*).

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

Худованд медонад ва шумо намедонед (*Сураи Бақара: 216*).

Ҳазрати паёмбар (с) фармуд:

من أتى عرفاً أو كاهناً فصدقه بما يقول فقد كفر بما

أنزل على محمد ﷺ

Касе ба назди фолбин ва коҳине биравад ва гуфтаҳои ӯро тасдиқ намояд, воқеан ба он чӣ бар Муҳаммад (с) нозил гардида, кофир шудааст.

(Ба ривояти Абудовуд ва Аҳмад)

Ва фармуд: *Касе ба назди фолбине биравад ва аз чизе ӯро савол намояд ва ӯро дар гуфтаҳои тасдиқ намояд, чихил шабонарӯз намози ӯ қабул нагардад.* (Ба ривояти

Муслим ва Аҳмад)

182: С - Ҳукми пешгӯиҳои мунаҷҷимон чист?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَالْبَحْرِ﴾

Ӯст он Худой, ки ситорагонро барои нафъи шумо биёфарид, то дар торикиҳои обу хушкӣ бо истифода аз чихатҳои ҷойгиршавии онҳо роҳи худро биёбед (*Сураи Анъом: 97*).

﴿وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ﴾

Осмони дунёро ба ситорагон зиннат додем ва онҳоро барои нобуд сохтани шайтонҳо оташпораҳои гардонидем (маркази оташ борҷ) (*Сураи Мулк: 5*). Ситораҳо тобеъгардониде ба амри ӯянд (*Сураи Наҳл: 12*).

Паёмбар (с) фармуд: *Касе шуъбае аз нучумро (илми пешгӯӣ аз рӯи ситорагон ва аҷроми осмонӣ) фаро гирад, шуъбае аз сеҳрро фаро гирифта, ҳарҷӣ зиёдтараш зиёдтар аз он бошад.*

Ва фармуд:

إنما أخاف على أمتي التصديق بالنجوم والتكذيب
بالقدر وحيث الأئمة

Бар умматам аз он бим дорам, ки ба нучум тасдиқ намоянд ва тақдирро дурӯғ шуморанд ва пешвоёни он ситамгор бошанд. (Ба ривояти имом Аҳмад ва Табронӣ)

Ибни Аббос дар бораи қавме, ки илми Абҷад менависанд ва аз он пешгӯиҳои менамоянд, ё дар нучум

менигаранд, фармуд: *Касе ба ин корҳо даст мезанад, дар назди Худо барояш баҳрае набошад. Қато да (р) фармуд: Худованд ситорагонро барои се чиз офаридааст: барои ороиш ва зиннати осмон; оташпорае барои дафъи шаётин ва нишонаҳое барои роҳ ёфтан дар торикиҳо. Пас касе гайри инро мегӯяд ва маъноҳои дигаре бигирад, насиби илми худро бар ҳадар додааст ва худро дар он чи ба илмиш нагунҷад, такаллуф додааст.*

183: С - Ҳукми истисқо ба анво (аз ситорагон борон ва об хоستان) чист?

Ч - Худованд фармуд:

﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾

Дурӯғро насиби худ мегардонед (Сураи Воқеъа: 82).

Паёмбар (с) фармуд:

أربع في أمي من أمر الجاهلية لا يتركوهن: الفخر بالأحساب
والطعن في الأنساب والإستسقاء بالأنواء والنياحة

Чаҳор амре аз умури чоҳилият дар уммати ман боқӣ монда, ки онр ҳеҷ тарк намекунад: Фахр намудан ба падарон таън задан дар насабҳо, аз ситорагон борон хоستان ва навҳа намудан. (Ба ривояти Муслим ва Аҳмад)

Ва фармуд: Худованд гуфтааст: Қисме аз бандагонам ба ман имон дошта бошанд ва қисме кофир бошанд.

Касе гуфт ба фазлу раҳмати Худо борон бар мо биборид, ӯ ба ман имон дошта ва касе гуфт, ки аз таъсири фалон ва фалон ситораву бурҷ бар мо борон борид, ӯ ба ман кофир гашта, ба ситора имон овардааст.

184: С - *Ҳукми аз баъзе паррандагон ва ҳайвонот фоли бад бардоштан чист ва онро чи бартараф созад?*

Қ - Мардумоне дар қадим ва алҳол низ парида рафтан ва омадани баъзе паррандагон ё садои онҳо, чун зоғи сиёҳ ва овози он, гурба ва гайраро Фоли бад мегиранд ва гумон мекунанд, ки дигар он рӯз ва корашон барор наёбад ва ё ба фалокату нохушия рӯ ба рӯ шаванд. Аз ин ҷиҳат он кори худро дигар дунбол намекунанд. Ин гуна эътиқод аз назари ислом нодуруст буда, ширк ба ҳисоб ояд. Балки банда бояд ба Худо таваккал намуда, ба дунболи мақсади худ равон гардад (*аз хошия*).

Худованд фармуд:

﴿أَلَا إِنَّمَا طِئِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ﴾

Бидон, ки тоғри онҳо ҳамано пеши Худост (*Сураи Аъроф: 131*). Яъне он фоли баде, ки аз чизе ё касе мегиранд ва гӯё аз шумии он ба ишон мусибат ва сахтӣ расид, дуруст набошад, балки тамоми мусибатҳо ва сахтиҳо аз ҷониби Худост.

Паёмбар (с) фармуд:

لا عدوى ولا طيرة ولا هامة ولا صفر

Адво (сирояти бемор ба солим), тияра (парвозе, ки онро ба фоли бад гиранд), ҳома (чугзе, ки дар харобаҳо мегардад) ва сафар (яъне моҳи сафар) дуруст набошанд. Яъне бо ин чизҳо фол задан гуноҳ мебошад. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Ва фармуд: *Тияра ширк аст, тияра ширк аст.* Ибни Масъуд фармуд: *Ҳар кадоми мо шояд гирифтори тияра*

шавем, аммо Худованд онро бо таваккул бартараф намояд.

Имом Аҳмад аз Абдуллоҳ ибни Амр ривоят намудаанд: *Касеро тияра аз хост ва мақсадаш боздорад, ӯ ба Худо ширк оварда бошад. Гуфтанд, пас каффорати он чист? Фармуд: Ин ки бигӯй: Бор, Худоё! Ҳеҷ хайре набошад, ҷуз хайри ту ва ҳеҷ тайре (паррандае, ки ба он фоли бад бинанд) набошад, ҷуз тайри ту ва ҳеҷ худое набошад гайри ту.*

Ва он ҳазрат фармуд:

أصدقها الفأل ولا ترد مسلماً فإذا رأى احدكم ما يكره فليقل:
اللهم لا يأتى بالحسنات إلا أنت ولا يدفع السيئات إلا أنت ولا
حول ولا قوة إلا بك

Ростарини онҳо фоли хайр бошад ва бояд мусалмонро аз роҳаш бознадорад. Агар касе аз шумо чизи нохушро дид, бигӯяд: БорХудоё, хубихоро наёварад ҷуз т ва бадихоро бартараф насозад ҷуз ту ва ҳеҷ тавоноӣ ва қуввате набошад ҷуз бо кӯмаки ту. (Ба ривояти Абудовуд)

185: С - Ҳукми чаши кардан ва чаши расондан кадом аст?

Ҷ - Паёмбар (с) фармуд:

العين حق

Чашм расонидан ҳақ аст, яъне таъсири чаши бад воқеъият дорад. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Он ҳазрат рангу рӯи духтаракеро парида ва тағйирёфта дид, гуфт: Ӯро руқя намоед, ки ӯро чаши расидааст. Ойиша (р) мефармояд: Паёмбар (с) барои бартараф намудани таъсири чаши ба хондани руқя амр

намуд. Ва фармуд: *Руқя танҳо барои дафъи таъсири чашм ва таб хонда мешавад.*

Чашми бад низ бо изни Худованд ва бо мусодиф омадан ба қадари ӯ таъсир намояд.

Бисёри аҳли салаф ояти Худоро ба ҳамин маънӣ тафсир кардаанд.

﴿وَأَن يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَرِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ
وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ﴾

Ва наздик аст, онон ки кофир шудаанд, туро бо чашмони худ, аз пой дароваранд, хангоме зикрро шуниданд (Сураи Қалам: 51).

186: С - Маъсиятҳо (гуноҳон) ба чанд қисм ҷудо шаванд?

Ҷ - Ба ду қисм тақсим шаванд: сағоир (сагира-хурд), ки сайиот (гуноҳони хурд) гуфта шаванд ва кабоир (кабира-калон), ки мубикот (гуноҳони бузурги ҳалокатовар) гуфта шаванд.

187: С - Сайиот (гуноҳони сагира) чи гуна шуста шаванд?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿إِن تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نَكَفَرْنَا عَنْكُمْ
سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مَدْخَلًا كَرِيمًا﴾

Агар аз гуноҳони кабира, ки манъ шудаед, дурӣ намоед, сайиоти (гуноҳони хурд) шуморо биёмурзем ва ба даромадгоҳи хубе дохил гардонем (Сураи Нисо: 31).

﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾

Хубиҳо дар ҳақиқат бадихоро бишӯянд (*Сураи Ҳуд: 114*). Худованд баён намуд, ки бо дурӣ чустан аз гуноҳони кабира ва анҷом додани ҳасанот хубиҳо, гуноҳони хурди банда шуста шаванд.

Дар ҳадис низ омада: *Аз дунболи бадӣ хубие анҷом бидеҳ, то он бадиро маҳв созад.* (*Аҳмад ва Тирмизӣ*)

Дар дигар ҳадисҳо омада: *Пурра ба ҷои овардани вузӯ дар вақти сахтиву сардӣ, ба сӯи масҷидҳо қадам ниҳодан бапой доштани намозҳои панҷгона, ҷумъа то ҷумъа, рамазон, шабҳои онро ба намоз зинда доштан, шабзиндадорӣ намудан дар шаби қадр, рӯзаи рӯзи ошуро ва дигар тоъатҳо ҳама каффорати гуноҳон ва хатоҳо бошанд.*

Дар он аҳодис ҳамчунин қайд гардида, ки ҳамроҳ бо дурӣ намудан аз гуноҳони кабира бошанд. Яъне шарт аст, ки дар баробари анҷоми ҳасанот, аз гуноҳони кабира дурӣ намояд, то гуноҳони сағираш бахшида шаванд.

188: С - Гуноҳони кабира кадомҳоянд?

Ҷ - Дар баёни маънои мазбути он миёни саҳобаи киром ва тобиён чанд қавл аст.

Гуфта шуда: *Кабира ҳар гуноҳест, ки бо муртакиб шудани он ҷазои шаръӣ лозим шавад.*

Гуфта шуда: *Кабира ҳар гуноҳест, ки ба дунболи он лаънате ё хашме, ё оташе ва ё кадом уқубате зикр гардида.*

Гуфта шуда: *Кабира ҳар гуноҳест ки аз бепарвоӣ ва камтаваҷҷуҳии соҳиби он нисбат ба дин ва аз*

камтарсии ӯ аз Худо хабар диҳад.

Дар ҳадисҳои сахҳ бисёре аз гуноҳони кабира номбар шуда ва дараҷаи ҳар кадоми он аз якдигар фарқ намоянд.

Қисме аз он куфри бузург (аз дин хориҷкунанда) бошанд, чун: ширки ба Худо ва сеҳр. Қисме гуноҳ ва бадкории бузурге бошад, вале дар дараҷаи поинтар аз куфр, чун: куштани нафсе ба ноҳақ, гурехтани рӯзи ҷанг аз майдони ҷанг, рибохорӣ, хӯрдани моли ятим, дурӯғ гуфтан ва тӯҳмат задан, бӯҳтон ба занҳои покдоману мӯъмин, шаробхорӣ, нофармонию падару модар ва ғайри инҳо.

Ибни Аббос (р) гуфтааст, ки онҳо аз ҳафт дида ба ҳафтод наздиктаранд. Бо ҷустуҷӯ ва таҳқиқ дар бораи гуноҳоне кабира, бо он таъриф дода шудааст, мебинем ки аз ҳафтод хеле зиёдтаранд.

189: С - Тамоми сағоир ва кабоир бо чи шуста шаванд?

Ҷ - Тамоми онҳо бо тавбаи Насух шуста шаванд. Худованд фармуд:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ
أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾

Эй касоне имон овардаед, ба сӯи Худованд, тавбаи насух намоед, шояд Парвардигоратон аз сайиоти шумо

гузашт намояд ва шуморо дохили боғҳои бихишт гардонанд, боғҳои, ки аз зери дарахтони он нахрҳо ва обҳои равонанд (Сураи Таҳрим: 8). Магар касе, ки тавба намуд ва имон овард ва амали накӯ анҷом дод, пас Худояшон бадихони эшонро ба ҳасанот табдил намояд (Сураи Фурқон: 70).

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ شَيْءٍ يُصِرُّ عَلَيْهِمْ إِلَّا أَنْ يَرِجَهُمْ فِي سَعْيِهِمْ فَأُولَٰئِكَ جَزَاءُ الْفَاعِلِينَ﴾

Ва касоне, ки чун бадкорие ба амал оварданд, ё бар худ зулме раво доштанд, Худойро ба ёд оварданд ва барои гуноҳони худ аз ӯ омуриш хостанд ва кист, ки гуноҳонро биёмурзад чун Худо ва исрор наварзиданд дар гуноҳи худ дар ҳоле, ки онҳо медонистанд. Ошонро подош омуриши Парвардигорашон бошад ва ҷанноте, ки аз зери дарахтони он нахрҳо ва обҳои равонанд (Сураи Оли Имрон: 135-136).

Паёмбар (с) фармуд:

التوبة تجب ما قبلها

Тавба мо кабли худро қатъ намояд, яъне ҳар гуноҳе, ки пеш аз он содир шуд, инсонро аз он халос созад. (Дар тафсири Ибни Касир ба ҳамин шакл ривоят шуда)

Ва фармуд: Худованд ба тавбаи бандонаш хурсандтар аз он гардад, ки марди шутургумкарда бо ёфтани шутураш гардад. Ӯ таъом ва шароби худро ба шутураш бор намуд ва биёбони беобу алафе расид. Аз он

поин омад, то муддате рафъи хастагӣ намояд, Сар бар замин ниҳод ва ба хоб рафт. Пас аз замоне сар бардошт ва аз шутуру бораи асаре наёфт. Чанде дар ҷустуҷӯи он ҷаҳд намуд, вале ҷуз ташнагӣ ва гармӣ чизе ба даст наёвард. Ба ҷои худ бозгашт ва ба хоб рафт. Ин навбат сар бардошт ва шутурро бо бор пеши худ дид. (Бухорӣ ва Муслим)

190: С - Тавбаи Насуҳ чист?

Ҷ - Тавбаи содиқона ва самимие, ки дар он се хислат ҷамъ оянд:

1) Аз гуноҳи пешин ба кулли даст шустан

2) Аз содир намудани он надомат ва пушаймонӣ намудан

3) Азми росих бар он, ки дигар ба он гуноҳ барнагардад

Агар зулму ноадолатие нисбат ба мусалмоне бошад, аз он то ҳадди имкон биҳил пурсад, зеро рӯзи қиёмат ба он дархост шавад ва ҳисоб бисупорад ва қасоси он аз ӯ ситонда шавад, агар имрӯз биҳили онро нахоҳад.

Инҳо мазолиме ҳастанд, ки тааллуқ ба ҳаққи бандагон доранд ва Худо чизе аз онро воғузур насозад. Паёмбар (с) фармуд: *Пеши касе агар аз бародараш мазламае бошад, имрӯз биҳили онро бипурсад, қабл аз он ки дигар дирҳаму диноре набошад. Агар ҳасаноте дошта бошад, аз он гирифта ба он ҳақдор дода шавад ва агар набошад, аз бадиҳо ва гуноҳони ӯ гирифта ба ин бор карда шавад.*

191: С – Муддати тавба дар ҳаққи ҳар фард кай катъ гардад, яъне кадом вақт дари тавба баста шавад?

Ҷ - Худованд фармуд:

﴿ إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ
 ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ
 اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾

Ба таҳқиқ пазируфтани тавба бар Худост, барои онон, ки нодониста даст ба бадие заданд ва гуноҳ содир намуданд, сипас ба зудӣ тавба намуданд. Пас, Худой тавбаи ононро бипазирад ва Худованд доно ва боҳикматаст (*Сураи Нисо: 17*).

Саҳобаи паёмбар (с) назари воҳид бар ин доранд, ки дар ҳар коре, ки банда маъсияти Худоро намояд, аз рӯи ҷаҳолат ва нодонӣ бошад, хоҳ амдан бошад, ё саҳван ва ҳар чизе пеш аз марг анҷом бигирад, зуд ба шумор ояд. Он ҳазрат фармуд:

إن الله يقبل توبة العبد ما لم يغرغر

Худованд тавбаи бандаи худро то даме ки ҷон ба гулӯяш нарасида, бипазирад. (*Ба ривояти Тирмизӣ ва ибни Моҷа*)

Аммо он дам, ки фариштаи маргро ба болини худ дид, ҷон дар сина тангӣ намуд ва ба ҳалқум расид, дигар на тавба пазируфта аст ва на ҷудой асту на раҳой. На вақти халос асту гурез (*Сураи Сод: 3*). Тавба пазируфта набошад аз онон, ки даст ба бадихо заданд ва гуноҳоне содир намуданд, то он ки марг бар сари болини кадоме онон ҳозир гардид, бигӯяд: Акнун тавба кардам (*Сураи Нисо: 17*).

192: С - Тавба аз умри дунё кай қатъ гардад? Яъне дари тавба бар рӯи дунё комилан кай баста гардад?

Ч - Худованд фармуд:

﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَوَ تَكُنْ
ءَامَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا﴾

Он рӯз, ки баъзе нишонаҳо ва оёти Парвардигорат биёяд, дигар ба ҳеч нафсе имони ӯ нафъе набахшад, агар қабл аз он лаҳза имон наёварда бошад ва ё дар имони худ хайре ба даст наёварда бошад (*Сураи Анъом: 158*).

Дар Саҳиҳ”-и Бухорӣ омада, ки он ҳазрат фармуд:

لا تقوم الساعة حتى تطلع الشمس من مغربها فإذا طلعت ورآها الناس
آمنوا أجمعين وذلك حين لا ينفع نفساً إيمانها

Қиёмат қоим нагардад, то он ки офтоб аз мағриби худ тулӯъ намояд. Чун аз мағриб тулӯъ намуд ва мардум онро диданд, ҳама имон биёваранд ва ин вақтест, ки дигар ҳеч нафсеро имонаш суде набахшад. Сипас, оятро тиловат намуд. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Сафвон ибни Ассол гуфт аз паёмбар (с) шунидам, ки мегуфт: *Худованд аз ҷониби мағриб даре барои тавба кушода, ки паҳнои он ҳафтодсола роҳ аст. Он дар баста нагардад, то он ки офтоб аз он тулӯъ намояд.*

193: С - Чист ҳукми он аҳли тавҳид, ки аз дунё чаши м бипӯшид дар ҳоле бар гуноҳи кабираи худ исрор дошт?

Ч - Худованд фармуд:

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ
شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ
أَنبَأْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَسِيبِينَ﴾

Тарозухон аддро рӯзи қиёмат биниҳем. Ҳеч нафсе зулме набинад, агар амали он ба вазни донаи хардале бошад, онро биёварем. Ва мо кофӣ муҳосабақунандае хастем (*Сураи Анбиё: 47*). Баркаши аъмол он рӯз ҳақ бошад. Касеро, ки ҳасаноташ вазнин ояд, онҳоянд растагорон ва касе ки тарозуяш сабук ояд, онон худро аз даст додаанд ба он зулме, ки ба оёти мо раво доштаанд (*Сураи Аъроф: 8-9*). Он рӯз, ки ҳар нафс тамоми аъмоли бади худро ёбад (*Сураи Оли Имрон: 30*).

﴿يَوْمَ تَأْتِي كُلَّ نَفْسٍ تَجَدِيدٌ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوْفَىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

Он рӯз, ки ҳар нафс худ аз худ дифоъ ва ҳимоя намояд ва ҳар нафс подоши аъмоли худро пурра дода шавад ва онҳо зулме набинанд (*Сураи Наҳл: 111*).

Битарсед аз он рӯзе ки ба сӯи Худо бозгардед, сипас ҳар нафс подоши он чӣ анҷом додааст, пурра бигирад ва онҳо зулме набинанд (*Сураи Бақара: 281*).

﴿يَوْمَ يَظُنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَغْنَاهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ. وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾

Он рӯз, ки мардум даста-даста ва танҳо-танҳову парешон аз қабрҳо хориҷ шаванд, то аъмоли худро нишон дода шаванд, пас касе ба вазни заррае амали хайр анҷом дода, онро бубинад ва касе ба вазни заррае амали бад содир намуда, ӯ низ онро бубинад (*Сураи Зилзила: 6-8*).

Паёмбар (с) фармуд: *Касе дар муҳосабаи аъмолаш рӯзи ҳисоб дучори муноқаша шавад ба азоб уфтад. Ойиша (р) нурсид, ки оё Худованд нафармуда: Зуд аст ҳисоби сабуке гирифта шавад (Сураи Иншиқоқ: 8). Он ҳазрат фармуд: Оре, он дар аснои арзи аъмол аст валекин касе дар вақти ҳисоб дучори муноқаша шавад, ба азоб уфтад.*

Аз он чи дар тамоми бобҳои гузашта баён шуд, бармеояд ки дараҷоти мардум мутафовит буда, дар охираат ҳолат ва мақомҳои гуногун доранд, тибқи он ҳолат ва мақомоте, ки дар дунё доштанд, хоҳ дар тоҷати Парвардигорашон, хоҳ дар исёни он. Аз он чи дар Қуръон ва суҳанони паёмбар (с) баён гашта ва ё салафи солаҳ ва тамоми бузургони ислом аз саҳобаи киром то аймми ҳадису тафсири гуфтаанд, ҳулоса шавад, ки гунаҳгори аҳли тавҳид бар се табақаанд.

Табақаи аввал мардумонеанд, ки ҳасаноти эшон бар сайиоташон вазнин ояд. Онон дохили бихишт гарданд ва оташ эшонро ҳаргиз нарасад.

Дуввум мардумонеанд, ки ҳасанот ва сайноти эшон баробар бошад. Сайиоташон ононро монегӣ духули ҷаннат гардад ва ҳасаноташон аз оташи дӯзах бигзаранд.

Ин тоифа аҳли аъроф бошанд, дар миёни бихишту дузах нигоҳ дошта шаванд, то он вақт, ки Худованд худ бихоҳад, он гаҳ иҷозат шавад, то дохили ҷаннат шаванд. Пас, аз баёни он ки бихиштиён ба бихишт раванд ва дӯзахиён ба дӯзах ва якдигарро нидо диҳанд, Худованд аҳволи аърофиёро баён дошта, он ҷо ки мефармояд: *Дар миёни бихишту дӯзах хичобе (ҳоиле баландӣ ва минтақаи бетарафе, ки он дуру аз ҳам ҷудо созад, он минтақа на аз бихишт бошад, на аз дӯзах он ҳамон аъроф аст) бошад.*

Ва бар аъроф мардумоне бошанд, ки ҳар ду тарафро (ҳам дӯзахиёнро ва ҳам бихиштиёнро) аз симояшон бишиносанд. Бихиштиёнро нидо диҳанд ва ханӯз онҳо дохили бихишт нагашта, дар интизори онанд (яъне, дар даромадгоҳи дарвозаи бихиштанд) - Салом ба шумо. Чун рӯи эшон ба сӯи дузахиён гардонида шавад, гӯянд: эй Парвардигори мо! Моро ҳамроҳи қавми ситамгар магардон, то қавли Худованд:

Дохили ҷаннат гардед, дигар на хавфе бар шумо бошад ва на ғамгин шавед (*Сураи Аъроф: 46-49*).

Саввум мардумонеанд, ки чун ба сӯи Парвардигори худ бозгаштанд, бо он ки аҳли тавҳид буданд, бар гуноҳони кабира ва бадкориҳо исрор доштанд. Сайиоти онҳо бар ҳасаноташон вазнин омад. Инон ба андозаи гуноҳони худ ба оташ раванд.

Қисме ононро оташ то бучул фаро гирад ва дастаеро то нисфи соқҳояш, гурӯҳеро то зонуҳояш ва баъзеро ба чуз пешона, ки дар он нишонаи сачда аст, фаро гирад.

Худованд паёмбари мо ҳазрати Муҳаммад (с) ва ба дунболи ӯ дигар паёмбарон, авлиё ва фариштагони худро барои шафоъат дар ин табақаи гунаҳгори аҳли тавҳид иҷозат диҳад. Дар ҳақи дастае аз гунаҳгори иҷозаи шафоъат намуда, аз оташ берун оранд. Боз дастаи дуввум ва саввумро пайи ҳам шафоъат намуда, аз оташи дӯзах начот диҳанд, ҳамчунин ҳар кӣ дар дили ӯ ба вазни диноре хайр бошад, ӯро берун кашанд, сипас он ки ба вазни нисфи динор дар дили ӯ хайр бошад ва он ки ба вазни гандуме, сипас он ки ба вазни заррае аз хайр дар дили ӯ бошад ё камтар аз зарра, ҳамаро ба навбат шафоъат намуда, берун

оранд, то он ки аз аҳли тавҳид ҳеҷ кас дар оташ намонад.
ҳар касе аз онҳо, ки имонаш қавитар ва гуноҳаш
камтар бошад, азоби сабуктар бинад ва камтар дар оташ
бимонад ва ҳарчи зудтар аз он хориҷ сохта шавад.

Ҳар кӣ гуноҳаш бузургтар ва имонаш камтар
бошад, бар акси ҳоли аввалро дошта бошад.

Паёмбар (с) бо ишора ба ин фармуда:

من قال لا إله إلا الله نفعته يوماً من الدهر
يصيبه قبل ذلك ما أصابه

*Касе Ло илоҳа иллалоҳ бигӯяд, ўро рўзе ба кор ояд.
Қабл аз он ҳарчӣ ўро расида бошад, расида. (Ба ривояти
Баззор ва Табаронӣ)*

Ин мақомест, ки чи қадар фаҳмҳо ба гумроҳи рафта
ва қадамҳо лағжида ва ихтилофи бисёре намудаанд.
Худованд мӯъминонро ба он чи ихтилоф гардида, аз ҳақ
хидоят намояд, ба изни худ. Ва худованд ҳар киро бихоҳад
ба роҳи рост хидоят намояд (Сураи Бақара: 213).

194: С - Оё ҳудуд (ҷазои шаръӣ барои гуноҳои
кабира) барои аҳли худ каффорати (шуянда) гуноҳон ба
шумор оянд?

Ҷ - Паёмбар (с) бо хитоб ба дастае аз асҳоб, ки дар
ҳалқаи ӯ нишаста буданд, фармуд: *Маро бар шартҳои
оянда байъат намоед: Чизеро ба Худо шарик магардонед,
дуздӣ ва зино нақунед, фарзандони худро нақӯшед, бар
домани касе бӯҳтоне мапечед ва дар корҳои нақуву хайр
нофармон набошед. Ҳар кӣ аз шумо бо байъати худ бар ин
шартҳо вафо намуд, аҷри ӯ бар Худо бошад. Ва касе дар
ҷое ва чизе аҳд ва байъати худро бишкаст, дар ҳамин дунё
ба ҷазои амалаш гирифта омад, яъне ҳадди ҷиноят дар*

хаққи ӯ ба иҷро даромад. Он ҷазо каффораи гуноҳи ӯ бошад, вале агар пас аз иртикоби гуноҳ, Худой ба ӯ сатр намуд (гуноҳаш ошкор нагардид) ва аз муҷозоти қонунӣ дар амон монд, кори ӯ муъаккалл ба Худо ва ба рӯзи ҷазост. Агар Худой бихоҳад, аз ӯ бигзарад ва агар бихоҳад, ӯро кайфар намояд. Яъне он чи аз дараҷаи ширк поинтар аст.

Убода гӯяд: *Пас ҳама бо паёмбар (с) бар асоси ҳамин шартҳо байъат намудем.*

195: С - Ваҷҳи ҷомеъ (мувофақат) миёни чумлаи охири ин ҳадис: - *“Худой аз касе хоҳад бигзарад ва касеро хоҳад, сазои амалашро бидиҳад”* ва миёни он чи дар дар набиштаҳои қаблан зикршуда: *“Касе сайиоташ бар ҳасаноташ вазнин ояд, ба оташ равад”* кадом аст?

Ҷ - Миёни ин ду тазодде вучуд надорад. Агар Худой аз касе гузашт намояд, ҳисоби ӯро сабук бигирад, ки ҳазрати паёмбар онро ба ӯ зарз тафсир намуд ва дар баёни сифати он фармуд: *Ҳар яки шумо ба Парвардигораиш, то он марз наздик бигардад, ки Худой бар ӯ паҳлӯи худро бигузорад. Сипас, бандаи хешро хитоб намояд: Бандаам! Ту чунину чунон кардӣ ва аъмоле фалону фалон содир намудӣ (ду навбат). Банда дар ҳар навбат иқрор намояд, ки оре, Парвардигорам. Чун бандаро ба гуноҳи худ эътироф дод, бигӯяд: Бандаам! Ман ин гуноҳатро дар дори дунё бар ту сатр намудам, имрӯз бошад, онро барои ту биёмурзам.*

Аммо ононе, ки аз шумии аъмоли бади худ ва касрати гуноҳон ба оташ бираванд, касоне будаанд, ки дар муҳосабаи аъмол, муноқаша шудаанд. Паёмбар (с) худ гуфта: *Касе ба муноқашаи ҳисоб гирифтадор ояд, ба азоб уфтад*

196: С - *Кадам аст он сироти мустақим, ки Худой*

бандагони худро ба рафтани он ва ба эҳтиёт аз гайри он амр намудааст?

Ч - Он ҳамин дини ислом аст, ки Худованд паёмоварони худро барои тавзеҳи аломатҳои он ва баён гашта дар китобҳои худ фиристода ва аз ҳеҷ кас ба ҷуз он дигар ҳеҷ динеро напазирад ва танҳо равандаи роҳи он аз растагорон бошад. Касе роҳе ғайр аз онро пеш гирад, ба бераҳа уфтад ва дар сари парешонроҳӣ қарор гирад. Худованд фармуд:

﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ
فَنفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾

Ва дар воқеъ ин роҳи ростии имон аст. Аз он пайравӣ намоед. Ва аз роҳҳои дигар ба роҳ науфтед, то шуморо ба бераҳа нақашонад (*Сураи Анъом: 153*).

Паёмбар (с) дар рӯи замин хатти росте кашид ва фармуд: *Ин роҳи ростии Худованд аст.* Сипас, дар чап ва ростии он хатҳои дигаре кашид ва фармуд: *Инҳо роҳҳои ҳастанд, ки бар сари ҳар кадомаш шайтоне нишаста, ба сӯи он меҳонад ва ояти қаблро хонд.*

Паёмбар (с) фармуд: *Худованд барои баёни равшантар, дарки амиқтар ва додани сурат ва тасвири расо аз роҳи рост ва роҳҳои бераҳа чунин тамсил ва намунае оварда: Роҳи росте ва аз ду тарафи он ду девор ба тӯли он роҳи кашида шуда ва дар ҷо-ҷои он ду девор дарҳое кушода ва бар дарҳо пардаҳои оветта шуда. Дар ибтидои роҳи рост роҳнамо ва нидодиҳандае истода, ба роҳгузарон мегӯяд: Ҳама як ҷо ба ҳамин роҳи рост ба роҳ*

дароед! Боз роҳнамо ва нидодихандаи дигаре дар болои роҳ истода, бо диққат мувоҷиби ҳоли роҳгузарон мебошад. Ҳамин ки роҳгузаре ба тарафе баргаишт ва оҳанги кушодани даре аз он дарҳоро намуд, роҳнамои болои роҳ ӯро нидо диҳад: *Вой бар ту, эй мард! Он дарро боз макун, зеро чун аз даре парда бардорӣ, ногузир вориди он шавӣ...*

Роҳи рост ислом аст, он ду девор ҳудуди Худоянд, дарҳои кушода маҳорими (корҳои ҳаром ва мамнӯъ) Худованданд. Он роҳнамо ва нидоди хандаи сари роҳ китоби Худост ва роҳнамои болои роҳ пандгӯи Худо дар дили ҳар муслмон аст. Яъне, вичдони бедору андарзгӯ ва басирати бинову роҳнамо.

197: С - Рафтани он роҳи рост чигуна муяссар гардад ва бераҳ шудагон аз он чун солим бимонанд?

Ҷ - Ин растагорӣ танҳо бо чанг задан ба Китоби Худо ва суннати ҳазрати паёмбар, рафтани роҳи он ду ва рибояи худуди онҳо муяссар гардад. Ба ин тариқ сафои тавҳиди Худо ва сафои пайравии паёмбар (с) ба даст ояд.

﴿ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ﴾

Касоне аз Худо ва расули ӯ итоъат намоянд, пас онон бо касоне ҳамроҳ бошанд, ки Худой бар эшон инъом намуд, чун паёмбарон, сиддиқон, шаҳидон ва солиҳон ва эшон ҷи хуб ҳамроҳонанд (*Сураи Нисо: 69*).

Ҳамин бандагони инъомгаштаро, ки аз эшон бо тафсил ном бурда шуд, Худованд дар сураи Фотиҳа роҳи

ростро ба роҳи рафтаи онон тафсир намудааст, ончо, ки мефармояд. Бор Худоё! Моро ба роҳи рост хидоят фармо, роҳи касоне, ки ба эшон инъом намудӣ, на роҳи ба хашми ту гирифтагони шудагон ва на аз роҳи ту берах шудагон (Сураи Фотиҳа: 6-7). Чӣ неъмате бузургтар барои банда аз хидояти ӯ ба роҳи рост ва нигоҳ доштани ӯ аз бераҳаҳо бошад. Паёмбар (с) уммати худро бар роҳи рост гузошт, чунон ки фармуд: *Ман шуморо бар шоҳроҳи равшан гузоштам, ки шаби он чун рӯз бошад ва аз он ҷуз ҳалокшаванда бераҳ нагардад.* (Аҳмад ва Ҳоким)

198: С - Зидди суннат чист?

Ҷ - Зидди суннат бидъатҳо ва умуре бошанд, ки абнои бадъ (бидъаткорон) падид оварда, ба шоҳу барги шаръи илоҳӣ печондаанд. Ҷанбаи шаръӣ бахшидаи он чи Худо нозил нанамуда ва ба он иҷоза намодааст.

Паёмбар (с) дар сухани Худованд ҳаминро дар назар доштааст: *Касе дар ин амри мо чизе эҷод наояд, ки аз фитрати он набошад, он чиз мардуд аст.*

Ва фармуд:

عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي تمسكوا بها،
وعضوا عليها بالنواجذ وإياكم ومحدثات الأمور فإن كل محدثة ضلالة

Суннати ман ва суннати хулафои рашид ва роҳ ёфтаи нас аз манро маҳкам бигиред ва онро бо дасту дандони худ бидоред ва аз корҳои тоза пайдогашта ва пардохта барҳазар бошед, зеро ҳар амри тоза пайдогашта (кори нави ба дин боршуда) гумроҳӣ бошад. (Ба ривояти имом Аҳмад ва Абу-Довуд)

Он ҳазрат ба вуқӯъ омадани чунин корҳое ишора намуда, мефармояд: *Уммати ман бар ҳафтаду се фирқа*

чудо гардад, тамоми он фирқаҳо ва тоифаҳо ба чуз яке дар оташ раванд. Ва он як тоифаи растагорро бо ин васф муайян намуда: *Онҳо касонеанд, ки бар хамои роҳу равиш ва мисоле бошанд, ки ман ва асҳобам бар онем.* Худованд паёмбари худро аз аҳли бидъат барӣ донистааст, он ҷо, ки мефармояд:

﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ
إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ﴾

Онон, ки дини худро қисмат-қисмат намуданд ва худ ба дастаҳо ва гурӯҳҳо чудо гаштанд, заррае ҳам ба онҳо мансубият надорӣ. Ба таҳқиқ амри эшон ба сӯи Худост (Сураи Анъом: 159).

199: С - Бидъатҳо аз назари ворид намудани ҳалал ба дин ба чанд қисмат тақсим шаванд?

Ҷ - Ба ду қисм тақсим шаванд: Бидъати ба куфрбаранда ва бидъати поинтар аз ин.

200: С - Бидъатҳои ба куфр анҷоманда кадомҳоянд?

Ҷ - Ин бидъатҳо бисёр бошанд. Қоида ва меъёри шинохти онҳо, ин аст, ки касе амри иҷмоъшуда (бо назари воҳид ва мусбати саҳоба ва уламо қабулгашта), мутавотир ва ба ҳадди лозим маълуми динро инкор намояд, зеро ин тақзиби Қуръон ва тақзиби рисолати паёмоварони Худо ба шумор ояд. Чун бидъаткории Ҷаҳмиён, ки сифоти Худоро инкор намуда, ё қавл ба махлуқ будани Қуръон ё махлуқ будани ягон сифати Худованд, ё инкори ин ки Худованд Иброҳимро (а) дӯсти худ гирифт, ё ба Мӯсо (а) сухан гуфт ва ғайра ва чун бидъаткории Қадариён, ки илми Худо, афъоли Худо ва қазову қадари ӯро инкор

менамоянд. (Қадариён пайравони Маъбад писари холи Чаҳмӣ бошанд. Равиши фикрӣ ва маслаку ақидаи онҳо иборат аз нафӣи тавоноӣ ва қудрати банда бошад. Онҳо бар инанд, ки банда дар анҷоми аъмоли худ, хоҳ хуб, хоҳ бад маҷбур аст, ҳама аз ҷониби Худо бар ӯ ҳамл гардида, дар сарнавишти ӯ набишта шудаанд ва ӯ хоҳу нохоҳ онҳоро анҷом медиҳад. На қудрат, на ирода ва на ихтиёр дорад. Аъмолро Худо ба дастӣ ӯ меофарад ба он гуна, ки дар тамоми ҷамодот (чизҳои бечон) меофарад. Аъмол маҷозан ба банда нисбат дода шавад, ҳамон гуна ки ба ҷамодот. Гуфта шавад, ки дарахт мева дод ва об ҷорӣ шуд. Онҳо мегӯянд: Савобу иқоб маҷбурианд. Қадария ин тоифаро гӯянд).

Ва чун бидъати муҷассима, ки Худоро ба махлуқоташ ташбеҳ намоянд ва ё сифоти он зоти покро ба сифоти махлуқоташ монанд созанд. (Муҷассима тоифаеро гӯянд, ки зоти Худо ва ё сифоти ӯро ба махлуқоти ҷисмонӣ монанд созанд).

Ин тоифа мардумонро агар доништа шуд, ки мақсади асосии онҳо хароб намудани асосҳои дин ва ба шубҳа афкандани аҳли он бошад, ба таври қатъӣ кофир бошанд ва саҳттарин душмани ислом. Аммо дигарон, ки касдашон гунаҳ набошад, фиребхӯрдагонанд.

Бар онҳо ҳуҷҷат қоим сохта шавад, то ҳукми эшон муайян шавад.

201) С - Бидъате, ки ба куфр нарасонад, кадом аст?

Қ - Бидъате, ки ба дараҷаи бидъати навъи аввал набошад. Аз он бидъат такзиби китоб, ё чизе аз рисолати фиристодағони Худо лозим наояд. Чун бидъати марвония, ки саҳобаи киром онро мункар доништаанд, вале аҳли ин тоифаро ба куфр нисбат надода, даст аз байъати эшон

набардоштаанд, чун таъхири эшон баъзе намозхоро то охири вақт, пеш овардани хутбаи ид аз намози ид ва ништастан дар миёни хутбаи чумъа, дашном додани баъзе саҳобаи кибор аз минбари намоз ва ғайра, ки бар асоси эътиқоди шаръӣ набуда, балки бо пайравӣ аз шаҳавоти нафсонӣ ва ғаразҳои дунявӣ буданд.

(Марвония нисбат ба Марвон ибни Ҳакам, ки бузургтарин сабабгори муҳосара гардинани ҳазрати Усмон (р) буд. Ҷ Алӣ (р) ро рӯзи чумъа бар минбари намоз ҳангоми волигии худ дар Мадина, дашном меод. Ҷ хутбаи идро ба намоз тақдим намуд. (Ҷ дар Димашиқ бӯғӣ карда кушта шуд ва дар боби Ҷаббия дафн гардид.-аз ҳошия)

202: С - Бидъатҳо бар ҳасби ҷойҳои воқеъшавӣ ба чанд қисмат тақсим шаванд?

Ҷ - Ба ду қисм: Бидъатҳои дар ибодот ва бидъати дар муъомалот.

203: С - Бидъат дар ибодат ба чанд қисм тақсим шавад?

Ҷ - Ба ду қисм:

Аввал: Худовандро ба гуна ва чизҳои ибодат намудан, ки ӯ худ ба он иҷозат намода, дар китобаш нафиристода ва ба шарҳи ӯ носозгор. Чун гурӯҳҳои нодон ва бесоводе аз аҳли тасаввуф, ки бо номи зикр ва наздикӣ ба Худо маҷлиси самоъ ва зикр меороянд ва дар он аз асбобҳои лаҳв ва мусиқӣ истифода намуда, ба рақсу тараннум ва қарсақзанӣ мепардозанд. Эшон дар ин амали худ ба онҳое шабоҳат доранд, ки Худованд дар васфашон фармуд: Ибодати онҳо (мушрикони ҷомеаи Макка ва атрофи он пеш аз ислом) дар пеши хонаи Каъба иборат буд аз хуштак ва садоҳои номафҳум ув-ув ва ҳай-ҳои) ва тасдия (дастхоро ба ҳам задан ва ё пойхоро ба замин куфта садо баровардан). Яъне, мушрикони пеш аз ислом дар аёми

зиёрат, бараҳна даври хона чамъ омада, бо додани хуштаку қарсақ ва сару садо тавоф менамуданд.

(Дар манотике аз билоди Араб ва дигар қавмҳои мусалмоннишин суфиёне вучуд дошта, ки дар маҷолиси зикр ба самоъ ва чунин сару садо мепардохтаанд илова аз мутарҷим).

Дуввум Ибодати худо ба он чизе, ки аслаш машруъ аст, вале онро дар ғайри мавзеи худ ба қор бурдан. Масалан, бараҳна намудани сар дар ихром ва мавсими ҳаҷ ибодат аст; яъне ҳаҷи чун ихром баст ва чомаи ихром ба бар намуд, бояд сари худро бараҳна созад.

Вале, агар мусалмон қасди ҳаҷ накарда ва ихром набаста, дар дигар ибодатҳо мисли намозу рӯза сари худро бараҳна созад ва эътиқод намояд, ки бараҳнагин сар ибодат аст, бидъат бошад. Бараҳнагии сар дар ҳаҷ барои муҳрим ибодат аст ва инро ба дигар ибодатҳо дар ғайри ихром интиқол додан ба эътиқоди ибодат будани он, бидъат бошад, зеро дар он ҳаҷи бараҳна будан ё пушида будани сар ибодат набошад. Ҳамчунин дигар ибодатҳоро дар ғайри мавзеи худ ба ҳаҷ овардан, чун намозҳои нафл, ки дар ҳолатҳои наҳй шуда гузошта шаванд ва ё дар рӯзи шак ва рӯзҳои ид рӯза дошта шаванд.

204: С - Бидъат бо он ибодате, ки дар он воқеъ мешавад, чанд ҳолат дорад?

Ҷ - Ду ҳолат дорад

Аввал, бидъат ибодатро ба қулли ботил гардонад: Чун намозгузоре, ки дар намози бомдод рақъати саввумро биафзояд, ё дар намози шом рақъати чаҳорумро ва ё дар намозҳои чаҳоракъата панҷумро биафзояд, қасдан ва ё рақъате қасд намояд.

Дуввум, бидъат худ ботил ва бекор гардад ва амал солим бимонад. Чун вузӯгирандае, ки аз се мартаба зиёд бишӯяд, паёмбар таҳорати ўро ботил нафармуд, балки гуфт: *Касе дар*

шустани аъзои худ дар таҳорат аз се бор биафзояд, нохуб карда, аз ҳад гузашта ва зулм намудааст. Ва монанди ин.

205: С - Бидъатҳо дар муъомалот кадоманд?

Қ - Гузоштани шартҳои, ки на дар Китоби Худо ва на дар суннати расули ӯ ҳастанд.

206: С - Дар робита ба саҳоба ва аҳли байти наёмбар (с) аз чи одобе, бардошти фикрие ва равиши эътиқодие лозим аст пайравӣ намоем?

Қ - Бар мо лозим аст, ки дилҳо ва забонҳои худро нисбат ба онҳо солим бидорем. Фазоили ахлоқӣ, бузургмардӣ ва баландҳиммати эшонро густариш дода, аз зикри норасоӣҳо ва он чӣ миёни эшон рафт, забон боздорем. Аз шаъни бузурги онҳо ёд намуда, сухан гӯем, чунонки Худованд дар Тавроту Инҷил ва Қуръони карим аз он ёд намуда, дар кутуби ҳадис аз фазоили онҳо фаровон омадааст.

Худованд мефармояд:

﴿حَمْدُ رَسُولِ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ
تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ
فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ
فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَفَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى
عَلَى سَوْقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ
ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾

Мухаммад (с) Фиристодаи Худост ва ононе, ки ҳамроҳ бо ӯянд, сахтгиру сахтситезанд бар кофирон ва дар

миёни хеш боутофату меҳрабонанд. Ононро гоҳ ба рукӯъграфта ва гоҳ дар холи сучуд бинӣ, ки фазли Худо ва хушнудии ўро чўёнанд. Симои дурахшон ва намои равшани асари сачда дар пешонахову чехраҳои онҳо пайдост. Масал ва намунаи эшон дар Таврот чунин аст: Ва намунаи онҳо дар Инчил чун гиёҳ ва зироъате омада, ки сарак ва неши худро аз замин берун овард, сипас онро қувват дод, то ғафс ва тануманд гардид ва ба пояи худ биистод, дар ҳоле, ки кишоварзонро ба хашм оварад. Худованд ононеро, ки имон оварда ва амали солеҳ анҷом додаанд ба эшон, ваъдаи мағфират ва аҷри бузург намудааст (*Сураи Фатҳ: 29*). Ва касоне, ки имон оварданд, хичрат намуданд ва дар роҳи Худо ҷиҳод намуданд ва касоне, ки паноҳ доданду нусрат, ба ҳақ ононанд мўъминон. Эшонро мағфират ва ризки хубе дар интизор бошад (*Сураи Анфол: 74*). Собикони нахустин аз муҳочирону ансор ва касоне, ки ба хубӣ аз эшон пайравӣ намуданд, Худояшон аз эшон хушнуд гардида ва эшон низ аз ў хушнуд бошанд. Ва барои онҳо боғҳое фароҳам сохта, ки аз зери дарахтони он нахрҳо равон ҳастанд. Ҷовидона дар он бошанд. Ин аст комёбии бузург (*Сураи Тавба: 100*). Худованд гузашт намуд бар паёмбар, муҳочирин ва ансор, ки ҳама ўро дар соати саҳтӣ пайравӣ намуданд (*Сураи Тавба: 117*).

﴿لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ
هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ
يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً
مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ﴿٥٩﴾﴾

Барои мустамандони муҳочирин, ки аз сарзамин ва молҳои худ берун ронда шуданд, дар ҳоле, ки ғазл ва хушнудии Худоро ҷӯенанд ва ба кӯмаки дини Худо ва расули Худо қиём намудаанд. Ононанд ба ҳақ росткорон ва онон, ки дар (нуқта ва сарзамине, ки барои аввалин бор давлати ислом (ҳукумати Расули акрам (с) дар он барқарор гардид - Мадина) ва имонро (қиёмгоҳи қувваи имонӣ) қабл аз эшон фароҳам оварданд дар ҳоле, ки ҳичратқунандагони ба сӯи худро дӯст доранд, дар синаҳои худ аз дорони хеш ҳоҷате наёбанд ва бар хеш ҳичратнамудагонро баргузинанд, ҳарчанд худ дар тангдастӣ ва ниёзмандӣ қарор доранд (*Сураи Ҳашр*: 8-9).

Худованд бар дилҳои аҳли Бадр (саҳобагони дар ҷанги Бадр иштирок намуда) огоҳ буд, вақте фармуд: **Ҳар ҷӣ дилатон хоҳад, анҷом диҳед, ман ҳамон шуморо омурзидаам.** Онҳо сесаду чанд нафар буданд. ҳеҷ нафар аз байъатнамудагон дар зерӣ дарахт (шаҷарату-р-ризвон) ба оташ нараванд.

Худо аз онҳо розӣ ва эшон аз Худояшон розӣ бошанд. Адади онҳо як ҳазору чаҳорсад ё як ҳазору панҷсад нафар буданд. Худованд фармуд: **Ҳамон Худованд аз мӯъминон хушнуд гашта, он гоҳ, ки дар зерӣ дарахт бо ту байъат менамуданд.** Худо огоҳ буд ба он чи дар дилҳои эшон аст (*Сураи Фатҳ*: 18). (*Дарахт дар наздиқиҳои Макка дар маконе бо номи Худайбия буд*: Дар ин минтақа миёни кофирони Макка ва паёмбар (с) қарордоди сулҳ, ки маъруф бо сулҳи Худайбия бошад, баста шуд. Дар ҳамин ҷо паёмбар (с) дар зерӣ дарахт нишаста ба дунболи ҳодисаҳо, ки дар кутуби ториҳ зикр аст, аз асҳоби худ байъат гирифт.

Бо ҳамин муносабат он дарахт, *шаҷарату-р-ризвон* ва байъат, байъати зери дарахти ризвон ва саҳобағони иштирокдори он саҳна аҳли байъати Ризвон номида шуданд, чун Худованд хушнудии худро аз онон эълон дошт. (*Илова аз мутарҷим*).

Шаҳодат медиҳем, ки чи соне уммати ислом беҳтарин умматҳои ҷаҳон буда, ҳаст ва мемонад, он асҳоби киром, беҳтарин ва олитарин насли ин уммат ва қарни онҳо, даврони бо адлтарин, беҳтарин ва мактаби ториhi ин уммат ва тамоми ҳаёти башарият аст.

Агар баъдомадагон чун Уҳуд зару сим масраф намоянд на ба даҳяк ва на ба нисфи азамат ва бузургии онон намерасанд. Дар айни ҳол эътиқод дорем, ки онҳо маъсум ва маҳфуз аз гуноҳи норасоӣ набуданд. Танҳо ҳазрати паёмбар (с) маъсум буд. Балки мумкин аст аз эшон хато ва саҳве содир шавад. Вале онон ба қўллае расида такомул ёфта, ки инсони комил бо тамоми маъно бошанд. Дар дараҷаи иҷтиҳод буданд. Чун иҷтиҳоди эшон совоб омад, ду аҷр ва агар ғайри ин буд як аҷр бинанд, ба подоши талошу иҷтиҳодашон. Он чӣ аз иҷтиҳодашон аз савоб берун омад, баёни фикри ва нуқтаи назари онҳост, бардошти маънӣ бо тобише аз он аст, на ба маънои қасди гуноҳ ва даст задан ба бадкорие чун соири гунаҳгорон.

Фазоил, солиҳот ва савобиқи ҳасанаи онҳо чун баҳри бекаронаест, ки бо нопокии андак тағйире дар он дида нашавад.

Сухан ва эътиқод дар бораи ҳамсарони бовафо аҳли байти он ҳазрат, ки Худояшон аз нопокӣ дур дошт ва комилан покашон гардонд, низ чунин аст.

Аз ҳар ки дар дили ӯ ё забони ӯ нисбат ба асҳоби

он ҳазрат ё аҳли байти он ҳазрат заррае бадандешӣ ба бадгуфторӣ вучуд дорад, мо барӣ ҳастем ва Худойро бар муҳаббати эшон, дӯстдории эшон ва ҳимояи ҳарими онҳо то ҳадди тавони худ гувоҳ мегирем ва васияти он ҳазратро дар ин робита роҳнамои худ медонем.

لا تسبوا اصحابي الله الله في اصحابي

Асҳоби маро дашном мадиҳед! Худоро, Худоро дар бораи асҳоби ман пеши чаши биёред. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Ва фармуд:

إني تارك فيكم ثقلين أولهما كتاب الله فخذوا بكتاب الله وتمسكوا به، ثم قال: وأهل بيتي أذكرهم الله في أهل بيتي

Дар миёни шумо ҳамоно ду чизи гаронбаҳо ба мерос гузоштам. Якум, Китоби Худо, Китоби Худоро маҳкам бидоред ва ба он чанг бизанед, онро сармашқи ҳаёт ва қонуни зиндагии худ қарор диҳед ва аҳли байтам, Худоро ба ёди шумо меоварам, Худоро пеши чаши худ дошта бошед дар бораи аҳли байтам. (Ба ривояти имом Муслим ва Аҳмад)

207: С - Ба таври мухтасар беҳтарин ва бузургтарин саҳоба кадом аст?

Ҷ - Беҳтарини эшон собиқини аввалин аз муҳочирин ва ансоранд. Баъд аҳли Бадр, баъд аҳли Ухуд, баъд аҳли Байъати ризвон ва баъди онҳо.

﴿لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَتْلِ أَوْلِيَّكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَتَلُوا وَكَلَّا وَعَدَّ اللَّهُ الْحَسَنَى﴾

Касоне ки қабл аз фатҳи Макка амволи худро дар роҳи худро масраф намуданд ва чиҳод карданд, дараҷаи эшон бузуртар аст аз дараҷаи онон ки баъди фатҳ сарф намуданд ва чиҳод карданд. Ва ҳар ду дастаро Худой ваъдаи подоши накӯ додааст (*Сураи Ҳадиҷ: 10*).

208: *С - Ба таври муфассал беҳтарини саҳобагон кист?*

Ҷ - Абдуллоҳ ибни Умар (р) фармуда, ки, дар замони паёмбар (с) ҳеҷ касро бо Абубакр (р), баъди он Умар (р) ва баъди ӯ Усмон (р) баробар намедонистем. Бақияи асҳобро ба ҳоли худ мегузоштем ва дар миёни онҳо касеро дигар ба бартари аз дигарон ёд намекардем.

Паёмбар(с) дар ғор бо хитоб ба Абубакр (р) фармуд: *Чӣ гумон дорӣ, дар бори ду нафаре, ки Худо саввуми онҳост. Ва фармуд:*

لو كنت متخذاً من أمّتي خليلاً لاتخذت أبا بكر خليلاً
ولكن أخي وصاحبي

Агар аз миёни умматам касеро дӯсти худ мегурифтам, ҳар ойна Абубакрро дӯст мегурифтам, вале бародар ва рафиқам аст. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Ва фармуд: *Худованд маро ба сӯи шумо фиристод, ҳама гуфтед: Дурӯғ мегӯӣ! Ва Абубакр гуфт: Рост мегӯӣ. Бо нафс ва ва моли худ, маро кӯмаку ҳамдардӣ) намуд. Пас, оё шумо рафиқамро барои ман мегузоре?* (Бухорӣ)

Ва фармуд:

إيها يا ابن الخطاب والذي نفسي بيده ما لقيك الشيطان
سالكاً فجّاً قط إلا سلك فجّاً غير فجك

Эй писари Хаттоб! Савганд ба он Худой, ки қони ман ба дастӣ ўст, шайтон туро дар ҳеҷ водӣ ва дарае рӯ ба рӯ наомад, мўғар худро ба водии дигар афканд ва дараи дигарро дар пеш гирифт. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Ва фармуд: *Дар умматони пешин илҳомшудагоне буд, пас дар уммати ман агар илҳомшудае бошад, он ҳар ойина Умар бошад. (Бухорӣ ва Муслим)*

Он ҳазрат доир ба суҳан гуфтани гург ва гов бо ў фармуд: Ба ин воқеъият ман имон меорам ва Абубакру Умар ва ҳол он ки он ду он чо набуданд. Азамат ва бузургии муноқиб ва сифоти он ду ро баён дорад, ки агар хом тамоми шунавандагон чунин амри хорикулъодаро баъид бишморанд ва онро ба тараддуд бипазиранд, вале Абубакр ва Умар (р) бо он камоли имон ва баландин пояи идроки худ, онро бетараддуд кудрати Худованд, бипазиранд.

Ҳазрати Усмон (р) барои иҷрои супориши он ҳазрат ба Макка рафт, дар байъати ризвон, ки ба хотири ў гирифта шуд, паёмбар (с) дастӣ ростӣ худро бардошт ва гуфт: *Ин дастӣ Усмон бошад ва бар дастӣ чапаш зад ва фармуд: Ин байъат барои Усмон.*

Он чаноб фармуд:

من يحفر بئر رومة فله الجنة

Ҳар ки чоҳи Румаро биканад, бихишт чоӣ ўст. Усмон (р) онро канд ва ба истифодаи мусалмонон гузошт. Боз фармуд: *Ҳар ки лашкари Ёусраро (лашкари мусалмонон дар яке аз солҳои қаҳтӣ ва сахтӣ) мучаҳҳаз созад, ҷаннат чоӣгоҳи ў бошад.* Усмон (р) онро аз тамоми чиз мучаҳҳаз ва таъмин намуд. *(Ин ду ҳадисро эмом Бухорӣ ривоят кардааст)*

Боз дар барои Усмон (р) фармуд:

ألا أستحي ممن استحييت منه الملائكة

Оё ҳаё нанамоям аз он ки фариштагон аз ӯ шармашон меояд. (Ба ривояти Мулим ва Ҳоким)

Ба Алӣ (р) чунин гуфт: “Ту аз манӣ ва ман аз тӯям”.

Ва он ҳазрат аз ӯ хабар медиҳад, ки: *ӯ Худо ва Расули ӯро дӯст дорад ва Худову Расулаш ӯро дӯст доранд.*

Ва фармуд:

ألا ترضي أن تكون مني بمنزلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعدي

Оё хуш надорӣ, ки ту бо ман ба манзалаи Ҳорун бо Мӯсо (а) бошӣ. Яъне, ҷонишини ман бошӣ, чун Ҳорун, ки ҷонишини Мӯсо (а) буд. Бо ин тафовут, ки пас аз ман дигар паёмбаре набошад. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Фармуд: *Даҳ нафар дар бихишт бошанд: Паёмбар дар бихишт бошад, Абубакр дар бихишт бошад, Умар дар бихишт бошад, Усмон дар бихишт бошад, Алӣ дар бихишт бошад, Талҳа дар бихишт бошад, Зубайр ибни Авом дар бихишт бошад, Саъд ибни Молик дар бихишт бошад, Абдурахмон ибни Авф дар бихишт бошад. Саъид ибни Зайд гӯяд: Агар хоҳам аз даҳум нафари бихишти низ ном бубарам. Худаширо дар назар дошт (р). (Абудовуд ва Тирмизӣ)*

Ва фармуд:

أرحم أمّتي بأمتي أبو بكر وأشدها في دين الله عمر وأصدقها حياء
عثمان، وأعلمها بالحلل والحرام معاذ بن جبل وأقرؤها لكتاب الله عز
وجل أبي، وأعلمها بالفرائض زيد بن ثابت ولكل أمة أمين، وأمين
هذه الأمة أبو عبيدة بن الجراح

*Раҳмдилтарини умматоёни ман бар умматам
Абубакр (р) бошад. Сахттарини онҳо дар дини Худо Умар
(р) бошад, бӯҳаётарини онҳо Усмон (р) ва олимтарини
онҳо доир ба ҳалолу ҳаром Муъоз ибни Ҷабал бошад,
хонотарини онҳо Китоби Худоро Убай ва донотарини онҳо
ба илми фароиз Зайд ибни Собит бошад ва ҳар умматро
амине бошад ва амини ин уммат Абуубайда ибни Ҷарроҳ
аст. (Ба ривояти имома Аҳмад ва Тирмизӣ)*

Дар бораи Ҳасан ва Ҳусайн (р) фармуд ки: *Он ду
саиди ҷавонони аҳли ҷаннат бошанд ва ду райҳонаи паёмбар
(с). Ва фармуд:*

اللهم إني أحبها فأحبها

*Бор, Худоё! Ман Ҳасан ва Ҳусайнро дӯст дорам, ту
низ эшонро дӯст бидор. (Ба ривояти имом Бухорӣ ва
Тирмизӣ)*

Дар бораи Ҳасан фармуд: *Ҳамоно ин фарзанди ман
бузургзодааст. Зуд аст, ки Худованд бо баракаи ӯ миёни
ду тоифаи бузурги муслимин сулҳ созад ва ҳамчунон шуд.*

Дар бораи модари онҳо бибӣ Фотима (р) фармуд:

إنها سيدة نساء أهل الجنة

*Ӯ ба таҳқиқ сайидаи занҳои аҳли ҷаннат аст. (Ба
ривояти имом Бухорӣ ва Тирмизӣ)*

Дар робита бо фазоил ва манокіби саҳобаи киром
ба таври умум ва ба сурати инфиродӣ ҳадисҳои бисёре
омада. Аз баёни фазилати яке барнаояд, ки ӯ аз тамоми
вучуҳ дар ҳамаи фазоил бартар аз дигарон бошад. Чуз
хулафои рошидини чаҳоргона, ки се нафари онҳо бар
асоси ҳадиси ибни Умар (р) дар тамоми фазоил бартар аз

ҳама буданд ва бинобар иҷмоъи аҳли суннат, ки пас аз он се халифа Алӣ (р) бузуртгарин инсонии рӯи замин буд.

209: С - Муддати хилофат пас аз Расули акрам (с) чанд сол буд?

Қ - Абудовуд ва ғайри ӯ аз Саъид ибни Чаҳмон аз Сафина овардаанд, ки Расули Худо (с) фармуд: Хилофати нубувват (ҷонишинии паёмбарӣ) сӣ сол аст. Баъд аз он Худованд мулкро ба касе хоҳад бидиҳад. Ин муддат даврони хилофати Абубакр, Умар, Усмон ва Алӣ (р) бошад. Муддати хилофати Абубакр (р) ду солу се моҳ аз Умар (р) даҳ солу шаш моҳ, аз Усмон (р) дувоздаҳ сол ва аз Алӣ (р) чаҳор солу нӯҳ моҳ буд. Бо шашмоҳа хилофати Ҳасан ибни Алӣ (р) си сол комил гардад.

Нахустин малик ва подшоҳ дар даврони ислом Муъовия (р) буд. Ӯ беҳтарини подшоҳ буд. Пас аз ӯ давраи мулки ʔазуз (подшоҳии базӯр ва ноҳақ гирифташуда) буд, то он ки Умар ибни Абдулазиз (р) ба ҳукм расид. Ӯро аҳли суннат халифаи панҷум донистаанд, зеро ӯ сирати хулафои рошидинро сармашқи худ қарор дод ва ҳокимияти адли исломиро барқарор намуд.

210: С - Далел бар хилофати ин чаҳор халифаи рошид ба таври кулӣ кадом аст?

Қ - Далели бисёре вучуд дорад. Аз ҷумла, мунҳасир ва маҳдуд будани муддати хилофат ба сӣ сол, ки ба даврони хилофат ва вилояти онҳо мутобик ояд ва мунҳасир гардад.

Дигар, беҳтар ва бузуртар будани он чаҳор аз тамоми бақия.

Дигар, ривояти Абудовуд ва ғайри ӯ аз Самура ибни ҷундуб, ки марде гуфт: *Эй Расули Худо! Дар хоб дидам, ки*

сатиле аз осмон овезон шуд. Абубакр (р) биёмад ва аз дастаи он гирифт ва каме бинӯшид. Пас аз ӯ Умар (р) омад. Ӯ низ аз дастаи сатил гирифт ва чандон нӯшид, ки то зери қабургаҳои ӯ пур шуд. Онгоҳ Усмон биёмад ва ӯ низ чандон нушид ки то зери қабургаҳои пур гашт. Дар охир Алӣ (р) омад. Аз дастаи сатил гирифт ва кӯшиши бисёр намуд, то бинӯшад, ҳамин буд, ки оби сатил пош хӯрд ва ба ӯ чизе аз он пошид.

Дигар иҷмои уммати исломӣ бар хилофати ин ҷаҳор. Ва дар хилофати эшон ба ғайр аз гумроҳ ва бидъаткор касе таън нарасонад.

211) С - Далел бар хилофати се халифаи аввал ба таври иҷмоӣ кадом аст?

Қ - Зикри қисме аз далелҳо гузашт ва далели дигар ҳадиси ривоят намуда худи Абубакр (р) аст, ки паёмбар (с) рӯзе пурсид: *Кадоми аз шумо хобе дида? Марде гуфт: Ман дар хоб дидам, ки тарозуе аз осмон фуруд омад. Пас ту ва Абубакр (р) баркашида шудед. Ту бар Абубакр (р) вазнин омадӣ. Абубакр (р) бо Умар (р) баркашида шуданд, Абубакр (р) бар Умар (р) вазнин омад. Умар (р) бо Усмон (р) баркашида шуд ва Умар (р) бар Усмон (р) вазнин омад. Он гоҳ тарозу бардошта шуд. (Ба ривояти Абудовуд ва Аҳмад ва Ҳоким)*

Паёмбар(с) фармуд: *Имшаб ба хоби марди солеҳе даромад, ки Абубакр (р) ба Расули Худо (с) муртабит гардонид шуд ва Умар (р) ба Абубакр (р) ва Усмон (р) ба Умар (р).*

212: С - Далели хилофати Абубакр (р) ва Умар (р) ба таври иҷмоӣ кадом аст?

Қ - Дар “Саҳиҳ” омада, ки он ҳазрат фармуд:

Ҳангоме ки хуфта будам худро бар сари чоҳе дидам. Сатиле бар чоҳ овехта буд. Аз чоҳ бо он сатил мошоаллоҳ об кашидам. Сипас, онро ибни Абуқуҳофа (Абубакр) бардошт ва як ду сатил об бардошт, вале дар кашишаш сустие мушоҳида шуд, ки Худой он сустиро бар ӯ меомурзад. Он гоҳ сатил баргаишт ва онро ибни Хаттоб (р) ба даст гирифт. Ҳеҷ танумандеро дар миёни мардум надидам, ки чун Умар (р) об кашанд, то он ки мардум ва чаҳорпоёни онҳо шодоб гашианд.

213: С - Далел бар хилофати Абубакр ва муқаддам будани ӯ дар хилофат, кадом аст?

Ҷ - Қисме аз далоил зикрашон гузашт ва дигар дар “Саҳиҳ”-и Бухорӣ ва Муслим омада, ки зане ба назди Расули акрам (с) омад. Он ҳазрат фармуд то баргардад. Зан гуфт: мабодо, ки ин навбат биёям ва туро наёбам, гӯе маргро дар назар медошт. Он ҳазрат иршод намуданд, ки *Агар маро наёбӣ, ба назди Абубакр (р) биё.*

Дар “Саҳиҳ”-и Муслим аз Ойиша (р) омада, ки: Расули Худо (с) ба ман гуфт:

ادعى لي أباك وأخاك حتى أكتب كتاباً فإني أخاف أن يتمنى
متن ويقول قائل أنا أولى ويأبى الله والمؤمنون إلا أبا بكر

Падар ва бародаратро ба назди ман хон, то китоби аҳд барояшон бинависам. Ман бими он дорам, ки хоҳишманде таманно намояд ва гӯяндае бигӯяд, ман авлотарам. Худо ва мӯъминон чуз Абубакрро нахоҳанд.

Дар касалии маргаш паёмбар (с) ӯро дар намоз пеш даровард. Тамоми асҳоби Расули акрам (с) аз муҳочирон ва ансор ва баъди эшон ҳама бар хилофати ӯ иҷмоъ

намудаанд.

214: С - Далел бар муқаддамияти Умар (р) пас аз Абубакр (р) кадом аст?

Ҷ - Зикри баъзе далоил гузашт. Дигар гуфтаи он ҳазрат:

إني لا أدري ما قدر بقائي فيكم فاقتدوا بالذين من بعدي

Ман намедонам, ки муддати бақоям дар миёни шумо чанд аст. Пас ба онон, ки баъд аз мананд, пайравӣ намоед. Ва ба сӯи Абубакр (р) ва Умар (р) ишора намуд. (Баривояти имом Тирмизӣ ва Аҳмад)

Далели дигар он чи дар ҳадиси Фитна омадааст: Фитнае, ки чун мавҷи баҳр дар талотум ва таппиш аст. Ҳузайфа (р) ба Умар (р) гуфт: *Миёни ту ва миёни фитна ҳамоно дари бастааст.* Умар (р) пурсид: *Оё он дар кушода шавад, ё шикаста?* Ҳузайфа (р) ҷавоб дод: *Балки шикаста шавад.* Умар (р) фармуд: *Вақте чунон бошад, дигар баста нагардад.* Он дар, ки миёни фитна ва уммати ислом қоим буд, Умар (р) аст ва шикаста шудани он дар кушта шудани он ҳазрат аст.

Аз лаҳзаи шикаста шудани дари фитна, яъне ба шаҳодат расидани Умар (р) дигар уммати ислом ба фитнаҳо гирифта омад ва шамшер аз сарашон бардошта нагардид.

Умнат низ дар тақдими ӯ бар хилофат пас аз Абубакр (р), иҷмоъ (иттифоқи овозҳо) дорад.

215: С - Далел бар муқаддам будани Усмон (р) дар хилофат пас аз он ду кадом аст?

Ҷ-Зикри ҷумлае аз далоил гузашт. Ва дигар ҳадиси Каъб ибни Уҷра бошад, ки фармуд: *Расули Худо (с) аз фитнаҳое, ки умматашро баъд аз сари ӯ таҳдид мекард,*

сухан меғуфт. Дар ҳамин ҳолат марде бо сари печида гузашт. Расули Худо (с) фармуд: *Ин мард он рӯз барҳақ ва дар роҳи рост бошад. Аз ҷои худ ҷастам ва аз бозуи Усмон (р) дошта, рӯ ба он ҳазрат овардам ва нурсидам: Ҳамин мард, эй Расули Худо (с). Фармуд: Оре, ҳамин. (Ба ривояти ибни Моҷа ва Тирмизӣ)*

Аз Ойиша (р) омада, ки Расули Худо (с) фармуд:

يا عثمان إن ولاك الله هذا الأمر يوماً فارادك المنافقون أن تخلع قميصك الذي قمصك الله فلا تخلعه

Эй Усмон! Агар Худованд рӯзе вилояти ин амрро ба ту супурд ва мунофиқон қасди он намуданд, то пероҳани Худой бар ту нӯшонидаро бадар ороӣ, ҳаргиз онро бадар масоз. Ин сухани худро ҳазрати наёмбар (с) се навбат такрор намуд. (Ба ривояти ибни Моҷа ва Тирмизӣ)

Аҳли шӯро ва тамоми саҳобагон бо иттифоқи оро бар байъати ӯ иҷмоъ намуданд. Аввалин нафаре, ки пас аз Абдурахмон ӯро байъат намуд, Алӣ (р) буд ва мардум баъд аз онҳо даст ба байъат доданд.

216) С-Далел бар хилофати Алӣ (р) ва авловияти ӯ ба ҳақ пас аз эшон кадом аст?

Ҷ - Зикри иддае аз далоил гузашт. Далели дигар гуфтаи он ҳазрат (с) аст, ки чун мефармояд:

ويح عمار تقتله الفئة الباغية يدعوهم الى الجنة ويدعونه الى النار

Вой бар ҳоли Аммор, ки ӯро гурӯҳи боғиён (дастан сарпеч ва сар боззада аз итоъати халифа) мекӯшанд. Ӯ ононро ба бихишт меҳонад ва эшон ӯро ба сӯи отаи меҳананд. (Ба ривояти имом Бухорӣва Аҳмад)

Ӯ баъдан дар задухӯрдҳои миёни Алӣ (р) ва

Муъовия, ҳамроҳи Алӣ (р) халифаи ҳақ буд. Аҳли Шом, тарафдорони Муъовия ӯро ба қатл расониданд, дар ҳоле, ки ӯ эшонро ба сӯи суннат, ҷамоъат ва итоъати имон ва халифа мехонд.

Паёмбар (с) низ мефармояд: *Дар даврони парокандагӣ ва ташаттути мардум дастаи сарпече бар зидди халифа хуруҷ намоянд ва аз фармони ӯ сар боз зананд. Онҳоро бар ҳақтарини ду тоифа торумор сохта, ба қатл расонад. Тоифаи хавориҷ аз тоъати имом сар боз заданд ва бар зидди халифа Алӣ (р) хуруҷ намуданд. Алӣ (р) рӯзи набарди Наҳравон ҷуз адади андаке ҳамаро нобуд сохт. (Бухорӣ ва Муслим)*

217: С - Вазифаи мо дар баробари волиёни умур (соҳибони корҳо-соҳибкорон роҳбарон) чист?

Ҷ - Вазифаи мусалмон дар баробари роҳбарони худ, насихат намудани эшон бар мудовамат ва истимрор дар ҳақ, татбиқ ва пайравӣ намудан аз ҳақ, итоъати эшон дар ҳақ, амр ва роҳнамоии эшон ба сӯи ҳақ, нармиш ва рифқро барои эшон ёдовар шудан, аз пушти эшон намоз гузоштан (дар намозҳои ҷамоъат, чун имом бошанд), ҳамроҳ бо онон ҷиход намудан. Закотро ба дасти онон расонидан, дар зери фармони эшон сабр намудан, ҳарчанд баъзе ноадолатиҳо ва нодурустрафториҳо намоянд, то вақте аз худ куфри ошкор нишон надиханд бар зидди онҳо қиёми мусаллаҳона нанамудан ва бо мадҳу ситоишҳои дурӯғ ва чоплусиҳо ба ғуруру баландбинӣ наафкандани онҳо ва ба салоҳу тавориқи онҳо дуъо намудан.

218: С - Далел бар ин чист?

Ҷ - Фармудаи Худованд:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾

Эй касоне, ки имон овардаед! Худоро итоъат намоед

ва паёмбар (с) ро итоъат намоед ва соҳибони амри худро
(Сураи Нисо: 59).

Паёмбар (с) фармуд: *Самъу тоъат дошта бошед, агар бар шумо бандае ҳам амир гардад. Ва фармуд:*

من رأى من أميره شيئاً يكرهه فليصبر عليه فإنه من فارق
الجماعة شراً فمات إلا مات ميتة جاهلية

Ҳар кӣ аз амири худ чизи нохушero бубинад, боз ҳам сабр намояд, зеро касе аз чамоъат чудо, гардад ва бар он ҳол бимирад, мурдани чоҳилият карда бошад. (Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим)

Убода ибни Сомит (р) гӯяд, ки паёмбар (с) моро фаро хонд, ҳама байъат намудем. Аз чумлаи шартҳое, ки дар он байъат аз паймон гирифт, ин буд, ки мо аҳд бастем, бар самъу тоъат дар ҳама ҳолот, дар ҳоли шодиву нишот ва дар нохушиву афсурдагиамон ва сахтиву сабукиамон ва дар ҳоли асараи (барои худ ихтисос додани имтиёзҳо ва ҳама гуна ҳаллу фасли корҳоро ба дасти худ гирифтани роҳбарон) бар мо ва ин ки бо соҳиб ва аҳли амр ба кашмакаш напардозем ва даст ба низоъ барои салб намудани кор аз дасти ӯ назанем. Магар аз он роҳбарон куфри ошкор бибинем, ки дар он аз ҷониби Худо бурҳоне дорем.

Низ фармуд:

إن أمر عليكم عبد مجدع أسود يقودكم بكتاب الله فاسمعوا له وأطيعوا

Агар бар шумо гуломи гӯшбуридаву сиёҳе ҳам амир таъин шавад, чун ба Китоби Худо шуморо пеш барад, гӯш ба фармони ӯ бидиҳед ва аз ӯ итоъат намоед. (Ба ривояти

имомо Мулим ва ибни Моча)

Низ фармуд: *Бар мусалмон аст, ки самъу тоъат намояд дар ҳар амре бошад, чӣ он кор ба машоми ӯ хуш ояд ва чӣ нохуш ояд ва ӯро сахт расад, магар вақте ба маъсият ва гуноҳе амр шавад. Дар ин сурат, на самъе ба зиммаи ӯ боқӣ мемонад ва на тоъате.* (Бухорӣ ва Муслим)

Низ фармуд:

إنما الطاعة في المعروف

Ҳамоно тоъат дар маъруф (корҳои хуб) бошад. (Баривояти Бухорӣ ва Муслим)

Низ фармуд: *Гарчӣ пушти ту зада шуд (латукуб хурдӣ) ва моли ту гирифта шуд, боз бишнав ва итоъат намой*

Ва фармуд: *Касе даст аз тоъат бардорад, рӯзи қиёмат ҳуҷҷате барояш набошад ва касе аз дунё бигзарад ва дар гардани аҳди итоъат ва байъат аз роҳбаре надошта, мурдани ҷоҳи лият аст.* (Муслим ва Ҳоким)

Ва фармуд: *Касе қасди он намояд, ки кори ин умматро (амри роҳбарӣ ва якпорчагӣ) парешон бисозад ва ҷамъияти эшонро ба фурқат барад, ӯро гардан бизанед, сарфи назар аз ин ки ӯ чӣ кас аст.* (Муслим ва Абудовуд)

Низ фармуд: *Амироне сари кор оянд, ки аз баъзе эшон корҳои маъруф (хайр) бубънед ва аз баъзеи дигар корҳои мункар (бад ва гуноҳ). Касе мункари эшонро бад бинад аз онҳо барӣ бошад ва касе бар мункари онҳо мубориза бурд, саломат монд валекин он ки розӣ шуд ва аз он пайравӣ намуд. Асҳоб гуфтанд: Пас бар зидди онҳо қиём нанамоем?*
Фармуд: *На, модоме, ки намоз бигзоранд.* (Муслим ва Абудовуд)

219: С - Амри ба маъруф ва наҳй аз мункар бар кӣ воҷиб бошад ва дараҷоти он кадом аст?

Ҷ - Худованд мефармояд:

﴿وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

Бояд аз шумо дастаҳое бошанд, ки мардумро ба сӯи хайр бихонанд ба маъруф амр намоянд ва аз мункар боздоранд. Ва эшонанд ба ҳақ растагорон (*Сураи Оли Имрон: 104*).

Паёмбар (с) фармуд:

من رأى منكم منكراً فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه
فإن لم يستطع فبقلبه وذلك أضعف الإيمان

Касе аз шумо мункаро дад, онро бояд бо дасти худ тағйир диҳад. Агар бо даст натавонист, пас бо забонаш. Агар бо забонаш ҳам натавонист, пас бо дили худ, яъне дар дил онро бад бинад. Ва ин поинтарин мартабаи имондорист. (Ба ривояти Муслим)

Аз оёти Қуръон ва фармоишоти паёмбар (с) бармеояд, ки амр ба маъруф ва наҳй аз мункар бар ҳар бандаи мусалмон ба дараҷаи худ воҷиб аст. Дар он ҷо, ки мункар ислоҳ нагардад, ҷуз бо ӯ он банда ба қадри тавони худ дар ислоҳи он ҷаҳд намояд. Вале чун дигаре онро ислоҳ намуд ва бар ӯ ҳоҷат намонд, аз ӯ соқит бошад. Банда ҳарчи қодиртар ба ислоҳи он бошад ва аз роҳҳои он бохабартар, бар ӯ воҷибтар гардад. Вақте азоби Худо ба аҳли маъсият фуруд ояд, ҳамаро фаро гирад ва танҳо наҳйкунандагони аз он ва ҷаҳдкунандагон дар ислоҳи он аз он азоб дар амон монанд.

220: С - Ҳукуми каромоти авлиё кадом аст?

Ҷ - Каромоти авлиё ҳақ аст. Он иборат аст аз содир

шудан ва бавукӯъ пайвастанӣ амри хориқуллода ва боло аз тавону қудрати инсонӣ ба дастони авлиёи Худо, ки онҳо худ дар судури он дахле надоранд, балки Худованд ба дасти эшон сунъи қудрати хешро зухур медиҳанд. Ва низ аз боби таҳаддӣ (ба мубориза талабидани муҳолифони дин, ки паёмбарро бо нишон додани муъҷизоти худ онҳоро очиз намуда, паёмбарии худро исбот намоянд, яъне каромоти авлиё ҳамроҳ ба ин ҳолат нест) набошанд.

Балки Худованд карометро бо дасти авлиёи худ ба зоҳир намояд ва гоҳо худӣ асҳоби онҳо аз вуқӯъи он ба дасташон огоҳ набошанд. Чун қиссаи асҳоби Каҳф (дар сураи Каҳф омада), қиссаи асҳоби Саҳра (дар ҳадиси паёмбар (с) дар боби иҷобати дуъо омада) ва қиссаи Чурайҷи роҳиб (дар ҳадис омада). Тамоми каромоти ин авлиё давом ва ҷузъе аз муъҷизоти паёмбарони онҳо бошанд. Аз ин лиҳоз каромат дар ин уммат бисёртар ва бузургтар аз умматҳои пешин бошад, чун бузуртарин муъҷизот ба дасти паёмбарӣ ин уммат ба вуқӯъ пайваст ва аз ҷиҳати бузургӣ ва қадри баланди он ҳазрат дар назди Худованди бузург. Чун каромоте, ки аз Абубакр (р) дар аёми ҷанг бо муртаддон (ҳарбу-р-ридда), чун нидо додани Умар (р) аз болои манбари масҷид дар Мадина сарлашқари худ Сорияро, ки дар билоди Шом бо румиён меҷангид ва он нидоро Худованд аз ҷониби Умар (р) ба Сорӣ расонд ва чун номаи ӯ ба қби Нил дар Мисрро дар маҷрои худ ором биравад. Об аз талотум бозистод ва дар маҷрои хамешагии худ ором ба ҷараён даромад, чун аспӣ Ало ибни Ҳазрамӣ саҳобаи паёмбар (с) дар набард бо румиён дохили баҳр гардид ва бо соҳиби худ аз баҳр гузашт, чун Абумуслими Ҳавлонӣ, ки ворида оташ ва гулхан шуд ва аз он солим бадар омад. Он оташро Асвади Анасӣ яке аз дуругӯён ва муддаъиёни нубувват афрӯхта буд ва ғайри инҳо, ки дар замони худӣ паёмбар (с), замони

хулафои рошидин, замони тобиъин ба вуқӯъ пайваст ва пас аз эшон то ҳол ва то ба рӯзи қиёмат ба вуқӯъ мепайвандад. Тамоми инҳо дарвоқеъ довом ва чузъе аз муъчизоти Расули акрам (с) бошанд, зеро ин каромат ва мақомотро бо пайрави аз он ҳазрат ноил шудаанд.

Агар ягон амри хорикульодае ба дасти гайри пайрави паёмбар (с) (яъне ба дасти бадкорое, фосиқе, ё кофире) ба вуқӯъ ояд, он фитна ва найранг аст на каромат. Он кас ки ба дасти ӯ чунин коре иттифоқ уфтод, аз авлиён Худо набуда, балки аз дӯстон ва гӯшбафармонони шайтонҳо ва чинҳоянд. Худованд дар паноҳаш нигоҳ дорад.

221: С - Авлиёи Худо киёнанд?

Ҷ - Онон касонеанд, ки ба Худо имон оварданд, тақвои ӯро намуданд ва аз расулаш пайравӣ намуданд. Худованд фармуд:

﴿الْآيَاتِ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَأَخَافُ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

Бидон, ки дӯстони Худоро (авлиё) на хавфе бар эшон бошад ва на андӯҳгин шаванд (дар рӯзи қиёмат) (Сураи Юнус: 62).

Сипас, сифоти эшонро баён намуд:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾

Онон, ки имон оварданд ва тақво менамуданд (Сураи Юнус: 63).

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ
وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاءُ طُغْيَاتِهِمْ يُخْرِجُونَهُمْ مِّنَ
النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ﴾

Аллоҳ вали (дӯст ва сарпараст) ононест, ки имон оварданд. Эшонро аз зулумот ба сӯи нур берун оварад. Ва касоне кофир гардидаанд, авлиёи (дӯстон ва роҳнамоён) эшон тоғут (шайтон) бошад. Эшонро аз рушноӣ ба торикӣ барад (*Сураи Бақара: 257*).

﴿ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُغْلِبُونَ ﴾

Ҳамоно валии шумо Худоест ва расули ӯ ва онон, ки имон оварданд, онон, ки намоз барпой медоранд ва закотро медаханд ва онҳо рукӯкунон бошанд. Ҳар кӣ Худой, Расули ӯ ва мӯминонро валии (дӯст) худ бигирад, пас ҳамоно ҳизби Худо ба ҳақ ононанд ғолибияндгон (*Сураи Моид: 55-56*).

Паёмбар(с) фармуд:

﴿ إِن آل أَبِي فُلَانٍ لَيْسُوا لِي بِأَوْلِيَاءٍ إِذَا أَوْلِيَائِي الْمَتَّقُونَ ﴾

Оли Абуфалон авлиёи ман набошанд, Авлиёи ман ҳамоно муттақиёнд. (*Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим*)

Имом Ҳасан (р) фармуд: *Қавме муҳаббат ва дӯстии Худоро даъво намуданд, Худояшон ба ин оят имтиҳон намуд:*

﴿ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحِبِّبْكُمْ اللَّهُ ﴾

Бигӯй! Агар Худоро дӯст медоред, аз ман мутобиғат ва пайравӣ намоед, то Худоятон шуморо дӯст дорад (*Сураи*

Оли Имрон: 31).

Имом Шофиъӣ (р) фармуд:

إذا رأيت الرجل يمشي على الماء أو يطير في الهواء فلا تصدقوه
ولا تغتروا به حتى تعلموا متابعتة للرسول ﷺ

Агар мардERO дидед, ки ба рӯи об роҳ меравад, ё дар ҳаво парвоз мекунад, ёро тасдиқ макунед ва ба ӯ фирефта нагардед, то бидонед, ки оё аз ҳазрати Расули акрам (с) пайравӣ менамояд, ё не.

222: С - Мақсуд аз ин тоифа ва гурӯҳе, ки паёмбар (с) дар васфашон чунин гуфта: Ҳамеша тоифае аз уммати ман қоим ба ҳаққанд ошкору фирӯз. Ҳар кӣ ононро хилоф намояд, зараре бар онҳо наоварад, то амри Худо биояд?

Қ - Он тоифа, аз миёнаи ҳафтоду се фирқа фирқаи растагор бошад, чуноне паёмбар (с) аз миёни онҳо эшонро истисно намуд он ҷо ки фармуд: *Тамоми онҳо дар оташ бошанд, магар як фирқаи онҳо ва он ҷамоат аст.* Дар ривояти дигар: *Онҳо қасонеанд, ки бар тибқи роҳу равиши имрӯзаи ман ва асҳобам бошанд.*

Соҳибони каромот аз миёни мӯъминоне бархезанд, ки аҳли тақво бошанд.

Аз Худованди маннон масъалат дорем, ки моро аз ҷумлаи эшон бигардонад ва дилҳои моро пас аз ҳидоят ва роҳнамоӣ гумроҳ насозад ва раҳмати хешро ба мо мавҳибат намояд. Ҳамонро Ёст бахшанда. (Субҳона раббика рабби-л-ъиззати ҷаммо ясифун ва саломун ҷалал-мурсалин ва-л-ҳамду лиллоҳи рабби-л-ҷоламин).

МУНДАРИЧА

Нигоҳе ба зиндагӣ ва осори шайх Ҳофиз ибни Аҳмад ал – Ҳакамӣ (1342-1377 х. қ.)	3
Муқаддимаи муаллиф	12
САВОЛҲО ВА ҶАВОБҲО	14
1: С - Аввалин чизе, ки бар бандагон вочиб аст, чӣ бошад?	14
2: С - Пас чист он амре ки бандагон барои он офарида шудаанд?.....	14
3: С - Маънои банда чист?.....	15
4: С - Ибодат чист?	15
5: С - Амали инсон кадом вақт ибодат шуморида мешавад?.....	15
6: С - Нишонаи муҳаббати банда ба Парвардигораш чист?.....	16
7: С - Бандагон аз кадом роҳ донистанд он чиро Худоӣ дӯст дорад ва мавриди ризси ӯ бошад?.....	16
8: С - Шартҳои ибодат ва бандагӣ чанд аст?	16
9: С - Ростии азм чист?.....	16
10: С - Маънои ихлоси ният чист?.....	17
11: С - Кадом аст он шарҳате, ки Парвардигер танҳо ба пайравӣ аз он дастур додааст?	17
12: С - Дини ислом чанд дараҷа дорад?.....	18
13: С - Маънои Ислом чист?.....	18
14: С - Дэлел бар он, ки калимаи Ислом динро дәр бар гирад чист?...18	
15: С - Делели муаррафӣ гардидани ислом ба аркони панҷгона муфас- салан чист?.....	19
16: С - Ҷойгоҳи шаҳодатайн (мақоми каломаи шаҳодат) дар дин чист?.....	19

17: С - Далели шаҳодат бар Ло илоҳа иллаллоҳ чист?	20
18: С - Маънои шаҳодати Ло илоҳа иллаллоҳ чист?.....	20
19: С - Чист он шартҳое ки бо чамъ омадани онҳо гӯяндаи шаҳодати ло илоҳа иллаллоҳ аз шаҳодати худ баҳраманд гардад?.....	20
20: С - Далели шарт будани илм дар шаҳодат (донистани маънои он) аз Куръон ва Аҳодиси набавӣ чист?.....	21
21: С - Далели шарт будани якин аз Куръон ва Аҳодиси набавӣ чист?....	21
22: С - Далели шарт будани гарданниҳӣ – яъне, аз дилу чон итоъат намудани Куръон ва Аҳодиси набавӣ чист?.....	21
23: С - Далели шарт будани қабули шаҳодат ва муктазоъи он аз Куръон ва Аҳодиси набавӣ чист?	22
24: С - Далели шарт будани ихлос дар шаҳодат аз Куръон ва Аҳодиси набавӣ чист?	23
25: С - Далели сидқ аз Куръон ва Аҳодиси набавӣ чист?	24
26: С - Далели шарт будани муҳаббат ба Куръон ва Аҳодиси набавӣ чист?.....	24
27: С - Далел бар тавалло -яъне дӯстони Худойро дӯст доштан ва аз эшон дӯст гирифттан ва табарро – яъне, душманони Худойро душман доништан чист?	25
28: С – Далели гувоҳӣ додан ба ин ки Муҳаммад Расули Худост, кадом аст?.....	26
29: С – Гувоҳӣ додан ба ин ки Муҳаммад Расули Худост, чӣ маъно дорад?	26
30: С – Шартҳои гувоҳӣ додан ба ин ки Муҳаммад Расули Худост чист ва оё шаҳодати аввалӣ бидуни шаҳодати (гувоҳӣ додани) дуввум пазируфта мешавад?.....	27
31: С – Далели намоз ва закот чист?	27
32: С * Далели рӯза чист?.....	27
33: С – Далели ҳаҷ чист?	28
34: С – Қасе, ки яке аз ин асосҳои Исломо инкор намояд, ё иқрор намояд, вале аз анҷоми онҳо саркашӣ намуда рӯ гардонад, чӣ ҳукм дорад?	28
35: С – Қасе, ки аҳкоми мазкурро иқрор намуда, сипас аз рӯи сахлангорӣ, ё таъвиле онҳоро тарк намояд, чӣ ҳукм дорад?	29
36: С - Имон-чист?	29
37: С - Далел бар ин ки имон ҳам қавл асту ҳам амал чист?	29
38: С - Далел бар зиёдшавӣ ва камшавии имон чист?	30
39: С - Далели тавофути аҳли имон яке бар дигаре , чист?	31
40: С - Далел бар ин ки имон дар вақти итлоқ тамоми динро дар бар гирад, чист?.....	31
41: С - Далел бар таъриф намудани имон ба аркони шашгона дар имони	

муфассал чист?	31
42: С - Далели он аз Куръон ва Аходиси набавӣ чист?	32
43: С - Маънои имон ба Худо чист?.....	32
44: С - Ягонагӣ дар Худовандии ӯ чист?	33
45: С - Зидди ягонагии Худованд чист?.....	33
46: С - Ширки бузург чист?	34
47: С - Ширки хурд чист?	35
48: С - Фарқ миёни «ва» ва «баъд аз» дар ин калимот чист?	37
49: С - Тавҳид (ягонагӣ) дар Парвардгор чист?	38
50: С - Мухолиф ва зидди тавҳиди Парвардигорӣ чист?	39
51: С - Тавҳид дар асмо (номҳо) ва сифот (атрибут) чист?	41
52: С - Далели номҳои нақӯи ӯ аз Куръон ва Аходиси набавӣ чист?....	41
53: С - Намунаи номҳои нақӯи Худованд аз Куръон чист?	42
54: С - Намунаи номҳои нақӯи ӯ аз Аходиси набавӣ чист?	45
55: С - Далолати номҳои нақӯи Худованд бар чанд навъ аст?.....	45
56: С - Намунаи ин чист?	46
57: С - Далолати номҳои нақӯи Худованд ба сурати зимнӣ бар чанд қисманд?	47
58: С - Номҳои нақӯи Худованд аз ҷиҳати истифодаи онҳо ба зоти поки ӯ, бар чанд қисманд?	48
59: С - Зикр гардид, ки сифоти Худованд ду қисманд: Зотӣ ва феълӣ. Пас мисоли сифоти зот аз китоб чист?	49
60: С - Мисоли сифоти зот аз суннат чист?	50
61: С - Мисоли сифоти феълӣ Худованд аз Куръони Мачид чист?	50
62: С - Мисоли сифоти феълӣ ӯ аз суннат чист?	51
63: С - Оё аз тамоми сифоти феълӣи Худо номҳое барои ӯ сохта мешавад ва ё тамоми номҳои Худо баёнгардида ва муъаян шуда аз ҷониби худӣ ӯянд?	52
64: С - Номи “Алийул аъло” (бузургу бартар) и Аллоҳ таъоло ва амсоли он чун зоҳир, Қоҳир ва Мутаъол дорон чӣ маъноҳое мебошанд?.....	53
65: С - Далели бартарии фавқияти ӯ аз Куръон чист?	54
66: Далели ин аз суннат чист?	55
67: С - Имомони дин дар даврони салафи солиҳ дар масъалаи “истиво” - бар Арш қарор гирифтани Худованд, ки бо калимаи истиво ва муштакқоти он баён гардидааст, чӣ фармудаанд?	56
68: С - Далели бартарии қаҳри (ғалаба) ӯ аз Куръон чист?	56
69: С - Далели он аз суннат чист?	57
70: С - Далел бар бартарӣ ва баландии шаъни ӯ чист ва чӣ чизро аз он нафӣ бояд сохт?	58
71: С - Маънои сухани паёмбар (с) дар робита бо номҳои нақӯи Худо-	

ванд - “Касе онҳо о бишуморад, дохили чаннат гардад” чист?	59
72: С - Зидди тавҳид дар номҳо ва сифот чист?	61
73: С - Оё тамоми навъҳои тавҳид алокаманди якдигаранд ва ҳар чизе хилофи яке бошад, хилофи ҳама ба шумор меояд?	63
74: С - Далел дар имон овардан ба фариштагон аз Куръон ва Аҳодиси набавӣ чист?.....	63
75: С - Маънои имон ба фариштагон чист?	64
76: С - Аз баъзе навъҳои эшон ном бибар, ки Худояшон барои чи омода сохта ва ба чи коре гумошта аст?	65
77: С - Далели имон ба китобҳои Худованд чист?	66
78: С - Оё номи тамоми китобҳои фиристодаи Худо дар Куръони карим зикр гардидааст?	67
79: С – Маънии имон овардан бар Китобҳои Худованд азза ва ҷалла чист?	68
80: С - Мавқифи Куръон дар баробари китобҳои пешин чист?	70
81: С – Бар дӯши тамоми уммати ислом дар баробари Куръон кадом масъулияте вочиб аст?	71
82: С - Маънои ба кор бастанӣ китоб ва адо намудани ҳаққи он чист?.....	71
83: С - Ҳукми касе, ки ба махлук будани Куръон муътақид бошад ва махлукияти онро таъйид намояд, чист?	72
84: С - Сифати калом зотӣ аст ё феълӣ?	74
85: С - Воқифа киёнанд ва ҳукми эшон чист?.....	74
86: С - Ҳукми касе, ки бигӯяд - (талаффузи) ман Куръонро махлук аст, чист?.....	74
87: С - Далели имон ба паёмбарон чист?	75
88: С - Маънои имон ба паёмбарон чист?	76
89: С - Оё даъвати тамоми паёмбарон дар он ҷӣ амр ва ваҳй менамоянд, муттафиқ ва як аст?.....	76
90: С - Далел бар муттафиқ будани тамоми расулон дар асли ибодат чист?	77
91: С - Далели фарқ доштани шариятҳои эшон дар ҷузъиёти ҳалол ва ҳаром чист?	79
92: С - Оё Худованд қиссаи тамоми паёмбаронро дар Куръон овардааст ва аз тамоми онҳо нақл кардааст?	80
93: С - Номи чанд паёмбаре аз эшон дар Куръон зикр гардидаанд?.....	80
94: С - Паёмбарони улулазм, расулони бузурге, ки соҳиби китоб ва шарифати нав бошанд, киёнанд?.....	80
95: С - Паёмбари аввалин кист?	81
96: С - Ихтилоф кай рӯй дод?	82
97: С - Хотами паёмбарон, яъне охириини эшон кист?.....	82

98: С - Далели он чист?.....	82
99: С - Паёмбари мо (с) бар дигар паёмбарон чи бартарӣ ва фазл дорад?	83
100: С - Муъчизоти паёмбарон чист?	95
101: С - Далели муъчиза будани Қуръон чист?	86
102: С - Далели имон ба рӯзи охират чист?	87
103: С - Маънии имон ба рӯзи охират чист ва шомили чи чизхое мебошад?	87
104: С - Оё ҳеч кас медонад, ки қиёмат кай қоим мегардад?	88
105: С - Намунаи нишонаҳои қиёмат аз Аҳодиси набавӣ кадом аст?.....	88
106: С - Далели имон ба мавт чист?	90
107: С - Далели фитнаи қабр, наъими он ё азоби он аз китоб чист?.....	90
108: С - Далели он аз Аҳодиси набавӣ чист?	92
109: С - Далели баъс (зинда сохтан ва аз қабрҳо баровардан) чист?	94
110: С - Хукми шахсе, ки баъсро дурӯғ бишморад, чист?	97
111: С - Далели дамидан дар сур чист ва чанд бор дар он дамида шавад?	98
112: С - Сифати ҳашр дар Қуръон чӣ гуна аст?	99
113: С - Сифати он аз Аҳодиси набавӣ чӣ гуна аст?	100
114: С - Сифати мавкиф (истодан дар пеши Худованд барои ҳисоб) дар китоб чӣ гуна аст?	101
115: С - Сифати мавкиф дар Аҳодиси набавӣ чӣ гуна аст?	102
116: С - Сифати арз (дар пеши худо арз шудани аъмол) ва ҳисоб дар Қуръони Мачид чӣ гуна аст?.....	104
117: С - Сифати он дар Аҳодиси набавӣ чи тавр аст?	105
118: С - Сифати нашри номаҳои аъмоли бандагон дар Қуръон чӣ гуна аст?	106
119: С - Далели он аз Аҳодиси набавӣ чист?	107
120: С - Далели мизон (тарозу) дар Қуръон чист ва сифати вазн (баркашидан) чи гуна аст?	107
121: С - Далели ин ва сифаташ дар суннат чигуна аст?	108
122: С - Сирот дар Қуръон чи тавр шарҳ ёфта?	109
123: С - Далел ва сифати он дар Аҳодиси набавӣ чӣ гуна аст?.....	109
124: С - Далели қисос дар Қуръон чист?.....	109
125: С - Далели қасос ва сифати он дар Аҳодиси набавӣ чӣ гуна аст?	110
126: С - Далели Ҳавз дар Қуръон чист?.....	110
127: С - Далел ва сифати он дар суннат чи гуна аст?	111
128: С - Далели имон ба чаннат ва дузах чист?.....	112
129: С - Маънои имон ба чаннат ва дӯзах чист?.....	112
130: С - Далел бар вучуди онҳо феълан чист?	113
131: С - Далел бар бако ва ҷовидонагии онҳо ва фанонопазириашон чист?.....	114

132: С - Далел бар ин ки мӯъминон рӯзи киёмат дидори Парвардигори худро бубинанд, чист?	117
133: С - Далели имон ба шафоъат чист ва аз кӣ шафоъат пазируфта шавад ва барои кӣ ва дар кадом вақт?	119
134: С - Шафоъат бар чанд навъ аст ва бузургтарини он кадом аст?	120
135: С - Оё касе бо амали худ метавонад дохили чаннат шавад ва ё аз оташ начот биёбад?	123
136: С - Вачҳи чомиъ (чихати созгорӣ) миёни ин ҳадис ва фармудаи Худованд	124
137: С - Далели имон ба қадар ба таври иҷмол кадом аст?	125
138: С - Дарачоти имон ба қадар чанд аст?	126
139: С - Далели мартабаи аввал, ки имон овардан ба илми Худост, чист?	127
140: С - Далели мартабаи дуввум, ки имон ба набиштани сарнавиштҳо аст, чист?	129
141: С - Чӣ қадар ва кадом сарнавиштҳо дохили ин мартаба бошанд?	130
142: С - Далел бар тақдири азали чист?	131
143: С - Далели сарнавишти умр дар рӯзи мисоқ чист?	132
144: С - Далели сарнавишти умр, ки дар оғози офариниши нутфа бошад, кадом аст?	134
145: С - Далели сарнавишти солона дар шаби қадр кадом аст?	134
146: С - Далели сарнавишта ҳаррӯза кадом аст?	136
147: С - Гузашти қаблӣ ва аз азал набишта шудани сарнавиштҳои шақоват ва саъодат, чиро иктизо (талаб) намояд?	137
148: С - Далели мартабаи саввум, ки имон ба хости Худост, кадом аст?	139
149: С - 149: С - Худованди бузург чи гуна меҳодад ва ирода менамояд, он чиро, ки наменвисандад ва дӯст намендорад?	142
150: С - Далели мартабаи чаҳоруми имон ба қадар (сарнавишт, ки мартабаи офариниш бошад, кадом аст?)	143
151: С - Маънои сухани паёмбар (с): Ҳамаи хайр дар дастони ту аст ва шарр на ба сӯи туст, чист. Ҳол он ки Худованд офаридгори тамоми чиз ҳам хайр ва ҳам шарр аст?	144
152: С - Оё бандагон қудрат ва иродае дар анҷоми аъмоли ба онҳо воғузоргардида доранд?	145
153: С - Чӣ гуна бошад ҷавоби шахсе, ки бигӯяд: оё дар қудрати Худо имкони ин набуд, ки тамоми бандагони худро мӯъминини роҳёфта ва фармонбардор донад ва инро барои онҳо бармегузид ва шаръан онро менвисандид?	147
154: С - Дар дини ислом имон ба сарнавишт чӣ мартаба дорад?	148
155: С - Имон чанд шӯъба дорад?	150

156: С - Донишмандон ин шохаҳои имонро чӣ гуна тафсир намудаанд?.....	151
157: С - Ҷулосаи он чиро шуморидаанд, зикр намоед?	152
158: С - Далели ихсон аз Қуръон ва Аҳодиси Набавӣ чист?	154
159: С - Ихсон дар ибодат кадом аст?	155
160: С - Зидди имон чист?	156
161: С - Чи гунагии муҳолифати куллии қуфри эътиқоди ба имон ба- рои ман баён соз ва он чи мучмал дар зоил сохтани қуфр имонро гуфта шуд, бо тафсил баён соз?	157
162: С - Қуфри бузург, ки аз миллати ислом хориҷ созад, иборат аз чанд қисм аст?	157
163: С - Қуфри ҷаҳли тақзиб кадом аст?	158
164: С - Қуфри ҷухуд кадом аст?	158
165: С - Қуфри инод ва истикбор кадом аст?	159
166: С - Қуфри ниғок кадом аст?	160
167: С - Қуфри амалие, ки аз миллати ислом хориҷ нагардонад, кадом аст?	161
168: С - Агар гуфта шавад: Оё сачда пеши бут, таҳқири Қуръон, дашно- ми паёмбар (с), динро ба шӯҳӣ гирифтани ва монанди инҳо аз қуфри амалӣ ҳастанд, ҳамон гуна, ки ба ҷашм мерасад?	163
169: С - Корҳое, аз қабилҳои зулми муваққал ситам, фусуқ ва ниғок ба чанд қисм тақсим мешаванд?.....	163
170: С - Намунае аз зулми бузург ва зулми хурд кадом аст?	164
171: С - Намунаи фисқи (бадрафторӣ) бузург ва фисқи хурд кадом аст?	165
172: С - Намунаи ниғоқи бузург ва ниғоқи хурд кадом аст?	166
173: С - Ҳукми сеҳр ва соҳир чист?	167
174: С - Ҳадди (ҷазо)-и соҳир чист?	168
175: С - Нашра (қушодани сеҳр, ва дур сохтани таъсири он) чист ва ҳук- ми он кадом аст?.....	168
176: С - Рукъаҳо ва дуъоҳои машруъа кадомҳо ҳастанд?.....	168
177: С - Рукъаҳои мамнӯа кадомҳоянд?	169
178: С - Ҳукми овеза (ҷизҳои ба дасту гардан овехташаванда ба эътиқоди нафъи онҳо) чун мӯҳра, ресмон, ҳалқа, ришта, садаф ва ғайри он чист?	170
179: С - Агар овеза аз Қуръон ё аз суҳанони паёмбар (с) бошад, чӣ ҳукм дорад?	170
180: С - Ҳукми коҳинон (фолбинон) чист?	171
181: С - Ҳукми касе ки коҳинро тасдиқ намояд, чӣ бошад?	172
182: С - Ҳукми пешгӯӣҳои мунаҷҷимон чист?	174
183: С - Ҳукми истисқо ба анво (аз ситорагон борон ва об хоستان) чист?	175
184: С - Ҳукми аз баъзе паррандагон ва ҳайвонот фоли бад бардоштан чист ва онро чи бартараф созад?	176

185: С - Ҳукми чашм кардан ва чашм расондан кадом аст?	177
186: С - Маъсиятҳо (гуноҳон) ба чанд қисм чудо шаванд?	177
187: С - Сайиот (гуноҳони сагира) чи гуна шуста шаванд?	178
188: С - Гуноҳони кабира кадомҳоянд?	179
189: С - Тамоми сағоир ва кабоир бо чи шуста шаванд?	180
190: С - Тавбаи Насух чист?.....	180
191: С - Муддати тавба дар ҳаққи ҳар фард кай катъ гардад, яъне кадом вақт дари тавба баста шавад?	182
192: С - Тавба аз умри дунё кай катъ гардад? Яъне дари тавба бар рӯи дунё комилан кай баста гардад?	183
193: С - Чист ҳукми он аҳли тавҳид, ки аз дунё чашм бипӯшид дар ҳоле бар гуноҳи кабираи худ исрор дошт?	184
194: С - Оё ҳудуд (ҷазои шаръӣ барои гуноҳон кабира) барои аҳли худ каффорати (шуянда) гуноҳон ба шумор оянд?	188
195: С - Вачҳи чомаъ (мувофақат) миёни чумлаи охири ин ҳадис: - “Худой аз касе хоҳад бигзарад ва касеро хоҳад, сазои амалашро бидиҳад” ва миёни он чи дар дар набиштаҳои қаблан зикршуда: “Касе сайиоташ бар ҳасаноташ вазнин ояд, ба оташ равад” кадом аст?	189
196: С - Кадом аст он сироти мустақим, ки Худой бандагони худро ба рафтани он ва ба эҳтиёт аз ғайри он амр намудааст?	190
197: С - Рафтани он роҳи рост чигуна муяссар гардад ва бироҳи шудагон аз он чун солим бимонанд?	191
198: С - Зидди суннат чист?	192
199: С - Бидъатҳо аз назари ворид намудани ҳалал ба дин ба чанд қисмат тақсим шаванд?	192
200: С - Бидъатҳои ба куфр анҷоманда кадомҳоянд?	193
201: С - Бидъате, ки ба куфр нарасонад, кадом аст?	194
202: С - Бидъатҳо бар ҳасби ҷойҳои воқеъшавӣ ба чанд қисмат тақсим шаванд?	194
203: С - Бидъат дар ибодат ба чанд қисм тақсим шавад?	195
204: С - Бидъат бо он ибодате, ки дар он воқеъ мешавад, чанд ҳолат дорад?	196
205: С - Бидъатҳо дар муъомалот кадоманд?.....	196
206: С - Дар робита ба саҳоба ва аҳли байти паёмбар (с) аз чи одобе, бардошти фикрие ва равиши эътиқодие лозим аст пайравӣ намоем?	197
207: С - Ба таври мухтасар беҳтарин ва бузургтарин саҳоба кадом аст?.....	197
208: С - Ба таври муфассал беҳтарини саҳобагон кист?	202
209: С - Муддати хилофат пас аз Расули акрам (с) чанд сол буд?	206
210: С - Далел бар хилофати ин ҷаҳор халифаи рошид ба таври қуллӣ кадом аст?.....	206

211: С - Далел бар хилофати се халифаи аввал ба таври иҷмолӣ кадом аст?	207
212: С - Далели хилофати Абубакр (р) ва Умар (р) ба таври иҷмолӣ кадом аст?	207
213: С - Далел бар хилофати Абубакр ва муқаддам будани ӯ дар хилофат, кадом аст?	208
214: С - Далел бар муқаддамияти Умар (р) пас аз Абубакр (р) кадом аст?	209
215: С - Далел бар муқаддам будани Усмон (р) дар хилофат пас аз он ду кадом аст?	210
216: С - Далел бар хилофати Алӣ (р) ва авловияти ӯ ба ҳақ пас аз эшон кадом аст?	210
217: С - Вазифаи мо дар баробари волиёни умур (соҳибони корҳо-соҳибкорон роҳбарон) чист?	211
218: С - Далел бар ин чист?	212
219: С - Амри ба маъруф ва наҳй аз мункар бар кӣ воҷиб бошад ва дараҷоти он кадом аст?	214
220: С - Хукми каромоти авлиё кадом аст?	215
221: С - Авлиёи Худо киёнанд?	216
222: С - Мақсуд аз ин тоифа ва гурӯҳе, ки паёмбар (с) дар васфашон чунин гуфта: Ҳамеша тоифае аз уммати ман қоим ба ҳаққанд ошқору фирӯз. Ҳар кӣ ононро хилоф намояд, зараре бар онҳо наоварад, то амри Худо биояд?	218

أعلام السنة المنصورة

لاعتقاد الطائفة الناجية المنصورة

أو

٢٠٠ سؤال وجواب في العقيدة الإسلامية

تأليف

الشيخ العلامة حافظ بن أحمد الجاكبي رَحِمَهُ اللهُ

١٣٤٢ - ١٣٧٧ هـ